

อุบุปชชมานา อุบุปชชติ, เอตถ นวิสมานา
 นวิสติ. กิณจ โลก ปิยรูปุ สาครูปุ ?
 จกขุ โลก ปิยรูปุ สาครูปุ, เอตฺเตสา
 ตณฺหา อุบุปชชมานา อุบุปชชติ, เอตถ
 นวิสมานา นวิสติ.

เกิดย่อมเกิดในสิ่งนั้น เมื่อตั้งอยู่ที่ตั้งอยู่ใน
 สิ่งนั้น ก็สิ่งอะไรเล่าเป็นที่รักที่ยินดีในโลก?
 จักขุเป็นที่รักที่ยินดีในโลก ตัณหานั้นเมื่อ
 เกิดย่อมเกิดที่จักขุนั้น เมื่อตั้งอยู่ที่ตั้งอยู่ที่
 จักขุนั้น.

โสคํ โลก... ขานํ โลก... ชิวหา
 โลก... กาโย โลก... มโน โลก
 ปิยรูปุ สาครูปุ, เอตฺเตสา ตณฺหา
 อุบุปชชมานา อุบุปชชติ, เอตถ นวิสมานา
 นวิสติ. รุปา โลก ปิยรูปุ สาครูปุ,
 เอตฺเตสา ตณฺหา อุบุปชชมานา อุบุปชชติ,
 เอตถ นวิสมานา นวิสติ. สหฺทา โลก
 ฯเปฯ ธมฺมา โลก... จกฺขุวิณฺณํ โลก
 ฯเปฯ มโนวิณฺณํ โลก... จกฺขุสมฺผลุโส
 โลก ฯเปฯ มโนสมฺผลุโส โลก...
 จกฺขุสมฺผลุสสา เวทนา โลก ฯเปฯ
 มโนสมฺผลุสสา เวทนา โลก... รูปฺสณฺหา
 โลก ฯเปฯ ธมฺมสณฺหา โลก...
 รูปฺสณฺเจตนา โลก ฯเปฯ ธมฺมสณฺเจตนา

หู... จมูก... ลิ้น... กาย... ใจ
 เป็นที่รักที่ยินดีในโลก ตัณหานั้นเมื่อเกิด
 ย่อมเกิดที่ใจนั้น เมื่อตั้งอยู่ย่อมตั้งอยู่ที่ใจนั้น
 รูปทั้งหลายเป็นที่รักที่ยินดีในโลก ตัณหานั้น
 เมื่อเกิดย่อมเกิดที่รูปนั้น เมื่อตั้งอยู่ที่ตั้งอยู่ที่
 ที่รูปนั้น เสียง... ธรรมารมณ์... จักขุ-
 วิณฺญาณ มโนวิณฺญาณ... จักขุสัมผัส...
 มโนสัมผัส เวทนาที่เกิดแต่จักขุสัมผัส...
 เวทนาที่เกิดแต่มนโสัมผัส รูปสัณฺหา...
 ธรรมสัณฺหา รูปสัณฺเจตนา... ธรรม-
 สัณฺเจตนา รูปตณฺหา... ธรรมตณฺหา
 รูปวิตก... ธรรมวิตก... รูปวិچار...
 ธรรมวិچار เป็นที่รักเป็นที่ยินดีในโลก
 ตัณหานั้น เมื่อเกิดย่อมเกิดที่ธรรมวិچارนั้น

พันเอกแพทย์หญิงวิวรรณ คำนวนกิจ
 สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โลก... รูปตณฺหา โลก ฯเปฯ เมื่อตั้งอยู่ก็ตั้งอยู่ที่ธรรมวิจารณ์นี้ ท่าน
 ฌมฺมตณฺหา โลก... รูปวิตกฺโก โลก กล่าวว่ ทุคฺขสมุทฺทยอริยสัจ.
 ฯเปฯ ฌมฺมวิตกฺโก โลก... รูปวิจาโร
 โลก ฯเปฯ ฌมฺมวิจาโร โลก ปิยรูป
 สาครูป, เอตฺตเตสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา
 อุปฺปชฺชติ, เอตฺต นิสฺมานา นิสฺติ.
 อิทํ วุจฺจติ ทุคฺขสมุทฺทยอริยสัจจํ.

๓๕. ตตฺถ กตมํ ทุคฺขนิโรธอริยสัจจํ ? โย ตสฺสาเยว ตณฺหาเยว อเสส-
 วิตกฺกนิโรธ จาโก ปฏฺินิสฺสคฺโก มุคฺติ
 อนาลโย, สา โข ปเนสา ตณฺหา กตฺถ
 ปหฺยฺยมานา ปหฺยฺยติ, กตฺถ นิสฺชฺชมานา
 นิสฺชฺชติ ? ยํ โลก ปิยรูป สาครูป,
 เอตฺตเตสา ตณฺหา ปหฺยฺยมานา ปหฺยฺยติ,
 เอตฺต นิสฺชฺชมานา นิสฺชฺชติ. กิณฺจ โลก
 ปิยรูป สาครูป ?

๓๕. ในจตุราริยสัจนั้น ทุคฺขนิโรธ-
 อริยสัจเป็นไฉน ? ความที่ตัดทอนนั้นนั้นแลค้บ
 ด้วยความสํารอกโดยไม่เหลือ ความสละ
 ความสละกิน ความหลุดพ้น ความไม้อาลัย
 ก็ตัดทอนนั้นนั้นแล เมื่อละยอมละไค้ที่ไหน เมื่อ
 ค้บยอมค้บไค้ที่ไหน? สิ่งใดเป็นที่รักที่ยินค้บใน
 โลก ค้บค้บนี้เมื่อละก็ละไค้ที่สิ่งนั้น เมื่อค้บก็
 ค้บไค้ที่สิ่งนั้น. ก็อะไรคือว่เป็นที่ยรักที่ยินค้บ
 ในโลก ?

จกฺขุ โลก ปิยรูป สาครูป, เอตฺตเตสา
 ตณฺหา ปหฺยฺยมานา ปหฺยฺยติ, เอตฺต
 ย่อมละไค้ที่จักขุนี้ เมื่อค้บยอมค้บไค้ที่จักขุ

จักขุเป็นที่ยรักที่ยินค้บในโลก ค้บค้บนี้เมื่อละ
 ย่อมละไค้ที่จักขุนี้ เมื่อค้บยอมค้บไค้ที่จักขุ

๑ ฌ. ทุคฺขสมุทฺทยอ. ๒ ฌ. ทุคฺขนิโรธอ.

ม.ป.ท. ๒๕๓๖

นिरुชฺฌมานา นිරุชฺฌติ. โสคํ โลกเก ๑เปฯ นั้น หู... ธรรมวิจารณ์เป็นที่รักที่ยิ่งในโลกล
 ธรรมวิจารณ์ โลก ปิยรูปุ สาตรูปุ, ตัดหานี้ เมื่อละย่อมละได้ที่ธรรมวิจารณ์
 เขตเตสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺติ, เมื่อดับก็ดับได้ที่ธรรมวิจารณ์ นี้ท่านกล่าว
 เขตถ นිරุชฺฌมานา นिरุชฺฌติ. อิทํ วุจฺจติ ว่า ทุกขนิโรธอริยสัง.
 ทุกขนิโรธ อริยสัง.

๓๖. ตตฺถ กตมํ ทุกขนิโรธคามินี
 ปฏิปทา อริยสัง ? อยเมว อริโย
 อฏฺฐังคิกโก มคฺโค. เสยฺยถิทํ ? สมฺมาทิฏฺฐิ
 สมฺมาสงฺกปฺโป สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนฺโต
 สมฺมาอาชีโว สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ
 สมฺมาสมาธิ.

ตตฺถ กตมา สมฺมาทิฏฺฐิ ? ทุกฺเข
 ฅาณํ, ทุกฺขสมุทฺเต ฅาณํ, ทุกฺขนิโรธ
 ฅาณํ, ทุกฺขนิโรธคามินิยา ปฏิปทาย ฅาณํ,
 อयํ วุจฺจติ สมฺมาทิฏฺฐิ.

ตตฺถ กตโม สมฺมาสงฺกปฺโป ?
 เนกฺขมฺมสงฺกปฺโป อพฺยาปาทสงฺกปฺโป

๓๖. ในจตุราริยสังนั้น ทุกขนิโรธ-
 คามินีปฏิบัติอริยสังเป็นใจน ? อริยมรรคมี
 องค์ ๘ นั้นแล คือสัมมาทิฐิ... สัมมาสมาธิ.

ในอริยมรรคมีองค์ ๘ นั้น สัมมาทิฐิ
 เป็นใจน ? ความรู้ในทุกข์ ความรู้ใน
 ทุกขสมุทัย ความรู้ในทุกขนิโรธ ความรู้ใน
 ทุกขนิโรธคามินีปฏิบัติ นี้ท่านกล่าวว่า
 สัมมาทิฐิ.

ในอริยมรรคมีองค์ ๘ นั้น สัมมา-
 สังกับปะเป็นใจน ? ความคำริในความ

ท.ญ. สักคา จารุวัสตร์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อวิหีสาสงกฺขโป ; อัย วุจฺจติ สฺมมา-
สงกฺขโป.

ตตฺถ กตฺมา สฺมมาวาจา ?
มฺสาวาทา เวรมณี, ปิสฺสณาย วาจา
เวรมณี, ผรุสฺสาย วาจา เวรมณี,
สมฺพปฺปลาปา เวรมณี ; อัย วุจฺจติ
สมฺมาวาจา.

ตตฺถ กตฺโม สฺมมากมฺมนฺโต ?
ปาณาติปาตา เวรมณี, อทินฺนาทานา
เวรมณี, กาเมสุมิจฺฉาจารา เวรมณี ; อัย
วุจฺจติ สฺมมากมฺมนฺโต.

ตตฺถ กตฺโม สฺมาอาชีโว ? อิท
อริยสาวโก มิจฺฉาอาชีโว ปหาย สฺมา-

นอกจากกาม ความดำริในความไม่พยาบาท
ความดำริในความไม่เบียดเบียน นี้ท่าน
กล่าวว่า สัมมาสังกัปปะ.

ในอริยมรรคมีองค์ ๘ นั้น สัมมา-
วาจาเป็นไหน ? เจตนาเป็นเครื่องงดเว้น
จากการพูดเท็จ เจตนาเป็นเครื่องงดเว้น
จากการพูดส่อเสียด เจตนาเป็นเครื่อง
งดเว้นจากการพูดคำหยาบ เจตนาเป็น
เครื่องงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ นี้ท่าน
กล่าวว่า สัมมาวาจา.

ในอริยมรรคมีองค์ ๘ นั้น สัมมา
กัมมันตะเป็นไหน ? เจตนาเป็นเครื่อง
งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เจตนาเป็นเครื่อง
งดเว้นจากการลักทรัพย์ เจตนาเป็นเครื่อง
งดเว้นจากการประพฤตินิโคตในกาม นี้ท่าน
กล่าวว่า สัมมากัมมันตะ.

ในอริยมรรคมีองค์ ๘ นั้น สัมมา-
อาชีวะเป็นไหน ? อริยสาวกในธรรมวินัยนี้

ท.ญ.ลัดดา จารุวัตร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาชีเวน ชีวิกิ กပ္เปติ ; อัย วุจฺจติ
สมมาอาชีโว.

ย่อมละอาชีพที่ผิด สำเร็จความเป็นอยู่ด้วย
อาชีพที่ชอบ นี่ท่านกล่าวว่่า สัมมาอาชีวะ.

ตตฺถ กตโม สมนวายาโม ? อธิ
ภิกฺขุ ออนุปนฺนํ ปาปกํ อกุสลํ
ธมฺมํ ออนุปาทาย ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ,
วีริยํ อารมฺหิ, จิตฺตํ ปกฺกณฺหาติ ปทฺหติ.
อนุปนฺนํ ปาปกํ อกุสลํ ธมฺมํ
ปทานาย ฯเปฯ ออนุปนฺนํ กุสลํ
ธมฺมํ ออนุปาทาย ฯเปฯ ออนุปนฺนํ
กุสลํ ธมฺมํ จิตฺตํ อสมฺโมสาย
ภิกฺขโสภาวาย เวปุลฺลํ ภาวนาย
ปาริปุริยา ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ, วีริยํ
อารมฺหิ, จิตฺตํ ปกฺกณฺหาติ ปทฺหติ ; อัย
วุจฺจติ สมนวายาโม.

ในอริยมรรคมีองค์ ๘ นั้น สัมมา-
วายามะเป็นใจน ? ภิกษุในธรรมวินัยนี้
ย่อมยังฉันทะให้เกิดขึ้น ย่อมพยายาม
ปรารภความเพียร ประคองจิต ตั้งจิตไว้
เพื่อยังอกุศลธรรมอันลามกที่ยังไม่เกิด มิให้
เกิดขึ้น... เพื่อละอกุศลธรรมอันลามกที่
เกิดขึ้นแล้ว... เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่
เกิดให้เกิดขึ้น ย่อมยังฉันทะให้เกิดขึ้น ย่อม
พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิต
ตั้งจิตไว้ เพื่อความตั้งมั่น เพื่อความไม่
พัวพันเพื่อน เพื่อความเจริญโดยยิ่ง เพื่อความ
ไพบูลย์ เพื่อความเจริญ เพื่อความบริบูรณ์
แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว นี่ท่านกล่าวว่่า
สัมมาวายามะ.

ตตฺถ กตมา สมนาสติ ? อธิ ภิกฺขุ
กาเย กายาอนุปสฺสี วิหริติ อาตาปี
สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก

ในอริยมรรคมีองค์ ๘ นั้น สัมมาสติ
เป็นใจน ? ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณา
เห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มี

ท.ญ. สัตตา จารุวัตร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อภิขณาโทมนสฺสํ. เวทนาสุ ๑เปฯ จิตฺเต
 ๑เปฯ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุสฺสํ วิหริติ อาตปปี
 สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลก
 อภิขณาโทมนสฺสํ ; อโย วุจฺจติ สมฺมาสติ.

สัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิขณาและโทมนัส
 ในโลกเสีย พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา
 ทั้งหลายอยู่... พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่..
 พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ มี
 ความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิขณา
 และโทมนัสในโลกเสีย นี่ท่านกล่าวว่
 สัมมาสติ.

ตตฺถ กตโม สมฺมาสมาธิ ? อธิ
 ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสลฺลหิ
 ฌมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจาร์ วิเวกขมฺปิตฺตฺสฺส^๑
 ปจฺมชฺฌานํ^๒ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. วิตกฺก-
 วิจารานํ รูปสฺมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาหนํ
 เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกฺกํ อวิจาร์
 สมาธิขมฺปิตฺตฺสฺส^๓ ทฺตฺติยชฺฌานํ^๔ อุปสมฺปชฺช
 วิหริติ. ปิตฺติยา จ วิราคา อฺเปกฺขโก จ
 วิหริติ สโต จ สมฺปชาโน สุขณฺจ กาเยน

ในอริยมรรคมีองค์ ๘ นั้น สัมมา-
 สมาธิเป็นใจน ? ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สงัด
 จากกาม สงัดจากอกุศลธรรม เข้าปฐมฌาน
 มีวิตกวิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่
 เข้าทุติยฌานอันเป็นความผ่องใสแห่งจิตใน
 ภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตก
 ไม่มีวิจารณ์ เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป มีปีติ
 และสุขเกิดแต่สมาธิอยู่ ภิกษุเป็นผู้มีอุเบกขา
 มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย

^๑ ฉ. วิเวกขํ ปิตฺตฺสฺส.
^๒ ฉ. ปจฺมํ ฌานํ.
^๓ ฉ. สมาธิขํ ปิตฺตฺสฺส.
^๔ ฉ. ทฺตฺติยํ ฌานํ.

ท.ญ. สัตฺตคา จารุวิสตร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สงวนลิขสิทธิ์

ปฏิสเวเทติ, ยนต์^๑ อริยา อัจจขนฺติ
 "อุเบกฺขโก สติมา สุขวิหารี"^๒ติ,
 ตติยชฺฌาน^๓ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. สุขสฺส จ
 ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา ปุพฺเพ
 โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตฺถจฺจมา อทุกฺขมสฺสํ
 อุเบกฺขาสติปาริสฺสฺสฺส จตฺตตฺถชฺฌาน^๓
 อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. อมฺยํ วุจฺจติ สมฺมาสมาธิ.
 อิทํ วุจฺจติ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา
 อริยสจฺจํ.

เพราะปีติสิ้นไป เข้าตติยฌานที่พระอริยเจ้า
 ทั้งหลายสรรเสริญว่า "ผู้ใดฌานนี้เป็นผู้มี
 อุเบกขา มีสติอยู่เป็นสุข" เข้าจตุตถฌานอัน
 ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์และ
 คับโสมนัสโทมนัสก่อน ๆ ได้ อันมีสติบริสุทธิ์
 ด้วยอุเบกขาอยู่ นี่ท่านกล่าวว่า สัมมาสมาธิ
 นี่ท่านกล่าวว่า ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิบัติทา-
 อริยสจฺจ.

คัมภีระเจเน ฌานํ, ปชานนญฺเจเน ปณฺณา,
 เตน วุจฺจติ "อิทํ ทุกฺขํ อริยสจฺจํ", "อิทํ
 ทุกฺขสมฺมทโย อริยสจฺจํ", "อิทํ ทุกฺขนิโรธ
 อริยสจฺจํ", "อิทํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา
 อริยสจฺจนฺ"^๓ติ โสดาวธานํ, คัมภีระเจเน
 ปณฺณา สุตฺมเย ฌานํ. เอวํ โสดาวธาเน
 ปณฺณา สุตฺมเย ฌานํ. (๔-๑๖)

ชื่อว่าญาณ เพราะอรรถว่ารู้ธรรมนั้น ชื่อว่า
 ปัญญา เพราะอรรถว่ารู้ชัด. เพราะเหตุนี้
 ท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาเครื่องทรงจำธรรมที่
 ได้ฟังมาแล้ว คือเครื่องรู้ชัดธรรมที่ได้ฟัง
 มาแล้วนั้นว่า "นี่ทุกขอริยสจฺจ" "นี่ทุกข-
 สมุทฺทยอริยสจฺจ" "นี่ทุกฺขนิโรธอริยสจฺจ" "นี่
 ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิบัติทาอริยสจฺจ" ชื่อว่า

^๑ ฉ. ย. ต.
^๒ ฉ. ตติย ฌาน.
^๓ ฉ. จตฺตตฺถ ฌาน.

สุตมยญาณ. ปัญญาเครื่องทรงจำธรรมที่ได้
ฟังมาแล้วชื่อว่า สุตมยญาณอย่างนี้. (๔-๑๖)

สุตมยญาณนิตเทโส ปจโม.

สุตมยญาณนิตเทส ที่ ๑ จบ.

๒. สิลมยญาณนิตเทส

๒. สิลมยญาณนิตเทส

๓๗. กถิ สุควาน สิวเร ปณฺหา
สิลมเย ญาณ : ปณฺจ สีลานิ ปริยฺนตปาริ-
สุทฺธิสึลลํ อปริยฺนตปาริสุทฺธิสึลลํ ปริปุณฺณปาริ-
สุทฺธิสึลลํ อปฺรามฺภูจปาริสุทฺธิสึลลํ ปฏิปุสฺสุทฺธิ-
ปาริสุทฺธิสึลนฺติ.

๓๗. ปัญญาในการฟังธรรมแล้วสังวร
ไว้ ชื่อว่าสิลมยญาณอย่างไร คือ ๕ ประเภท
คือ ปริยัตตปารีสุทธิศีล (ศีลคือความบริสุทธิ์
มีส่วนสุค) ๑ อปริยัตตปารีสุทธิศีล (ศีลคือ
ความบริสุทธิ์ไม่มีส่วนสุค) ๑ ปริปุณณปาริ-
สุทธิศีล (ศีลคือความบริสุทธิ์เต็มรอบ) ๑
อปฺรามฺภูจปารีสุทธิศีล (ศีลคือความบริสุทธิ์
อันบริสุทธิ์ไม่จับต้อง) ๑ ปฏิปุสฺสุทฺธิปารีสุทธิศีล
(ศีลคือความบริสุทธิ์โดยระงับ) ๑.

ตคฺค กคฺมํ ปริยฺนตปาริสุทฺธิสึลลํ ?
อนุสฺมปฺนฺนํ ปริยฺนตสิกฺขาปทานํ, อิหิ
ปริยฺนตปาริสุทฺธิสึลลํ. กคฺมํ อปริยฺนตปาริ-
สุทฺธิสึลลํ ? อุปสฺมปฺนฺนํ อปริยฺนตสิกฺขา-

ในศีล ๕ ประเภทนั้น ปริยัตตปาริ-
สุทธิศีลเป็นไฉน ? คือศีลของอนุสัสมันผู้มี
สิกขาบทเป็นที่สุค, นี้ชื่อว่า ปริยัตตปาริ-
สุทธิศีล. อปริยัตตปารีสุทธิศีลเป็นไฉน ?

บ.ร.ว.สุวรรณภา สัจจคุลย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ปทาน์, อิทํ อปริยัตตปาริสุทธิสึลํ. กตมํ
 ปริปัญณปาริสุทธิสึลํ ? ปุณฺณชชนกฺลฺยาณกานํ
 กุสลธมฺเม ยุตฺตทานํ เสกฺขปฺริยญฺเต
 ปฺริปฺรการินํ^๑ กาเย จ ชีวีเต จ
 อนเปกฺขานํ ปฺริจฺจตฺตชีวิตานํ, อิทํ
 ปริปัญณปาริสุทธิสึลํ.

กตมํ อปฺรามญฺญปาริสุทธิสึลํ ? สตฺตุนฺนํ
 เสกฺขานํ, อิทํ อปฺรามญฺญปาริสุทธิสึลํ. กตมํ
 ปฺริบฺบสฺสทฺธิปาริสุทธิสึลํ ? ตถาคตสวากานํ
 ชีณาสวานํ ปจฺเจกพฺพุธานํ ตถาคตานํ
 อรหนฺตานํ สมนฺมาสมฺพุธานํ, อิทํ
 ปฺริบฺบสฺสทฺธิปาริสุทธิสึลํ.

๓๘. อตฺถิ สึลํ ปฺริยญฺตํ, อตฺถิ สึลํ
 อปฺริยญฺตํ. ตตฺถ กตมญฺตํ^๒ สึลํ ปฺริยญฺตํ ?
 อตฺถิ สึลํ ลากปฺริยญฺตํ, อตฺถิ สึลํ

คือ คีลของอุปสัมบันผู้มีสิกขาบทไม่มีที่สุด,
 นี้ชื่อว่า อปริยัตตปาริสุทธิศีล. ปริปัญณปาริ-
 สุทธิศีลเป็นไฉน ? คือศีลของกัลยาณปุณฺณชชนผู้
 ประกอบกุศลธรรม ผู้กระทำให้บริบูรณ์ใน
 ธรรมอันเป็นที่สุดของพระเสกขะ ผู้ละชีวิต
 แล้วไม่อาลัยในร่างกายและชีวิต, นี้ชื่อว่า
 ปริปัญณปาริสุทธิศีล.

อปฺรามญฺญปาริสุทธิศีลเป็นไฉน ? คือศีลของ
 พระเสกขะ ๑ จำพวก นี้ชื่อว่า อปฺรามญฺญ-
 ปาริสุทธิศีล. ปฺริบฺบสฺสทฺธิปาริสุทธิศีลเป็น
 ไฉน ? คือศีลของพระชีณาสพสวากของ
 พระตถาคตเจ้า ของพระปัจเจกพุทธเจ้า
 และของพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทฺธเจ้า
 นี้ชื่อว่า ปฺริบฺบสฺสทฺธิปาริสุทธิศีล.

๓๘. คีลมีที่สุดก็มี คีลไม่มีที่สุดก็มี
 ในศีล ๒ อย่างนั้น คีลมีที่สุดนั้นเป็นไฉน ?
 คีลมีที่สุดเพราะลากก็มี คีลมีที่สุดเพราะยศ

^๑ ฉ. อ. ปฺริปฺรการินํ.

^๒ ฉ. กตมํ ตํ.

ยสปรียนต์, อตฺถิ สึลล์ ฅาติปรียนต์, อตฺถิ
สึลล์ องฺกปรียนต์, อตฺถิ สึลล์ ชีวิตปรียนต์.

กึมึ คีลมีที่สุดเพราะฅาติกึมึ คีลมีที่สุดเพราะ
อวัยวะกึมึ คีลมีที่สุดเพราะชีวิตกึมึ.

กตมณฺฑ์ สึลล์ ลากปรียนต์ ?
อิเชกฺจฺโจ ลากเหตุ ลากปจฺจยา
ลากการณา ยถาสมาทินฺนํ ลิกฺขาบทํ
วิตฺกฺกมฺติ, อิทฺนฺตํ สึลล์ ลากปรียนต์. กตมณฺฑ์
สึลล์ ยสปรียนต์ ? อิเชกฺจฺโจ ยสเหตุ
ยสปจฺจยา ยสการณา ยถาสมาทินฺนํ
ลิกฺขาบทํ วิตฺกฺกมฺติ, อิทฺนฺตํ สึลล์ ยสปรียนต์.
กตมณฺฑ์ สึลล์ ฅาติปรียนต์ ? อิเชกฺจฺโจ
ฅาติเหตุ ฅาติปจฺจยา ฅาติการณา
ยถาสมาทินฺนํ ลิกฺขาบทํ วิตฺกฺกมฺติ, อิทฺนฺตํ
สึลล์ ฅาติปรียนต์. กตมณฺฑ์ สึลล์ องฺกปรียนต์?
อิเชกฺจฺโจ องฺกเหตุ องฺกปจฺจยา
องฺกการณา ยถาสมาทินฺนํ ลิกฺขาบทํ
วิตฺกฺกมฺติ, อิทฺนฺตํ สึลล์ องฺกปรียนต์.

คีลมีที่สุดเพราะลากนั้น เป็นไฉน ?
บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมล่องลิกขาบทตาม
ที่ตนสมาทานไว้เพราะลากเป็นเหตุ เพราะ
ลากเป็นปัจจัย เพราะลากเป็นตัวการณํ คีล
นี้ชื่อว่ามึที่สุดเพราะลาก, คีลมีที่สุดเพราะ
ยศนั้นเป็นไฉน ? บุคคลบางคนในโลกนี้...
เพราะยศเป็นเหตุ... คีลนี้ชื่อว่ามึที่สุด
เพราะยศ. คีลมีที่สุดเพราะฅาตินั้นเป็น
ไฉน ? บุคคลบางคนในโลกนี้... เพราะ
ฅาติเป็นเหตุ... คีลนี้ชื่อว่ามึที่สุดเพราะ
ฅาติ. คีลมีที่สุดเพราะอวัยวะนั้นเป็นไฉน ?
บุคคลบางคนในโลกนี้... เพราะอวัยวะ
เป็นเหตุ... คีลนี้ชื่อว่ามึที่สุดเพราะ
อวัยวะ.

กตมณฺฑ์ สึลล์ ชีวิตปรียนต์ ? อิเชกฺจฺโจ
ชีวิตเหตุ ชีวิตปจฺจยา ชีวิตการณา
ยถาสมาทินฺนํ ลิกฺขาบทํ วิตฺกฺกมฺติ, อิทฺนฺตํ

คีลมีที่สุดเพราะชีวิตนั้นเป็นไฉน ? บุคคล
บางคนในโลกนี้ ย่อมล่องลิกขาบทตามที่ตน
สมาทานไว้เพราะชีวิตเป็นเหตุ เพราะชีวิต

สีลํ ชีวิตปริยนต์. เอวรูปานิ สีลานิ ขณฺทานิ
 จิตฺทานิ สพลานิ กมฺมาसानิ น ภูษิสฺसानิ น
 วิญฺญูปฺสตุฏฺฐานิ ปฺรามญฺจานิ อสมฺมาธิ-
 สํวตฺตนิกาณิ น อวิปฺปฏิสํวตฺตญฺญานิ น
 ปามชฺชวตฺตญฺญานิ น ปิติวตฺตญฺญานิ น
 ปสฺสทฺทริวตฺตญฺญานิ น สุขวตฺตญฺญานิ น
 สฺมาธิวตฺตญฺญานิ น ยถาภูตญฺญาณทฺสสนฺวตฺตญฺญานิ
 น เอกนฺตนิพฺพิทาย วิรํคทาย นิโรธาย
 อฺปสมาย อภินฺถาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย
 สํวตฺตคฺคิ , อิทนฺคํ สีลํ ปริยนต์.

เป็นปัจจัย เพราะชีวิตเป็นตัวการณ คีลนี้
 ชื่อว่ามีที่สุดเพราะชีวิต. คีลเห็นปานนี้เป็น
 คีลขาด เป็นคีลทะเล ค้าง ปร้อย ไม่
 เป็นไท วิญฺญชนไม่สรรเสริญ อันคัณฑาและ
 ทริฐจับต้องแล้ว ไม่เป็นไปเพื่อสมาธิ ไม่ใช่
 เป็นที่ตั้งแห่งความไม่เคียดแค้น ไม่เป็นที่ตั้ง
 แห่งความปราโมทย์ ไม่เป็นที่ตั้งแห่งปีติ
 ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความระงับ ไม่เป็นที่ตั้งแห่ง
 ความสุข ไม่เป็นที่ตั้งแห่งสมาธิ ไม่เป็นที่ตั้ง
 แห่งยถาภูตญฺญาณทฺสสนะ ไม่เป็นไปเพื่อความ
 เบื่อหน่ายในวัฏฏะโดยส่วนเดียว เพื่อความ
 คลายกำหนด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ
 ระงับ เพื่อความรู้อย่างเดียว เพื่อความรู้พร้อม
 เพื่อนิพพาน คีลนี้ชื่อว่ามีที่สุด (คีล
 มีที่สุด).

กตมฺนคํ สีลํ อปริยนต์ ? อตฺถิ สีลํ
 น ลากปริยนต์, อตฺถิ สีลํ น ยสปริยนต์,
 อตฺถิ สีลํ น ณาตฺติปริยนต์, อตฺถิ สีลํ น
 องฺกปริยนต์, อตฺถิ สีลํ น ชีวิตปริยนต์.

คีลไม่มีที่สุดนั้น เป็นไฉน ? คีลไม่มี
 ที่สุดเพราะลากก็มี คีลไม่มีที่สุดเพราะยศก็มี
 คีลไม่มีที่สุดเพราะญาติก็มี คีลไม่มีที่สุด
 เพราะอวัยวะก็มี คีลไม่มีที่สุดเพราะชีวิต
 ก็มี.

คุณชัยยุทธ-คุณอรพรรณ บิลันธนโสภา
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กตมนต์ สิ้น น ลามปรียนต์ ? คีลไม่มีที่สุด เพราะลามเป็นใจน ?
 อีเชกจฺโจ ลามเหตุ ลามปจฺจยา บุคคลบางคนในโลกนี้ - ไม่ยั้งแม้ความคิดให้
 ลามการณา ยถาสมาทินัน สิกฺขาบทํ เกิดขึ้นเพื่อจะลวงสิกขาบทตามที่ตนสมาทาน
 วิตฺกุกมาย จิตฺตํป^๑ น อุปฺปาเทติ, กิ โส ไร่เพราะลามเป็นเหตุ เพราะลามเป็น
 วิตฺกุกมิสฺสติ, อิทนฺตํ สิ้น น ลามปรียนต์. ปัจจัย เพราะลามเป็นตัวการณํ อย่างไร
 เขาก็จลวงสิกขาบทแล้ว ? คีลนั้นนํชื่อว่า
 เป็นคีลไม่มีที่สุดเพราะลาม.

กตมนต์ สิ้น น ยสปรียนต์ ? อีเชกจฺโจ คีลไม่มีที่สุดเพราะยศนั้นเป็นใจน ? บุคคล
 ยสเหตุ ยสปจฺจยา ยสการณา ยถาสมาทินัน บางคนในโลกนี้... เพราะยศเป็นเหตุ...
 สิกฺขาบทํ วิตฺกุกมาย จิตฺตํป น อุปฺปาเทติ, คีลนี้ชื่อว่า เป็นคีลไม่มีที่สุดเพราะยศ. คีล
 กิ โส วิตฺกุกมิสฺสติ, อิทนฺตํ สิ้น น ไม่มีที่สุด เพราะณาคินันเป็นใจน ? บุคคล
 ยสปรียนต์. กตมนต์ สิ้น น ณาติปรียนต์ ? บางคนในโลกนี้... เพราะณาคิเป็นเหตุ...
 อีเชกจฺโจ ณาติเหตุ ณาติปจฺจยา คีลนี้ชื่อว่า เป็นคีลไม่มีที่สุดเพราะณาคิ. คีล
 ณาติการณา ยถาสมาทินัน สิกฺขาบทํ ไม่มีที่สุดเพราะอวยวะนั้นเป็นใจน ? บุคคล
 วิตฺกุกมาย จิตฺตํป น อุปฺปาเทติ, กิ โส บางคนในโลกนี้... เพราะอวยวะเป็น
 วิตฺกุกมิสฺสติ, อิทนฺตํ สิ้น น ณาติปรียนต์. เหตุ... คีลนี้ชื่อว่า เป็นคีลไม่มีที่สุดเพราะ
 กตมนต์ สิ้น น องฺคปรียนต์ ? อีเชกจฺโจ อวยวะ.
 องฺคเหตุ องฺคปจฺจยา องฺคการณา ยถา-

^๑ ฉ. จิตฺตมฺปิ.

สมาทินัน ลิกฺขาบทํ วิตักกมาย จิตฺตํปิ น
อุปปาเทติ, กิ โส วิตักกมิสฺสติ, อิทนฺตํ
สีลํ น องฺคปริยนฺตํ.

กตมนฺตํ สีลํ น ชีวิตปริยนฺตํ ? อีเชกฺจฺโจ
ชีวิตเหตุ ชีวิตปัจจยา ชีวิตการณา
ยถาสมาทินัน ลิกฺขาบทํ วิตักกมาย จิตฺตํปิ
น อุปปาเทติ, กิ โส วิตักกมิสฺสติ, อิทนฺตํ
สีลํ น ชีวิตปริยนฺตํ. เอวรฺูปานิ สีลานิ
อชฺณทานิ อจฺฉิตฺทานิ อสฺพลานิ อกฺมฺมาसानิ
ภุชิสฺसानิ วิญฺญฺปปสฺตฺถานิ อปรามญฺจฺจานิ
สมาธิสํวตฺตฺถานิ อวิปฺปฏิสํวตฺตฺถานิ
ปามุชฺชวตฺตฺถานิ ปิตฺตวตฺตฺถานิ ปสฺสฺสฺสฺส-
วตฺตฺถานิ สุขวตฺตฺถานิ สมาธิวตฺตฺถานิ
ยถากุตฺตฺถานิสฺสสนวตฺตฺถานิ เอกนฺตนิพฺพิทาย
วิราคาย นิโรธาย อุปสฺมายน อภินฺนายน
สมุโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตฺถานิตฺถํ, อิทนฺตํ
สีลํ อปริยนฺตํ.

ศีลไม่มีที่สุดเพราะชีวิตนั้นเป็นไฉน ? บุคคล
บางคนในโลกนี้ ไม่ยั้งแม้ความคิดให้เกิดขึ้น
เพื่อล่วงสิกขาบทตามที่ตนสมาทานไว้เพราะ
ชีวิตเป็นเหตุ เพราะชีวิตเป็นปัจจัย เพราะ
ชีวิตเป็นศัฏการณํ อย่างไรเขาจักล่วง
สิกขาบทแล้ว ศีลนี้ชื่อว่า เป็นศีลไม่มีที่สุด
เพราะชีวิต ศีลเห็นปานนี้เป็นศีลไม่ขาด ไม่
ทะลุ ไม่ค่าง ไม่พร้อย เป็นไท วิญญูชน
สรรเสริญ อันตณฺหาและทิสฺสิไม่จำเป็นต้องเป็นไป
เพื่อสมาธิ ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเคียดแค้น
เป็นที่ตั้งแห่งความปราโมทย์ เป็นที่ตั้งแห่ง
ปีติ เป็นที่ตั้งแห่งความระงับ เป็นที่ตั้งแห่ง
ความสุข เป็นที่ตั้งแห่งสมาธิ เป็นที่ตั้งแห่ง
ยถากุตฺตฺถานิสฺสสนะ ย่อมเป็นไปเพื่อความ
เบื่อน่ายในวัฏฏะโดยส่วนเดียว เพื่อความ

๑ ฉ. ปาโมชฺชวตฺตฺถานิ.

คล้ายกำหนด เพื่อความคับ เพื่อความสงบ
ระงับ เพื่อความรู้อย่าง เพื่อความรู้พร้อม
เพื่อนิพพาน คีลนี้ชื่อว่าอปริยัตคีล (คีล
ไม่มีที่สุด).

๓๙. กิ สील, กติ สीलานิ, กิสมุญจัน
สีล, กติธมมสโมธาน สีล.

๓๙. คีลเป็นอย่างไร, คีลมีเท่าไร,
คีลมีอะไรเป็นสมุฏฐาน คีลเป็นที่ประชุมแห่ง
ธรรมเท่าไร.

กิ สीलนติ เจตนา สีล, เจตสิก สีล,
สัวโร สีล อวิติกกโม สีล. กติ สीलานิ
คิณิ สीलานิ : กุสลสีล, อกุสลสีล อพยากต-
สีล. กิสมุญจัน สีลนติ กุสลจิตตสมุญจัน
กุสลสีล, อกุสลจิตตสมุญจัน อกุสลสีล,
อพยากตจิตตสมุญจัน อพยากตสีล.
กติธมมสโมธาน สีลนติ สัวรสมุธาน สีล,
อวิติกกมสมุธาน สีล, ตถาภาเว
ชาตเจตนาสมุธาน สีล.

คำว่า คีลเป็นอย่างไร คือเจตนาเป็น
คีล เจตสิกเป็นคีล สังวรเป็นคีล ความไม่
ก้าวล่วงเป็นคีล. คำว่า คีลมีเท่าไร คือ
คีลมี ๓ คือ กุสลคีล อกุสลคีล อพยากตคีล.
คำว่า คีลมีอะไรเป็นสมุฏฐาน คือ กุสลคีล
มีกุสลจิตเป็นสมุฏฐาน อกุสลคีลมีอกุสลจิต
เป็นสมุฏฐาน อพยากตคีลมีอพยากตจิตเป็น
สมุฏฐาน. คำว่า คีลเป็นที่ประชุมแห่งธรรม
เท่าไร คือ คีลเป็นที่ประชุมแห่งสังวร, คีล
เป็นที่ประชุมแห่งความไม่ก้าวล่วง คีลเป็น
ที่ประชุมแห่งเจตนา อันเกิดในความเป็น
อย่างนั้น.

คุณชัยยุทธ-คุณอรวรรณ ปิสนันโสภา
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔๐. ปาณาติปาตํ สํวรฺภูเจน สီลํ,
 อวิติกฺกมฺภูเจน สီลํ. อทินนาทานํ สํวรฺภูเจน
 สီลํ, อวิติกฺกมฺภูเจน สီลํ. กาเมสุ-
 มิจฺฉาจารํ สํวรฺภูเจน สီลํ, อวิติกฺกมฺภูเจน
 สီลํ. มุสาวาทํ สํวรฺภูเจน สီลํ, อวิติกฺก-
 มฺภูเจน สီลํ. ปิสุณาวาจํ^๑ สํวรฺภูเจน สီลํ,
 อวิติกฺกมฺภูเจน สီลํ. ผรุสวาจํ^๒ สํวรฺภูเจน
 สီลํ, อวิติกฺกมฺภูเจน สီลํ. สมุพฺปลาปํ
 สํวรฺภูเจน สီลํ, อวิติกฺกมฺภูเจน สီลํ. อภิซุณฺ
 สํวรฺภูเจน สီลํ, อวิติกฺกมฺภูเจน สီลํ
 พยาบาทํ สํวรฺภูเจน สီลํ, อวิติกฺกมฺภูเจน
 สီลํ. มิจฺฉาทิฏฺฐิํ สํวรฺภูเจน สီลํ, อวิติกฺก-
 มฺภูเจน สီลํ.

๔๑. เนกฺขมฺเมเน กามจฺฉนฺทํ
 สํวรฺภูเจน สီลํ. อวิติกฺกมฺภูเจน สီลํ.
 อพฺยาปาเทเน พยาบาทํ สํวรฺภูเจน สီลํ,
 อวิติกฺกมฺภูเจน สီลํ. อาโลกสฺสอณฺเวย
 ถีนมิทฺธํ. อวิกฺเขปฺภูเจเน อุตฺถจฺจํ.

๔๐. ชื่อว่าศีล เพราะอรรถว่าสังวร
 และไม่ก้าวล่วงปาณาติบาต อทินนาทาน
 กาเมสุมิจฉาจาร มุสาวาท ปิสุณวาจา
 ผรุสวาจา สัมผัสปลापะ อภิซุณา พยาบาท
 มิจฉาทิฐิ.

๔๑. ชื่อว่าศีล เพราะอรรถว่าสังวร
 และไม่ก้าวล่วงกามฉันทะ คัวยเนกขัมมะ
 ...ความพยาบาท คัวยความไม่พยาบาท
 ...ถีนมิทธะ คัวยอาโลกสฺสอณฺเวย
 ...อุทถจจะ คัวยความไม่พึงชาน

^๑ ฉ. ปิสุณ วาจ.

^๒ ฉ. ผรุส วาจ.

ธมฺมวตฺตภาเนน วิจิกิจฺฉํ. ฌาเนน อวิชฺชํ.	...วิจิกิจฉา	ด้วยการกำหนดธรรม
ปามุชฺเชน ^๑ อรตี. ปจฺมชฺฌาเนน ^๒ นีวรเณ.	...อวิชชา	ด้วยฌาน
ทุคฺคิชฺฌาเนน วิตกฺกวิจาเร. ตคฺคิชฺฌาเนน	...อรติ	ด้วยความปราโมทย์
ปีตี. จตฺตถฺชฺฌาเนน สุขทุกฺขํ.	...นิวรรณ์	ด้วยปฐมฌาน
อากาสาณญฺจายตนสมาปคฺคิตฺยา รูปสณฺฑํ	...วิตกวิจาร์	ด้วยทุคคิฌาน
ปฏฺฐิสสณฺฑํ นานตฺตสณฺฑํ. วิญฺญาณญฺจายตน-	...ปีติ	ด้วยตคคิฌาน
สมาปคฺคิตฺยา อากาสาณญฺจายตนสณฺฑํ.	...สุขทุกฺข์	ด้วยจตฺตถฌาน
อากิณฺณจณฺญายตนสมาปคฺคิตฺยา วิญฺญาณญฺจาย-	...รูปสัณฺญา ปฏฺฐิสสัณฺญา นานัตตสัณฺญา	ด้วย
ยตนสณฺฑํ. เนวสณฺณานาสณฺณายตน-	อากาसानญฺจายตนสมาปคฺติ	
สมาปคฺคิตฺยา อากิณฺณจณฺญายตนสณฺฑํ.	...อากาसानญฺจายตนาสัณฺญา	ด้วยวิญฺญา-
	ณฺญฺจายตนสมาปคฺติ	
	...วิญฺญาณญฺจายตนสัณฺญา	ด้วยอากิณฺณจณฺญา-
	ยตนสมาปคฺติ	
	...อากิณฺณจณฺญายตนสัณฺญา	ด้วยเนวสณฺณาน-
	าสัณฺญายตนสมาปคฺติ	
อนิจฺจานุปสฺสณาย นิจฺจสณฺฑํ. ทุกฺขา-	...นิจฺจสัณฺญา	ด้วยอนิจฺจานุปสฺสณา
นุปสฺสณาย สุขสณฺฑํ. อนตฺตานุปสฺสณาย	...สุขสัณฺญา	ด้วยทุกฺขานุปสฺสณา
อตฺตสณฺฑํ. นินฺพิทานุปสฺสณาย นนฺที.	...อตฺตสัณฺญา	ด้วยอนตฺตานุปสฺสณา

^๑ จ. ปาโมชฺเชน.
^๒ จ. ปจฺเมน ฌาเนน, เหวมฺปรีปี.

วิจารณ์ปัสสนาย รากค์. นิโรธานุปัสสนาย ... นันทิ ด้วยนิพพิทานุปัสสนา
 สมุหย์. ปฏิสนิสสคฺคานุปัสสนาย อาทานิ. ... รากะ ด้วยวิจารณ์ปัสสนา
 ขยานุปัสสนาย ฆนสณฺณิ. วยานุปัสสนาย ... สมุหัย ด้วยนิโรธานุปัสสนา
 आयुหนิ. วิปริณามานุปัสสนาย ฐวสณฺณิ. ... อาทานะ ด้วยปฏิสนิสสคฺคานุปัสสนา
 อนิมิตฺตานุปัสสนาย นิमितฺตํ. อปฺปณฺธิทานุ- ... ฆนสัณฺญา ด้วยขยานุปัสสนา
 ปัสสนาย ปณฺธิ. สุณฺณตานุปัสสนาย ... आयुหนะ ด้วยวยานุปัสสนา
 อภินิเวสํ. อธิปณฺณาธมฺมวิปัสสนาย ... ฐวสัณฺญา ด้วยวิปริณามานุปัสสนา
 สาราทานาภินิเวสํ. ยถาภูตญาณทัสสนे ... นิमित ด้วยอนิมิตฺตานุปัสสนา
 สมฺโมหาภินิเวสํ. อาทินวานุปัสสนาย ... ปณฺธิ ด้วยอปฺปณฺธิทานุปัสสนา
 อาลยาภินิเวสํ. ปฏิสงฺขานุปัสสนาย ... ความยึคมั่นถ้อมันว่าเป็นแก่นสาร ด้วย
 อปฺปปฏิสงฺขํ. วิวฏฺฏานานุปัสสนาย สญฺโฆ- การพิจารณาเห็นธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง
 คาภินิเวสํ. ... สัมโมหาภินิเวส ด้วยยถาภูตญาณทัสสนะ
 ... อาลยาภินิเวส ด้วยอาทินวานุปัสสนา
 ... การไม่พิจารณา ด้วยปฏิสงฺขานุปัสสนา
 ... สัณฺญโฆคาภินิเวส ด้วยวิวฏฺฏานุปัสสนา.

โสคาปตฺติมคฺเคน ทิฏฺฐเจกฺกุเจ กิเลสที่ตั้งอยู่ร่วมกันกับทิสฺฐิด้วยโสคา-
 กิเลส. สกทากามิมคฺเคน โอฟาริเก ปตฺติมรรค... กิเลสหายาบ ๆ ด้วย
 กิเลส. อนากามิมคฺเคน อณฺสทคเต สกทากามิมรรค. กิเลสละเอียคด้วย
 กิเลส. อรหตฺตมคฺเคน สพฺพกิเลส อนากามิมรรค. ชื่อว่าศีล เพราะอรรถว่า

น.ค. ประชา-คุณอรุณ สิกวานิช
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

สัวรรภูเจณ สีลั, อวิตักกมภูเจณ สีลั. สังวร และไมกัवलัวงกิเลสตัังปวงด้วย
อรทัตมรรค.

ปณจ สีลานิ : ปาณาติปาตสัสส ปทานั สีล ๕ คือการละปาณาติบาตเป็นศีล,
สีลั, เวรมณิ สีลั, เจตนา สีลั, สัวโร เจตนาเครื่องงควันเป็นศีล เจตนาเป็นศีล
สีลั, อวิตักกโม สีลั. เอวรูปานิ สีลานิ สังวรเป็นศีล การไมกัवलัวงเป็นศีล.
จิตตสัสส อวิปปฏิสัาราย สัวตตุนติ, ปามุชชาย สีลเห็นปานนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม
สัวตตุนติ, ปิติยา สัวตตุนติ, ปสัสทุธิยา เคือคร้อนแท่งจิต เพื่อความปราโมทย์ เพื่อ
สัวตตุนติ, โสมนสัสาย สัวตตุนติ, ปิติ เพื่อปัสสัทธิ เพื่อโสมนัส เพื่อการเสพ
อาเสวนาย สัวตตุนติ, ภาวนาย สัวตตุนติ, โคยเอื้อเพื่อ เพื่อความเจริญ เพื่อทำให้
พหุสิกกมมาย สัวตตุนติ, อลงการาย มาก เพื่อเป็นเครื่องประดับ เพื่อเป็น
สัวตตุนติ, ปริกขาราย สัวตตุนติ, บริหาร เพื่อเป็นบริวาร เพื่อความบริบูรณ์
ปรีวาราย สัวตตุนติ, ปารีปรียา สัวตตุนติ, ย่อมเป็นไปเพื่อความเขือหน่ายในวัฏฏะโดย
เอกนตนิพพิทาย วิราคาย นิโรธาย ส่วนเดียว เพื่อความคลายกำหนด เพื่อ
อุปสมาย อภินณาย สมุโพธาย นิพพานาย ความดับ เพื่อความสงบระงับ เพื่อความรู้
สีลั. ยิง เพื่อความรู้พร้อม เพื่อนิพพาน.

เอวรูปานั สีลานั สัวรปารีสัทธิ บรรคาศีลเห็นปานนี้ สังวรปารีสัทธิ
อธิสีลั, สัวรปารีสัทธิยา จิตั จิตตัง น (ความบริสัทธิคือความสัารวม) เป็นอธิสีล,
วิกุเขป กัจฉติ, อวิกุเขปปารีสัทธิ อธิจิตตัง, จิตตังอยู่ในความบริสัทธิ คือความสัารวม

^๑ ฉ. อ. ปาโมชชาย, เอวมุปรีปี.

สัวรปาริสุทธิ สมมา ปสฺสติ, อวิกฺเขป-
 ปาริสุทธิ สมมา ปสฺสติ. ทสฺสนปาริสุทธิ
 อธิปณฺณา. โย ตตฺถ สัวรภูโจ, อัย
 อธิสึลลิกฺขา. โย ตตฺถ อวิกฺเขปภูโจ, อัย
 อธิจิตฺตลิกฺขา. โย ตตฺถ ทสฺสนภูโจ, อัย
 อธิปณฺณาลิกฺขา.

ย่อมไม่ถึงความฟุ้งซ่าน, อวิกเขปปาริสุทธิ
 (ความบริสุทธิ์ คือความที่จิตไม่ฟุ้งซ่าน)
 เป็นอธิจิต พระโยคาวจรย่อมเห็นสังวร-
 ปาริสุทธิโดยชอบ ย่อมเห็นอวิกเขปปาริสุทธิ
 โดยชอบ, ทสฺสนปาริสุทธิ (ความบริสุทธิ์
 แห่งทสฺสนะ) เป็นอธิปัญญา. ในความ
 ส้ารวม ความที่จิตไม่ฟุ้งซ่านและทสฺสนะนั้น
 สภาวะคือสังวรเป็นอธิศีลสิกขา สภาวะคือ
 ความไม่ฟุ้งซ่าน เป็นอธิจิตตสิกขา สภาวะ
 คือความเห็นเป็นอธิปัญญาสิกขา.

อิมํ ทิสฺโส ลิกฺขาโย อวชฺชนฺโต
 ลิกฺขติ, ชานนฺโต ลิกฺขติ, ปสฺสนฺโต ลิกฺขติ,
 ปจฺจเวกฺขนฺโต ลิกฺขติ. จิตฺตํ อธิภูทหนฺโต
 ลิกฺขติ, สทฺธาย อธิมฺจฺจนฺโต ลิกฺขติ, วัริยํ
 ปกฺคณฺหนฺโต ลิกฺขติ. สตี อฺปนฺนํหนฺโต
 ลิกฺขติ, จิตฺตํ สมหาทหนฺโต ลิกฺขติ, ปณฺณาย
 ปชานนฺโต ลิกฺขติ, อภินฺเวยฺยํ อภิชานนฺโต
 ลิกฺขติ, ปริณฺเวยฺยํ ปริชานนฺโต ลิกฺขติ.
 ปหาคทพฺพํ ปชหนฺโต ลิกฺขติ, สจฺฉิกาทพฺพํ

พระโยคาวจรเมื่อนึกถึงสิกขา ๓ นี้
 ชื่อว่าย่อมศึกษา เมื่อรู้ เมื่อเห็น เมื่อ
 พิจารณา เมื่ออธิษฐานจิต เมื่อน้อมใจไป
 ด้วยศรัทธา เมื่อระคองความเพียรไว้
 เมื่อตั้งสติมั่น เมื่อตั้งจิตไว้ เมื่อรู้ชัดด้วย
 ปัญญา เมื่อรู้ยิ่งธรรมที่ควรรู้ยิ่ง เมื่อกำหนด
 รู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ เมื่อละธรรมที่ควรละ
 เมื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ควรทำให้แจ้ง เมื่อ
 เจริญธรรมที่ควรเจริญ ชื่อว่าย่อมศึกษา.

คุณหญิงวัลลีย์ พงษ์พานิช

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สจฺฉิกโรนุโต ลิกฺขติ, ภาเวตพฺพํ ภาเวนุโต
ลิกฺขติ.

ปณฺจ สीलานิ ปาณาติปาตสฺส. คีล ๕ คือ การละปาณาติบาต
อหิณฺนาทานสฺส. กามเมสฺสมิจฺฉาจารสฺส. อหิณฺนาทาน กามเมสฺสมิจฺฉาจาร มุสาวาท
มุสาวาทสฺส. ปิสฺสณาย วาจา. ผรุสฺสาย ปิสฺสณวาจา ผรุสฺสวาจา สัมผัสฺปลาปะ อภิซฺฉา
วาจา. สมฺมุขฺปลาปสฺส. อภิซฺฉณาย. พยาบาท มิจฺฉาทิฐิ.
พฺยาบาทสฺส. มิจฺฉาทิฎฺฐิยา.

เนกฺขมฺเมเน กามจฺฉนฺทสฺส. อพฺยา- การละกามฉันทะด้วยเนกขัมมะ การละ
ปาเทเน พฺยาบาทสฺส. อาโลกสฺสณาย ความพยาบาทด้วยความไม่พยาบาท การละ
ถีนมิทฺทสฺส. อวิกฺเขเปเน อุตฺถจฺจสฺส. ถีนมิทฺทะด้วยอาโลกสัจฺฉญา การละอุตฺถจจะ
ธมฺมวตฺตถาเนเน วิจิกิจฺฉาย. ณาณเน ด้วยความไม่ฟุ้งซ่าน การละวิจิกิจฉาด้วย
อวิชฺชาย. ปามุชฺเชเน อรติยา. การกำหนดธรรม การละอวิชชาด้วยญาณ
การละอรติด้วยความปราโมทย์.

ปจฺมชฺฉาเนเน นีวรณานิ. ทฺติยชฺ- การละนินฺวรณด้วยปฐมฌาน การละ
ฉาเนเน วิตกฺกวิจารานิ. ตติยชฺฉาเนเน วิตกวิจารด้วยทฺติยฌาน การละปิตีด้วย
ปิตฺติยา. จตฺตชฺฉาเนเน สุขทฺถุชานานิ. ตติยฌาน การละสุขและทฺถุชด้วยจตฺตฌาน
อากาसानฺนุจายตนสมาปตฺติยา รูปสฺสณาย การละรูปสัจฺฉญา ปฏฺิขสัจฺฉญา นานัตตสัจฺฉญา
ปฏฺิขสฺสณาย นานตฺตสฺสณาย. วิญฺญาณญจา- ด้วยอากาसानฺนุจายตนสมาบัติ การละ

คุณหญิงวัลลีย์ พงษ์พานิช
สร้างค้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ยตนสมาปตฺติยา อากาसानญายตนสฺสณาย. อากาसानญายตนสฺสณาย ด้วยวิญญาณญาย-
 อากิณฺจณญายตนสมาปตฺติยา วิญญาณญาย- ยตนสมาบัติ การละวิญญาณญายตนสฺสณาย
 ยตนสฺสณาย. เเนวสฺสณานาสฺสณายตน- ด้วยอากิณฺจณญายตนสมาบัติ การละอากิณ-
 สมาปตฺติยา อากิณฺจณญายตนสฺสณาย. ญายตนสฺสณายด้วยเนวสฺสณานาสฺสณายตน-
 สมาบัติ.

อนิจฺจานุปสฺสนาย นิจฺจสฺสณาย. การละนิจฺจสฺสณายด้วยอนิจฺจานุปสฺสนา
 ทุกฺขานุปสฺสนาย สุขสฺสณาย. อนตฺตทานุ- การละสุขสฺสณายด้วยทุกฺขานุปสฺสนา. การละ
 ปสฺสนาย อตฺตสฺสณาย. นิพฺพิทานุปสฺสนาย อตฺตสฺสณายด้วยอนตฺตทานุปสฺสนา. การละ
 นนฺதியา. วิจารณ์านุปสฺสนาย รากสฺส. นันฺตีด้วยนิพฺพิทานุปสฺสนา. การละรากะด้วย
 นิโรธานุปสฺสนาย สมุทฺยสฺส. ปฏินิสฺสคฺคานุ- วิจารณ์านุปสฺสนา. การละสมุทฺยด้วย
 ปสฺสนาย อาทานสฺส. ขยานุปสฺสนาย นิโรธานุปสฺสนา. การละอาทานะด้วย
 ฆนสฺสณาย. วยานุปสฺสนาย आयฺหนสฺส. ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสนา. การละฆนสฺสณายด้วย
 วิปริณามานุปสฺสนาย ฐวสฺสณาย. ขยานุปสฺสนา. การละอายุหนะด้วยวยานุ-
 อนิมิตฺตทานุปสฺสนาย นิมิตฺตสฺส. อปฺปณฺธิทานุ- ปสฺสนา. การละฐวสฺสณายด้วยวิปริณามานุ-
 ปสฺสนาย ปณฺธิยา. สฺสณทานุปสฺสนาย ปสฺสนา. การละนิมิตด้วยอนิมิตฺตทานุปสฺสนา.
 อภินิเวสสฺส. อธิปณฺณาธมฺมวิปสฺสนาย การละปณฺธิด้วยอปฺปณฺธิทานุปสฺสนา. การละ
 สาราทานาภินิเวสสฺส. ยถาภูตญาณสฺสเนน อภินิเวสด้วยสฺสณาทานุปสฺสนา. การละ
 สมฺโมทาภินิเวสสฺส. อาทินวานุปสฺสนาย สาราทานาภินิเวส ด้วยอธิปณฺณาธมฺม-

๑ ฉ. สาราคาภินิเวสสฺส.

คุณอุทัย-คุณพรหมเพ็ญ สมบูรณ์สุข
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

อภิปุณฺณเวสสส ปุณฺณชานุปุณฺณาย วิปัสสนา. การละสัสมโหมทภินเวสด้วยยถา-
 อปฺปุณฺณชาย. วิวภูณฺณชานุปุณฺณาย สญฺญโ- ภูตญาณทัสสนะ การละอภิปุณฺณเวสด้วย
 คภินเวสสส. อาทินวานุปุณฺณาย การละอภิปุณฺณชานุปุณฺณาย
 ปุณฺณชานุปุณฺณาย การละสังโยคภินเวส
 ด้วยวิวภูณฺณชานุปุณฺณาย.

โสตาปัตติมคฺเคน ทิฏฺฐเจกฺกฺจํ การละกิเลสที่ตั้งอยู่ร่วมกันกับทิวติด้วย
 กิเลสํ. สกทาคามิมคฺเคน โอปาริกํ โสตาปัตติมรรค. การละกิเลสที่หาย ๑
 กิเลสํ. อนาคามิมคฺเคน อณฺุสทคฺคํ ด้วยสกทาคามิมรรค. การละกิเลสที่
 กิเลสํ. อรหตฺตมคฺเคน สพฺพกิเลสํ ละเอียงด้วยอนาคามิมรรค. การละกิเลส
 ปทานํ สึลํ, เวรมณิํ สึลํ, เจตนา ทั้งปวงด้วยอรหตฺตมรรค (การละนั้น ๑)
 สึลํ, สัวโร สึลํ, อวิตฺกโก สึลํ. เป็นศีล เจตนาเครื่องงดเว้นเป็นศีล
 เอวรูปานิ สึลานิ จิตฺตสฺส อวิปฺปุณฺณสํ อวิปฺปุณฺณสํ เจตนาเป็นศีล, สังวรเป็นศีล, ความไม่
 สัวตฺตุนฺติ, ปามุชฺชาย สัวตฺตุนฺติ, ปิตฺติยา ก้าวล่วงเป็นศีล. ศีลเห็นปานนี้ย่อมนำไป
 สัวตฺตุนฺติ, ปสฺสทฺธิยา สัวตฺตุนฺติ, เพื่อความไม่เคียดแค้นแห่งจิต ในภายหลัง,
 โสมนสฺสาย สัวตฺตุนฺติ, อาเสวนาย ย่อมเป็นไปเพื่อความปราโมทย์, เพื่อปิตฺติ,
 สัวตฺตุนฺติ, ภาวนาย สัวตฺตุนฺติ, พหุสํกมฺมาย เพื่อปัสสัทธิ เพื่อความโสมนัส, เพื่อ
 สัวตฺตุนฺติ, อลงฺการาย สัวตฺตุนฺติ, อาเสวนะ เพื่อความเจริญ, เพื่อกระทำ
 ปริกฺขาราย สัวตฺตุนฺติ, ปริวาราย ให้มาก เพื่ออสังการ เพื่อเป็นบริวาร,
 สัวตฺตุนฺติ, ปาริปุริยา สัวตฺตุนฺติ, เพื่อเป็นบริวาร, เพื่อความเต็มรอบ, เพื่อ
 เอกนฺตนิพฺพิทาย วิรคฺกาย นิโรธาย ความเบื่อน่ายจากกิเลส โดยส่วนเดียว

คุณุทัย-คุณฺตรรณเพ็ญ สมบุรณฺสุข

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

อุปสมาย อภิญญาย สมุโพธาย นิพพานาย เพื่อความคลายกำหนดสำรอก เพื่อความ
 สว่างตนฺติ. ภัย, เพื่อความสงบระงับ เพื่อความรู้อย่าง
 เพื่อความรู้พร้อม เจือพระนิพพาน.

๔๒. เอวรูปานํ สีลานํ สํวรปาริสฺสฺสฺธิ
 อธิสํลํ. สํวรปาริสฺสฺสฺสฺธิยา จิตฺ จิตฺตํ น^๑
 วิกฺเขปํ กจฺจนฺติ, อวิกฺเขปปาริสฺสฺสฺสฺธิ อธิจิตฺตํ.
 สํวรปาริสฺสฺสฺสฺธิ สมฺมา ปสฺสฺสฺติ, อวิกฺเขป-
 ปาริสฺสฺสฺสฺธิ สมฺมา ปสฺสฺสฺติ. ทสฺสนปาริสฺสฺสฺสฺธิ
 อธิปญฺญา. โย ตตฺถ สํวรภูจฺโจะ, อญฺ
 อธิสํลสิกฺขา. โย ตตฺถ อวิกฺเขปภูจฺโจะ, อญฺ
 อธิจิตฺตสิกฺขา. โย ตตฺถ ทสฺสนภูจฺโจะ, อญฺ
 อธิปญฺญาสิกฺขา.

๔๒. บรรดาที่เห็นปานนี้ สังวร-
 ปาริสฺสฺสฺธิ (ความบริสุทธิ์คือความสำรวม)
 เป็นอธิศีล, จิตตั้งอยู่ในความบริสุทธิ์
 คือความสำรวม ย่อมไม่ถึงความฟุ้งซ่าน,
 อวิกฺเขปปาริสฺสฺสฺธิ (ความบริสุทธิ์คือความ
 ที่จิตไม่ฟุ้งซ่าน) เป็นอธิจิต. พระโยคาวจร
 ย่อมเห็นสังวรปาริสฺสฺสฺสฺธิโดยชอบ, ย่อมเห็น
 อวิกฺเขปปาริสฺสฺสฺสฺธิโดยชอบ. ทสฺสนปาริสฺสฺสฺสฺธิ
 (ความบริสุทธิ์แห่งทสฺสนะ) เป็นอธิปัญญา.
 ในความสำรวมความที่จิตไม่ฟุ้งซ่าน และ
 ทสฺสนะนั้น สภาวะคือสังวรเป็นอธิศีลสิกขา
 สภาวะคือความไม่ฟุ้งซ่าน เป็นอธิจิตสิกขา
 สภาวะคือความเห็นเป็นอธิปัญญาสิกขา.

อิมํ ทิสฺสํ สิกฺขาโย อวชฺชนฺโต
 สิกฺขติ, ชานนฺโต สิกฺขติ, ปสฺสนฺโต สิกฺขติ,

พระโยคาวจรเมื่อนึกถึงสิกขา ๓ นี้
 ชื่อว่าย่อมศึกษา เมื่อรู้ เมื่อเห็น เมื่อ

^๑ ฉ. อวิกฺเขปํ.

ปจฺจเวกฺขนฺโต สิกฺขติ, จิตฺตํ อธิภูจฺจนฺโต พิจารณา เมื่ออธิษฐานจิต เมื่อน้อมใจไป
 สิกฺขติ, สทฺธาย อธิมุจฺจนฺโต สิกฺขติ, ธีริยํ ค้ำยศรัทธา เมื่อประคองความเพียรไว้
 ปคฺคณฺหนฺโต สิกฺขติ, สตี อูปฺภุจฺเปนฺโต เมื่อตั้งสติมั่น เมื่อตั้งจิตไว้ เมื่อรู้ชัดด้วย
 สิกฺขติ, จิตฺตํ สสมาทฺหนฺโต สิกฺขติ, ปณฺณาย ปัญญา เมื่อรู้ยิ่งธรรมที่ควรรู้ยิ่ง เมื่อ
 ชานนฺโต^๑ สิกฺขติ, อภิณฺเณยฺยํ อภิชานนฺโต กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ เมื่อละธรรมที่
 สิกฺขติ, ปริณฺเณยฺยํ ปริชานนฺโต สิกฺขติ, กวรละ เมื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ควรทำ
 ปหาตพฺพํ ปชนฺโต สิกฺขติ, สจฺฉิกาทพฺพํ ให้แจ้ง เมื่อเจริญธรรมที่ควรเจริญ ชื่อว่า
 สจฺฉิกโรนฺโต สิกฺขติ, ภาเวตพฺพํ ภาเวนฺโต ย่อมศึกษา,
 สิกฺขติ,

ตํวาทฏฺเฐน ญาณํ, ปชานนฺฏฺเฐน ปณฺณา, ชื่อว่าญาณ เพราะอรรถว่ารู้ธรรมนั้น ๆ,
 เตน วุจฺจติ สุตฺวาน สิวเร ปณฺณา สีสมเย ชื่อว่าปัญญา เพราะอรรถว่ารู้ชัด, เพราะ
 ญาณํ. เหตุฉะนั้นจึงกล่าววว่า ปัญญาในการ
 พังธรรมแล้วสังวรไว้ ชื่อว่าสีสมยญาณ.

สีสมยญาณนิตฺเตโส หุติโย.

สีสมยญาณนิต เทส ที่ ๒ จบ.

^๑ ฉ. อี. ปชานนฺโต.

๓. สมาธิภาวนามยญาณนิตเทศ

๓. สมาธิภาวนามยญาณนิตเทศ

๔๓. กณิ สํวริคฺวา สฺมาทฺทเน ปณฺณา
 สมาธิภาวนามเย ญาณํ : เอโก สฺมาธิ :
 จิตฺตสฺส เอกกฺกตา. เทว สฺมาธิ : โลกิโย
 สฺมาธิ, โลกุตฺตโร สฺมาธิ. ตโย สฺมาธิ :
 สวิตกฺกสฺวิจฺวารो สฺมาธิ, อวิตกฺกวิจฺวารมฺตฺโต
 สฺมาธิ, อวิตกฺกวิจฺวารो^๑ สฺมาธิ. จตฺตฺวารो
 สฺมาธิ : ทานภากิโย สฺมาธิ, จิตฺภากิโย
 สฺมาธิ. วิเสสภากิโย สฺมาธิ, นิพฺเพธ-
 ภากิโย สฺมาธิ.

๔๓. ปัญญาในการสังวร แล้วตั้งไว้
 ด้วยดี ชื่อว่าสมาธิภาวนามยญาณอย่างไร
 สมาธิอย่างหนึ่ง คือเอกกตาแห่งจิต.
 สมาธิ ๒ คือ โลกียสมาธิ ๑ โลกุตรสมาธิ ๑.
 สมาธิ ๓ คือสมาธิมีวิตกและวิจารณ์ ๑ สมาธิ
 ไม่มีวิตกมีแต่วิจารณ์ ๑ สมาธิไม่มีทั้งวิตกไม่มี
 ทั้งวิจารณ์ ๑ สมาธิ ๔ คือสมาธิที่เป็นไปใน
 ส่วนแห่งความเสื่อม ๑ สมาธิที่เป็นไปใน
 ส่วนแห่งความตั้งอยู่ ๑ สมาธิที่เป็นไปใน
 ส่วนแห่งคุณวิเศษ ๑ สมาธิที่เป็นไปในส่วน
 แห่งการชำระแวกกิเลส ๑.

ปณฺจ สฺมาธิ : ปิตฺติผรณฺตา, สุขผรณฺตา,
 เจโตผรณฺตา, อโลภผรณฺตา,
 ปจฺจเวกฺขณานิมิตฺตํ. ฉ สฺมาธิ : พุทฺธา-
 นุสฺสทิวเสน จิตฺตสฺส เอกกฺกตา อวิกฺเขโป
 สฺมาธิ, ฌมฺมานุสฺสทิวเสน จิตฺตสฺส

สมาธิ ๕ คือ สมาธิมีปีติแผ่ไป ๑ สมาธิมีสุข
 แผ่ไป ๑ สมาธิมีจิตแผ่ไป ๑ สมาธิมี
 แสงสว่างแผ่ไป ๑ สมาธิมีการพิจารณาเป็น
 นิมิต ๑ สมาธิ ๖ คือ สมาธิคือเอกกตาแห่ง
 จิตมิได้ฟุ้งซ่านด้วยสามารถ พุทธานุสติ ๑

^๑ ฉ. อวิตกฺกอวิจฺวารो.

เอกกุกตา อวิกุเชโป สมาธิ, สัมมานุสฺสตี-
 วเสน จิตฺตสุสฺส เอกกุกตา อวิกุเชโป
 สมาธิ, สี่ลानุสฺสตีวเสน จิตฺตสุสฺส เอกกุกตา
 อวิกุเชโป สมาธิ, จาคานุสฺสตีวเสน
 จิตฺตสุสฺส เอกกุกตา อวิกุเชโป สมาธิ,
 เทวตานุสฺสตีวเสน จิตฺตสุสฺส เอกกุกตา
 อวิกุเชโป สมาธิ.

ธรรมานุสฺสตี ๑ สังกมานุสฺสตี ๑ สี่ลानุสฺสตี ๑
 จาคานุสฺสตี ๑ เทวตานุสฺสตี ๑.

สตฺต สมาธิ : สมาธิสฺส^๑ กุสลตา,
 สมาธิสฺส สมาปตฺตีกุสลตา, สมาธิสฺส
 จิตฺตีกุสลตา, สมาธิสฺส วุฏฺฏจานกุสลตา,
 สมาธิสฺส กลลิตฺตกุสลตา,^๒ สมาธิสฺส
 โภจจรกุสลตา, สมาธิสฺส อภินีหารกุสลตา.

สมาธิ ๗ คือ ความเป็นผู้ฉลาดในสมาธิ ๑
 ความเป็นผู้ฉลาดในการเข้าสมาธิ ๑ ความ
 เป็นผู้ฉลาดในการตั้งสมาธิ ๑ ความเป็นผู้
 ฉลาดในการออกจากสมาธิ ๑ ความเป็นผู้
 ฉลาดในความเข้มแข็งแห่งสมาธิ ๑ ความ
 เป็นผู้ฉลาดในอารมณ์แห่งสมาธิ ๑ ความ
 เป็นผู้ฉลาดในความนุ่มไปแห่งสมาธิ ๑.

อฏฺฐ สมาธิ : ปจฺจวีกสิณวเสน จิตฺตสุสฺส
 เอกกุกตา อวิกุเชโป สมาธิ, อาโปกสิณ-
 วเสน ฯ เปฯ เตโชกสิณวเสน. วาโยกสิณ-

สมาธิ ๘ คือ สมาธิคือความที่จิตมีอารมณ์
 เคี้ยวมิได้ฟังชาน ด้วยสามารถปฐวีกสิณ ๑
 อาโปกสิณ ๑ ฯฯ เตโชกสิณ ๑ วาโย-

^๑ ฉ. สมาธิกุสลตา.

^๒ ฉ. อี. กลลิตตกุสลตา.

วเสน. นีลกสิณวเสน. ปิตกสิณวเสน. กสิณ ๑ นีลกสิณ ๑ ปิตกสิณ ๑ โลหิตกสิณ ๑
 โลหิตกสิณวเสน. โอทาทกสิณวเสน จิตฺตสุส โอทาทกสิณ ๑.
 เอกกุกตา อวิกฺเขโป สมာธิ.

นว สมาธิ : รูปาวจร สมาธิ อตฺถิ หีนो สมาธิ ๘ คือ รูปาวจรสมาธิส่วนต่ำ ๑ ส่วน
 อตฺถิ มชฺฌิโม^๑ อตฺถิ ปณีโต ; อรูปาวจร ปานกลาง ๑ ส่วนประณีต ๑ อรูปาวจร-
 สมาธิ อตฺถิ หีนอ, อตฺถิ มชฺฌิโม, อตฺถิ สมาธิส่วนต่ำ ๑ สุนฺนุตสมาธิ ๑ อนิมิตต-
 ปณีโต , สุนฺนโต สมาธิ, อนิมิตฺโต สมาธิ ๑ อปฺปณฺธิตสมาธิ ๑ ส่วนกลาง ๑
 สมาธิ, อปฺปณฺธิโต สมาธิ. ส่วนประณีต ๑.

ทส สมาธิ : อหฺรฺมาตกสฺสนวเสน จิตฺตสุส สมาธิ ๑๐ คือ สมาธิคือความที่จิตมีอารมณ์
 เอกกุกตา อวิกฺเขโป สมาธิ, วินีลกสฺสนว- เคียวมิไ้ฟ้งชาน ด้วยสามารถอหฺรฺมาตก-
 วเสน ฯ เปฯ วิปฺพทกสฺสนวเสน. สันฺญา ๑ วินีลกสันฺญา ๑ วิปฺพทกสันฺญา ๑
 วิจฺฉิทฺทกสฺสนวเสน. วิชฺชายิตกสฺสนว- วิจฺฉิทกสันฺญา ๑ วิชฺชายิตกสันฺญา ๑
 วเสน. วิชฺชิตฺตกสฺสนวเสน. หตฺตวิชฺชิตฺต- วิชฺชิตตกสันฺญา ๑ หตฺตวิชฺชิตตกสันฺญา ๑
 สฺสนวเสน. โลหิตกสฺสนวเสน. ปุลวก- โลหิตกสันฺญา ๑ ปุลวกสันฺญา ๑ อัญฺจิก-
 สฺสนวเสน^๒ อญฺจิกสฺสนวเสน จิตฺตสุส สันฺญา ๑ สมาธิเหล่านี้รวมเป็น ๕๐.
 เอกกุกตา อวิกฺเขโป สมาธิ. อิเม
 ปณฺจปณฺณาส สมาธิ.

^๑ ฉ. มชฺโณ.

^๒ ฉ. ปุพฺพทกสฺสนวเสน.

๔๔. อปิจ ปญจวิสติ สมาธิสฺส
 สมาธิญา : ปริกุกฺกุญฺเณ สมาธิ,
 ปริวารญฺเณ สมาธิ, ปริปุรญฺเณ สมาธิ,
 เอกกุกฺกุญฺเณ สมาธิ, อวิกฺุเขปญฺเณ
 สมาธิ, (อวิสารญฺเณ สมาธิ,) อนาวิลญฺเณ
 สมาธิ, อนินฺนชฺชนญฺเณ สมาธิ,
 วิมุตฺตญฺเณ สมาธิ, เอกตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 จิตฺตสฺส จิตฺตฺตา สมาธิ. สมนฺ อีสตีติ
 สมาธิ, วิสมนฺ เนสตีติ สมาธิ, สมนฺ
 อีสตีตฺตฺตา สมาธิ, วิสมนฺ เนสตีตฺตฺตา
 สมาธิ, วิสมนฺ นาทียตีติ
 สมาธิ,

๔๔. อีกอย่างหนึ่ง สภาพในความ
 เป็นสมาธิแห่งสมาธิ ๒๕ ประการ คือ
 ชื่อว่าสมาธิเพราะอรรถว่า อันสัทธินทรีย์
 เป็นต้นกำหนดถือเอา ๑ เพราะอรรถว่า
 อินทรีย์เป็นบริวารแห่งกันและกัน และ
 เพราะอรรถว่ามีสัทธินทรีย์เป็นต้นบริบูรณ์ ๑
 เพราะอรรถว่ามีอารมณ์เป็นอันเดียว ๑
 เพราะอรรถว่าไม่ฟุ้งซ่าน ๑ (เพราะอรรถ
 ว่าไม่แสไป ๑) เพราะอรรถว่าไม่ขุ่นมัว ๑
 เพราะอรรถว่าไม่หวั่นไหว ๑ เพราะอรรถ
 ว่าหลุดพ้นจากกิเลส ๑ เพราะความที่จิต
 ตั้งอยู่ด้วยสามารถความตั้งมั่นในความเป็น
 จิตมีอารมณ์เดียว ๑ เพราะอรรถว่า
 แสงหาธรรมอันสงบ ๑ เพราะอรรถว่า
 ไม่แสงหาธรรมอันปราศจากความสงบ ๑
 เพราะแสงหาธรรมอันสงบแล้ว ๑ เพราะ
 ไม่แสงหาธรรม ที่ปราศจากความสงบ
 แล้ว ๑ เพราะอรรถว่ายึดมั่นธรรมอัน
 สงบ ๑ เพราะอรรถว่า ไม่ยึดมั่นธรรมที่
 ปราศจากความสงบ ๑,

คุณสุนทร ศรีมาลา

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สมํ อาทินฺนตฺตา สมฺมาธิ, วิสมํ อนาทินฺนตฺตา
 สมฺมาธิ, สมํ ปฏิปชฺชตฺติ สมฺมาธิ, วิสมํ
 นปฺปฏิปชฺชตฺติ สมฺมาธิ, สมํ ปฏิปนฺนตฺตา
 สมฺมาธิ, วิสมํ นปฺปฏิปนฺนตฺตา สมฺมาธิ, สมํ
 ฉายตฺติ สมฺมาธิ, วิสมํ ฉาเปตฺติ สมฺมาธิ,
 สมํ ฉาตตฺตา สมฺมาธิ, วิสมํ ฉापิตตฺตา
 สมฺมาธิ. สโม จ หิโต จ สุโข จาติ สมฺมาธิ.
 อิมะ ปณฺจวิสฺติ สมฺมาธิสฺส สมฺมาธิญฺจา.

ชื่อว่าสมาธิเพราะยึดมั่นธรรมอันสงบแล้ว ๑
 เพราะไม่ยึดมั่นธรรม ที่ปราศจากความสงบ
 แล้ว ๑ เพราะอรรถว่าปฏิบัติธรรมอัน
 สงบ ๑ เพราะอรรถว่าไม่ปฏิบัติธรรมที่
 ปราศจากความสงบ ๑ เพราะปฏิบัติธรรม
 อันสงบแล้ว ๑ เพราะไม่ปฏิบัติธรรมที่
 ปราศจากความสงบแล้ว ๑ เพราะอรรถว่า
 เพ่งธรรมอันสงบ ๑ เพราะอรรถว่าเพา
 ธรรมอันปราศจากความสงบ ๑ เพราะเพ่ง
 ธรรมอันสงบแล้ว ๑ เพราะเพาธรรมอัน
 ปราศจากความสงบแล้ว ๑ เพราะอรรถว่า
 เป็นธรรมสงบ เป็นสภาพเกือกูลและนำสุข
 มาให้ ๑ สภาพในความเป็นสมาธิแห่งสมาธิ
 เหล่านี้รวมเป็น ๒๕.

ตํฉาตฺถุเจเน ฉาณํ, ปชานนฺญเจเน ปณฺญา,
 เตน วุจฺจติ สํวริตฺวา สมาทฺทเน ปณฺญา
 สมฺมาธิภาวนามเย ฉาณํ.

ชื่อว่าญาณ เพราะอรรถว่ารู้ธรรมนั้น ๆ,
 ชื่อว่าปัญญา เพราะอรรถว่ารู้ชัด, เพราะ
 เหตุนั้นท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาในอันสังวร
 แล้วตั้งมั่น ชื่อว่าสมาธิภาวนามยญาณ.

สมาธิภาวนามยฉาณนิตฺเทโส คตฺติโย.

สมาธิภาวนามยฉาณนิตฺเทโส ที่ ๓ จบ.

๔. ธรรมฐิติญาณนิตเทศ

๔๕. กถิ ปจฺจยปริกฺคเห ปณฺญา
 ธรรมฐิติญาณํ : อวิชฺชา สงฺขารานํ
 อุปฺปาทฐิติ จ ปวตฺตฐิติ จ นิमितฺตฐิติ จ
 आयุหนฐิติ จ สยฺโณคฐิติ จ ปลิโพธฐิติ
 จ สมุทฺยฐิติ จ เหตุฐิติ จ ปจฺจยฐิติ จ,
 อิมฺหิ นวทากาเรหิ อวิชฺชา ปจฺจโย,
 สงฺขารา ปจฺจยสมุปฺปนฺนา, อุโปเปเต
 ธมฺมา ปจฺจยสมุปฺปนฺนาติ ปจฺจยปริกฺคเห
 ปณฺญา ธรรมฐิติญาณํ.

อตีตมฺปิ อเหตุธานํ. อนาคตมฺปิ อเหตุธานํ
 อวิชฺชา สงฺขารานํ อุปฺปาทฐิติ จ
 ปวตฺตฐิติ จ นิमितฺตฐิติ จ आयุหนฐิติ จ
 สยฺโณคฐิติ จ ปลิโพธฐิติ จ สมุทฺยฐิติ จ
 เหตุฐิติ จ ปจฺจยฐิติ จ, อิมฺหิ
 นวทากาเรหิ อวิชฺชา ปจฺจโย, สงฺขารา
 ปจฺจยสมุปฺปนฺนา, อุโปเปเต ธมฺมา

๔. ธรรมฐิติญาณนิตเทศ

๔๕. ปัญญาในการกำหนดปัจจัย
 ชื่อว่าธรรมฐิติญาณอย่างไร : ปัญญาในการ
 กำหนดปัจจัยว่า อวิชชาเป็นเหตุเกิด เป็น
 เหตุเป็นไป เป็นเหตุเครื่องหมาย เป็นเหตุ
 ประมวลมา เป็นเหตุประกอบไว้ เป็นเหตุ
 พัวพัน เป็นเหตุให้เกิด เป็นเหตุเค็ม
 และเป็นเหตุอาศัยเป็นไปแห่งสังขาร, ด้วย
 อาการ ๘ ประการนี้ อวิชชาจึงเป็นปัจจัย,
 สังขารเกิดขึ้นแต่ปัจจัย, แม้ธรรมทั้งสองนี้
 ต่างก็เกิดขึ้นแต่ปัจจัย ดังนี้ชื่อว่าธรรมฐิติ-
 ญาณ.

ปัญญาในการกำหนดปัจจัยว่า ตลอดกาลที่
 ล่วงไปแล้วก็ดี ตลอดกาลที่ยังมาไม่ถึงก็ดี
 อวิชชาเป็นเหตุเกิด... และเป็นเหตุอาศัย
 เป็นไปแห่งสังขาร ด้วยอาการ ๘ ประการ
 นี้ อวิชชาจึงเป็นปัจจัย สังขารเกิดขึ้นแต่
 ปัจจัย แม้ธรรมทั้งสองนี้ต่างก็เกิดขึ้นแต่
 ปัจจัย ดังนี้ชื่อว่าธรรมฐิติญาณ.

น.ท.สุนทร ธารีเกษ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปัจจัยสมุပ္ปนนาติ ปัจจัยปริกุกเท ปณฺณา
ธมฺมฏฺฐิตินาณํ.

สังขาราวินฺญาณสฺส ฯเปฯ วินฺญาณํ
นามรูปสฺส. นามรูปํ สฬายตนสฺส. สฬายตนํ
ผลสฺสสฺส. ผลสฺโส เวทนาย. เวทนา
ตณฺหา. ตณฺหา อูปาทานสฺส. อูปาทานํ
ภวสฺส. ภโว ชาตียา. ชาติ ชรามรณสฺส
อูปาทนฺนญฺจิตฺติ จ ปวตฺตญฺจิตฺติ จ นิमितฺตญฺจิตฺติ จ
อายุหนญฺจิตฺติ จ สณฺโณคญฺจิตฺติ จ ปลิโพธญฺจิตฺติ
จ สมุทฺถญฺจิตฺติ จ เหตุญฺจิตฺติ จ ปัจจัยญฺจิตฺติ จ,
อิเมหิ นวทากาเรหิ ชาติ ปัจจโย,
ชรามรณํ ปัจจัยสมุပ္ปนฺนํ, อุโปเปเต
ธมฺมา ปัจจัยสมุပ္ปนนาติ ปัจจัยปริกุกเท
ปณฺณา ธมฺมฏฺฐิตินาณํ.

ปัญญาในอันกำหนดปัจจัยว่า สังขาร
เป็นเหตุเกิด... และเป็นเหตุอาศัยเป็นไป
แห่งวิญญาณ... วิญญาณเป็นเหตุเกิด...
และเป็นเหตุอาศัยเป็นไปแห่งนามรูป....
นามรูปเป็นเหตุเกิด... และเป็นเหตุอาศัย
เป็นไปแห่งสฬายตนะ... สฬายตนะเป็น
เหตุเกิด... และเป็นเหตุอาศัยเป็นไปแห่ง
ผัสสะ... ผัสสะเป็นเหตุเกิด... และเป็น
เหตุอาศัยเป็นไปแห่งเวทนา... เวทนา
เป็นเหตุเกิด... และเป็นเหตุอาศัยเป็นไป
แห่งตัดฺหา... ตัดฺหาเป็นเหตุเกิด...
และเป็นเหตุอาศัยเป็นไปแห่งอุปาทาน....
อุปาทานเป็นเหตุเกิด... และเป็นเหตุ
อาศัยเป็นไปแห่งภพ... ภพเป็นเหตุเกิด
... และเป็นเหตุอาศัยเป็นไปแห่งชาติ...
ชาติเป็นเหตุเกิด... และเป็นเหตุอาศัย
เป็นไปแห่งชราและมรณะ. ด้วยอาการ
๘ ประการนี้ ชาติจึงเป็นปัจจัย ชราและ

น.ท.สุนทร ธารีเกษ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

มรณะเกิดขึ้นแต่ปัจจุัจัย แม้ธรรมทั้งสองนี้
ต่างก็เกิดขึ้นแต่ปัจจุัจัยดังนี้ ชื่อว่า ธรรม-
ฐิติญาณ.

อตีตมฺปิ อทฺธานํ. อนาคตมฺปิ อทฺธานํ ชาตึ
ชรามรณสฺส อุปฺปาทญฺจิติ จ ปวตฺตญฺจิติ จ
นิमितฺตญฺจิติ จ आयุหนญฺจิติ จ สณฺโณคญฺจิติ จ
ปฺลิวุญฺจิติ จ สมุทฺตญฺจิติ จ เหตุญฺจิติ จ
ปจฺจุยญฺจิติ จ, อิมฺหิ นวทาภาเรหิ ชาตึ
ปจฺจุโย, ชรามรณํ ปจฺจุยสมุပ္ปนฺนํ,
อุโปเปเต ฐมฺมา ปจฺจุยสมุပ္ปนฺนาติ ปจฺจุย-
ปฺริกฺคเห ปณฺณา ฐมฺมญฺจิตฺตญาณํ.

ปัญญาในการกำหนดปัจจุัจัยว่า ตลอดกาลที่
ล่วงไปแล้วก็ดี ตลอดกาลที่ยังไม่มาถึงก็ดี
ชาติเป็นเหตุเกิด เป็นเหตุเป็นไป เป็นเหตุ
เป็นเครื่องหมาย เป็นเหตุประมวลมา เป็น
เหตุประกอบไว้ เป็นเหตุพัวพัน เป็นเหตุ
ให้เกิด เป็นเหตุเดิม และเป็นเหตุอาศัย
เป็นไปแห่งชราและมรณะ ด้วยอาการ
๔ ประการนี้ ชาติจึงเป็นปัจจุัจัย ชราและ
มรณะเกิดแต่ปัจจุัจัย แม้ธรรมทั้งสองนี้ต่างก็
เกิดขึ้นแต่ปัจจุัจัยดังนี้ ชื่อว่าธรรมฐิติญาณ.

๔๖. อวิชฺชา เหตุ, สงฺขารา
เหตุสมุပ္ปนฺนา, อุโปเปเต ฐมฺมา
เหตุสมุပ္ปนฺนาติ ปจฺจุยปฺริกฺคเห ปณฺณา
ฐมฺมญฺจิตฺตญาณํ.

๔๖. ปัญญาในการกำหนดปัจจุัจัยว่า
อวิชชาเป็นเหตุ สังขารเกิดขึ้นแต่เหตุ แม้
ธรรมทั้งสองนี้ ต่างก็เกิดขึ้นแต่เหตุ ดังนี้
ชื่อว่าธรรมฐิติญาณ.

^๑ เป็นชนกปัจจุัจัย เป็นอุปตัมภกปัจจุัจัย.

www.dhammadownload.com

อดีตมฺปิ อทุธานํ. อนาคตมฺปิ อทุธานํ ปัญญาในการกำหนดปัจจัยว่า ตลอดกาลที่
 อวิชชา เหตุ, สงฺขาราท เหตุสมุပ္ปนฺนา, ล่วงไปแล้วก็ดี ตลอดกาลที่ยังไม่มาถึงก็ดี
 อุโปเปเต ฐมา เหตุสมุပ္ปนฺนาติ อวิชชาเป็นเหตุ, สังขารเกิดขึ้นแต่เหตุ,
 ปจฺจยปริกฺคเห ปณฺญา ฐมฺมฏฺฐิตินฺณํ. แม้ธรรมทั้งสองนี้ต่างก็เกิดขึ้นแต่เหตุ ทั้งนี้
 ชื่อว่าธรรมฐิตินฺณ.

สงฺขาราท	เหตุ,	วิญฺญาณํ	ปัญญาในการกำหนดปัจจัยว่า	สังขาร
เหตุสมุပ္ปนฺนํ	๓เปฯ	วิญฺญาณํ	เหตุ,	เป็นเหตุ, วิญฺญาณเกิดขึ้นแต่เหตุ...
นามรูปํ	เหตุสมุပ္ปนฺนํ.	นามรูปํ	เหตุ,	วิญฺญาณเป็นเหตุ, นามรูปเกิดขึ้นแต่เหตุ.
สพฺพยตฺนํ	เหตุสมุပ္ปนฺนํ.	สพฺพยตฺนํ	เหตุ,	นามรูปเป็นเหตุ, สพฺพยตฺนํเกิดขึ้นแต่เหตุ.
ผสฺสโส	เหตุสมุပ္ปนฺนโน.	ผสฺสโส	เหตุ,	สพฺพยตฺนํเป็นเหตุ, ผสฺสสะเกิดขึ้นแต่เหตุ.
เวทนา	เหตุสมุပ္ปนฺนา.	เวทนา	เหตุ,	ผสฺสสะเป็นเหตุ, เวทนาเกิดขึ้นแต่เหตุ.
ตณฺหา	เหตุสมุပ္ปนฺนา.	ตณฺหา	เหตุ,	เวทนาเป็นเหตุ, ตณฺหาเกิดขึ้นแต่เหตุ.
อุปาทานํ	เหตุสมุပ္ปนฺนํ.	อุปาทานํ	เหตุ,	ตณฺหาเป็นเหตุ, อุปาทานเกิดขึ้นแต่เหตุ.
ภโว	เหตุสมุပ္ปนฺนโน.	ภโว	เหตุ,	อุปาทานเป็นเหตุ, ภพเกิดขึ้นแต่เหตุ.
ชาติ	เหตุสมุပ္ปนฺนา.	ชาติ	เหตุ,	ภพเป็นเหตุ, ชาติเกิดขึ้นแต่เหตุ. ชาติเป็น
เหตุสมุပ္ปนฺนํ,	อุโปเปเต ฐมา	เหตุ-	เหตุ,	ชราและมรณะเกิดขึ้นแต่เหตุ, แม้
สมุပ္ปนฺนาติ	ปจฺจยปริกฺคเห	ปณฺญา	ธรรมทั้งสองนี้ต่างก็เกิดขึ้นแต่เหตุ	ทั้งนี้
ฐมฺมฏฺฐิตินฺณํ.			ชื่อว่าธรรมฐิตินฺณ.	

คุณมัทธนา กุศลาศัย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

อตีตมฺปิ อหฺธานํ. อนาคตมฺปิ อหฺธานํ ชาติ
เหตุ, ชรามรณํ เหตุสมฺบุตฺตํ, อุโปเปเต
ธมฺมา เหตุสมฺบุตฺตนาติ ปจฺจยปริกฺกเห
ปณฺญา ธมฺมฐิติญาณํ.

ปัญญาในการกำหนดปัจจัยว่า ตลอดกาลที่
ล่วงแล้วก็ดี. ตลอดกาลที่ยังไม่ถึงก็ดี
ชาติเป็นเหตุ ชราและมรณะเกิดขึ้นแต่เหตุ
แม้ธรรมทั้งสองนี้ต่างก็เกิดขึ้นแต่เหตุ ดังนี้
ชื่อว่าธรรมฐิติญาณ.

อวิชฺชา ปฏิจฺจา, สงฺขารา ปฏิจฺจ-
สมฺบุตฺตนา, อุโปเปเต ธมฺมา ปฏิจฺจ-
สมฺบุตฺตนาติ ปจฺจยปริกฺกเห ปณฺญา
ธมฺมฐิติญาณํ. อตีตมฺปิ อหฺธานํ. อนาคตมฺปิ
อหฺธานํ อวิชฺชา ปฏิจฺจา, สงฺขารา
ปฏิจฺจสมฺบุตฺตนา, อุโปเปเต ธมฺมา
ปฏิจฺจสมฺบุตฺตนาติ ปจฺจยปริกฺกเห ปณฺญา
ธมฺมฐิติญาณํ.

ปัญญาในการกำหนดปัจจัยว่า อวิชชา
อาศัยปัจจัยเป็นไป สังขารอาศัยอวิชชา
เกิดขึ้น แม้ธรรมทั้งสองนี้ต่างก็อาศัยปัจจัย
เกิดขึ้น ดังนี้ชื่อว่าธรรมฐิติญาณ. ปัญญาใน
การกำหนดปัจจัยว่า ตลอดกาลที่ล่วงแล้วก็ดี
ตลอดกาลที่ยังไม่ถึงก็ดี อวิชชาอาศัย
ปัจจัยเป็นไป สังขารอาศัยอวิชชาเกิดขึ้น
แม้ธรรมทั้งสองนี้ต่างก็อาศัยปัจจัยเกิดขึ้น
ดังนี้ ชื่อว่าธรรมฐิติญาณ.

สงฺขารา ปฏิจฺจา, วิณฺฑาณํ
ปฏิจฺจสมฺบุตฺตํ ฯเปฯ วิณฺฑาณํ ปฏิจฺจํ,
นามรูปํ ปฏิจฺจสมฺบุตฺตํ. นามรูปํ ปฏิจฺจํ,
สพฺพายนํ ปฏิจฺจสมฺบุตฺตํ. สพฺพายนํ ปฏิจฺจํ,
ผลฺโส ปฏิจฺจสมฺบุตฺตโน. ผลฺโส ปฏิจฺจโจ,

ปัญญาในการกำหนดปัจจัยว่า สังขาร
อาศัยปัจจัยเป็นไป, วิณฺฑาณอาศัยสังขาร
เกิดขึ้น... วิณฺฑาณอาศัยปัจจัยเป็นไป,
นามรูปอาศัยวิณฺฑาณเกิดขึ้น. นามรูปอาศัย
ปัจจัยเป็นไป, สพฺพายนะอาศัยนามรูป

คุณมัตตนา กุศลาศัย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

เวทนา ปฏิจุจสมุပ္ปนา. เวทนา ปฏิจุจา, เกิดขึ้น, สฟายตนะอาศัยปัจจัยเป็นไป,
 ตณฺหา ปฏิจุจสมุပ္ปนา. ตณฺหา ปฏิจุจา, ผัสสะอาศัยสฟายตนะเกิดขึ้น. ผัสสะอาศัย
 อุปาทานํ ปฏิจุจสมุပ္ปนา. อุปาทานํ ปฏิจุจ, ปัจจัยเป็นไป, เวทนาอาศัยผัสสะเกิดขึ้น.
 ภโว ปฏิจุจสมุပ္ปนา. ภโว ปฏิจุโจ, เวทนาอาศัยปัจจัยเป็นไป, ตณฺหาอาศัย
 ชาตี ปฏิจุจสมุပ္ปนา. ชาตี ปฏิจุจา, เวทนาเกิดขึ้น. ตณฺหาอาศัยปัจจัยเป็นไป,
 ชรามรณํ ปฏิจุจสมุပ္ปนา, อุโปเปเต อุปาทานอาศัยตณฺหาเกิดขึ้น. อุปาทานอาศัย
 ธมฺมา ปฏิจุจสมุပ္ปนาติ ปจฺจยปริคฺคเห ปัจจัยเป็นไป, ภพอาศัยอุปาทานเกิดขึ้น.
 ปณฺหา ธมฺมฏฺฐิติญาณ. ภพอาศัยปัจจัยเป็นไป, ชาตีสอาศัยภพ
 เกิดขึ้น. ชาตีสอาศัยปัจจัยเป็นไป, ชราและ
 มรณะอาศัยชาตีเกิดขึ้น แม้ธรรมทั้งสองนี้
 ต่างก็อาศัยปัจจัยเกิดขึ้น ดังนี้ ชื่อว่า
 ธรรมฐิติญาณ.

อตีตมฺปิ อเหตุธานํ. อนาคตมฺปิ อเหตุธานํ ชาตี ปัญญาในการกำหนดปัจจัยว่า ตลอดกาลที่
 ปฏิจุจา, ชรามรณํ ปฏิจุจสมุပ္ปนา, ล่วงแล้วก็ดี ตลอดกาลที่ยังไม่มาถึงก็ดี ชาตี
 อุโปเปเต ธมฺมา ปฏิจุจสมุပ္ปนาติ ปจฺจย- อาศัยปัจจัยเป็นไป ชราและมรณะอาศัยชาตี
 ปริคฺคเห ปณฺหา ธมฺมฏฺฐิติญาณ. เกิดขึ้น แม้ธรรมทั้งสองนี้ต่างก็อาศัยปัจจัย
 เกิดขึ้น ดังนี้ ชื่อว่าธรรมฐิติญาณ.

อวิชฺชา ปจฺจโย, สงฺขารา ปจฺจย- ปัญญาในการกำหนดปัจจัยว่า อวิชชา
 สมุပ္ปนา, อุโปเปเต ธมฺมา ปจฺจย- เป็นปัจจัย สังขารเกิดขึ้นเพราะปัจจัย แม้

คุณมัทธนา กุศลาคัย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

สมุปนฺนาติ ปจฺจยปริกฺกเท ปณฺญา
 ฐมฺมุจฺติญาณํ. อตีตฺตปิ อหฺธานํ. อนาคตฺตปิ
 อหฺธานํ อวิชฺชา ปจฺจโย, สงฺขารธา
 ปจฺจยสมุปนฺนา, อุโปเปเต ฐมา
 ปจฺจยสมุปนฺนาติ ปจฺจยปริกฺกเท ปณฺญา
 ฐมฺมุจฺติญาณํ.

ธรรมทั้งสองนี้ ต่างก็เกิดขึ้นเพราะปัจจัย
 ดังนี้ ชื่อว่าธรรมฐิติญาณ. ปัญญาในการ
 กำหนดปัจจัยว่า ตลอดกาลที่ล่วงแล้วก็เป็น
 ตลอดกาลที่ยังไม่มาถึงก็เป็น อวิชชาเป็น
 ปัจจัย, สังขารเกิดขึ้นเพราะปัจจัย, แม้
 ธรรมทั้งสองนี้ต่างก็เกิดขึ้น เพราะปัจจัย
 ดังนี้ ชื่อว่าธรรมฐิติญาณ.

สงฺขารธา ปจฺจโย, วิณฺณณํ
 ปจฺจยสมุปนฺนํ ฯเปฯ วิณฺณณํ ปจฺจโย,
 นามรูปํ ปจฺจยสมุปนฺนํ. นามรูปํ ปจฺจโย,
 สฬายตฺนํ ปจฺจยสมุปนฺนํ. สฬายตฺนํ
 ปจฺจโย, ผสฺโส ปจฺจยสมุปนฺนโน. ผสฺโส
 ปจฺจโย, เวทนา ปจฺจยสมุปนฺนา. เวทนา
 ปจฺจโย, ตณฺหา ปจฺจยสมุปนฺนา. ตณฺหา
 ปจฺจโย, อุปาทานํ ปจฺจยสมุปนฺนํ.
 อุปาทานํ ปจฺจโย, ภโว ปจฺจยสมุปนฺนโน.
 ภโว ปจฺจโย, ชาติ ปจฺจยสมุปนฺนา. ชาติ
 ปจฺจโย, ชรามรณํ ปจฺจยสมุปนฺนํ,

ปัญญาในการกำหนดปัจจัยว่า สังขาร
 เป็นปัจจัย วิณญาณเกิดขึ้นเพราะปัจจัย ฯลฯ
 วิณญาณเป็นปัจจัย นามรูปเกิดขึ้นเพราะ
 ปัจจัย นามรูปเป็นปัจจัย สฬายตนะเกิดขึ้น
 เพราะปัจจัย สฬายตนะเป็นปัจจัย ผัสสะ
 เกิดขึ้นเพราะปัจจัย ผัสสะเป็นปัจจัย
 เวทนาเกิดขึ้นเพราะปัจจัย เวทนาเป็น
 ปัจจัย ตณหาเกิดขึ้นเพราะปัจจัย ตณหาเป็น
 ปัจจัย อุปาทานเกิดขึ้นเพราะปัจจัย
 อุปาทานเป็นปัจจัย ภพเกิดขึ้นเพราะปัจจัย
 ภพเป็นปัจจัย ชาติเกิดขึ้นเพราะปัจจัย

๑ ฉ. ปจฺจยา.

บุญสมมตธรรมารท.บ-ท. ๑-๑๐

อุโปเปเต ธมฺมา ปจฺจยสมฺบุปฺปนาติ ชาติเป็นปัจจัย ชราและมรณะเกิดขึ้นเพราะ
 ปจฺจยปริคฺคเห ปณฺณา ธมฺมฏฺฐิติญาณ. ปัจจัย แม้ธรรมทั้งสองนี้ต่างก็เกิดขึ้นเพราะ
 ปัจจัย ดังนี้ ชื่อว่าธรรมฐิติญาณ.

อดีตมฺปิ อหฺธานํ. อนาคตมฺปิ อหฺธานํ ชาติ ปัญญาในการกำหนดปัจจัยว่า ตลอดกาลที่
 ปจฺจโย, ชรามรณํ ปจฺจยสมฺบุปฺปนํ, ล่วงแล้วก็ดี ตลอดกาลที่ยังไม่มาถึงก็ดี ชาติ
 อุโปเปเต ธมฺมา ปจฺจยสมฺบุปฺปนาติ เป็นปัจจัย ชราและมรณะเกิดขึ้นเพราะ
 ปจฺจยปริคฺคเห ปณฺณา ธมฺมฏฺฐิติญาณ. ปัจจัย แม้ธรรมทั้งสองนี้ต่างก็เกิดขึ้นเพราะ
 ปัจจัย ดังนี้ ชื่อว่าธรรมฐิติญาณ.

๔๗. ปุริมกมฺมภวสฺมี โมโท อวิชฺชา,
 आयुหนา สงฺขารา, นิกฺขติ ตณฺหา, อุปคมนํ
 อุปาทานํ, เจตนา ภโว, อิเม ปณฺจ
 ธมฺมา ปุริมกมฺมภวสฺมี อิตฺ ปฏฺฐิสฺสณฺธิยา
 ปจฺจยา. อิตฺ ปฏฺฐิสฺสณฺธิ วิญฺญาณํ, โอกฺกนฺติ
 นามรูป, ปสาโท आयตनํ, ผุฏฺโจ ผสฺโส,
 เวทยิตํ เวทนา, อิเม ปณฺจ ธมฺมา
 อิตฺูปคฺติภวสฺมี ปุเรกตสฺส กมฺมสฺส ปจฺจยา.
 อิตฺ ปรีปกุกฺคฺตา आयตनानํ โมโท อวิชฺชา,
 आयुหนา สงฺขารา, นิกฺขติ ตณฺหา, อุปคมนํ
 อุปาทานํ, เจตนา ภโว, อิเม ปณฺจ

๔๗. ในกรรมภพก่อน ความหลงเป็น
 อวิชชา กรรมที่ประมวลมาเป็นสังขาร
 ความคิดใจเป็นตัณหา ความเข้าถึงเป็น
 อุปาทาน ความคิดอ่านเป็นภพ ธรรม
 ๕ ประการเหล่านี้ในกรรมภพก่อน เป็น
 ปัจจัยแห่งปฏิสนธิในอุปัตติภพนี้, ปฏิสนธิ
 ในอุปัตติภพนี้เป็นวิญญาณ ความก้าวลง
 เป็นนามรูป ประสาท(ภาวะที่ใจส่องใส)
 เป็นอายตนะ ส่วนที่ถูกต้องเป็นผัสสะ ความ
 เสวยอารมณ์เป็นเวทนา ธรรม ๕ ประการ
 เหล่านี้ ในอุปัตติภพนี้เป็นปัจจัยแห่งกรรม

คุณประสิทธิ์ ศรี เบญจญาณ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ธมฺมา อธิ กมฺมภาวสฺมี อายตฺตปฏฺิสนฺธิยา^๑
 ปจฺจยา.

ที่ทำไว้ในบุเรภาพ ความหลงเป็นอวิชา
 กรรมที่ประมวลมาเป็นสังขาร ความติดใจ
 เป็นตัณหา ความเข้าถึงเป็นอุปาทาน ความ
 คิดอ่านเป็นภพ (ย่อมมี) เพราะอายตนะ
 ทั้งหลายในภพนี้สมบูรณ์แล้ว ธรรม ๕ ประ-
 การเหล่านี้ ในกรรมภพนี้เป็นปัจจัยแห่ง
 ปฏิสนธิในอนาคต.

อายตฺตปฏฺิสนฺธิ วิญฺญาณํ, โอกฺกนฺตฺติ นามรูป,
 ปสาโท อายตฺนํ, ผุฏฺุโจ ผสฺโส, เวทยิตฺ
 เวทนา, อิมํ ปณฺจ ธมฺมา อายตฺตํ
 อุปฺปตฺตภาวสฺมี อธิ กตฺสฺส กมฺมสฺส ปจฺจยา.
 อิติ อิมํ^๒ จตฺสฺสฺเชเป ตโย อทฺเต
 ติสฺนฺธิ วิสฺตฺติยา อากาเรหิ ปฏฺิจฺจสฺมฺปปาหํ
 ชานาติ ปสฺสฺติ อณฺณาติ ปฏฺิวิชฺฌติ,
 ตํณาทกฺกุเจเน ญาณํ, ปชานนฺกฺกุเจเน ปณฺณา,
 เตเน วุจฺจติ ปจฺจยปฺริคฺคฺเท ปณฺณา
 ธมฺมกฺกุจฺติญาณํ.

ปฏิสนธิในอนาคตเป็นวิญญาน ความก้าวลง
 เป็นนามรูป ประสาทเป็นอายตนะ ส่วนที่
 ถูกต้องเป็นผัสสะ ความเสวยอารมณ์เป็น
 เวทนา ธรรม ๕ ประการเหล่านี้ ใน
 อุปัตติภพในอนาคต เป็นปัจจัยแห่งกรรมที่
 ทำไว้ในภพนี้ พระโยคาวจรย่อมรู้ ย่อมเห็น
 ย่อมทราบชัด ย่อมแทงตลอด ซึ่งปฏิจ-
 สมฺปบาทมีสังเขป ๔ กาล ๓ สนธิ ๓
 เหล่านี้ โดยอาการ ๒๐ ค่ายประการดังนี้,
 ชื่อว่าญาณ เพราะอรรถว่ารู้ธรรมนั้น ชื่อว่า

^๑ ฉ. อธิ. อายตฺต ปฏฺิสนฺธิยา, เอวมฺปฺริปี.

^๒ ฉ. อิติเม.

คุณประสิทธิ์ ศรี เบญจญาณ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ปัญญา เพราะอรรถว่ารู้ชัด เพราะเหตุนี้
ท่านจึงกล่าวว่ ปัญญาในการกำหนดปัจจัย
ชื่อว่าธรรมฐิติญาณ.

ธมฺมฐิตินิทฺเตสํ จตฺตโถ.

ธรรมฐิตินิทเทศ ที่ ๔ จบ.

๕. สัมมสนญาณนิตเทศ

๔๘. กถิ อตีตนาถตปจฺจบุปนฺนํ
ธมฺมานํ สงฺขิปิตฺวา ววตฺถาเน ปณฺณา
สम्मสเน ญาณํ :

ยงฺกิญฺจิปิ รูปํ อตีตนาถตปจฺจบุปนฺนํ
อชฺฌตฺตํ วา พหิตฺธา วา โอฟาริกํ วา
สุขมฺ วา หีนํ วา ปณีตํ วา ยํ ทูเร สนฺตึเก
วา, สพฺพํ รูปํ อนิจฺจโต ววตฺถเอติ เอกํ
สम्मสนํ, ทุกฺขโต ววตฺถเอติ เอกํ สम्मสนํ,
อนตฺตโต ววตฺถเอติ เอกํ สम्मสนํ.

๕. สัมมสนญาณนิตเทศ

๔๘. ปัญญาในการกำหนดย่อธรรม
ทั้งหลาย ทั้งอดีต อนาคตและปัจจุบัน ชื่อว่า
สัมมสนญาณอย่างไร :

พระโยคาวจรย่อมกำหนดรูปอย่างใด
อย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคตและปัจจุบัน
เป็นภายในก็ตาม ภายนอกก็ตาม หยาบ
ก็ตาม ละเอียดก็ตาม เลวก็ตาม ประณีต
ก็ตาม มีในที่ไกลก็ตาม ในที่ใกล้ก็ตาม ว่า
ไม่เที่ยง การกำหนดนี้เป็นสัมมสนญาณ
อย่างหนึ่ง, กำหนดว่าเป็นทุกข์ การกำหนด
นี้เป็นสัมมสนญาณอย่างหนึ่ง กำหนดว่าเป็น

คุณประสิทธิ์ ศรี เภยจญาณ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

อนัตตา การกำหนดนี้เป็นสัมมสนญาณ
อย่างหนึ่ง.

ยา กาจิ เวทนา ฯเปฯ ยา กาจิ
สณฺหา. เย เกจิ สงฺขารา. ยงฺกิญฺจิ
วิญฺญาณํ อตีตानาคตปจฺจุปฺปนฺนํ อชฺฌตฺตํ วา
พหิทฺธา วา โอปาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา
ปณีตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา, สฬฺหํ
วิญฺญาณํ อนิจฺจโต ววตฺถเตติ เอกํ สมฺมสนฺนํ,
ทุกฺขโต ววตฺถเตติ เอกํ สมฺมสนฺนํ, อนตฺตโต
ววตฺถเตติ เอกํ สมฺมสนฺนํ.

พระโยคาวจรย่อมหกำหนดเวทนา...
สัญญา... สังขาร... วิญญาณอย่างใด
อย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคตและปัจจุบัน
เป็นภายในก็ตาม เป็นภายนอกก็ตาม หยาบ
ก็ตาม ละเอียดยก็ตาม เลวก็ตาม ประณีต
ก็ตาม มีในที่ไกลก็ตาม ในที่ใกล้ก็ตาม ว่า
ไม่เที่ยง การกำหนดนี้เป็นสัมมสนญาณอย่าง
หนึ่ง, กำหนดว่าเป็นทุกซ์ การกำหนดนี้เป็น
สัมมสนญาณอย่างหนึ่ง, กำหนดว่าเป็น
อนัตตา การกำหนดนี้ก็เป็นสัมมสนญาณอย่าง
หนึ่ง.

จกฺขุ ฯเปฯ ชรามรณํ อตีตानาคต-
ปจฺจุปฺปนฺนํ อนิจฺจโต ววตฺถเตติ เอกํ
สมฺมสนฺนํ, ทุกฺขโต ววตฺถเตติ เอกํ สมฺมสนฺนํ,
อนตฺตโต ววตฺถเตติ เอกํ สมฺมสนฺนํ.

พระโยคาวจร ย่อมกำหนดจักขุ...
ชราและมรณะ ทั้งที่เป็นอดีต อนาคตและ
ปัจจุบันว่าไม่เที่ยง การกำหนดนี้เป็น
สัมมสนญาณอย่างหนึ่ง, กำหนดว่าเป็นทุกซ์
การกำหนดนี้ เป็นสัมมสนญาณอย่างหนึ่ง,

คุณประสิทธิ์ ศรี เบญจญาณ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

กำหนดว่าเป็นอนัตตา การกำหนดนี้เป็น
สัมมสนญาณอย่างหนึ่ง.

"รูป อตฺตึตานาคตปจฺจุปปนฺนํ อนิจฺจํ
ขยฺภูเจณ, ทุกฺขํ ภยฺภูเจณ, อนตฺตา
อสารกฺกุเจนา"ติ สงฺขิปิตฺวา ววตฺถาเน
ปณฺณา สมนฺสเน ฅาณฺ. "เวทนา ฯเปฯ
สณฺหา ฯเปฯ สงฺขาราทฺ ฯเปฯ วิณฺญาณํ
 ฯเปฯ จกฺขุํ ฯเปฯ ชรามรณํ อตฺตึตานาคต-
ปจฺจุปปนฺนํ อนิจฺจํ ขยฺภูเจณ ทุกฺขํ ภยฺภูเจณ
อนตฺตา อसारกฺกุเจนา"ติ สงฺขิปิตฺวา
ววตฺถาเน ปณฺณา สมนฺสเน ฅาณฺ.

ปัญญาในการกำหนดย่อธรรมว่า "รูป
ทั้งที่เป็นอดีต อนาคตและปัจจุบัน ชื่อว่า
ไม่เที่ยงเพราะอรรถว่าสิ้นไป ชื่อว่าเป็น
ทุกข์เพราะอรรถว่าน่ากลัว ชื่อว่าเป็น
อนัตตา เพราะอรรถว่าหาแก่นสารมิได้"
ชื่อว่าสัมมสนญาณ, ปัญญาในการกำหนดย่อ
ธรรมว่า "เวทนา... สณฺหา... สงฺขาร...
วิณฺญาณ... จกฺขุํ ฯลฯ ชราและมรณะ ทั้งที่
เป็นอดีต อนาคตและปัจจุบัน ชื่อว่าไม่เที่ยง
เพราะอรรถว่าสิ้นไป ชื่อว่าเป็นทุกข์เพราะ
อรรถว่าน่ากลัว ชื่อว่าเป็นอนัตตาเพราะ
อรรถว่าหาแก่นสารมิได้" ชื่อว่า สัมมสน-
ญาณ.

"รูป อตฺตึตานาคตปจฺจุปปนฺนํ อนิจฺจํ
สงฺขตํ ปฏิจฺจุสมฺมุပ္ปนฺนํ ขยฺธมฺมํ วยฺธมฺมํ
วिरาคธมฺมํ นิโรธธมฺมนฺ"ติ สงฺขิปิตฺวา
ววตฺถาเน ปณฺณา สมนฺสเน ฅาณฺ. "เวทนา

ปัญญาในการกำหนดย่อธรรมว่า "รูป
ทั้งที่เป็นอดีต อนาคตและปัจจุบัน ไม่เที่ยง
ถูกปัจจัยปรุงแต่ง อาศัยปัจจัยเกิดขึ้น มี
ความสิ้นไป เสื่อมไป คลายไป ดับไปเป็น

คุณสุตา สมิตโยธิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

๗เป๗ สณฺหา ๗เป๗ สงฺขาร๗ ๗เป๗ ธรรม๗" ชื่อว่าสัมมสนญาณ, ปัญญาในการ
 วิญฺญาณํ ๗เป๗ จกฺขุํ ๗เป๗ ชรามรณํ กำหนดย่อธรรมว่า "เวทนา... สันฺญา...
 อตีต๗นา๗กต๗ปจฺจุ๗ปฺปนํ อนิจฺจํ สงฺขตํ สังขาร... วิญฺญาณ... จักฺขุ... ชราและ
 ปฏิจฺจสมุ๗ปฺปนํ ขยธมฺมํ วยธมฺมํ วิรา๗คธมฺมํ มรณะทั้งที่เป็นอดีต อนาคตและปัจจุบัน
 นิโร๗ธมฺม๗น"๗ติ สงฺขิ๗ปี๗ต๗ว๗ วว๗ต๗ถ๗นา๗เน ป๗ณ๗ ไม่เที่ยง ถูกปัจจัยปรุงแต่ง อาศัยปัจจัย
 สม๗ม๗ส๗เน๗ ญาณํ. เกิดขึ้น มีความสิ้นไป เสื่อมไป กลายไป
 คับไปเป็นธรรม๗" ชื่อว่าสัมมสนญาณ.

"ชาติ๗ปจฺจ๗ยา ชรามรณํ, อส๗ติ ปัญญา ในการกำหนดย่อธรรมว่า
 ชาติ๗ยา๗ น๗ต๗ถิ๗ ชรามรณ๗น"๗ติ สงฺขิ๗ปี๗ต๗ว๗ "เพราะชาติเป็นปัจจัย จึงมีชราและมรณะ,
 วว๗ต๗ถ๗นา๗เน๗ ป๗ณ๗๗ สม๗ม๗ส๗เน๗ ญาณํ. อตี๗ต๗ม๗ปี เมื่อชาติไม่มี ชราและมรณะก็ไม่มี" ชื่อว่า
 อ๗ห๗ธ๗นํ๗ อน๗าค๗ต๗ม๗ปี๗ อ๗ห๗ธ๗นํ "ชาติ๗ปจฺจ๗ยา สัมมสนญาณ, ปัญญาในการกำหนดย่อธรรม
 ชรามรณํ, อส๗ติ๗ ชาติ๗ยา๗ น๗ต๗ถิ๗๗ ชรามรณ๗น"๗ติ ว่า "ตลอดกาลที่ล่วงแล้วก็ดี ตลอดกาลที่ยัง
 สงฺขิ๗ปี๗ต๗ว๗๗ วว๗ต๗ถ๗นา๗เน๗ ป๗ณ๗๗ สม๗ม๗ส๗เน๗ ไม่มาถึงก็ดี เพราะชาติเป็นปัจจัย จึงมีชรา
 ญาณํ. และมรณะ เมื่อชาติไม่มี ชราและมรณะก็
 ไม่มี" ชื่อว่าสัมมสนญาณ.

ภ๗ว๗ปจฺจ๗ยา๗ ชาติ, อส๗ติ ๗เป๗๗ อ๗ปา๗ทา๗น- ปัญญาในการกำหนดย่อธรรมว่า "เพราะภพ
 ปจฺจ๗ยา๗ ภ๗โว, อส๗ติ ๗เป๗๗ ต๗ณ๗หา๗ปจฺจ๗ยา เป็นปัจจัย จึงมีชาติ เมื่อภพไม่มี ชาติก็ไม่มี
 อ๗ปา๗ทา๗นํ, อส๗ติ ๗เป๗๗ เว๗ทนา๗ปจฺจ๗ยา ... เพราะอ๗ปา๗ทา๗น๗เป็น๗ปัจจัย๗ จึงมีภพ
 ต๗ณ๗หา, อส๗ติ ๗เป๗๗ ผ๗ส๗ส๗ปจฺจ๗ยา๗ เว๗ทนา, เมื่ออ๗ปา๗ทา๗น๗ไม่มี๗ ภ๗พ๗ก็๗ไม่มี... เพราะ

คุณสุดา สมิตโยธิน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อสติ ฯเปฯ สฟายตนปัจจยา ผสฺโส, ตัณฑาเป็นปัจจย จิงมีอุปาทาน เมื่อตัณฑา
 อสติ ฯเปฯ นามรูปปัจจยา สฟายตณฺ, ไม่มี อุปาทานก็ไม่มี... เพราะเวทนาเป็น
 อสติ ฯเปฯ วิญญานปัจจยา นามรูป, อสติ ปัจจย จิงมีตัณฑา เมื่อเวทนาไม่มี ตัณฑา
 ฯเปฯ สงฺขารปัจจยา วิญญาน, อสติ ฯเปฯ ก็ไม่มี... เพราะผัสสะเป็นปัจจย จิงมี
 "อวิชชาปัจจยา สงฺขารา, อสติ อวิชฺชาย เวทนา เมื่อผัสสะไม่มี เวทนาจึงไม่มี...
 นตฺถิ สงฺขารา"ติ สงฺขิปิตฺวา ววตฺถาเน เพราะสฟายตนะเป็นปัจจย จิงมีผัสสะ เมื่อ
 ปณฺหา สมฺมสเน ณาณ. สฟายตนะไม่มี ผัสสะก็ไม่มี... เพราะ
 นามรูปเป็นปัจจย จิงมีสฟายตนะ เมื่อ
 นามรูปไม่มี สฟายตนะก็ไม่มี... เพราะ
 วิญญานเป็นปัจจย จิงมีนามรูป เมื่อวิญญาน
 ไม่มี นามรูปก็ไม่มี... เพราะสังขารเป็น
 ปัจจย จิงมีวิญญาน เมื่อสังขารไม่มี วิญญาน
 ก็ไม่มี... เพราะอวิชชาเป็นปัจจย จิงมี
 สังขาร เมื่ออวิชชาไม่มี สังขารก็ไม่มี"
 ชื่อว่าสัมมสนฺญาณ.

"อตีตมฺปิ อทฺธานํ. อนาคตมฺปิ อทฺธานํ ปัญญาในการกำหนดย่อธรรมว่า "ตลอดกาล
 อวิชฺชาปัจจยา สงฺขารา, อสติ อวิชฺชาย ที่ล่วงแล้วก็ดี ตลอดกาลที่ยังไม่มาถึงก็ดี
 นตฺถิ สงฺขารา"ติ สงฺขิปิตฺวา ววตฺถาเน เพราะอวิชชาเป็นปัจจย จิงมีสังขาร เมื่อ
 ปณฺหา สมฺมสเน ณาณ. ตณฺหาตฺถุ เจน ณาณ, อวิชชาไม่มี สังขารก็ไม่มี" ชื่อว่าสัมมสน-

คุณสุดา สมิตโยธิน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ปชานนฺภูเจเน ปณฺญา, เตเน วุจฺจติ
อดีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนํ ฌมฺมานํ สงฺขิปิตฺวา
ววตฺถาเน ปณฺญา สมฺมสเน ฅาณฺ์.

ญาณ. ชื่อว่าญาณ เพราะอรรถว่ารู้ธรรมนั้น
ชื่อว่าปัญญา เพราะอรรถว่ารู้ชัด เพราะ
เหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาในการกำหนด
ย่อธรรมทั้งหลายทั้งที่เป็นอดีต อนาคตและ
ปัจจุบัน ชื่อว่าสัมมสนญาณ.

สมฺมสนญาณนิตฺเทโส ปณฺจโม.

สมฺมสนญาณนิตฺเทส ที่ ๕ จบ.

๖. อุทยัพพญาณนิตฺเทส

๖. อุทยัพพญาณนิตฺเทส

๔๙. กถิ ปจฺจุปฺปนฺนํ ฌมฺมานํ
วิปริณามานุสฺสเน ปณฺญา อุทยัพฺพยา-
นุสฺสเน ฅาณฺ์ : ชาติ รูปี ปจฺจุปฺปนฺนํ,
ตสฺส นินฺพตฺติลกฺขณฺ์ อุทโย, วิปริณามลฺกฺขณฺ์
วโย, อนุสฺสเน ฅาณฺ์. ชาตา เวทนา.
ชาตา สณฺญา. ชาตา สงฺขารา. ชาตํ
วิณฺญาณฺ์. ชาตํ จกฺขุ ฯเปฯ ชาโต ภโว
ปจฺจุปฺปนฺโน, ตสฺส นินฺพตฺติลกฺขณฺ์ อุทโย,
วิปริณามลฺกฺขณฺ์ วโย, อนุสฺสเน ฅาณฺ์.

๔๙. ปัญญาในการพิจารณาเห็นความ
แปรปรวนแห่งธรรมทั้งหลาย ที่เป็นปัจจุบัน
ชื่อว่าอุทยัพพยานุสสนาญาณอย่างไร: ชาติ
ซึ่งมีความบังเกิดแห่งรูปที่เป็นปัจจุบันนั้นเป็น
ลักษณะเป็นความเกิดขึ้น, ความเสื่อมความ
ทำลาย ซึ่งมีความแปรปรวนแห่งรูปที่เป็น
ปัจจุบันนั้น เป็นลักษณะเป็นความดับ. การ
พิจารณาเห็นคือความใคร่ครวญย่อยๆ ชื่อว่า
เป็นอุทยัพพยานุสสนาญาณ. เวทนา

คุณสุดา สมิตโยธิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เกิดแล้ว สัญญาเกิดแล้ว สังขารเกิดแล้ว
 วิญญาณเกิดแล้ว จักขุเกิดแล้ว... ภพ
 เกิดแล้วเป็นปัจจุบัน ความเกิดแห่งภพที่เป็น
 ปัจจุบันนั้นเป็นลักษณะ เป็นความบังเกิดขึ้น,
 ความเสื่อม ความทำลายซึ่งมีความแปร-
 ปรวนแห่งภพ ซึ่งเป็นปัจจุบันเป็นลักษณะเป็น
 ความดับ, การพิจารณาเห็นดังนี้ ชื่อว่า
 อุทยัพพยานุปัสสนาญาณ.

๕๐. ปณฺจนํ ขนฺธานํ อุทยํ ปสฺสนุโต
 กติ ลกฺขณานิ ปสฺสตี, วयํ ปสฺสนุโต กติ
 ลกฺขณานิ ปสฺสตี, อุทยพฺพยํ ปสฺสนุโต กติ
 ลกฺขณานิ ปสฺสตี ?

๕๐. พระโยคาวจรเมื่อพิจารณาเห็น
 ความเกิดขึ้นแห่งเบญจขันธ์ ย่อมพิจารณา
 เห็นลักษณะเท่าไร เมื่อพิจารณาเห็นความ
 เสื่อมไปแห่งเบญจขันธ์ ย่อมพิจารณาเห็น
 ลักษณะเท่าไร เมื่อพิจารณาเห็นความ
 เกิดขึ้น และความเสื่อมไปแห่งเบญจขันธ์
 ย่อมพิจารณาเห็นลักษณะเท่าไร ?

ปณฺจนํ ขนฺธานํ อุทยํ ปสฺสนุโต ปณฺจวิสตี
 ลกฺขณานิ ปสฺสตี, วยํ ปสฺสนุโต ปณฺจวิสตี
 ลกฺขณานิ ปสฺสตี, อุทยพฺพยํ ปสฺสนุโต
 ปณฺญาส ลกฺขณานิ ปสฺสตี.

พระโยคาวจร เมื่อพิจารณาเห็นความ
 เกิดขึ้นแห่งเบญจขันธ์ ย่อมพิจารณาเห็น
 ลักษณะ ๒๕ ประการ, เมื่อพิจารณาเห็น
 ความเสื่อมไปแห่งเบญจขันธ์ ย่อมพิจารณา

พลตรีสุธน สัตตบุศย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เห็นลักษณะ ๒๕ ประการ, เมื่อพิจารณา
เห็นความเกิดขึ้น และความเสื่อมไปแห่ง
เบญจขันธ์ ย่อมพิจารณาเห็นลักษณะ ๕๐
ประการ.

รูปกฺขนฺธสฺส อุทฺยํ ปสฺสนฺโต กติ
ลกฺขณานิ ปสฺสติ, วยํ ปสฺสนฺโต กติ
ลกฺขณานิ ปสฺสติ, อุทฺยพฺพยํ ปสฺสนฺโต กติ
ลกฺขณานิ ปสฺสติ ? เวทฺนากฺขนฺธสฺส ฯเปฯ
สณฺฑากฺขนฺธสฺส ฯเปฯ สงฺขารกฺขนฺธสฺส
ฯเปฯ วิญฺญาณกฺขนฺธสฺส อุทฺยํ ปสฺสนฺโต
กติ ลกฺขณานิ ปสฺสติ, วยํ ปสฺสนฺโต กติ
ลกฺขณานิ ปสฺสติ, อุทฺยพฺพยํ ปสฺสนฺโต กติ
ลกฺขณานิ ปสฺสติ ?

พระโยคาวจรเมื่อพิจารณาเห็นความ
เกิดขึ้นแห่งรูปขันธ์ ย่อมพิจารณาเห็นลักษณะ
เท่าไร เมื่อพิจารณาเห็นความเสื่อมไปแห่ง
รูปขันธ์ ย่อมพิจารณาเห็นลักษณะเท่าไร
เมื่อพิจารณาเห็นความเกิดขึ้น และความ
เสื่อมไปแห่งรูปขันธ์ ย่อมพิจารณาเห็น
ลักษณะเท่าไร เมื่อพิจารณาเห็นความ
เกิดขึ้นแห่งเวทนาขันธ์... แห่งสัญญา-
ขันธ์... แห่งสังขารขันธ์... แห่งวิญญาณ-
ขันธ์... ย่อมพิจารณาเห็นลักษณะเท่าไร
เมื่อพิจารณาเห็นความเสื่อมไปแห่งวิญญาณ-
ขันธ์ ย่อมพิจารณาเห็นลักษณะเท่าไร เมื่อ
พิจารณาเห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อมไป
แห่งวิญญาณขันธ์ ย่อมพิจารณาเห็นลักษณะ
เท่าไร ?

พลตรีสุธน สัตตบุศย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

รูปกฺขนฺธสฺส อุทฺยํ ปสฺสนฺโต ปณฺจ ลกฺขณานิ
 ปสฺสตี, วยํ ปสฺสนฺโต ปณฺจ ลกฺขณานิ
 ปสฺสตี, อุทฺยพฺพยํ ปสฺสนฺโต ทส ลกฺขณานิ
 ปสฺสตี. เวทนากฺขนฺธสฺส ฯเปฯ
 สณฺณากฺขนฺธสฺส ฯเปฯ สงฺขารกฺขนฺธสฺส
 ฯเปฯ วิญฺญาณกฺขนฺธสฺส อุทฺยํ ปสฺสนฺโต ปณฺจ
 ลกฺขณานิ ปสฺสตี, วยํ ปสฺสนฺโต ปณฺจ
 ลกฺขณานิ ปสฺสตี, อุทฺยพฺพยํ ปสฺสนฺโต ทส
 ลกฺขณานิ ปสฺสตี.

พระโยคาวจรเมื่อพิจารณาเห็นความเกิดขึ้น
 แห่งรูปขันธ์ ย่อมพิจารณาเห็นลักษณะ
 ๕ ประการ, เมื่อพิจารณาเห็นความเสื่อม-
 ไปแห่งรูปขันธ์ ย่อมพิจารณาเห็นลักษณะ
 ๕ ประการ, เมื่อพิจารณาเห็นความเกิดขึ้น
 และความเสื่อมไปแห่งรูปขันธ์ ย่อมพิจารณา
 เห็นลักษณะ ๑๐ ประการ, เมื่อพิจารณา
 เห็นความเกิดขึ้นแห่งเวทนาขันธ์... แห่ง
 สัญญาขันธ์... แห่งสังขารขันธ์... แห่ง
 วิญญาณขันธ์... ย่อมพิจารณาเห็นลักษณะ
 ๕ ประการ, เมื่อพิจารณาเห็นความเสื่อม
 ไปแห่งวิญญาณขันธ์ ย่อมพิจารณาเห็นลักษณะ
 ๕ ประการ, เมื่อพิจารณาเห็นความเกิดขึ้น
 และความเสื่อมไปแห่งวิญญาณขันธ์ ย่อม
 พิจารณาเห็นลักษณะ ๑๐ ประการ.

รูปกฺขนฺธสฺส อุทฺยํ ปสฺสนฺโต กตฺมานิ
 ปณฺจ ลกฺขณานิ ปสฺสตี ? "อวิชฺชาสมุทฺทยา
 รูปสมุทฺโย"ติ ปจฺจยสมุทฺทยา เจน รูปกฺขนฺธสฺส
 อุทฺยํ ปสฺสตี, "ตณฺหาสมุทฺทยา รูปสมุทฺโย"ติ

พระโยคาวจรเมื่อพิจารณาเห็นความ
 เกิดขึ้นแห่งรูปขันธ์ ย่อมพิจารณาเห็นลักษณะ
 ๕ ประการเป็นไฉน ? พระโยคาวจรย่อม
 พิจารณาเห็นความเกิดขึ้นแห่งรูปขันธ์ โดย

พลตรีสุธน สัตตบุศย์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปจฺจยสมุทฺทญฺเฐน รูปกฺขนฺธสฺส อุทฺยํ ปสฺสตี,
 "กมฺมสมุทฺทยา รูปสมุทฺทโย"ติ ปจฺจย-
 สมุทฺทญฺเฐน รูปกฺขนฺธสฺส อุทฺยํ ปสฺสตี,
 "อาหาเรสมุทฺทยา รูปสมุทฺทโย"ติ ปจฺจย-
 สมุทฺทญฺเฐน รูปกฺขนฺธสฺส อุทฺยํ ปสฺสตี.
 นินฺพพตฺติลกฺขณํ ปสฺสณฺโตปิ รูปกฺขนฺธสฺส อุทฺยํ
 ปสฺสตี. รูปกฺขนฺธสฺส อุทฺยํ ปสฺสณฺโต อิมานิ
 ปณฺจ ลกฺขณานิ ปสฺสตี.

ความเกิดขึ้นแห่งปัจจัยว่า "เพราะอวิชชา
 เกิดรูปจึงเกิด" "เพราะตัณหาเกิดรูปจึง
 เกิด" "เพราะกรรมเกิดรูปจึงเกิด"
 "เพราะอาหารเกิดรูปจึงเกิด", แม้เมื่อ
 พิจารณาเห็นลักษณะแห่งความเกิด ก็ย่อม
 พิจารณาเห็นความเกิดขึ้นแห่งรูปชั้น ๓ พระ-
 โยคาวจรเมื่อพิจารณาเห็นความเกิดขึ้นแห่ง
 รูปชั้น ๓ ย่อมพิจารณาเห็นลักษณะ ๕ ประ-
 การนี้.

วयํ ปสฺสณฺโต กตมานิ ปณฺจ ลกฺขณานิ
 ปสฺสตี ? "อวิชฺขานโรธา รูปนโรธา"ติ
 ปจฺจยนิโรธญฺเฐน รูปกฺขนฺธสฺส วยํ ปสฺสตี,
 "ตณฺหานโรธา รูปนโรธา"ติ ปจฺจย-
 นิโรธญฺเฐน รูปกฺขนฺธสฺส วยํ ปสฺสตี,
 "กมฺมนโรธา รูปนโรธา"ติ ปจฺจย-
 นิโรธญฺเฐน รูปกฺขนฺธสฺส วยํ ปสฺสตี,
 "อาหาเรนิโรธา รูปนโรธา"ติ ปจฺจย-
 นิโรธญฺเฐน รูปกฺขนฺธสฺส วยํ ปสฺสตี,
 วิปริณามลกฺขณํ ปสฺสณฺโตปิ รูปกฺขนฺธสฺส วยํ

พระโยคาวจรเมื่อพิจารณาเห็นความ
 เสื่อมไปแห่งรูปชั้น ๓ ย่อมพิจารณาเห็น
 ลักษณะ ๕ ประการเป็นไฉน ? พระโยคา-
 จรย่อมพิจารณาเห็นความเสื่อมไป แห่ง
 รูปชั้น ๓ โดยความดับแห่งปัจจัยว่า "เพราะ
 อวิชชาดับรูปจึงดับ" "เพราะตัณหาดับรูป
 จึงดับ" "เพราะกรรมดับรูปจึงดับ"
 "เพราะอาหารดับรูปจึงดับ", แม้เมื่อ
 พิจารณาเห็นลักษณะแห่งความแปรปรวน ก็
 ย่อมพิจารณาเห็นความเสื่อมไปแห่งรูปชั้น ๓,

ผลตรัสสอน สัตตบุศย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปัสสติ. รูปกฺขนฺธสฺส วยํ ปัสฺสนฺโต อิมานิ
 ปณฺจ ลกฺขณานิ ปัสฺสติ. อุทฺยพฺพยํ ปัสฺสนฺโต
 อิมานิ ทสฺส ลกฺขณานิ ปัสฺสติ.

เวทนา กฺขนฺธสฺส อุทฺยํ ปัสฺสนฺโต
 กตฺมานิ ปณฺจ ลกฺขณานิ ปัสฺสติ ? "อวิชฺชา-
 สมุทฺทยา เวทนาสมุทโย"ติ ปจฺจยสมุทฺยญฺเฐน
 เวทนา กฺขนฺธสฺส อุทฺยํ ปัสฺสติ, "ตณฺหา-
 สมุทฺทยา เวทนาสมุทโย"ติ ปจฺจยสมุทฺยญฺเฐน
 เวทนา กฺขนฺธสฺส อุทฺยํ ปัสฺสติ, "กมฺมสมุทฺทยา
 เวทนาสมุทโย"ติ ปจฺจยสมุทฺยญฺเฐน
 เวทนา กฺขนฺธสฺส อุทฺยํ ปัสฺสติ, "ผัสฺสสมุทฺทยา
 เวทนาสมุทโย"ติ ปจฺจยสมุทฺยญฺเฐน
 เวทนา กฺขนฺธสฺส อุทฺยํ ปัสฺสติ. นิพฺพตฺติลกฺขณํ
 ปัสฺสนฺโตปิ เวทนา กฺขนฺธสฺส อุทฺยํ ปัสฺสติ.
 เวทนา กฺขนฺธสฺส อุทฺยํ ปัสฺสนฺโต อิมานิ
 ปณฺจ ลกฺขณานิ ปัสฺสติ.

เมื่อพิจารณาเห็นความเสื่อมไป แห่งรูปชั้น
 ย่อมพิจารณาเห็นลักษณะ ๕ ประการนี้,
 เมื่อพิจารณาเห็นความเกิดขึ้น และความ
 เสื่อมไปแห่งรูปชั้นย่อมพิจารณาเห็นลักษณะ
 ๑๐ ประการนี้.

พระโยคาวจรเมื่อพิจารณาเห็นความ
 เกิดขึ้นแห่งเวทนาชั้น ย่อมพิจารณาเห็น
 ลักษณะ ๕ ประการเป็นไฉน ? พระโยคา-
 วจรย่อมพิจารณาเห็นความเกิดขึ้น แห่ง
 เวทนาชั้น โดยความเกิดขึ้นแห่งปัจจัยว่า
 "เพราะอวิชชาเกิดเวทนาจึงเกิด" "เพราะ
 ตณฺหาเกิดเวทนาจึงเกิด" "เพราะกรรม
 เกิดเวทนาจึงเกิด" "เพราะผัสสะเกิด
 เวทนาจึงเกิด" แม้เมื่อพิจารณาเห็นลักษณะ
 แห่งการเกิด ก็ย่อมพิจารณาเห็นความ
 เกิดขึ้นแห่งเวทนาชั้น, เมื่อพิจารณาเห็น
 ความเกิดขึ้นแห่งเวทนาชั้น ย่อมพิจารณา
 เห็นลักษณะ ๕ ประการนี้.

พลตรีสุธน สัตตบุศย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วณฺเฑ ปสฺสณฺโตะ กตฺตมานิ ปณฺจ ลกฺขณานิ
 ปสฺสตี ? "อวิชฺชานิโรธา เวทนานิโรโธ"ติ
 ปจฺจยนิโรธญฺเฐน เวทนาทุกฺขนฺธสฺส วณฺเฑ
 ปสฺสตี, "ตณฺหณานิโรธา เวทนานิโรโธ"ติ
 ปจฺจยนิโรธญฺเฐน เวทนาทุกฺขนฺธสฺส วณฺเฑ
 ปสฺสตี, "กมฺมณิโรธา เวทนานิโรโธ"ติ
 ปจฺจยนิโรธญฺเฐน เวทนาทุกฺขนฺธสฺส วณฺเฑ
 ปสฺสตี, "ผสฺสนิโรธา เวทนานิโรโธ"ติ
 ปจฺจยนิโรธญฺเฐน เวทนาทุกฺขนฺธสฺส วณฺเฑ
 ปสฺสตี. วิปริณามลกฺขณํ ปสฺสณฺโตะปิ
 เวทนาทุกฺขนฺธสฺส วณฺเฑ ปสฺสตี. เวทนาทุกฺ-
 ขนฺธสฺส วณฺเฑ ปสฺสณฺโตะ อิมานิ ปณฺจ ลกฺขณานิ
 ปสฺสตี. อุทยัพฺพณํ ปสฺสณฺโตะ อิมานิ ทส
 ลกฺขณานิ ปสฺสตี.

สณฺฑากุขนฺธสฺส ฯเปฯ สงฺขารทุกฺ-
 ขนฺธสฺส ฯเปฯ วิณฺญาณทุกฺขนฺธสฺส อุทย
 ปสฺสณฺโตะ กตฺตมานิ ปณฺจ ลกฺขณานิ ปสฺสตี ?

พระโยคาวจรเมื่อพิจารณาเห็นความ
 เสื่อมไปแห่งเวทนาชั้นธ ย่อมพิจารณาเห็น
 ลักษณะ ๕ ประการเป็นไฉน ? พระโยคา-
 วจรย่อมพิจารณาเห็นความเสื่อมไป แห่ง
 เวทนาชั้นธ โดยความดับแห่งปัจจัยว่า
 "เพราะอวิชชาดับเวทนาจึงดับ" "เพราะ
 ตณฺหาดับเวทนาจึงดับ" "เพราะกรรมดับ
 เวทนาจึงดับ" "เพราะผัสสะดับเวทนาจึง
 ดับ", แม้เมื่อพิจารณาเห็นลักษณะแห่งความ
 แปรปรวน ก็ย่อมพิจารณาเห็นความเสื่อมไป
 แห่งเวทนาชั้นธ, เมื่อพิจารณาเห็นความ
 เสื่อมไปแห่งเวทนาชั้นธ ย่อมพิจารณาเห็น
 ลักษณะ ๕ ประการนี้, เมื่อพิจารณาเห็น
 ความเกิดขึ้น และความเสื่อมไปแห่ง
 เวทนาชั้นธ ย่อมพิจารณาเห็นลักษณะ ๑๐
 ประการนี้.

พระโยคาวจรเมื่อพิจารณาเห็นความ
 เกิดขึ้นแห่งสัญญาชั้นธ... แห่งสังขาร-
 ชั้นธ... แห่งวิณฺญาณชั้นธ... ย่อมพิจารณา

พลตรีสุชน สัตตบุศย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"อวิชชาสมุทथा วิญญานสมุทโย"ติ ปจฺจย-
 สมุททยญฺเฐน วิญญานกฺขนฺธสฺส อุทฺถํ ปสฺสตี,
 "ตณฺหาสมุทथा วิญญานสมุทโย"ติ ปจฺจย-
 สมุททยญฺเฐน วิญญานกฺขนฺธสฺส อุทฺถํ ปสฺสตี,
 "กมฺมสมุทथा วิญญานสมุทโย"ติ ปจฺจย-
 สมุททยญฺเฐน วิญญานกฺขนฺธสฺส อุทฺถํ ปสฺสตี,
 "นามรูปสมุทथा วิญญานสมุทโย"ติ ปจฺจย-
 สมุททยญฺเฐน วิญญานกฺขนฺธสฺส อุทฺถํ ปสฺสตี.
 นิพฺพตฺติลกฺขณํ ปสฺสนฺโตปิ วิญญานกฺขนฺธสฺส
 อุทฺถํ ปสฺสตี. วิญญานกฺขนฺธสฺส อุทฺถํ
 ปสฺสนฺโต อิมานิ ปณฺจ ลกฺขณานิ ปสฺสตี.

วयํ ปสฺสนฺโต กตฺมานิ ปณฺจ ลกฺขณานิ
 ปสฺสตี ? "อวิชฺชานิโรธา วิญญานนิโรโธ"ติ
 ปจฺจยนิโรธญฺเฐน วิญญานกฺขนฺธสฺส วयํ
 ปสฺสตี, "ตณฺหานิโรธา วิญญานนิโรโธ"ติ
 ปจฺจยนิโรธญฺเฐน วิญญานกฺขนฺธสฺส วยํ
 ปสฺสตี, "กมฺมนิโรธา วิญญานนิโรโธ"ติ
 ปจฺจยนิโรธญฺเฐน วิญญานกฺขนฺธสฺส วยํ
 ปสฺสตี, "นามรูปนิโรธา วิญญานนิโรโธ"ติ

เห็นลักษณะ ๕ ประการเป็นไฉน ? พระ-
 โยคาวจรย่อมพิจารณาเห็นความเกิดขึ้นแห่ง
 วิญญานชั้นร์ โดยความเกิดขึ้นแห่งปัจจัยว่า
 "เพราะอวิชชาเกิด วิญญานจึงเกิด"
 "เพราะตณฺหาเกิดวิญญานจึงเกิด" "เพราะ
 กรรมเกิดวิญญานจึงเกิด" "เพราะนามรูป
 เกิดวิญญานจึงเกิด", แม้เมื่อพิจารณาเห็น
 ลักษณะแห่งความเกิด ก็ย่อมพิจารณาเห็น
 ความเกิดขึ้นแห่งวิญญานชั้นร์, เมื่อพิจารณา
 เห็นความเกิดขึ้นแห่งวิญญานชั้นร์ ย่อม
 พิจารณาเห็นลักษณะ ๕ ประการนี้.

พระโยคาวจรเมื่อพิจารณาเห็นความ
 เสื่อมไปแห่งสัญญาชั้นร์... แห่งสังขาร-
 ชั้นร์... แห่งวิญญานชั้นร์ ย่อมพิจารณาเห็น
 ลักษณะ ๕ ประการเป็นไฉน ? พระ-
 โยคาวจร ย่อมพิจารณาเห็นความเสื่อมไป
 แห่งวิญญานชั้นร์ โดยความดับแห่งปัจจัยว่า
 "เพราะอวิชชาดับวิญญานจึงดับ" "เพราะ
 ตณฺหาดับวิญญานจึงดับ" "เพราะกรรมดับ

ผลตรัสสอน สัตตบุศย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปัจจุยนิโรธกุเณ วิญาณกขุณฺธสฺส วยํ
 ปสฺสตี, วิปริณามลกฺขณํ ปสฺสนฺโตปิ
 วิญาณกขุณฺธสฺส วยํ ปสฺสตี. วิญาณก-
 ขุณฺธสฺส วยํ ปสฺสนฺโต อิมานิ ปณฺจ ลกฺขณานิ
 ปสฺสตี. อุทยัพฺพยํ ปสฺสนฺโต อิมานิ ทส
 ลกฺขณานิ ปสฺสตี.

วิญาณจิงคํ" "เพราะนามรูปคํวิญาณ
 จิงคํ", แม้เมื่อพิจารณาเห็นลักษณะแห่ง
 ความแปรปรวน ก็ย่อมพิจารณาเห็นความ
 เสื่อมไปแห่งวิญาณชั้นนี้, เมื่อพิจารณา
 เห็นความเสื่อมไปแห่งวิญาณชั้นนี้ ย่อม
 พิจารณาเห็นลักษณะ ๕ ประการนี้, เมื่อ
 พิจารณาเห็นความเกิดขึ้น และความเสื่อม
 ไปแห่งวิญาณชั้นนี้ ย่อมพิจารณาเห็นลักษณะ
 ๑๐ ประการนี้.

ปณฺจนํ ขนฺธานํ อุทยํ ปสฺสนฺโต
 อิมานิ ปณฺจวิสตี ลกฺขณานิ ปสฺสตี, วยํ
 ปสฺสนฺโต อิมานิ ปณฺจวิสตี ลกฺขณานิ ปสฺสตี,
 อุทยัพฺพยํ ปสฺสนฺโต อิมานิ ปณฺจาส ลกฺขณานิ
 ปสฺสตี. ตํฉาทกุเณ ฉานํ, ปชานนกุเณ
 ปณฺญา, เตน วุจฺจตี ปจฺจุปฺปนฺนํ ฐมฺมานํ
 วิปริณามานุปสฺสเน ปณฺญา อุทยัพฺพยานุ-
 ปสฺสเน ฉานํ. รูปกฺขุณฺธา^๑ อาหารสมุทฺทยา,

พระโยคาวจรเมื่อพิจารณาเห็นความ
 เกิดขึ้นแห่งเบญจชั้นนี้ ย่อมพิจารณาเห็น
 ลักษณะ ๒๕ ประการนี้, เมื่อพิจารณาเห็น
 ความเสื่อมไปแห่งเบญจชั้นนี้ ย่อมพิจารณา
 เห็นลักษณะ ๒๕ ประการนี้, เมื่อพิจารณา
 เห็นความเกิดขึ้น และความเสื่อมไปแห่ง
 เบญจชั้นนี้ ย่อมพิจารณาเห็นลักษณะ
 ๕๐ ประการนี้, ชื่อว่าญาณ เพราะอรรถว่า

^๑ ฉ. อี. รูปกฺขุณฺโธ อาหารสมุทโย.

เวทนา สณฺหา สงฺขาราติ^๑ เสสา^๒ ชนฺธา
ผลฺลสมุทฺทยา. วิญฺญาณกฺขนฺธา^๓ นามรูป-
สมุทฺทยา^๔.

รู้ธรรมนั้น ๆ ชื่อว่าปัญญา เพราะอรรถว่า
รู้ชัด, เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า
ปัญญา ในการพิจารณาเห็นความแปรปรวน
แห่งธรรมทั้งหลายที่เป็นปัจจุบัน ชื่อว่า
อุทยัพพยานุปัสสนาญาณ. รูปชั้นเกิดเพราะ
อาหารเกิด ชั้นที่เหลือ คือเวทนา สัญญา
สังขาร เกิดเพราะผัสสะเกิด วิญญาณชั้น
เกิดเพราะนามรูปเกิด.

อุทยัพพญาณนิตฺเทโส ฉฺฉโร.

อุทยัพพญาณนิตฺเทสํ ที่ ๖ จบ.

๗. ภงฺกานุปัสสนาญาณนิตฺเทส

๕๑. กถิ อารมฺมณํ ปฏิสงฺขา
ภงฺกานุปัสสเน ปณฺหา วิปัสสเน ญาณํ :
รูปารมฺมณตัจฺจิตฺตํ อุပ္ปชฺชิตฺวา ภิชฺชติ,

๗. ภังกานุปัสสนาญาณนิตเทส

๕๑. ปัญญาในการพิจารณาอารมณ์
แล้วพิจารณาเห็นความดับ ชื่อว่าวิปัสสนา-
ญาณอย่างไร : จิตมีรูปเป็นอารมณ์ เกิดขึ้น

^๑ ฉ. อี. อิติสทฺโท นตฺถิ.

^๒ ฉ. อี. ตโย.

^๓ ฉ. อี. วิญฺญาณกฺขนฺโธ.

^๔ ฉ. นามรูปสมุทฺตโย.

คุณาณิ ภูทิสฺสุ

สร้างคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คัม อารมมณัม ปฏิสงฺขา ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺกํ แล้วแตกดับไป พระโยคาวจรพิจารณา
 อนุปสฺสตี. อนุปสฺสตีติ กถํ อนุปสฺสตี ? อารมมณัั้นแล้ว ย่อมพิจารณาเห็นความแตก-
 อนุจฺจโต อนุปสฺสตี, โน นิจฺจโต. ทุกฺขโต ดับของจิตนั้น ย่อมพิจารณาเห็นอย่างไร
 อนุปสฺสตี โน สุขโต. อนตฺตโต อนุปสฺสตี, ชื่อว่า พิจารณาเห็น ย่อมพิจารณาเห็นโดย
 โน อตฺตโต. นิพฺพินฺนํ, โน นนฺนํ. ความเป็นของไม่เที่ยง ไม่พิจารณาเห็นว่า
 วิรชฺชตี, โน รชฺชตี. นิโรเธตี, โน เที่ยง, ย่อมพิจารณาเห็นว่า เป็นทุกข์ ไม่
 สมฺเทตี. ปฏินิสฺสชฺชตี, โน อาทียตี. พิจารณาเห็นว่า เป็นสุข, ย่อมพิจารณาเห็น
 ว่าเป็นอนัตตา ไม่พิจารณาเห็นว่า เป็น
 อตฺตา, ย่อมเบื่อหน่าย ไม่เพลิดเพลีน ย่อม
 คลายกำหนด ย่อมไม่กำหนด ย่อมให้ดับ
 ย่อมไม่ให้เกิด ย่อมสละทิ้งเสีย ย่อมไม่
 ยึดถือไว้.

๕๒. อนุจฺจโต อนุปสฺสนฺโต นิจฺจสณฺณํ
 ปชหตี, ทุกฺขโต อนุปสฺสนฺโต สุขสณฺณํ
 ปชหตี. อนตฺตโต อนุปสฺสนฺโต อตฺตสณฺณํ
 ปชหตี, นิพฺพินฺนํ นนฺนํ ปชหตี,
 วิรชฺชนฺโต รากํ ปชหตี, นิโรเธนฺโต สมฺหยํ
 ปชหตี, ปฏินิสฺสชฺชนฺโต อาทานํ ปชหตี.

๕๒. เมื่อตามเห็นโดยความเป็นของ
 ไม่เที่ยง ย่อมละนิจสัญญาได้, เมื่อพิจารณา
 เห็นว่าเป็นทุกข์ ย่อมละสุขสัญญาได้ เมื่อ
 พิจารณาเห็นว่า เป็นอนัตตา ย่อมละอตสัญญา
 ได้, เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมละความเพลิด-
 เพลีนได้, เมื่อคลายกำหนด ย่อมละระาคะ
 ได้, เมื่อให้ดับย่อมละความเกิดขึ้นได้,
 เมื่อสละทิ้ง ย่อมละความถือมั่นได้.

คุณพาวณี ภูพิสิฐ

สร้างคัมฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เวทนารมมณตา ฯเปฯ สณฺหา-
 รมมณตา. สงฺขารารมมณตา. วิญฺญาณา-
 รมมณตา. จกฺขุ ฯเปฯ ชรามรณารมมณตา-
 จิตฺตํ อูปฺปชฺชิตฺวา ภิชฺชติ, ตํ อารมมณํ
 ปฏิสงฺขา ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺกํ อนุปฺสฺสติ.
อนุปฺสฺสติ กถํ อนุปฺสฺสติ ? อนิจฺจโต
 อนุปฺสฺสติ, โน นิจฺจโต. ทกฺขโต อนุปฺสฺสติ,
 โน สุขโต. อนตฺตโต อนุปฺสฺสติ, โน
 อตฺตโต. นินฺพินฺทติ, โน นนฺทติ. วิรชฺชติ,
 โน รชฺชติ. นโรเรตติ, โน สมฺเทตติ.
 ปฏินิสฺสชฺชติ, โน อาทียติ.

อนิจฺจโต อนุปฺสฺสนฺโต นิจฺจสณฺณํ
 ปชฺหติ, ทกฺขโต อนุปฺสฺสนฺโต สุขสณฺณํ
 ปชฺหติ, อนตฺตโต อนุปฺสฺสนฺโต อตฺตสณฺณํ
 ปชฺหติ, นินฺพินฺทฺโต นนฺทํ ปชฺหติ,
 วิรชฺชนฺโต รากํ ปชฺหติ, นโรเรตฺโต สมฺหํ
 ปชฺหติ, ปฏินิสฺสชฺชนฺโต อาทานํ ปชฺหติ.

จิตฺมึเวทนาเป็นอารมณ์... จิตฺมึ
 สันฺญาเป็นอารมณ์... จิตฺมึสังขารเป็น
 อารมณํ... จิตฺมึวิญฺญาณเป็นอารมณ์...
 จิตฺมึจักฺขุเป็นอารมณ์... จิตฺมึชราและมรณะ
 เป็นอารมณ์ เกิดขึ้นแล้วย่อมคับไป พระ-
 โยคาวจรพิจารณาอารมณ์นั้นแล้ว พิจารณา
 เห็นความคับไปแห่งจิตนั้น. ย่อมพิจารณา
 เห็นอย่างไร ชื่อว่าพิจารณาเห็น ? ย่อม
 พิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยง...

...เมื่อสละคิณย่อมละความถือมั่นได้.

คุณหาญ ภูทิสริ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วัตถุประสงค์มณา เจว
 ปณณาย^๑ จ วิภูฏานา
 อาวชชชา พลณเจว
 ปฏิสงฺขา วิปัสสนา.
 อารมมณอนวเยน
 อุโภ เอกวตฺตนา
 นิโรเธ อธิมุตฺตตา
 วยลกฺขณวิปัสสนา.
 อารมมณญจ ปฏิสงฺขา
 ภงฺคณฺจ อนุปัสสตี
 สฺสณฺโต จ อุปฺภูจฺจัน
 อธิปณฺณา วิปัสสนา.
 กุสลโล ตีสฺส อนุปัสสนาสฺ
 จตฺตสฺส จ วิปัสสนาสฺ^๒
 ตโย อุปฺภูจฺจาเน กุสลตา
 นานาทีฏฺฐิสฺส น กมฺปตีติ.

ปัญญาอันก้าวไปด้วยวัตถุอื่น ๑ แต่
 ปุริมวัตถุ ปัญญาอันเพิกจากสัญญา ๑
 ญาณอันเป็นพลังในการนึก ๑ ถึงอัน
 เป็นกำลัง ธรรม ๒ ประการ
 คือ การพิจารณาหาทางและความ
 เห็นแจ้ง. บัณฑิตกำหนดเอาด้วย
 สภาพเดียวกัน โดยความเป็นไปตาม
 อารมณ์ ความน้อมจิตไปในความคับ
 ซือว่าวิปัสสนา อันมีความเสื่อมไป
 เป็นลักษณะ. การที่พระโยคาวจร
 พิจารณาอารมณ์แล้ว พิจารณาเห็น
 ความคับไปแห่งจิต และความปรากฏ
 โดยความเป็นของสูญ ชื่อว่าอธิ-
 ปัญญาวิปัสสนา (ความเห็นแจ้งด้วย
 อธิปัญญา). พระโยคาวจรผู้ฉลาดใน
 อนุปัสสนา ๓ ในวิปัสสนา ๔ ย่อม
 ไม่ทวนไหวเพราะทริฐิต่างๆ เพราะ
 ความเป็นผู้ฉลาด ในความปรากฏ
 ๓ ประการ.

^๑ ก. สณณาย จ.

^๒ ส. ม. จตฺตสฺส จ วิปัสสนาสฺ.

คุณพาวณี ภูทิสสิฐ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คัมภีระเจเน ฌาณ, ปชานนญเจเน ปณฺณา,
เตน วุจฺจติ อารมฺมณํ ปฏิสงฺขา ภงฺกา-
นุปลฺสเน ปณฺณา วิปลฺสเน ฌาณ.

ชื่อว่าญาณ เพราะอรรถว่ารู้ธรรมนั้น ๆ
ชื่อว่าปัญญา เพราะอรรถว่ารู้ชัด เพราะ
เหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาในการ
พิจารณาอารมณ์ แล้วพิจารณาเห็นความ
ดับไป ชื่อว่าวิปัสสนาญาณ.

ภงฺกานุปลฺสสนาญาณนิตฺเตโส สตฺตโม.

ภงฺกานุปลฺสสนาญาณนิตฺเตโส ที่ ๑ จบ.

๘. อาทีนวญาณนิตฺเตโส

๘. อาทีนวญาณนิตฺเตโส

๕๓. กถิ ฃยตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
อาทีนเว ฌาณ : อุปฺปาโท ฃยนฺตฺติ
ฃยตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต อาทีนเว ฌาณ, ปวตฺตํ
ฃยนฺตฺติ ฃยตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต อาทีนเว ฌาณ,
นิตฺตํ ฃยนฺตฺติ ฯเปฯ อายฺหฺนา ฃยนฺตฺติ...
ปฏฺิสนฺตฺติ ฃยนฺตฺติ... คตฺติ ฃยนฺตฺติ... นิตฺตํ
ฃยนฺตฺติ... อุปฺปตฺติ ฃยนฺตฺติ... ชาตฺติ
ฃยนฺตฺติ... ชรา ฃยนฺตฺติ... พฺยาธิ ฃยนฺตฺติ
... มรณํ ฃยนฺตฺติ... โสโก ฃยนฺตฺติ...

๕๓. ปัญญาในความปรากฏเป็นของ
น่ากลัว ชื่อว่าอาทีนวญาณอย่างไร : ปัญญา
ในความปรากฏเป็นของน่ากลัวว่า ความ
เกิดขึ้นเป็นของน่ากลัว เป็นอาทีนวญาณ.
...ความเป็นไปเป็นของน่ากลัว...
...สังขารนิตเป็นของน่ากลัว...
...กรรมเครื่องประมวลมาเป็นของน่ากลัว
...ปฏิสนธิเป็นของน่ากลัว...
...คติเป็นของน่ากลัว...

คุณดำรง อมาตยกุล
สร้างค้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปรีเทโว ภยฺหิตฺติ อุกฺขายาสึ ภยฺหิตฺติ ...ความบังเกิด เป็นของน่ากลัว...
 ภยฺหิตฺติ ปณฺณํ อาทีนเว ฌานํ. ...ความอุปบัติ เป็นของน่ากลัว...
 ...ชาติ(ความเกิด) เป็นของน่ากลัว...
 ...ชรา เป็นของน่ากลัว...
 ...พยาธิ เป็นของน่ากลัว...
 ...มรณะ เป็นของน่ากลัว...
 ...ความโศก เป็นของน่ากลัว...
 ...ความรำพัน เป็นของน่ากลัว...

ปัญญาในความปรากฏเป็นของน่ากลัว
 ว่า ความคับแค้นใจเป็นของน่ากลัว ชื่อว่า
 อาทีนวญาณ.

อุกฺขปาโท เขมฺหิตฺติ สฺนฺหิตฺติเต ฌานํ,
 อุกฺขปวตฺตํ เขมฺหิตฺติ สฺนฺหิตฺติเต ฌานํ ฯเปฯ
 อุกฺขายาสึ เขมฺหิตฺติ สฺนฺหิตฺติเต ฌานํ.

ญาณในสันติบทว่า ความไม่เกิดขึ้น
 เป็นความเกษม ความไม่เป็นไปเป็นความ
 เกษม... ความไม่คับแค้นใจเป็นความ
 เกษม.

อุกฺขปาโท ภยฺหิตฺติ, อุกฺขปาโท เขมฺหิตฺติ
 สฺนฺหิตฺติเต ฌานํ, ปวตฺตํ ภยฺหิตฺติ, อุกฺขปวตฺตํ
 เขมฺหิตฺติ สฺนฺหิตฺติเต ฌานํ ฯเปฯ อุกฺขายาสึ
 ภยฺหิตฺติ, อุกฺขายาสึ เขมฺหิตฺติ สฺนฺหิตฺติเต ฌานํ.

ญาณในสันติบทว่า ความเกิดขึ้นเป็น
 ของน่ากลัว ความไม่เกิดขึ้นเป็นความเกษม
 ความเป็นไปเป็นของน่ากลัว ความไม่
 เป็นไปเป็นความเกษม ฯลฯ ความคับแค้น-

คุณดำรง อมาตยกุล
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ใจเป็นของน่ากลัว ความไม่คับแค้นใจเป็น
ความเกษม.

อุปัฏฐาก ทุกขุติ ภัยตุปฏฐาเน
ปณฺณา อาทินเว ฌานํ, ปวตฺตํ ทุกขุติ
ภัยตุปฏฐาเน ปณฺณา อาทินเว ฌานํ ฯเปฯ
อุปัฏฐาก ทุกขุติ ภัยตุปฏฐาเน ปณฺณา
อาทินเว ฌานํ.

ปัญญาในความปรากฏ โดยเป็นของ
น่ากลัวว่า ความเกิดขึ้นเป็นทุกข์ เป็น
อาทินวญาณ, ปัญญาในความปรากฏโดยเป็น
ของน่ากลัวว่า ความเป็นไปเป็นทุกข์ เป็น
อาทินวญาณ ฯลฯ ปัญญาในความปรากฏโดย
เป็นของน่ากลัวว่า ความคับแค้นใจเป็นทุกข์
ชื่อว่าอาทินวญาณ.

อนุปาโท สุขุติ สนฺติปเท ฌานํ,
อปฺปวตฺตํ สุขุติ สนฺติปเท ฌานํ ฯเปฯ
อนุปาโท สุขุติ สนฺติปเท ฌานํ.

ญาณในสันติบทว่า ความไม่เกิดขึ้น
เป็นสุข ความไม่เป็นไปเป็นสุข... ความ
ไม่คับแค้นใจเป็นสุข.

อุปัฏฐาก ทุกฺขํ, อนุปาโท สุขุติ
สนฺติปเท ฌานํ; ปวตฺตํ ทุกฺขํ, อปฺปวตฺตํ
สุขุติ สนฺติปเท ฌานํ ฯเปฯ อุปุฏฐาก
ทุกฺขํ, อนุปาโท สุขุติ สนฺติปเท ฌานํ.

ญาณในสันติบทว่า ความเกิดขึ้นเป็น
ทุกข์ ความไม่เกิดขึ้นเป็นสุข ความเป็นไป
เป็นทุกข์ ความไม่เป็นไปเป็นสุข... ความ
คับแค้นใจเป็นทุกข์ ความไม่คับแค้นใจ
เป็นสุข.

คุณดำรง อมาตยกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุปปาโท สามิสฺนฺติ ภยฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ปณฺณา อาทีนฺเว ฌาณํ, ปวตฺตํ สามิสฺนฺติ
ภยฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต ปณฺณา อาทีนฺเว ฌาณํ ฯเปฯ
อุปายาโส สามิสฺนฺติ ภยฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
อาทีนฺเว ฌาณํ.

ปัญญาในความปรากฏ โดยเป็นของ
น่ากลัวว่า ความเกิดขึ้นมีอามิส ความ
เป็นไปมีอามิส... ความคับแค้นใจมีอามิส
ชื่อว่าอาทีนวญาณ.

อุปปาโท นีรามิสฺนฺติ สฺนฺตฺตฺตฺต
ฌาณํ, อุปวตฺตํ นีรามิสฺนฺติ สฺนฺตฺตฺตฺต ฌาณํ
ฯเปฯ อุปายาโส นีรามิสฺนฺติ สฺนฺตฺตฺตฺต
ฌาณํ.

ญาณในสันติบทว่า ความไม่เกิดขึ้น
ไม่มีอามิส ความไม่เป็นไปไม่มีอามิส...
ความไม่คับแค้นใจไม่มีอามิส.

อุปปาโท สามิสฺ, อุปปาโท
นีรามิสฺนฺติ สฺนฺตฺตฺตฺต ฌาณํ; ปวตฺตํ สามิสฺ,
อุปวตฺตํ นีรามิสฺนฺติ สฺนฺตฺตฺตฺต ฌาณํ ฯเปฯ
อุปายาโส สามิสฺ, อุปายาโส นีรามิสฺนฺติ
สนฺตฺตฺตฺต ฌาณํ.

ญาณในสันติบทว่า ความเกิดขึ้นมี
อามิส ความไม่เกิดขึ้นไม่มีอามิส ความ
เป็นไปมีอามิส ความไม่เป็นไปไม่มีอามิส...
ความคับแค้นใจมีอามิส ความไม่คับแค้นใจ
ไม่มีอามิส.

อุปปาโท สงฺขาราคิ ภยฺตฺตฺตฺต
ปณฺณา อาทีนฺเว ฌาณํ ปวตฺตํ สงฺขาราคิ
ภยฺตฺตฺตฺต ปณฺณา อาทีนฺเว ฌาณํ ฯเปฯ
อุปายาโส สงฺขาราคิ ภยฺตฺตฺตฺต ปณฺณา
อาทีนฺเว ฌาณํ.

ปัญญาในความปรากฏ โดยเป็นของ
น่ากลัวว่า ความเกิดขึ้นเป็นสังขาร...
ความคับแค้นใจเป็นสังขาร ชื่อว่าอาทีน-
ญาณ.

คุณดำรง อมาตยกุล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อนุปาโท นิพพานนฺติ สนฺติปเท ญาณในสันติบทว่า ความไม่เกิดขึ้น
 ญาณ; อปฺปวตฺตํ นิพพานนฺติ สนฺติปเท ญาณ เป็นนิพพาน ความไม่เป็นไปเป็นนิพพาน...
 ฯเปฯ อนุปายาโส นิพพานนฺติ สนฺติปเท ความไม่คับแค้นใจเป็นนิพพาน.
 ญาณ.

อุปาโท สงฺขารา, อนุปาโท ญาณในสันติบทว่า ความเกิดขึ้นเป็น
 นิพพานนฺติ สนฺติปเท ญาณ; ปวตฺตํ สังขาร ความไม่เกิดขึ้นเป็นนิพพาน ความ
 สงฺขารา, อปฺปวตฺตํ นิพพานนฺติ สนฺติปเท เป็นไปเป็นสังขาร ความไม่เป็นไปเป็น
 ญาณ ฯเปฯ อุปายาโส สงฺขารา, นิพพาน... ความคับแค้นใจเป็นสังขาร
 อนุปายาโส นิพพานนฺติ สนฺติปเท ญาณ. ความไม่คับแค้นใจเป็นนิพพาน.

อุปาตถจ ปวตฺตถจ

นิมิตฺตํ ทุกฺขนฺติ ปสฺสตี

อายุหนํ ปฏิสนฺธิ

ญาณํ อาทึนเว อิทํ.

อนุปาทํ อปฺปวตฺตํ

อนิมิตฺตํ สุขนฺติ จ

อนายุหนํ อปฺปปฏิสนฺธิ

ญาณํ สนฺติปเท อิทํ.

อิทํ อาทึนเว ญาณํ

ข้อที่พระโยคาวจรพิจารณาเห็นความ
 เกิดขึ้น ความเป็นไป สังขารนิมิต
 กรรมเครื่องประมวลมา และปฏิสนธิ
 ว่าเป็นทุกข์ นี้ชื่อว่าอาทึนญาณ.

ข้อที่พระโยคาวจรพิจารณาเห็นความ
 ไม่เกิดขึ้น ความไม่เป็นไป ความ
 ไม่มีสังขารนิมิต ความไม่มีกรรม
 เครื่องประมวลมา และความไม่
 ปฏิสนธิว่า เป็นสุข นี้ชื่อว่าญาณใน

คุณชอบแล้มนํ ศรีนท

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ปณฺจกุจฺจาเนสุ ชายติ
 ปณฺจกุจฺจาเน สนฺตปิเพ
 ทส ณาเณ ปชานาติ.
 หุวิณฺณํ ณาณานํ กุสลตา
 นานาทีฏฺฐิสฺสุ น กมฺปตฺตีติ.

สันติบท. อาทีนวญาณนี้ ย่อมเกิดใน
 ฐานะ ๕ ญาณในสันติบทย่อมเกิดใน
 ฐานะ ๕ พระโยคาวจรย่อมรู้ชัด
 ญาณ ๑๐. ย่อมไม่หวั่นไหว เพราะ
 ทิฐิต่าง ๆ เพราะเป็นผู้ฉลาดในญาณ
 ทั้ง ๒ ฉะนั้นแล.

ตํวาทกุเจเน ณาณํ, ปชานนกุเจเน ปณฺณา,
 เตน วุจฺจติ ภยตฺตฺกุจฺจาเน ปณฺณา อาทีนเว
 ณาณํ.

ชื่อว่าญาณ เพราะอรรถว่ารู้ธรรมนั้น ๆ
 ชื่อว่าปัญญา เพราะอรรถว่ารู้ชัด เพราะ
 เหตุนั้น ท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาในความ
 ปราภฺภูโดยเป็นของน่ากลัว ชื่อว่าอาทีน-
 ญาณ.

อาทีนวญาณนิตฺเทโส อฏฺฐโม.

อาทีนวญาณนิตฺเทส ที่ ๘ จบ.

๘. สังขารุเปกขาญาณนิตฺเทส

๘. สังขารุเปกขาญาณนิตฺเทส

๕๔. กถิ มุณฺจิตฺตุมฺยตาปฏิสงฺขา-
 สนฺตีกุจฺจา ปณฺณา สังขารุเปกฺขาสฺสุ ณาณํ : จะพันไปเสีย

๕๔. ปัญญาเป็นเหตุความเป็นผู้ใคร่
 เป็นการพิจารณาและการ

คุณชอบแฉล้ม ศรีนท

สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุปัฏฐาก^๑มุนิจิตฺกมฺยตาปฏิสงฺขาสฺนฺติภูจฺณา
 ปณฺณา สงฺขารุเปกฺขาสฺ ฌาณํ, ปวตฺต-
 มุนิจิตฺกมฺยตาปฏิสงฺขาสฺนฺติภูจฺณา * ปณฺณา
 สงฺขารุเปกฺขาสฺ ฌาณํ, นิमितฺตมุนิจิตฺกมฺยตา
 ฯเปฯ อายุหนมุนิจิตฺกมฺยตา... ปฏิสนฺธิ-
 มุนิจิตฺกมฺยตา... กตฺติมุนิจิตฺกมฺยตา...
 นิพฺพตฺติมุนิจิตฺกมฺยตา... อุปปตฺติมุนิจิตฺ-
 กมฺยตา... ชาตฺติมุนิจิตฺกมฺยตา... ชรา-
 มุนิจิตฺกมฺยตา... พยาธฺติมุนิจิตฺกมฺยตา...
 มรณฺมุนิจิตฺกมฺยตา... โสภมุนิจิตฺกมฺยตา...
 ปริเทวมุนิจิตฺกมฺยตา อุปายาสฺมุนิจิตฺกมฺยตา-
 ปฏิสงฺขาสฺนฺติภูจฺณา ปณฺณา สงฺขารุเปกฺขาสฺ
 ฌาณํ.

วางเฉย ชื่อว่าสังขารุเปกขญาณอย่างไร:
 ปัญญาเป็นเหตุความเป็นผู้ใคร่ จะละความ
 เกิดขึ้น เป็นการพิจารณาและเป็นการ
 วางเฉยอยู่ ปัญญาเป็นเหตุความเป็นผู้ใคร่
 จะละความเป็นไป พิจารณาหาทางออกและ
 วางเฉยอยู่ ปัญญาเป็นเหตุความเป็นผู้ใคร่
 จะละสังขารนิमित ฯลฯ กรรมเครื่อง
 ประมวลมา ปฏิสนธิ กติ ความบังเกิด
 ความอุปบัติ ชาติ ชรา พยาธิ มรณะ
 ความโศก ความรำพัน ปัญญาเป็นเหตุความ
 เป็นผู้ใคร่จะละความคับแค้นใจ เป็นการ
 พิจารณาและเป็นการวางเฉยอยู่ ชื่อว่า
 สังขารุเปกขญาณ.

อุปัฏฐากโท ทุกฺขนฺติ มุนิจิตฺกมฺยตา-
 ปฏิสงฺขาสฺนฺติภูจฺณา ปณฺณา สงฺขารุเปกฺขาสฺ
 ฌาณํ, ปวตฺตํ ทุกฺขนฺติ มุนิจิตฺกมฺยตา-
 ปฏิสงฺขาสฺนฺติภูจฺณา ปณฺณา สงฺขารุเปกฺขาสฺ
 ฌาณํ, นิमितฺตํ ทุกฺขนฺติ มุนิจิตฺกมฺยตา-

ปัญญา เป็นเหตุความเป็นผู้ใคร่จะละ
 เป็นการพิจารณา และความวางเฉยอยู่ว่า
 ความเกิดขึ้นเป็นทุกข์ ความเป็นไปเป็นทุกข์
 สังขารนิमितเป็นทุกข์... ความคับแค้นใจ
 เป็นทุกข์ ชื่อว่าสังขารุเปกขญาณ.

^๑ ฉ. อ. อุปัฏฐาก... อุปายาส...

ปฏิสงฺขาสนฺตฺติญฺจนา ปณฺณา สงฺขารุเปกฺขาสุ
ณฺณํ ฯเปฯ อุปายาโส ทุกฺขนฺติ มุญฺจิตฺต-
กมุยตาปฏิสงฺขาสนฺตฺติญฺจนา ปณฺณา สงฺขารุ-
เปกฺขาสุ ญาณํ.

อุปาโท ภยฺนฺติ มุญฺจิตฺตกมุยตา-
ปฏิสงฺขาสนฺตฺติญฺจนา ปณฺณา สงฺขารุเปกฺขาสุ
ณฺณํ, ปวตฺตํ ภยฺนฺติ มุญฺจิตฺตกมุยตาปฏิสงฺขา-
สนฺตฺติญฺจนา ปณฺณา สงฺขารุเปกฺขาสุ ญาณํ
ฯเปฯ อุปายาโส ภยฺนฺติ มุญฺจิตฺตกมุยตา-
ปฏิสงฺขาสนฺตฺติญฺจนา ปณฺณา สงฺขารุเปกฺขาสุ
ณฺณํ.

อุปาโท สามิสฺนฺติ มุญฺจิตฺตกมุยตา-
ปฏิสงฺขาสนฺตฺติญฺจนา ปณฺณา สงฺขารุเปกฺขาสุ
ณฺณํ, ปวตฺตํ สามิสฺนฺติ มุญฺจิตฺตกมุยตา-
ปฏิสงฺขาสนฺตฺติญฺจนา ปณฺณา สงฺขารุเปกฺขาสุ
ณฺณํ ฯเปฯ อุปายาโส สามิสฺนฺติ มุญฺจิตฺต-
กมุยตาปฏิสงฺขาสนฺตฺติญฺจนา ปณฺณา สงฺขารุ-
เปกฺขาสุ ญาณํ.

ปัญญา เป็นเหตุความเป็นผู้ใคร่จะละ
เป็นการพิจารณา และความวางเฉยอยู่ว่า
ความเกิดขึ้นเป็นของน่ากลัว ความเป็นไป
เป็นของน่ากลัว ฯลฯ ความคับแค้นใจเป็น
ของน่ากลัว ชื่อว่าสังขารุเปกชาญาณ.

ปัญญา เป็นเหตุความเป็นผู้ใคร่จะพ้น
ไปเสีย เป็นการพิจารณาและความวางเฉย
อยู่ว่า ความเกิดขึ้นมีอามิส ความเป็นไปมี
อามิส ฯลฯ ความคับแค้นใจมีอามิส ชื่อว่า
สังขารุเปกชาญาณ.

คุณชอบแล้ม ศรีนทุ
สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

๑-๑๒-๑๓-๑๔-๑๕-๑๖-๑๗-๑๘-๑๙-๒๐-๒๑-๒๒-๒๓-๒๔-๒๕-๒๖-๒๗-๒๘-๒๙-๓๐-๓๑-๓๒-๓๓-๓๔-๓๕-๓๖-๓๗-๓๘-๓๙-๔๐-๔๑-๔๒-๔๓-๔๔-๔๕-๔๖-๔๗-๔๘-๔๙-๕๐-๕๑-๕๒-๕๓-๕๔-๕๕-๕๖-๕๗-๕๘-๕๙-๖๐-๖๑-๖๒-๖๓-๖๔-๖๕-๖๖-๖๗-๖๘-๖๙-๗๐-๗๑-๗๒-๗๓-๗๔-๗๕-๗๖-๗๗-๗๘-๗๙-๘๐-๘๑-๘๒-๘๓-๘๔-๘๕-๘๖-๘๗-๘๘-๘๙-๙๐-๙๑-๙๒-๙๓-๙๔-๙๕-๙๖-๙๗-๙๘-๙๙-๑๐๐

อุปปาโท สงฺขาราคิ มุจฺจิตฺตมฺยตา-
 ปฏิสงฺขาสนฺตិฏฺจนฺนา ปณฺณํ สงฺขารุเปกฺขาสุ
 ณาณํ, ปวตฺตํ สงฺขาราคิ มุจฺจิตฺตมฺยตา-
 ปฏิสงฺขาสนฺติฏฺจนฺนา ปณฺณํ สงฺขารุเปกฺขาสุ
 ณาณํ ฯ เปฯ อุปายาโส สงฺขาราคิ
 มุจฺจิตฺตมฺยตาปฏิสงฺขาสนฺติฏฺจนฺนา ปณฺณํ
 สงฺขารุเปกฺขาสุ ณาณํ.

อุปปาโท สงฺขารํ, เต สงฺขารํ
 อชฺชฺสเปกฺขตีติ สงฺขารุเปกฺขา. เย จ
 สงฺขารํ ยา จ อุเปกฺขา, อุโภเปเต
 สงฺขารํ, เต สงฺขารํ อชฺชฺสเปกฺขตีติ
 สงฺขารุเปกฺขา.

ปวตฺตํ สงฺขารํ... นิमितฺตํ สงฺขารํ...
 आयุหนํ สงฺขารํ... ปฏิสนฺธิ สงฺขารํ...
 คติ สงฺขารํ... นิพฺพตฺติ สงฺขารํ...
 อุปฺปตฺติ สงฺขารํ... ชาติ สงฺขารํ...

ปัญญา เป็นเหตุความเป็นผู้ใคร่จะพ้น
 ไปเสีย เป็นการพิจารณาและความวางเฉย
 อยู่ว่า ความเกิดขึ้นเป็นสังขาร ความเป็น
 ไปเป็นสังขาร... ความคับแค้นใจเป็น
 สังขาร ชื่อว่าสังขารุเปกขาญาณ.

ความเกิดขึ้นเป็นสังขาร วิปัสสนา-
 ญาณชื่อว่าสังขารุเปกขา เพราะอรรถว่า
 แม้ธรรม ๒ ประการนี้วางเฉย สังขาร
 เหล่านั้น(คือสังขารและอุเปกขา) ธรรม
 แม้ทั้งสองก็เป็นสังขาร วิปัสสนาญาณชื่อว่า
 สังขารุเปกขา เพราะวางเฉยซึ่งสังขาร
 เหล่านั้น.

ความเป็นไปเป็นสังขาร... นิมิตเป็น
 สังขาร... กรรมเครื่องประมวลมาเป็น
 สังขาร... ปฏิสนธิเป็นสังขาร... คติเป็น
 สังขาร... ความบังเกิดเป็นสังขาร...

คุณหญิงสรวัย ปาณิกบุตร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ชรา สงฺขาร... พยาธิ สงฺขาร... ความอุปบัติเป็นสังขาร... ชาติเป็นสังขาร
 มรณํ สงฺขาร... โสโก สงฺขาร... ... ชราเป็นสังขาร... พยาธิเป็นสังขาร
 ปรีเทโว สงฺขาร ๗เปฯ อุปายาโส ... มรณะเป็นสังขาร... ความโศกเป็น
 สงฺขาร, เต สงฺขาร อชฺฌุเปกขตฺติ สงฺขาร... ความรำพันเป็นสังขาร...
 สงฺขารุเปกขา. เย จ สงฺขาร ๗า จ ความคับแค้นใจเป็นสังขาร... วิปัสสนา-
 อูเปกขา, อูโกเปเต สงฺขาร, เต ญาณ ชื่อว่าสังขารุเปกขา เพราะอรรถว่า
 สงฺขาร อชฺฌุเปกขตฺติ สงฺขารุเปกขา. วางเฉย ซึ่งสังขารเหล่านั้น, แม้ธรรม
 ทั้งสอง(คือสังขารและอูเปกขา) ก็เป็น
 สังขาร, วิปัสสนาญาณชื่อว่าสังขารุเปกขา
 เพราะอรรถว่าวางเฉยซึ่งสังขารเหล่านั้น.

๕๕. กติหากาเรหิ สงฺขารุเปกขา
 จิตฺตสฺส อภินิหารโ ทฺติ ? อฏฺฐหากาเรหิ
 สงฺขารุเปกขา จิตฺตสฺส อภินิหารโ ทฺติ.
 ปุณฺณชนสฺส กติหากาเรหิ สงฺขารุเปกขา
 จิตฺตสฺส อภินิหารโ ทฺติ ? เสกขสฺส
 กติหากาเรหิ สงฺขารุเปกขา จิตฺตสฺส
 อภินิหารโ ทฺติ ? วิตฺราคสฺส กติหากาเรหิ
 สงฺขารุเปกขา จิตฺตสฺส อภินิหารโ ทฺติ ?

๕๕. การน้อมจิตไปในสังขารุเปกขา
 ย่อมมีได้ด้วยอาการเท่าไร ? การน้อมจิต
 ไปในสังขารุเปกขา ย่อมมีได้ด้วยอาการ ๘.
 การน้อมจิตไปในสังขารุเปกขา ของปุณฺณชน
 ย่อมมีได้ด้วยอาการเท่าไร ? การน้อมจิต
 ไปในสังขารุเปกขาของพระเสกขะ ย่อมมี
 ได้ด้วยอาการเท่าไร ? การน้อมจิตไปใน
 สังขารุเปกขาของท่านผู้ปราศจากราคะย่อม
 มีได้ด้วยอาการเท่าไร ?

คุณหญิงสลวย ปาณิกบุตร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ม.ป.จ.สง.พ. ๒๕๒๒

ปุณฺณชฺช สุตฺตํ ทวีหาคาเรหิ สงฺขารุเปกฺขาย การน้อมจิตไปในสังขารุเปกขา ของปุณฺณ
 จิตฺตสฺส อภินิหารโร โหติ, เสกฺขสฺส ย่อมมีได้ด้วยอาการ ๒, การน้อมจิตไปใน
 ตีหาคาเรหิ สงฺขารุเปกฺขาย จิตฺตสฺส สังขารุเปกขาของพระเสกขะ ย่อมมีได้
 อภินิหารโร โหติ, วิตฺตสฺส ตีหาคาเรหิ ด้วยอาการ ๓, การน้อมจิตไปในสังขารุ-
 สงฺขารุเปกฺขาย จิตฺตสฺส อภินิหารโร เปกขาของท่านผู้ปราศจากราคะ ย่อมมีได้
 โหติ. ด้วยอาการ ๓.

ปุณฺณชฺช สุตฺตํ กตเมหิ ทวีหาคาเรหิ การน้อมจิตไปในสังขารุเปกขา ของ
 สงฺขารุเปกฺขาย จิตฺตสฺส อภินิหารโร โหติ ? ปุณฺณชฺช ย่อมมีได้ด้วยอาการ ๒ เป็นไฉน ?
 ปุณฺณชฺชโน สงฺขารุเปกฺขํ อภินนฺทติ วา ปุณฺณชฺช ย่อมยินดีสังขารุเปกขา ๑ ย่อมเห็น
 วิปสฺสติ วา. ปุณฺณชฺช สุตฺตํ อเมหิ แจ้งสังขารุเปกขา ๑ การน้อมจิตไปใน
 ทวีหาคาเรหิ สงฺขารุเปกฺขาย จิตฺตสฺส สังขารุเปกขาของปุณฺณชฺช ย่อมมีได้ด้วย
 อภินิหารโร โหติ. เสกฺขสฺส กตเมหิ อาการ ๒ เหล่านี้. การน้อมจิตไปใน
 ตีหาคาเรหิ สงฺขารุเปกฺขาย จิตฺตสฺส สังขารุเปกขาของพระเสกขะ ย่อมมีได้
 อภินิหารโร โหติ ? เสกฺโข สงฺขารุเปกฺขํ ด้วยอาการ ๓ เป็นไฉน ? พระเสกขะย่อม
 อภินนฺทติ วา วิปสฺสติ วา ปฏิสงฺขาย วา ยินดีสังขารุเปกขา ๑ ย่อมเห็นแจ้งสังขารุ-
 ผลสมาปตฺติ สมาปชฺชติ, เสกฺขสฺส อเมหิ เปกขา ๑ พิจารณาแล้วเข้าผลสมาบัติ ๑
 ตีหาคาเรหิ สงฺขารุเปกฺขาย จิตฺตสฺส การน้อมจิตไปในสังขารุเปกขา ของพระ-
 อภินิหารโร โหติ. เสกขะ ย่อมมีได้ด้วยอาการ ๓ เหล่านี้.

คุณหญิงสลวย ปาณิกบุตร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

วितราคัสส กตเมหิ ตีหากาเรหิ สงฺขารุ-
 เปกฺขาย จิตฺตัสส อภินีหาโร โหติ ?
 วิตราโค สงฺขารุเปกฺขํ วิปสฺสตี वा
 ปฏิสงฺขาย वा ผลสมาปत्ตี समाปชฺชตี,
 ททชฺฌเปกฺขิตฺวา สฺสณฺณตฺวิหาเรน वा
 อนิมิตฺตฺวิหาเรน वा อปฺปณฺธิตฺวิหาเรน वा
 วิหริตี. วิตราคัสส อิมหิ ตีหากาเรหิ
 สงฺขารุเปกฺขาย จิตฺตัสส อภินีหาโร โหติ.

การน้อมจิตไปในสังขารุเปกขา ของท่านผู้
 ปราศจากราคะ ย่อมมีได้ด้วยอาการ ๓
 เป็นไฉน ? ท่านผู้ปราศจากราคะย่อมเห็น
 แจ้งสังขารุเปกขา ๑ พิจารณาแล้วเข้า
 ผลสมาบัติ ๑ วางเฉยสังขารุเปกขานั้นแล้ว
 ย่อมอยู่ด้วยสฺสณฺณตฺวิหาเรสมาบัติ อนิมิตฺตฺวิหาเร-
 สมาบัติ หรืออปฺปณฺธิตฺวิหาเรสมาบัติ ๑ การ
 น้อมจิตไปในสังขารุเปกขาของท่านผู้ปราศ-
 จากราคะ ย่อมมีได้ด้วยอาการ ๓ เหล่านี้.

๕๖. กถํ ปุณฺณชฺชนสฺส จ เสกฺขสฺส จ
 สงฺขารุเปกฺขาย จิตฺตัสส อภินีหาโร เอกคฺคํ
 โหติ, ปุณฺณชฺชนสฺส สงฺขารุเปกฺขํ อภินนฺทโต
 จิตฺตํ กิลิฺสฺสตี, ภาวนาย ปริปนฺโน โหติ,
 ปฏิเวธสฺส อนฺตรายโย โหติ, आयตฺติ-
 ปฏิสนฺธิยา^๑ ปจฺจโย โหติ. เสกฺขสฺสปี^๒
 สงฺขารุเปกฺขํ อภินนฺทโต จิตฺตํ กิลิฺสฺสตี,
 ภาวนาย ปริปนฺโน โหติ, อุตฺตรปฏิเวธสฺส

๕๖. การน้อมจิตไปในสังขารุเปกขา
 ของปุณฺณชฺชนและของพระเสกฺขะ เป็นอย่าง
 เดียวกันอย่างไร, ปุณฺณชฺชนยินดีสังขารุเปกขา
 มีจิตย้อมเศร้าหมอง เป็นอันตรายแก่ภาวนา
 เป็นอันตรายต่อปฏิเวธ เป็นปัจจัยแก่ปฏิสนธิ
 ต่อไป แม้พระเสกฺขะยินดีสังขารุเปกขา จิต
 ย้อมเศร้าหมอง เป็นอันตรายต่อภาวนา
 เป็นอันตรายต่อปฏิเวธในมรรคขั้นสูง เป็น

^๑ ฉ. आयตฺติ ปฏิสนฺธิยา, เอวมฺปริปี.
^๒ ลี. จ.

ม.ป.ท. ๒๕๓๕

อนุตราโย โหติ, आयतिปฏิสนธิया पञ्जयो ปัจจัยแก่ปฏิสนธิต่อไป การน้อมจิตไปใน
 โหติ. เอวํ पुण्डुชชनसुस ज सेगुชसुस ज สังขารุเปกขาของปุณ्डุชชและของพระเสกขะ
 สงขารุเปกขाय जित्तसुस ओग्निहाโร ऐकत्तं เป็นอย่างเดียวกัน โดยสภาพความยินดี
 โหติ ओग्निบทนญฺเณ. อย่างนี้.

กถิ पुण्डुชचनसुस ज सेगुचसुस ज การน้อมจิตไปในสังขารุเปกขา ของ
 वित्तरासुस ज संखारुपेकखाय जित्तसुस ปุณ्डุชช ของพระเสกขะและของท่านผู้ปราศ-
 ओग्निहारो ऐकत्तं โहति ? पुण्डुचชनो จากราคะ เป็นอย่างเดียวกันอย่างไร ?
 संखारुपेकขं अनिज्जतोपि त्थกขतोपि ปุณ्डุชชน้อมเห็นแจ้งสังขารุเปกขาว่าไม่เที่ยง
 อนत्ततोपि विपस्सति, सेगुโขपि संखारुपेकขं เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา แม้พระเสกขะก็
 अनिज्जतोपि त्थกขतोपि อนत्ततोपि विपस्सति, เห็นแจ้งสังขารุเปกขาว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์
 वित्तराकोपि संखारुपेकขं अनिज्जतोपि และเป็นอนัตตา แม้ท่านผู้ปราศจากราคะ
 त्थกขतोपि อนत्ततोपि विपस्सति. เอวํ ก็เห็นแจ้งสังขารุเปกขาว่าไม่เที่ยง เป็น
 पुण्डुชचनसुस ज सेगुचसुस ज वित्तरासुस ज ทุกข์ และเป็นอนัตตา การน้อมจิตไปใน
 संखारुपेकखाय जित्तसुस ओग्निहारो ऐकत्तं สังขารุเปกขาของปุณ्डุชช ของพระเสกขะ
 โหति अनुपसुसन्नญ्เणे. และของท่านผู้ปราศจากราคะ เป็นอย่าง-
 เดียวกันโดยสภาพการพิจารณาอย่างนี้.

กถि पुण्डुचचनसुस ज सेगुचसुस ज การน้อมจิตไปในสังขารุเปกขา ของ
 वित्तरासुस ज संखारुपेकखाय जित्तसुस ปุณ्डุชช ของพระเสกขะและของท่านผู้ปราศ-

คุณห้องศรี ตันสงวนวงษ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

อภินิหารโ นานคตฺ โทติ ? ปุณฺชชนฺสฺส จากราคะ มีความต่างกันอย่างไร ?
 สงฺขารุเปกฺษา กุสลฺลา โทติ, เสกฺขสฺสปี สังขารุเปกษาของปุณฺชนเป็นกุศล แม้ของ
 สงฺขารุเปกฺษา กุสลฺลา โทติ, วิตฺราคสฺส พระเสกขะก็เป็นกุศล แต่ของท่านผู้ปราศ-
 สงฺขารุเปกฺษา อพฺยาคตา โทติ. เอวํ จากราคะเป็นอภัยกถ. การน้อมจิตไปใน
 ปุณฺชชนฺสฺส จ เสกฺขสฺส จ วิตฺราคสฺส จ สังขารุเปกษาของปุณฺชน ของพระเสกขะ
 สงฺขารุเปกฺษาย จิตฺตสฺส อภินิหารโ และของท่านผู้ปราศจากราคะ มีความ
 นานคตฺ โทติ กุสลฺลาพฺยาคตฺฏเจน. ต่างกัน โดยสภาพเป็นกุศลและอภัยกถ
 อย่างนี้.

กถํ ปุณฺชชนฺสฺส จ เสกฺขสฺส จ การน้อมจิตไปในสังขารุเปกษา ของ
 วิตฺราคสฺส จ สงฺขารุเปกฺษาย จิตฺตสฺส ปุณฺชน ของพระเสกขะและของท่านผู้ปราศ
 อภินิหารโ นานคตฺ โทติ ? ปุณฺชชนฺสฺส จากราคะ มีความต่างกันอย่างไร ?
 สงฺขารุเปกฺษา กิณฺจิกฺกาเล สฺวทิตฺตา โทติ, สังขารุเปกษาของปุณฺชนบางเวลาก็ปรากฏดี
 กิณฺจิกฺกาเล น สฺวทิตฺตา โทติ. เสกฺขสฺสปี บางเวลา(เวลายินดี)ปรากฏไม่ดี แม้
 สงฺขารุเปกฺษา กิณฺจิกฺกาเล สฺวทิตฺตา โทติ, สังขารุเปกษาของพระเสกขะ บางเวลาก็
 (๑) วิตฺราคสฺส สงฺขารุเปกฺษา อจฺจนฺตฺ ปฺรอกฺกตฺตี (ส่วน) สังขารุเปกษาของท่านผู้
 สฺวทิตฺตา โทติ. เอวํ ปุณฺชชนฺสฺส จ เสกฺขสฺส ปฺรอกฺกตฺจากราคะปรากฏดีโดยส่วนเดียว การ
 จ วิตฺราคสฺส จ สงฺขารุเปกฺษาย จิตฺตสฺส น้อมจิตไปในสังขารุเปกษาของปุณฺชน ของ

๑ สัพพโปกฺคเก "กิณฺจิกฺกาเล น สฺวทิตฺตา โทติ"ติ ทิสฺสตี.

คุณผ่องศรี ต้นสงวนวงษ์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

บุญสมภพธรรมการ.ป-ท.๑-๑๒

อภินิหารโ นานตุตฺ โทติ วิทิตฺฏฺเจณ จ พระเสกขะ และของท่านผู้ปราศจากราคะ
อวิทิตฺฏฺเจณ จ. มีความต่างกัน โดยสภาพที่ปรากฏดี และ
โดยสภาพที่ปรากฏไม่ใช่งานนี้.

กถิ ปุณฺณชฺชนสฺส จ เสกฺขสฺส จ การน้อมจิตไปในสังขารุเปกขา ของ
วิตฺตาคสฺส จ สงฺขารุเปกฺขาย จิตฺตสฺส ปุณฺณชฺชน ของพระเสกขะ และของท่านผู้
อภินิหารโ นานตุตฺ โทติ ? ปุณฺณชฺชน ปราศจากราคะ มีความต่างกันอย่างไร ?
สงฺขารุเปกฺขา^๑ อติตฺตตฺตา วิปสฺสติ, ปุณฺณชฺชนย่อมนพิจารณา เพราะเป็นผู้ยังไม่เสร็จ
เสกฺโขปิ สงฺขารุเปกฺขา อติตฺตตฺตา กิจจากสังขารุเปกขา แม้พระเสกขะก็
วิปสฺสติ, วิตฺตราโค สงฺขารุเปกฺขา ติตฺตตฺตา พิจารณา เพราะเป็นผู้ยังไม่เสร็จกิจจาก
วิปสฺสติ. เอวํ ปุณฺณชฺชนสฺส จ เสกฺขสฺส จ สังขารุเปกขา ส่วนท่านผู้ปราศจากราคะ
วิตฺตาคสฺส จ สงฺขารุเปกฺขาย จิตฺตสฺส ย่อมเห็นแจ้ง เพราะเป็นผู้เสร็จกิจจาก
อภินิหารโ นานตุตฺ โทติ ติตฺตตฺฏฺเจณ จ สังขารุเปกขา การน้อมจิตไปในสังขารุ-
อติตฺตตฺฏฺเจณ จ. เปกขาของปุณฺณชฺชน ของพระเสกขะ และของ
ท่านผู้ปราศจากราคะ มีความต่างกัน โดย
สภาพที่ยังไม่เสร็จกิจ และเสร็จกิจแล้ว
อย่างนี้.

^๑ ฉ. อ. สงฺขารุเปกฺขํ, เอวมฺปริปี.

คุณผ่องศรี ต้นสงวนวงษ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

กถิ ปุณฺณชฺชนสฺส จ เสกฺขสฺส จ
 วิตฺตาคสฺส จ สงฺขารุเปกฺขาย จิตฺตสฺส
 อภินิหารโ นานตฺตํ โหติ ? ปุณฺณชฺชโน
 สงฺขารุเปกฺขํ ติณฺณํ สยฺโฆชนานํ ปทานาย
 โสตาบตฺติมกฺกํ ปฏฺฐิลาทถาย วิปสฺสติ,
 เสกฺโข สงฺขารุเปกฺขํ ติณฺณํ สยฺโฆชนานํ
 ปหีนตฺตา อุตฺตรปฏฺฐิลาทถาย วิปสฺสติ,
 วิตฺตาคो สงฺขารุเปกฺขํ สพฺพกิเลสานํ
 ปหีนตฺตา ทิฏฺฐมฺมสฺสขวิทฺตาทถาย วิปสฺสติ.
 เอวํ ปุณฺณชฺชนสฺส จ เสกฺขสฺส จ วิตฺตาคสฺส
 จ สงฺขารุเปกฺขาย จิตฺตสฺส อภินิหารโ
 นานตฺตํ โหติ ปหีนญฺเจน จ อปฺป-
 หีนญฺเจน จ.

การน้อมจิตไปในสังขารุเปกขา ของ
 ปุณฺณชฺชน ของพระเสกขะและของท่านผู้ปราศ-
 จากราคะ มีความต่างกันอย่างไร ? ปุณฺณชฺชน
 ย่อมพิจารณาสังขารุเปกขา เพื่อจะละ
 สังโยชน์ ๓ เพื่อต้องการได้โสตาปัตติมรรค
 พระเสกขะย่อมพิจารณาสังขารุเปกขา เพื่อ
 ต้องการได้มรรคขั้นสูงขึ้นไป เพราะเป็น
 ผู้ละสังโยชน์ ๓ ได้แล้ว ท่านผู้ปราศจาก
 ราคะย่อมพิจารณาสังขารุเปกขา เพื่อ
 ต้องการอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน เพราะเป็นผู้
 ละกิเลสทั้งปวงได้แล้ว การน้อมจิตไปใน
 สังขารุเปกขาของปุณฺณชฺชนของพระเสกขะและ
 ของท่านผู้ปราศจากราคะ มีความต่างกัน
 โดยสภาพที่ละกิเลสได้แล้ว และที่ยังละ
 กิเลสไม่ได้是这样.

กถิ เสกฺขสฺส จ วิตฺตาคสฺส จ
 สงฺขารุเปกฺขาย จิตฺตสฺส อภินิหารโ นานตฺตํ
 โหติ ? เสกฺโข สงฺขารุเปกฺขํ อภินนฺทติ
 วา วิปสฺสติ วา ปฏฺฐิสงฺขาย วา ผลสฺมาปตฺติ

การน้อมจิตไปในสังขารุเปกขา ของ
 พระเสกขะ และของท่านผู้ปราศจากราคะ
 มีความต่างกันอย่างไร ? พระเสกขะยังยินดี
 สังขารุเปกขาบ้าง ย่อมเห็นแจ้งสังขารุ-

คุณพ่อศรี ต้นสงวนวงศ์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

สมาปชฺชติ, วิตราโค สงฺขารุเปกฺขํ วิปสฺสติ
 วา ปฏิสงฺขาย วา ผลสมาปตฺติ สมาปชฺชติ,
 ตทชฺฌเปกฺขิตฺวา สุตฺตวิหาเรณ วา
 อนิมิตฺตวิหาเรณ วา อปฺปณฺธิตวิหาเรณ วา
 วิหริตี. เอวํ เสกฺขสฺส จ วิตราคสฺส จ
 สงฺขารุเปกฺขาย จิตฺตสฺส อภินิหารโร นานคฺคํ
 โทตี วิหารสมาปตฺตญฺเณ.

เปกขาบ้าง พิจารณาแล้วเข้าผลสมาบัติบ้าง
 ท่านผู้ปราศจากราคะ ย่อมเห็นแจ้งสังขาร-
 เปกขาบ้าง พิจารณาแล้วเข้าผลสมาบัติบ้าง
 วางเฉยสังขารุเปกขานั้นแล้ว ย่อมอยู่ด้วย
 สุตฺตวิหารสมาบัติ อนิมิตฺตวิหารสมาบัติ หรือ
 อปฺปณฺธิตวิหารสมาบัติ การน้อมจิตไปใน
 สังขารุเปกขาของพระเสกขะ และของท่าน
 ผู้ปราศจากราคะ มีความต่างกันโดยสภาพ
 แห่งวิหารสมาบัติอย่างนี้.

๕๗. กติ สงฺขารุเปกฺขา สมถวเสน
 อุปฺปชฺชนฺติ, กติ สงฺขารุเปกฺขา วิปสฺสนา-
 วเสน อุปฺปชฺชนฺติ ? อญฺจ สงฺขารุเปกฺขา
 สมถวเสน อุปฺปชฺชนฺติ, ทส สงฺขารุเปกฺขา
 วิปสฺสนาวเสน อุปฺปชฺชนฺติ.

๕๗. สังขารุเปกขาเท่าไร ย่อม
 เกิดขึ้นด้วยอำนาจสมถะ, สังขารุเปกขา
 เท่าไร ย่อมเกิดขึ้นด้วยอำนาจวิปัสสนา ?
 สังขารุเปกขา ๘ ย่อมเกิดขึ้นด้วยอำนาจ
 สมถะ สังขารุเปกขา ๑๐ ย่อมเกิดขึ้นด้วย
 อำนาจวิปัสสนา.

กตมา อญฺจ สงฺขารุเปกฺขา
 สมถวเสน อุปฺปชฺชนฺติ ? ปจฺมชฺฌานํ
 ปฏิลาภตฺถาย นีวรเณ ปฏิสงฺขยา สนฺติญฺจนา
 ปณฺณา สงฺขารุเปกฺขาสฺส ญาณํ. หุติยชฺฌานํ

สังขารุเปกขา ๘ เป็นไฉน ย่อม
 เกิดขึ้นด้วยอำนาจสมถะ ? ปัญญาที่พิจารณา
 หาทางแล้ววางเฉยนิรณํ เพื่อต้องการได้
 ปฐมฌาน ชื่อว่าสังขารุเปกขาญาณ ๑ ปัญญา

คุณภาควรรณา นวลแข
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ปฏิลาภตถาย วิตกกวิจาเร ปฏิสงฺขา ที่พิจารณาหาทางแล้ววางเฉย วิตกวิจาร์
 สนฺติภฺจฺญา ปณฺญา สงฺขารุเปกฺขาสฺ ฌานํ. เพื่อต้องการได้หุตถิยฌาน ชื่อว่าสังขารุ-
 คตถิยชฺฌานํ ปฏิลาภตถาย ปิตี ปฏิสงฺขา เปกชาญาณ ๑ ปณฺญาที่พิจารณาหาทางแล้ว
 สนฺติภฺจฺญา ปณฺญา สงฺขารุเปกฺขาสฺ ฌานํ. วางเฉยปิตี เพื่อต้องการได้หุตถิยฌาน ชื่อว่า
 จตุตถชฺฌานํ ปฏิลาภตถาย สุขทุกฺเข สังขารุเปกชาญาณ ๑ ปณฺญาที่พิจารณาหา
 ปฏิสงฺขา สนฺติภฺจฺญา ปณฺญา สงฺขารุเปกฺขาสฺ ทางแล้ววางเฉยสุขและทุกข์ เพื่อต้องการ
 ฌานํ. อากาसानญายตนสมาปตฺติ ได้จตุตถฌาน ชื่อว่าสังขารุเปกชาญาณ ๑
 ปฏิลาภตถาย รูปสณฺณํ ปภฺมิสสณฺณํ นานคฺตสณฺณํ ปณฺญาที่พิจารณาหาทางแล้ววางเฉยรูปสณฺญา
 ปฏิสงฺขา สนฺติภฺจฺญา ปณฺญา สงฺขารุเปกฺขาสฺ ปภฺมิสสณฺญา (และ) นานคฺตสณฺญา เพื่อต้องการ
 ฌานํ. ได้อากาसानญายตนสมาบัติ ชื่อว่าสังขารุ-
 เปกชาญาณ ๑.

วิญฺญาณญายตนสมาปตฺติ ปฏิลาภตถาย ปณฺญาที่พิจารณาหาทางแล้ววางเฉยอากา-
 อากาसानญายตนสณฺณํ ปฏิสงฺขา สนฺติภฺจฺญา สานญายตนสณฺญา เพื่อต้องการได้วิญญา-
 ปณฺญา สงฺขารุเปกฺขาสฺ ฌานํ. อากิณฺจณฺญา- ฌญายตนสมาบัติ ชื่อว่าสังขารุเปกชา-
 ยตนสมาปตฺติ ปฏิลาภตถาย วิญฺญาณญ- ญาณ ๑ ปณฺญาที่พิจารณาหาทางแล้ววางเฉย
 ญายตนสณฺณํ ปฏิสงฺขา สนฺติภฺจฺญา ปณฺญา วิญฺญาณญายตนสณฺญา เพื่อต้องการได้
 สงฺขารุเปกฺขาสฺ ฌานํ. เนวสณฺณานาสณฺญา- อากิณฺจณฺญายตนสมาบัติ ชื่อว่าสังขารุ-
 ยตนสมาปตฺติ ปฏิลาภตถาย อากิณฺจณฺญา- เปกชาญาณ ๑ ปณฺญาที่พิจารณาหาทางแล้ว
 ยตนสณฺณํ ปฏิสงฺขา สนฺติภฺจฺญา ปณฺญา วางเฉยอากิณฺจณฺญายตนสณฺญา เพื่อต้องการ

คุณภาณานา นวลนข

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สังขารุเพกขาสู ฌาณิ. อีมา อฏฺฐ ได้เนวสัณฺฐานาสัณฺฐานายตนสมมาบัติ ชื่อว่า
 สังขารุเพกขา สมถวเสน อุปฺปชฺชนฺติ. สังขารุเพกขาญฺจ ๑ สังขารุเพกขา ๘
 เหล่านี้ ย่อมเกิดขึ้นด้วยอำนาจสมถะ.

กตมา ทส สังขารุเพกขา วิปัสสนา-
 วเสน อุปฺปชฺชนฺติ ? โสตาปัตติมคฺคํ
 ปฏิลาภตฺถาย อุปฺปาท์ ปวตฺตํ นิमितฺตํ
 आयุหนํ ปฏิสนฺธิ คฺติ นิพฺพตฺติ อุปฺปตฺติ ชาตี
 ชรั พฺยาธิ มรณํ โสภํ ปริเทวํ อุปายาสํ
 ปฏิสงฺขา สนฺติภฺจฺจนา ปณฺณา สังขารุเพกขาสู
 ฌาณิ. โสตาปัตติผลสมมาปัตตฺถาย อุปฺปาท์
 ปวตฺตํ นิमितฺตํ आयุหนํ ปฏิสนฺธิ คฺติ นิพฺพตฺติ
 อุปฺปตฺติ ชาตี ชรั พฺยาธิ มรณํ โสภํ ปริเทวํ
 อุปายาสํ ปฏิสงฺขา สนฺติภฺจฺจนา ปณฺณา
 สังขารุเพกขาสู ฌาณิ. สกทาคามิมคฺคํ
 ปฏิลาภตฺถาย ฯเปฯ สกทาคามิผล-
 สมมาปัตตฺถาย ฯเปฯ อนาคามิมคฺคํ
 ปฏิลาภตฺถาย อนาคามิผลสมมาปัตตฺถาย
 อรหฺตฺตมคฺคํ ปฏิลาภตฺถาย อุปฺปาท์ ปวตฺตํ
 นิमितฺตํ आयุหนํ ปฏิสนฺธิ คฺติ นิพฺพตฺติ

สังขารุเพกขา ๑๐ เป็นไฉน ย่อม
 เกิดขึ้นด้วยอำนาจวิปัสสนา ? ปัญญาที่
 พิจารณาแล้ววางเฉยความเกิดขึ้น ความ
 เป็นไป นิमित กรรมเครื่องประมวลมา
 ปฏิสนธิ คติ ความบังเกิด อุปบัติ ชาตี ชรา
 พยาธิ มรณะ ความโศก ความรำพัน ความ
 กั้มกั้มใจ เพื่อต้องการได้โสตาปัตติมรรค
 ชื่อว่าสังขารุเพกขาญฺจ ๑. เพื่อต้องการ
 ได้โสตาปัตติผลสมมาบัติ ชื่อว่า สังขารุ-
 เพกขาญฺจ ๑... เพื่อต้องการได้
 สกทาคามิมรรค ชื่อว่าสังขารุเพกขาญฺจ
 ๑... เพื่อต้องการได้สกทาคามิผลสมมาบัติ
 ชื่อว่าสังขารุเพกขาญฺจ ๑... เพื่อ
 ต้องการได้อนาคามิมรรค ชื่อว่าสังขารุ-
 เพกขาญฺจ ๑... เพื่อต้องการได้อนาคามิ-
 ผลสมมาบัติ ชื่อว่าสังขารุเพกขาญฺจ ๑...

คุณภาณวนา นวลแข
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุปตติ ชาตี ชรั พยาธิ มรณ โสภัง ปริเทโว
อุปายาสี ปฏิสงฺขา สนฺติภูจฺณา ปณฺณา
สงฺขารุเปกฺขาสฺ ญาณัง อรหตฺตผล-
สมาปตฺตตฺถาย ๆเปฯ สฺสณฺตวิหาร-
สมาปตฺตตฺถาย ๆเปฯ

เพื่อต้องการได้อรหัตมรรค ชื่อว่าสังขารุ-
เปกชาญาณ ๑... เพื่อต้องการได้อรหัต-
ผลสมาบัติ ชื่อว่าสังขารุเปกชาญาณ ๑...
เพื่อต้องการได้สฺสณฺตวิหารสมาบัติ ชื่อว่า
สังขารุเปกชาญาณ ๑.

อนิมิตฺตวิหารสมาปตฺตตฺถาย อุปาทัง ปวตฺตัง
นิมิตฺตํ आयุหนํ ปฏิสนฺธิํ คตฺติ นินฺพตฺตํ อุปตฺตํ
ชาตี ชรั พยาธิ มรณ โสภัง ปริเทโว
อุปายาสี ปฏิสงฺขา สนฺติภูจฺณา ปณฺณา
สงฺขารุเปกฺขาสฺ ญาณัง อิมํ ทส
สงฺขารุเปกฺขา วิปสฺสนาวเสณ อุปชฺชชฺนติ.

ปัญญาที่พิจารณาหาทาง แล้ววางเฉยความ
เกิดขึ้น ความเป็นไป นิมิต กรรมเครื่อง
ประมวลมา ปฏิสนธิ คติ ความบังเกิด
อุปบัติ ชาตี ชรา พยาธิ มรณะ ความโศก
ความรำพัน ความคับแค้นใจ เพื่อต้องการ
ได้อนิมิตวิหารสมาบัติ ชื่อว่าสังขารุเปกชา-
ญาณ ๑ สังขารุเปกชาญาณ ๑๐ เหล่านี้ย่อม
เกิดขึ้นด้วยอำนาจวิปัสสนา.

๕๔. กติ สงฺขารุเปกฺขา กุสลํ,
กติ อกุสลํ, กติ อพฺยากตํ ? ปณฺณรส^๑
สงฺขารุเปกฺขา กุสลํ, ทิสฺโส สงฺขารุ-
เปกฺขา อพฺยากตํ, นตฺถิ สงฺขารุเปกฺขา
อกุสลํ.

๕๔. สังขารุเปกชาเป็นกุศลเท่าไร,
เป็นอกุศลเท่าไร, เป็นอัพยากฤตเท่าไร ?
สังขารุเปกชาเป็นกุศล ๑๕ เป็นอัพยากฤต ๓
เป็นอกุศลไม่มี.

^๑ ฃนฺนรสาติปิ ปาโร.

ปฏิสงฆาสนนฺตฺติฏฺฐนา ปณฺณา
 อฏฺฐ จิตฺตสฺส โคจฺรา
 ปุณฺณชฺชนสฺส เทว โทหนฺติ
 ตโย เสกฺขสฺส โคจฺรา
 ตโย จ วิตรากสฺส
 เยหิ จิตฺตํ วิวญฺญติ.
 อฏฺฐ สฺมาธิสฺส ปจฺจยา
 ทส ฌานสฺส โคจฺรา
 อฏฺฐารส สงฺขารุเปกฺขา
 ตินฺนํ วิโมกฺขาน ปจฺจยา.
 อิมเ อฏฺฐารสาการา
 ปณฺณา ยสฺส ปริจฺจिता
 กุสลเ สงฺขารุเปกฺขาสฺ^๑
 นานาทิฏฺฐิสฺ น กมฺปตีติ.

ปัญญาเป็นเหตุพิจารณา แล้ววางเฉย
 เป็นโคจรภูมิของสมาธิจิต ๘ เป็น
 โคจรภูมิของปุณฺณช ๒ (คือสมณะและ
 วิปัสสนา) เป็นโคจรภูมิของพระ-
 เสกขะ ๓ เป็นเหตุ(คือสมณะวิปัสสนา
 และสมาบัติ) ให้จิตของท่านผู้ปราศ-
 จากราคะหลงไป ๓. เป็นปัจจัยแห่ง
 สมาธิ ๘ เป็นโคจรภูมิแห่งฌาน ๑๐
 สังขารุเปกขา ๑๘ เป็นปัจจัยแห่ง
 วิโมกข์ ๓. อากาโร ๑๘ เหล่านี้
 พระโยคาวจรอบรมแล้ว ด้วยปัญญา
 พระโยคาวจร ผู้ฉลาดในสังขารุ-
 เปกขา ย่อมไม่หวั่นไหวในเพราะทสิฐิ
 ต่าง ๆ ฉะนั้นแล.

คัมภาคกุเจเน ฌานํ, ปชานนญฺเจเน ปณฺณา,
 เตน วุจฺจติ มุณฺจิตฺกมฺยตาปฏิสงฺฆาสนนฺตฺติฏฺฐนา
 ปณฺณา สงฺขารุเปกฺขาสฺ ฌานํ.

ชื่อว่าฌาน เพราะอรรถว่ารู้ธรรมนั้น ๆ
 ชื่อว่าปัญญา เพราะอรรถว่ารู้ชัด เพราะ
 เหตุนั้นท่านจึงกล่าววว่า ปัญญาเครื่องความ

^๑ โป. กุสลตา สงฺขารุเปกฺขา.

เป็นผู้ใคร่จะพ้นไปเสีย เป็นการพิจารณา
แล้ววางเฉย ชื่อว่าสังขารุเปกขาญาณ.

สังขารุเปกขาญาณนิตเทศ นวโม.

สังขารุเปกขาญาณนิตเทศ ที่ ๘ จบ.

๑๐. โคตรภูญาณนิตเทศ

๕๘. กถิ พหิทธา วุฏฺฐานวิวฏฺฐเน
ปณฺณา โคตรภูญาณํ : อุปฺปาหํ อภิกฺขุยฺยตีติ
โคตรภู, ปวตฺตํ อภิกฺขุยฺยตีติ โคตรภู, นิमितฺตํ
อภิกฺขุยฺยตีติ โคตรภู, อายฺหนํ อภิกฺขุยฺยตีติ
โคตรภู, ปฏฺิสนฺธิ อภิกฺขุยฺยตีติ โคตรภู,
กตฺตี อภิกฺขุยฺยตีติ โคตรภู, นิพฺพตฺตี อภิกฺขุยฺยตีติ
โคตรภู, อุปฺปตฺตี อภิกฺขุยฺยตีติ โคตรภู, ชาตฺตี
อภิกฺขุยฺยตีติ โคตรภู, ชรํ อภิกฺขุยฺยตีติ
โคตรภู, พฺยาธึ อภิกฺขุยฺยตีติ โคตรภู, มรณํ
อภิกฺขุยฺยตีติ โคตรภู, โสภํ อภิกฺขุยฺยตีติ

๑๐. โคตรภูญาณนิตเทศ

๕๘. ปัญญาในการออกและหลีกเลี่ยง
จากสังขารนิมิตภายนอก ชื่อว่าโคตรภูญาณ
อย่างไร : ชื่อว่าโคตรภู เพราะอรรถว่า
ครอบงำความเกิดขึ้น ครอบงำความเป็นไป
ครอบงำนิมิต ครอบงำกรรมเครื่องประมวล
มา ครอบงำปฏิสนธิ ครอบงำคติ ครอบงำ
ความบังเกิด ครอบงำอุปบัติ ครอบงำชาติ
ครอบงำชรา ครอบงำพยาธิ ครอบงำมรณะ
ครอบงำความเศร้าโศก ครอบงำความ
รำพัน ครอบงำความคับแค้นใจ ครอบงำ

คุณจรรवरณ เกษมทรัพย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โคตรภู, ปรีเทวี อภิญญยตีติ โคตรภู,
 อุปายาสี อภิญญยตีติ โคตรภู, พหิตุธา
 สงฺขารนินิตตํ อภิญญยตีติ โคตรภู, อนุปฺปาทํ
 ปกฺขนฺทตีติ โคตรภู, อปฺปวตฺตํ - ปกฺขนฺทตีติ
 โคตรภู ฯเปฯ นิโรธํ นิพฺพานํ ปกฺขนฺทตีติ
 โคตรภู.

สังขารนินิตภายนอก, ชื่อว่าโคตรภู เพราะ
 อรรถว่าแล่นไปสู่นิพพาน อันไม่มีความ
 เกิดขึ้น... แล่นไปสู่นิพพานอันเป็นที่ดับ.

อนุปฺปาทํ อภิญญยตีติ อนุปฺปาทํ
 ปกฺขนฺทตีติ โคตรภู, ปวตฺตํ อภิญญยตีติ
 อปฺปวตฺตํ ปกฺขนฺทตีติ โคตรภู, นินิตตํ
 อภิญญยตีติ อนินิตตํ ปกฺขนฺทตีติ โคตรภู
 ฯเปฯ พหิตุธา สงฺขารนินิตตํ อภิญญยตีติ
 นิโรธํ นิพฺพานํ ปกฺขนฺทตีติ โคตรภู.

ชื่อว่าโคตรภู เพราะอรรถว่า
 ครอบงำความเกิดขึ้นแล้ว แล่นไปสู่นิพพาน
 อันไม่มีความเกิดขึ้น ครอบงำความเป็นไป
 แล้วแล่นไปสู่นิพพานอันไม่มีความเป็นไป...
 ครอบงำสังขารนินิตภายนอกแล้ว แล่นไปสู่
 นิพพานอันเป็นที่ดับ.

อนุปฺปาทา วุฏฺฐาตีติ โคตรภู,
 ปวตฺตา วุฏฺฐาตีติ โคตรภู, นินิตฺตา
 วุฏฺฐาตีติ โคตรภู, อายุหนฺนา วุฏฺฐาตีติ
 โคตรภู, ปฏิสนฺธิยา วุฏฺฐาตีติ โคตรภู,
 คติยา วุฏฺฐาตีติ โคตรภู, นิพฺพตฺติยา
 วุฏฺฐาตีติ โคตรภู, อุปตฺติยา วุฏฺฐาตีติ
 โคตรภู, ชาติยา วุฏฺฐาตีติ โคตรภู, ชฺรายน

ชื่อว่าโคตรภู เพราะอรรถว่าออก-
 จากความเกิดขึ้น ออกจากความเป็นไป...
 ออกจากสังขารนินิตภายนอก. ชื่อว่า
 โคตรภู เพราะอรรถว่าแล่นไปสู่นิพพานอัน
 ไม่มีความเกิดขึ้น แล่นไปสู่นิพพานอันไม่มี
 ความเป็นไป... แล่นไปสู่นิพพานอันเป็น
 ที่ดับ.

คุณจรรवरณ เกษมทรัพย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

วุจฺจาตฺตึ โคตรกฺขณ, พุยาธมฺหา วุจฺจาตฺตึ
 โคตรกฺขณ, มรณา วุจฺจาตฺตึ โคตรกฺขณ, โสกา
 วุจฺจาตฺตึ โคตรกฺขณ, ปริเทวา วุจฺจาตฺตึ
 โคตรกฺขณ, อุปายาสา วุจฺจาตฺตึ โคตรกฺขณ,
 พหิทฺธา สงฺขารนิมิตฺตา วุจฺจาตฺตึ โคตรกฺขณ,
 อนุปฺปาทํ ปกฺขนฺทตฺตึ โคตรกฺขณ, อปฺปวตฺตํ
 ปกฺขนฺทตฺตึ โคตรกฺขณ ฯ เปฯ นิโรธํ นิพฺพานํ
 ปกฺขนฺทตฺตึ โคตรกฺขณ.

อุปฺปาทา วุจฺจิตฺวา^๑ อนุปฺปาทํ
 ปกฺขนฺทตฺตึ โคตรกฺขณ, ปวตฺตา วุจฺจิตฺวา
 อปฺปวตฺตํ ปกฺขนฺทตฺตึ โคตรกฺขณ, นิมิตฺตา
 วุจฺจิตฺวา อนิมิตฺตํ ปกฺขนฺทตฺตึ โคตรกฺขณ,
 आयุหนา วุจฺจิตฺวา อนายุหนํ ปกฺขนฺทตฺตึ
 โคตรกฺขณ, ปฏิสนฺธิยา วุจฺจิตฺวา อปฺปปฏิสนฺธิ
 ปกฺขนฺทตฺตึ โคตรกฺขณ, กตฺติยา วุจฺจิตฺวา อกตฺติ
 ปกฺขนฺทตฺตึ โคตรกฺขณ, นิพฺพตฺติยา วุจฺจิตฺวา
 อนิพฺพตฺติ ปกฺขนฺทตฺตึ โคตรกฺขณ, อุปฺปตฺติยา

ชื่อว่าโคตรกฺขณ เพราะอรรถว่าออก
 จากความเกิดขึ้นแล้วแล่นไปสู่นิพพานอันไม่มี
 ความเกิดขึ้น ออกจากความเป็นไปแล้วแล่น
 ไปสู่นิพพานอันไม่มีความเป็นไป... ออก-
 จากสังขารนิมิตภายนอกแล้ว แล่นไปสู่
 นิพพานอันเป็นที่ดับ.

^๑ ฉ. อี. วุจฺจิตฺวา, เอวฺมุปรึปี.

วุฏฺฐิตฺวา อนุปตฺตํ ปกฺขนฺทตฺติ โคตรฺภุ,
 ชาตฺยิยา วุฏฺฐิตฺวา อชาตํ ปกฺขนฺทตฺติ
 โคตรฺภุ, ชราย วุฏฺฐิตฺวา อชรัํ ปกฺขนฺทตฺติ
 โคตรฺภุ, พยาธิมฺหา วุฏฺฐิตฺวา อพฺยาธํ
 ปกฺขนฺทตฺติ โคตรฺภุ, มรณา วุฏฺฐิตฺวา อมตํ
 ปกฺขนฺทตฺติ โคตรฺภุ, โสกา วุฏฺฐิตฺวา อโสภํ
 ปกฺขนฺทตฺติ โคตรฺภุ, ปริเทวา วุฏฺฐิตฺวา
 อปริเทวํ ปกฺขนฺทตฺติ โคตรฺภุ, อูปายาสา
 วุฏฺฐิตฺวา อนูปายาสํ ปกฺขนฺทตฺติ โคตรฺภุ,
 พหิทฺธา สงฺขารนิมิตฺตา วุฏฺฐิตฺวา นิโรธํ
 นิพฺพานํ ปกฺขนฺทตฺติ โคตรฺภุ.

อูปาหา วิวฏฺฐิตฺติ โคตรฺภุ, ปวตฺตา
 วิวฏฺฐิตฺติ โคตรฺภุ ฯ เปฯ พหิทฺธา สงฺขาร-
 นิมิตฺตา วิวฏฺฐิตฺติ โคตรฺภุ, อนูปาหํ
 ปกฺขนฺทตฺติ โคตรฺภุ, อปฺปวตฺตํ ปกฺขนฺทตฺติ
 โคตรฺภุ ฯ เปฯ นิโรธํ นิพฺพานํ ปกฺขนฺทตฺติ
 โคตรฺภุ.

ชื่อว่าโคตรภุ เพราะอรรถว่าหลัก
 ออกจากความเกิดขึ้น หลักออกจากความ
 เป็นไป... หลักออกจากสังขารนิมิตฺตภา-
 วนอก ชื่อว่าโคตรภุ เพราะอรรถว่าแล่นไปสู่
 นิพพานอันไม่มีความเกิดขึ้น แล่นไปสู่นิพพาน
 อันไม่มีความเป็นไป... แล่นไปสู่นิพพานอัน
 เป็นที่ดับ.

คุณโรส จูเวลเลอส์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุปฺปาหา วิวญฺญิตฺวา อนฺุปฺปาหํ
ปกฺขนฺทตฺตี โคตรฺภุ, ปวตฺตา วิวญฺญิตฺวา
อปฺปวตฺตํ ปกฺขนฺทตฺตี โคตรฺภุ ฯเปฯ พหิทฺธา
สงฺขารนินฺมิตฺตา วิวญฺญิตฺวา นิโรธํ นิพฺพานํ
ปกฺขนฺทตฺตี โคตรฺภุ.

ชื่อว่าโคตรภู เพราะอรรถว่าหลีกเลี่ยง
ออกจากความเกิดขึ้นแล้ว แล่นไปสู่นิพพาน
อันไม่มีความเกิดขึ้น ออกจากความเป็นไป
แล้วแล่นไปสู่นิพพานอันไม่มีความเป็นไป...
หลีกเลี่ยงออกจากสังขารนินมิตภายนอกแล้วแล่นไป
สู่นิพพานอันเป็นที่ดับ.

๖๐. กตฺติ โคตรฺภุ ฌมฺมา สมถวเสณ
อุปฺปชฺชชฺนฺตฺติ, กตฺติ โคตรฺภุ ฌมฺมา วิปฺสฺสนา-
วเสณ อุปฺปชฺชชฺนฺตฺติ^๑ ? อฏฺฐ โคตรฺภุ ฌมฺมา
สมถวเสณ อุปฺปชฺชชฺนฺตฺติ, ทส โคตรฺภุ ฌมฺมา
วิปฺสฺสนาวเสณ อุปฺปชฺชชฺนฺตฺติ.

๖๐. โคตรภูธรรมเท่าไร ย่อม
เกิดขึ้นด้วยอำนาจแห่งสมถะ โคตรภูธรรม
เท่าไร ย่อมเกิดขึ้นด้วยอำนาจแห่ง
วิปัสสนา ? โคตรภูธรรม ๘ ย่อมเกิดขึ้น
ด้วยอำนาจแห่งสมถะ. โคตรภูธรรม ๑๐
ย่อมเกิดขึ้นด้วยอำนาจแห่งวิปัสสนา.

กตฺตเม อฏฺฐ โคตรฺภุ ฌมฺมา
สมถวเสณ อุปฺปชฺชชฺนฺตฺติ ? ปจฺมชฺฌานํ
ปฏฺฐิลากตฺถาย นีวรเณ อภิกฺขุยฺยตฺตี โคตรฺภุ,
หุติยชฺฌานํ ปฏฺฐิลากตฺถาย วิตกฺกวิจาเร
อภิกฺขุยฺยตฺตี โคตรฺภุ, ตติยชฺฌานํ

โคตรภูธรรม ๘ เป็นใจน ย่อม
เกิดขึ้นด้วยอำนาจแห่งสมถะ ? ชื่อว่า
โคตรภูเพราะอรรถว่าครอบงำนิวรรณ์เพื่อให้
ปฐมฌาน ๑ ครอบงำวิตกและวิจารณ์เพื่อให้
หุติยฌาน ๑ ครอบงำปรีติเพื่อให้ตติยฌาน ๑

^๑ โป. อุปฺปชฺชชฺนฺตฺตี.

คุณโรส จูเวลเลอส์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สงวนลิขสิทธิ์ © ๒๕๖๓

ปฏิลาภตถาย ปิตี อภิภุขยตีติ โโคตรภุ, ครอบงำสุขและทุกข์ เพื่อได้จตุตถฌาน ๑
 จตุตถฌานัน ปฏิลาภตถาย สุขทุกุเข ครอบงำรูปสัญญา ปฏิขสัญญา นานัตตสัญญา
 อภิภุขยตีติ โโคตรภุ, อากาसानัญจายตน- เพื่อได้อากาसानัญจายตนสมาบัติ ๑,
 สมาปตตี ปฏิลาภตถาย รูปสณณัน ปฏิขสณณัน
 นานัตตสณณัน อภิภุขยตีติ โโคตรภุ,

วิญญาณญจายตนสมาปตตี ปฏิลาภตถาย ครอบงำอากาसानัญจายตนสัญญา เพื่อได้
 อากาसानัญจายตนสณณัน อภิภุขยตีติ โโคตรภุ, วิญญาณญจายตนสมาบัติ ๑ ครอบงำวิญญา-
 อากิณญจญายตนสมาปตตี ปฏิลาภตถาย ญญายตนสัญญา เพื่อได้อากิณญจญายตน-
 วิญญาณญจายตนสณณัน อภิภุขยตีติ โโคตรภุ, สมาบัติ ๑ ครอบงำอากิณญจญายตนสัญญา
 เนวสณณานาสณณายตนสมาปตตี ปฏิ- เพื่อได้เนวสัญญานาสัญญายตนสมาบัติ ๑.
 ลาภตถาย อากิณญจญายตนสณณัน อภิภุขยตีติ โโคตรภุธรรม ๘ นี้ ย่อมเกิดขึ้นด้วยอำนาจ
 โโคตรภุ. อีเม อฏฺฐ โโคตรภุ ฐมา แห่งสมณะ.
 สมถวเสน อุปปชชนติ.

กตเม ทส โโคตรภุ ฐมา วิปัสสนา-
 วเสน อุปปชชนติ ? โสตาปตติมคคัง
 ปฏิลาภตถาย อุปปาหัง ปวตตัง นิमितตัง
 आयुหนัง ปฏิสนธิ คติ นิพพตตี อุปปตตี ชาตี
 ชรั พยาธิ มรณัง โสกัง ปริเทเว อุปายาสัง
 พหิทฺธา สงฺขารนิमितตัง อภิภุขยตีติ โโคตรภุ,

โคตรภุธรรม ๑๐ เป็นใจน ย่อม
 เกิดขึ้นด้วยอำนาจแห่งวิปัสสนา ? ชื่อว่า
 โโคตรภุ เพราะอรรถว่าครอบงำความ
 เกิดขึ้น ความเป็นไป นิमित กรรมเครื่อง
 ประมวลมา ปฏิสนธิ คติ ความบังเกิด
 อุปปติ ชาตี ชรา พยาธิ มรณะ ความ

คุณโรส จูเวลเลอส์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โสคาปตฺติผลสมาปตฺตตฺถาย อุปฺปาหํ ปวตฺตํ
นิมิตฺตํ อายุหนํ ปฏิสนฺธิ ๗เปฯ อภิภฺยฺยตีติ
โคตรกฺ.

เศร้าโศก ความรำไร ความคับแค้นใจ
สังขารนิมิตภายนอก เพื่อได้โสคาปตฺติ-
มรรค ๑ ครอบงำความเกิดขึ้น ความ
เป็นไป นิมิต กรรมเครื่องประมวลมา
ปฏิสนธิ ฯลฯ เพื่อโสคาปตฺติผลสมาบัติ ๑.

สกทาคามิมคฺคํ ปฏิลาภตฺถาย ๗เปฯ
สกทาคามิผลสมาปตฺตตฺถาย. อนาคามิมคฺคํ
ปฏิลาภตฺถาย... อนาคามิผล-
สมาปตฺตตฺถาย. อรหตฺตมคฺคํ ปฏิลาภตฺถาย
อุปฺปาหํ ปวตฺตํ นิมิตฺตํ อายุหนํ ปฏิสนฺธิ คติ
นิพฺพตฺติ อุปฺปตฺติ ชาตี ชรั พฺยาธิ มรณํ
โสภํ ปริเทวํ อุปายาสํ พหิทฺธา สงฺขาร-
นิมิตฺตํ อภิภฺยฺยตีติ โคตรกฺ, อรหตฺตผล-
สมาปตฺตตฺถาย... สุตฺตวิหาร-
สมาปตฺตตฺถาย^(๑) อุปฺปาหํ ปวตฺตํ นิมิตฺตํ
อายุหนํ ปฏิสนฺธิ... อภิภฺยฺยตีติ โคตรกฺ.
อิมเม ทส โคตรกฺ ธมฺมา วิปฺสฺสนาวเสน
อุปฺปชฺชนฺติ.

เพื่อให้สกทาคามิมรรค ๑ เพื่อสกทาคามิ-
ผลสมาบัติ ๑ เพื่อได้อนาคามิมรรค ๑
เพื่ออนาคามิผลสมาบัติ ๑ ครอบงำความ
เกิดขึ้น ความเป็นไป นิมิต กรรมเครื่อง
ประมวลมา ปฏิสนธิ คติ ความบังเกิด อุบัติ
ชาติ ชรา พยาธิ มรณะ ความเศร้าโศก
ความรำไร ความคับแค้นใจ สังขารนิมิต
ภายนอก เพื่อให้อรหตฺตมรรค ๑ ครอบงำ
ความเกิดขึ้น ความเป็นไป นิมิต กรรม
เครื่องประมวลมา ปฏิสนธิ... เพื่อ
อรหตฺตผลสมาบัติ ๑ เพื่อสุตฺตวิหารสมาบัติ ๑
และเพื่อสมาบัติ ๑ โคตรกฺธรรม ๑๐ นี้
ย่อมเกิดขึ้นด้วยอำนาจแห่งวิปฺสฺสนา.

^๑ สัพพโปคฺคเก อนิมิตฺตวิหารสมาปตฺตตฺถายาติ
ทิสฺสตี.

คุณโรส จูเวล เลอส์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

บุญถนมหาเมตตา. น. ๑-๑๓

กติ โคตรฏฐมมา กุสลา, กติ โคตรฏฐมมเป็นกุศลเท่าไร, เป็น
 อกุสลา, กติ อพฺยาคตา ? ปณฺณรส โคตรฏฐ อกุศลเท่าไร, เป็นอพฺยาคฤตเท่าไร ?
 ฐมมา กุสลา, ตโย โคตรฏฐ ฐมมา โคตรฏฐมมเป็นกุศล ๑๕ เป็นอพฺยาคฤต ๓
 อพฺยาคตา, นตฺถิ โคตรฏฐ ฐมมา อกุสลา? เป็นอกุศลไม่มี.

สามิสญจ นีรามิสํ
 ปณฺหิตญจ อปฺปณฺหิตํ
 สญฺญตฺตญจ วิสญฺญตฺตํ^๑
 วุฏฺฐิตญจ อวุฏฺฐิตํ.
 อญฺจ สมาริสฺส ปจฺจยา
 ทส ฅาณสฺส โคจฺรา
 อญฺจารส โคตรฏฐ ฐมมา
 ติณฺณํ วิโมกฺขาน ปจฺจยา.

อิม อญฺจารสาการา
 ปณฺณา ยสฺส ปรีจฺจिता
 กุสโล วิวญฺเฏ วุฏฺฐาเน
 นานาทญฺจิสฺสุ น กมฺปตฺตี.

โคตรฏฐญาณ ๘ คือโคตรฏฐญาณที่มี
 อามิส ๑ ไม่มีอามิส ๑ มีที่ตั้ง ๑
 ไม่มีที่ตั้ง ๑ เป็นสญฺญตฺตะ ๑ เป็น
 วิสญฺญตฺตะ ๑ เป็นวุฏฺฐิตฺตะ ๑ เป็น
 อวุฏฺฐิตฺตะ ๑ เป็นปัจจัยแห่งสมาธิ
 โคตรฏฐญาณ ๑๐ เป็นโคจรแห่ง
 วิปัสสนาญาณ โคตรฏฐมม ๑๕ เป็น
 ปัจจัยแห่งวิโมกข์ ๓.

โคตรฏฐมมมีอาการ ๑๕ นี้ พระ-
 โยคาวจรอบรมด้วยปัญญา เป็นผู้
 ฉลาดในโคตรฏฐญาณ อันเป็นเครื่อง
 หลีกไปและในโคตรฏฐญาณ อันเป็น

^๑ ฉ. อกุสลาติ.

^๒ โป. สญฺญตฺตญจ อสญฺญตฺตํ, อ. สญฺญตฺตํ จ
 วิสญฺญตฺตํ.

เครื่องออกไป ย่อมไม่ทันไหว
เพราะทิริฐต่าง ๆ ฉะนั้นแล.

คัมภีรญาณ ญาณ, ปชานนญาณ ญาณ, ชื่อว่าญาณ เพราะอรรถว่ารู้ธรรมนั้น ๆ
เตน วุจฺจติ พหิทฺธา วุจฺจณวิวุกฺขเน ญาณ ชื่อว่าปัญญา เพราะอรรถว่ารู้ชัด เพราะ
โคตรภูญาณ. เหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาในการออกไป
และหลีกเลี่ยงจากสังขารนิมิตภายนอก ชื่อว่า
โคตรภูญาณ.

โคตรภูญาณนิตเทโส ทสโม.

โคตรภูญาณนิตเทส ที่ ๑๐ จบ.

๑๑. มคฺคญาณนิตเทส

๑๑. มรรคญาณนิตเทส

๖๑. กถิ ทฺวโต วุจฺจณวิวุกฺขเน
ปณฺณา มคฺเค ญาณํ ? โสคาปตฺติมคฺคกฺขณ
ทสฺสนญาณ สมฺมาทริฐิ มิจฺฉาทริฐิยา
วุจฺจติ, ตทฺนวุตฺตกฺกิลเสสฺสึ จ ขนฺธेषึ จ
วุจฺจติ, พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตหิ วุจฺจติ.
เตน วุจฺจติ ทฺวโต วุจฺจณวิวุกฺขเน ปณฺณา
มคฺเค ญาณํ.

๖๑. ปัญญาในการออกไปและหลีกเลี่ยง
จากส่วนทั้งสอง ชื่อว่ามรรคญาณอย่างไร ?
ในขณะที่แห่งโสคาปัตติมรรค, มรรคชื่อว่า
สัมมาทริฐิเพราะอรรถว่าเห็น ย่อมออกจาก
มิจฉาทริฐิ จากเหล่ากิลเลสที่เป็นไปตาม
มิจฉาทริฐินั้น จากชั้นทั้งหลาย (คือรูป-
ชั้น ๔ อันเป็นไปตามมิจฉาทริฐินั้น เบญจ-

คุณเพ็ญพร สิลกุลสิทธิ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ชั้นร์ พร้อมด้วยรูปอันมีที่ฐนั้นเป็นสมุฏฐาน และวิบากชั้นร์ อันจะพึงเกิดขึ้นในอนาคต) และจากสรรพนิตกายนอก เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาในการออกไปและ หลีกไปจากส่วนทั้งสอง ชื่อว่ามรรคญาณ.

อภินิโรปนฺนุเจเน สมฺมาสงฺกปโป มิจฺฉาสงฺกปฺปา วุฏฺฐาติ, ตทฺนฺวตฺตกฺกิลเสหิ จ ขนฺธเหติ จ พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตหิ วุฏฺฐาติ. เตน วุจฺจติ ทฺภโต วุฏฺฐาน- วิวฺภูเน ปณฺณา มคฺเค ณาณฺ.

ชื่อว่าสัมมาสังกัปปะ เพราะอรรถว่า คำรียอก ย่อมออกจากมิจฉาสังกัปปะ... ชื่อว่ามรรคญาณ.

ปริคฺคหฺนุเจเน สมฺมาวาจา มิจฺฉา- วาจาษ วุฏฺฐาติ, ตทฺนฺวตฺตกฺกิลเสหิ จ ขนฺธเหติ จ วุฏฺฐาติ, พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตหิ วุฏฺฐาติ. เตน วุจฺจติ ทฺภโต วุฏฺฐานวิวฺภูเน ปณฺณา มคฺเค ณาณฺ.

ชื่อว่าสัมมาวาจา เพราะอรรถว่า กำหนด ย่อมออกจากมิจฉาวาจา... ชื่อว่า มรรคญาณ.

สมฺมฺจฺจานฺนุเจเน สมฺมากมฺมฺนฺโต มิจฺฉากมฺมฺนฺตา วุฏฺฐาติ, ตทฺนฺวตฺตกฺกิลเสหิ จ ขนฺธเหติ จ วุฏฺฐาติ, พหิทฺธา จ

ปัญญาชื่อว่าสัมมากัมมันตะ เพราะ อรรถว่าเป็นสมุฏฐาน ย่อมออกจากมิจฉา- กัมมันตะ... ชื่อว่ามรรคญาณ.

คุณเพ็ญพร สีลวุฒิธ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

สพฺพนิมิตฺเตหิ วุฏฺฐาติ. เตน วุจฺจติ ทฺภโต
 วุฏฺฐานวิวฏฺฐเน ปณฺณา มคฺเค ฅาณฺ.

โวิทานญฺเจน สมฺมาอาชีโว มิจฺฉา-
 อาชีวา วุฏฺฐาติ, ตทฺนฺวตฺตกฺกิลเสสฺหิ จ
 ชนฺเฑหิ จ วุฏฺฐาติ, พหิทฺธา จ
 สพฺพนิมิตฺเตหิ วุฏฺฐาติ. เตน วุจฺจติ ทฺภโต
 วุฏฺฐานวิวฏฺฐเน ปณฺณา มคฺเค ฅาณฺ.

ปกฺกทญฺเจน สมฺมาวายาโม มิจฺฉา-
 วายามา วุฏฺฐาติ, ตทฺนฺวตฺตกฺกิลเสสฺหิ จ
 ชนฺเฑหิ จ วุฏฺฐาติ, พหิทฺธา จ
 สพฺพนิมิตฺเตหิ วุฏฺฐาติ. เตน วุจฺจติ ทฺภโต
 วุฏฺฐานวิวฏฺฐเน ปณฺณา มคฺเค ฅาณฺ.

อุปฺภูจฺานญฺเจน สมฺมาสติ มิจฺฉาสติยา
 วุฏฺฐาติ, ตทฺนฺวตฺตกฺกิลเสสฺหิ จ ชนฺเฑหิ จ
 วุฏฺฐาติ, พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตหิ วุฏฺฐาติ.
 เตน วุจฺจติ ทฺภโต วุฏฺฐานวิวฏฺฐเน ปณฺณา
 มคฺเค ฅาณฺ.

ปัญฺญาชื่อว่่าสมฺมาอาชีวะ เพราะ
 อรรถว่่าพ่องแผ้ว ย่อมออกจากรวมิจฉาอาชีวะ
 ... ชื่อว่่ามรรคญาณ.

ปัญฺญาชื่อว่่าสมฺมาวายามะ เพราะ
 อรรถว่่าประคองไว้ ย่อมออกจากรวมิจฉา-
 วายามะ... ชื่อว่่ามรรคญาณ.

ปัญฺญาชื่อว่่าสมฺมาสติ เพราะอรรถ-
 ว่่าตั้งมั่น ย่อมออกจากรวมิจฉาสติ... ชื่อว่่า
 มรรคญาณ.

คุณเพ็ญพร สิลฺกสิทฺธ

สร้างคณฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อวิกฺเขปฺภูเจน สมฺมาสมาธิ มิจฺฉา-
สมาธิโต วุฏฺฐาติ, ตทฺนฺวตฺตกฺกิลเสสฺสึ จ
ชนฺเชทฺธิ จ วุฏฺฐาติ, พหิทฺฐา จ สพฺพ-
นิมิตฺเตทฺธิ วุฏฺฐาติ. เตน วุจฺจติ ทฺภโต
วุฏฺฐานวิวุฏฺฐเน ปณฺณา มคฺเค ฌาณฺ.

ปัญญาชื่อว่าสัมมาสมาธิ เพราะอรรถ
ว่าไม่ฟังชาน ย่อมออกจากมิจฉาสมาธิ จาก
เหล่ากิเลสที่เป็นไปตามมิจฉาสมาธินั้น จาก
ชั้นทั้งหลาย และจากสรรพนิมิตภายนอก
เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาในการ
ออกไปและหลีกเลี่ยงไปจากส่วนทั้งสอง ชื่อว่า
มรรคญาณ.

สกทาคามิมคฺคกฺขณฺเ ทสฺสนฺภูเจน
สมฺมาทิสฺสุ ๗เปฯ อวิกฺเขปฺภูเจน สมฺมา-
สมาธิ โอฟาริกา กามราคสฺสโณชฺณา
ปฏิสสฺสโณชฺณา โอฟาริกา กามราคานุสฺยา
ปฏิสฺซานุสฺยา วุฏฺฐาติ, ตทฺนฺวตฺตกฺกิลเสสฺสึ
จ ชนฺเชทฺธิ จ วุฏฺฐาติ, พหิทฺฐา จ
สพฺพนิมิตฺเตทฺธิ วุฏฺฐาติ. เตน วุจฺจติ ทฺภโต
วุฏฺฐานวิวุฏฺฐเน ปณฺณา มคฺเค ฌาณฺ.

ในขณะที่แห่งสกทาคามิมรรค มรรค
ชื่อว่าสัมมาทิสฺสุ เพราะอรรถว่าเห็น...
ชื่อว่าสัมมาสมาธิ เพราะอรรถว่าไม่ฟังชาน
ย่อมออกจากกามราคสังโยชน์ ปฏิสสังโยชน์
กามราคานุสัย ปฏิสฺซานุสัย ส่วนหยาบ ๆ
จากเหล่ากิเลสที่เป็นไปตามมิจฉาสมาธินั้น
จากชั้นทั้งหลายและจากสรรพนิมิตภายนอก
เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาในการ
ออกไปและหลีกเลี่ยงไปจากส่วนทั้งสอง ชื่อว่า
มรรคญาณ.

อนาคามิมคฺคกฺขณฺเ ทสฺสนฺภูเจน
สมฺมาทิสฺสุ ๗เปฯ อวิกฺเขปฺภูเจน สมฺมา-

ในขณะที่แห่งอนาคามิมรรค มรรค
ชื่อว่าสัมมาทิสฺสุ เพราะอรรถว่าเห็น...

พล.อ.สิทธิ-คุณหญิงจวบ จิรโรจน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

สมาธิ อนุสหคตา กามราคสยโณชนา
 ปฏิขสยโณชนา อนุสหคตา กามราคานุสยา
 ปฏิฆานุสยา วุฏฐาติ, ตทนุวตฺตกกิเลสเสหิ
 จ ขนฺธเหหิ จ วุฏฐาติ, พหิทฺธา จ
 สพฺพนิมิตฺเตหิ วุฏฐาติ. เตน วุจฺจติ ทฺภโต
 วุฏฺฐานวิวฺภูฏฺเณ ปณฺณา มคฺเค ฅาณฺ.

ชื่อว่าสมาธิ เพราะอรรถว่าไม่ฟังชาน
 ย่อมออกจากกามราคสังโยชน์ ปฏิขสังโยชน์
 กามราคานุสัย ปฏิฆานุสัย ส่วนละเอียดย ๆ
 ย่อมออกจากเหล่ากิเลสที่เป็นไปตามมิจฉา-
 สมานัน จากชั้นทั้งหลายและจาก
 สรรพนิมิตภายนอก เพราะเหตุนี้ท่านจึง
 กล่าวว่ ปัญญาในการออกไปและหลีกเลี่ยงไป
 จากส่วนทั้งสอง ชื่อว่ามรรคญาณ.

อรหตฺตมคฺคกฺขณเ ทสฺสนฺภูเจน
 สมฺมาทิฏฺฐิ ๑เปฯ อวิภฺเขปฺภูเจน สมฺมา-
 สมาธิ รูปราคา อรูปราคา มานา
 อุตฺถจฺจา อวิชฺชาย มานานุสยา
 ภวราคานุสยา อวิชฺชานุสยา วุฏฐาติ,
 ตทนุวตฺตกกิเลสเสหิ จ ขนฺธเหหิ จ วุฏฐาติ,
 พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตหิ วุฏฐาติ. เตน
 วุจฺจติ ทฺภโต วุฏฺฐานวิวฺภูฏฺเณ ปณฺณา
 มคฺเค ฅาณฺ.

ในขณะที่แห่งอรหัตมรรค มรรคชื่อว่า
 สัมมาทิฐิ เพราะอรรถว่าเห็น... ชื่อว่า
 สัมมาสมาธิ เพราะอรรถว่าไม่ฟังชาน ย่อม
 ออกจากรูปราคะ อรูปราคะ มานะ
 อุตถจจะ อวิชชา มานานุสัย ภวราคานุสัย
 อวิชชานุสัย ย่อมออกจากเหล่ากิเลสที่เป็น
 ไปตามมิจฉาสมานัน จากชั้นทั้งหลายและ
 จากสรรพนิมิตภายนอก เพราะเหตุนี้ท่าน
 จึงกล่าวว่ ปัญญาในการออกไปและหลีกเลี่ยงไป
 จากส่วนทั้งสอง ชื่อว่ามรรคญาณ.

พล.อ.สิทธิ-คุณหญิงจวบ จิรโรจน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๖๒. อชาติ ฌาเปติ^๑ ชาเตน
 ฌานนุเตน^๒ ปวุจฺจติ
 ฌานวิโมกฺเข กุสลตา
 นานาทิฏฺฐิสฺสู น กมฺปติ.

สมาทิตฺวา ยถา เจ วิปสฺสติ
 วิปสฺสमानิ ตถา เจ สมาทเท.
 วิปสฺสนา จ สมโถ ตทา อหุ
 สมานภาคา ยุกนทฺธา วตฺตเร.

ทุกฺขา สงฺขารา สุโข
 นิโรธติ^๓ ทสฺสนํ
 ทฺภโต วุฏฺฐิตา ปณฺณา
 ผสฺเสติ อมตํ ปทํ.

๖๒. อริยมรรคสมังคิบุคคล ย่อมเผา
 กิเลสอันสลาย ด้วยโลกุตระฌานที่เกิดขึ้น
 แล้ว เพราะเหตุนั้น ท่านจึงกล่าว
 โลกุตระฌานว่า เป็นฌาน บุคคลนั้น
 ย่อมไม่หวั่นไหว ในเพราะทริฐิต่าง ๆ
 เพราะความเป็นผู้ฉลาดในฌาน และ
 วิโมกข์.

ถ้าพระโยคาวจรตั้งใจมั่นดีแล้ว ย่อม
 เห็นแจ้งฉับใจ ถ้าเมื่อเห็นแจ้งก็พึง
 ตั้งใจไว้ให้มั่นคงดี ฉะนั้น. สมณะ
 และวิปัสสนาได้มีแล้วในขณะนั้น ย่อม
 เป็นคู่ที่มีส่วนเสมอกันเป็นไปอยู่.

ความเห็นที่สังขารทั้งหลายเป็นทุกข์
 นิโรธเป็นสุข ชื่อว่าปัญญาที่ออกจาก
 ธรรมทั้งสอง ย่อมถูกต้องอมตบท.

^๑ อ. ฌาเปติ.

^๒ ฉ. ฌานัน เตน.

^๓ ฉ. นิโรธ อิติ ทสฺสนํ.

วิโมกขจริย ชานาคี
 นานตฺเตกตฺตโกวิทโ
 ทฺวินฺนํ ญาณานํ กุสลตา
 นานาทิฏฺฐิสฺสํ น กมฺปตฺตี.

พระโยคาวจร ผู้ฉลาดในความเป็น
 ต่างกัน และความเป็นอันเดียวกัน
 แห่งวิโมกข์เหล่านั้น ย่อมรู้วิโมกข-
 จริยา ย่อมไม่หวั่นไหว ในเพราะทริฐิ
 ต่าง ๆ เพราะความเป็นผู้ฉลาดใน
 ญาณทั้งสอง ฉะนั้นแล.

ตํวาทฏฺเฐน ญาณํ, ปชานนฏฺเฐน ปณฺณา.
 เตน วุจฺจติ ทฺภโต วุฏฺฐานวิวฏฺฐเน ปณฺณา
 มคฺเค ญาณํ.

ชื่อว่าญาณ เพราะอรรถว่ารู้ธรรมนั้น ๆ
 ชื่อว่าปัญญา เพราะอรรถว่ารู้ชัด เพราะ
 เหตุนั้น ท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาในการ
 ออกไปและหลีกเลี่ยงจากส่วนทั้งสอง ชื่อว่า
 มรรคญาณ.

มคฺคญาณนิตฺเทศเโส เอกาทสโม.

มรรคญาณนิตเทศ ที่ ๑๑ จบ.

๑๒. ผลญาณนิตเทศ

๑๒. ผลญาณนิตเทศ

๖๓. กถํ ปโยคบุปฺพิปฺปสฺสทฺธิปณฺณา
 ผลเ ญาณํ ? โสตาปตฺติมคฺคกฺขณเ
 ทสฺสนฏฺเฐน สมฺมาทิฏฺฐิ มิจฺฉาทิฏฺฐิยา

๖๓. ปัญญาในการระงับโยคะ ชื่อว่า
 ผลญาณอย่างไร ? ในขณะแห่งโสคาปัตติ-
 มรรค ญาณชื่อว่าสัมมาทริฐิ เพราะอรรถว่า

พล.อ.สิทธิ-คุณหญิงจวบ จิรโรจน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

วุฏฐาติ, ททนุวตฺตกภิเลเสหิ จ ขนฺธเหติ
จ วุฏฐาติ, พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตหิ
วุฏฐาติ. ตํปโยคบุปฺปฏิบฺบสฺสทฺตคฺคา อุปฺปชฺชติ
สมฺมาทิสฺสึ, มกฺกสฺเสตฺถิ ผลํ.

เห็น ย่อมออกจากมิจฉาทิสฺสึ ย่อมออกจาก
เหล่าภิเลเสอันเป็นไปตามมิจฉาทิสฺสึนั้น จาก
ชั้นทั้งหลาย และจากสรรพนิมิตภายนอก
สัมมาทิสฺสึย่อมเกิดขึ้น เพราะปโยคะซึ่งเป็น
เหตุออกไปจากส่วนทั้งสอง ทั้งภายในและ
ภายนอกนั้น เป็นคุณชาติสงบระงับ ข้อที่
ปโยคะเป็นคุณชาติสงบระงับ นี้ เป็นผลของ
มรรค.

อภินิโรปนฺนุเจเน สมฺมาสงฺกปฺโป
มิจฺฉาสงฺกปฺปา วุฏฐาติ, ททนุวตฺตกภิเลเสหิ
จ ขนฺธเหติ จ วุฏฐาติ, พหิทฺธา จ
สพฺพนิมิตฺเตหิ จ^๑ วุฏฐาติ. ตํปโยคบุ-
ปฺปฏิบฺบสฺสทฺตคฺคา อุปฺปชฺชติ สมฺมาสงฺกปฺโป,
มกฺกสฺเสตฺถิ ผลํ.

ญาณชื่อว่าสัมมาสังกัปปะ เพราะ
อรรถว่าคำร้ออก ย่อมออกจากมิจฉา-
สังกัปปะ...

ปริกฺกทฺทฺเจเน สมฺมาวาจา มิจฺฉา-
วาจาย วุฏฐาติ, ททนุวตฺตกภิเลเสหิ จ
ขนฺธเหติ จ วุฏฐาติ, พหิทฺธา จ
สพฺพนิมิตฺเตหิ วุฏฐาติ. ตํปโยคบุปฺปฏิบฺบสฺ-

ชื่อว่าสัมมาวาจา เพราะอรรถว่า
กำหนด ย่อมออกจากมิจฉาวาจา...

^๑ ฉ. เอตุถนฺตเร จสทฺโท นคฺถิ.

สทุตตะตา อุปปชชติ สุมมาวาจา, มกุกสะเสตตี
ผล.

สมุฏฐานุเจณ สุมมากมมุนโต
มิจจาณมมุนตา วุฏฐาติ, ตทนุวตฺตกกีเลเสหิ
จ ขนฺเฑหิ จ วุฏฐาติ, พหิทฺธา จ
สพฺพนิมิตฺเตหิ วุฏฐาติ. ตปฺโยคปฺปฏฺิปปสฺ-
สทุตตะตา อุปปชชติ สุมมากมมุนโต,
มกุกสะเสตตี ผล.

ชื่อว่าสัมมากัมมันตะ เพราะอรรถว่า
เป็นสมุฏฐานย่อมออกจากมิจจกัมมันตะ...

โวทานุเจณ สุมมาอาชีโว
มิจจาอาชีวา วุฏฐาติ, ตทนุวตฺตกกีเลเสหิ
จ ขนฺเฑหิ จ วุฏฐาติ, พหิทฺธา จ
สพฺพนิมิตฺเตหิ วุฏฐาติ. ตปฺโยคปฺปฏฺิปปสฺ-
สทุตตะตา อุปปชชติ สุมมาอาชีโว,
มกุกสะเสตตี ผล.

ชื่อว่าสัมมาอาชีวะ เพราะอรรถว่า
ผ่องแผ้ว ย่อมออกจากมิจจาอาชีวะ...

ปกุกกหฺมฺเจณ สุมมาวาયાโม มิจจา-
วายามา วุฏฐาติ, ตทนุวตฺตกกีเลเสหิ จ
ขนฺเฑหิ จ วุฏฐาติ, พหิทฺธา จ
สพฺพนิมิตฺเตหิ จ^๑ วุฏฐาติ. ตปฺโยคป-

ชื่อว่าสัมมาวายามะ เพราะอรรถว่า
ประคองไว้ ย่อมออกจากมิจจาวายามะ...

^๑ ฉ. เอตฺถนฺตเร จสทุโท นตฺถิ.

ปฏิบัติสัทธตฺตา อุบฺปะชฺชติ สมฺมาวายาโม,
มกฺกสฺเสตฺถิ ผลํ.

อุปฺภูจฺจานฺภูเจณ สมฺมาสฺสติ มิจฺฉาสฺตียา
วฺภูจฺจติ, ตทฺนฺวตฺตกฺกิลฺลเสหิ จ ชนฺเชหิ จ
วฺภูจฺจติ, พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตหิ วฺภูจฺจติ.
ตํปโยคฺคฺบฺปฏิบัติสัทธตฺตา อุบฺปะชฺชติ
สมฺมาสฺสติ, มกฺกสฺเสตฺถิ ผลํ.

ชื่อว่าสัมมาสฺสติ เพราะอรรถว่าตั้งมั่น
ย่อมออกจากมิจฉาสฺติ...

อวิกฺเขปฺภูเจณ สมฺมาสมาธิ มิจฺฉา-
สมาธิโต วฺภูจฺจติ, ตทฺนฺวตฺตกฺกิลฺลเสหิ จ
ชนฺเชหิ จ วฺภูจฺจติ, พหิทฺธา จ
สพฺพนิมิตฺเตหิ วฺภูจฺจติ, ตํปโยคฺคฺบฺปฏิบัติ-
สัทธตฺตา อุบฺปะชฺชติ สมฺมาสมาธิ,
มกฺกสฺเสตฺถิ ผลํ.

ชื่อว่าสัมมาสมาธิ เพราะอรรถว่าไม่
ฟุ้งซ่าน ย่อมออกจากมิจฉาสมาธิ ออกจาก
เหล่ากิลเลสที่เป็นไปตามมิจฉาสมาธินั้น จาก
ชั้นทั้งหลาย และจากสรรพนิมิตภายนอก
สัมมาสมาธิย่อมเกิดขึ้น เพราะปโยคะซึ่ง
เป็นเหตุออกไปจากส่วนทั้งสอง ทั้งภายใน
และภายนอกนั้น เป็นคุณชาติสงบระงับ ข้อที่
ปโยคะเป็นคุณชาติสงบระงับนี้ เป็นผลของ
มรรค.

สกฺทาคามิมกฺกชฺเณ ทสฺสนฺภูเจณ
สมฺมาทิจฺฉิ ๗เปฯ อวิกฺเขปฺภูเจณ
สมฺมาสมาธิ โอฟาริกา กามราคสณฺโณชฺณา

ในขณะแห่งสกทาคามิมรรค มรรค
ชื่อว่าสัมมาทิจฺฉิ เพราะอรรถว่าเห็น...
ชื่อว่าสัมมาสมาธิ เพราะอรรถว่าไม่ฟุ้งซ่าน

คุณฺที เศษ-คุณฺรัตนา-คุณฺวรวรรตฺน-คุณฺฉิครินฺทร อีสฺสระยังฺยิน
สร้ํางตฺนฉบัปพระคัมภีร์ เพื่อถวายเป็นพุทฺธบูชา

ปฏิขณฺโณชฌา โอบาริกา กามราคานุสยา
 ปฏิฆานุสยา วุฏฺฐาติ, ตทฺทวตฺตกฺกิลเสสฺสึ จ
 ชนฺธึ จ วุฏฺฐาติ, พหิตฺธา จ
 สพฺพนิมิตฺเตหิ วุฏฺฐาติ. ตํปโยคํปฏฺธิปฺส-
 สทฺธตฺตา อูปฺชชฺติ สมฺมาสมฺมาธิ,
 มกฺกสฺเสตฺถิ ผลํ.

ย่อมออกจากกามราคสังโยชน์ ปฏิขณฺโณชฌา
 กามราคานุสย ปฏิฆานุสย ส่วนทยาย ๆ
 ย่อมออกจากเหล่ากิเลสที่เป็นไปตามมิจฉา-
 สมานัน จากชั้นทั้งหลายและจากสรรพ-
 นิมิตภายนอก สัมมาสมมาธิย่อมเกิดขึ้น
 เพราะปโยคะซึ่งเป็นเหตุออกไปจากส่วนทั้ง
 สอง ทั้งภายในและภายนอกนั้น, เป็น
 คุณชาติสงบระงับ ข้อที่ปโยคะเป็นคุณชาติ
 สงบระงับนี้เป็นผลของมรรค.

อนากามิมกฺกกฺขณฺเณ ทสฺสนฺนุ เจน
 สมฺมาทิฏฺฐิ ฯเปฯ อวิกฺเขปนฺนุ เจน
 สมฺมาสมฺมาธิ อณฺุสทฺทตา กามราคสฺโณชฌา
 ปฏิขณฺโณชฌา อณฺุสทฺทตา กามราคานุสยา
 ปฏิฆานุสยา วุฏฺฐาติ, ตทฺทวตฺตกฺกิลเสสฺสึ
 จ ชนฺธึ จ วุฏฺฐาติ, พหิตฺธา จ
 สพฺพนิมิตฺเตหิ วุฏฺฐาติ. ตํปโยคํปฏฺธิปฺส-
 สทฺธตฺตา อูปฺชชฺติ สมฺมาสมฺมาธิ, มกฺกสฺเสตฺถิ
 ผลํ.

ในขณะที่แห่งอนากามิมรรค มรรค
 ชื่อว่าสัมมาทิฐิ เพราะอรรถว่าเห็น...
 ชื่อว่าสัมมาสมมาธิ เพราะอรรถว่าไม่ฟังชาน
 ย่อมออกจากกามราคสังโยชน์ ปฏิขณฺโณชฌา
 กามราคานุสย ปฏิฆานุสย ส่วนละเอียดย ๆ
 ย่อมออกจากเหล่ากิเลส ที่เป็นไปตาม
 มิจฉาสมานัน จากชั้นทั้งหลายและจาก
 สรรพนิมิตภายนอก สัมมาสมมาธิย่อมเกิดขึ้น
 เพราะปโยคะ ซึ่งเป็นเหตุออกไปจากส่วน
 ทั้งสองทั้งภายในและภายนอกนั้นเป็นคุณชาติ

คุณพิ เศษ-คุณรัตนา-คุณวรรรัตน-คุณอิศรินทร อิศสระยังยีน
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

บุญสมทานมรรค .ป-ท.๑-๑๕

สงบระงับ ข้อที่ปโยคะเป็นคุณชาติสงบระงับ
นี้เป็นผลของมรรค.

อรหตฺตมกฺกขณเณ ทสฺสนฺนุเจณ
สมฺมาทิฏฺฐิ ๗เปฯ อวิภฺเขปนฺนุเจณ สมฺมา-
สมาธิ รูปรากา อรูปรากา มานา อุตฺตจฺจา
ถีนมิทฺธา อวิชฺชาย ภวราคานุสฺยา
มานานุสฺยา อวิชฺชานุสฺยา วุฏฺฐาติ,
ตทฺทวตฺตกฺกิลเสสฺสึ จ ชนฺนุเชทฺธิ จ วุฏฺฐาติ,
พหิทฺธา จ สพฺพนมิตฺเตทฺธิ วุฏฺฐาติ.
ตปฺปโยคปฺปฏฺธิปฺปสฺสทฺธตฺตา อปฺปชฺชติ สมฺมา-
สมาธิ, มกฺกสฺเสตฺถิ ผลํ. ตณฺหาทฺฏฺเจณ ฅาณํ,
ปชานนฺนุเจณ ปณฺญา. เตน วุจฺจติ
ปโยคปฺปฏฺธิปฺปสฺสทฺธิปณฺญา ผลเณ ฅาณํ.

ในขณะที่แห่งอรหัตมรรค, มรรคชื่อว่า
สัมมาทิฐิ เพราะอรรถว่าเห็น... ชื่อว่า
สัมมาสมาธิ เพราะอรรถว่าไม่ฟุ้งซ่าน ย่อม
ออกจากรูปราคะ อรูปราคะ มานะ
อุตฺตจจะ ถีนมิทฺธะ อวิชฺชา ภวราคานุสฺย
มานานุสฺย อวิชฺชานุสฺย ย่อมออกจากเหล่า
กิลเลสที่ เป็นไปตามมิจฉาทิฐินั้น จากชั้น
ทั้งหลาย และจากสรรพนิมิตกายนอก
สัมมาสมาธิย่อมเกิดขึ้น เพราะปโยคะซึ่ง
เป็นเหตุออกไปจากส่วนทั้งสอง ทั้งภายใน
และภายนอกนั้นเป็นคุณชาติสงบระงับ, ข้อที่
ปโยคะเป็นคุณชาติสงบระงับนี้ เป็นผลของ
มรรค ชื่อว่าญาณ เพราะอรรถว่ารู้ธรรม
นั้น ๆ ชื่อว่าปัญญา เพราะอรรถว่ารู้ชัด
เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาในอัน
ระงับปโยคะ ชื่อว่าผลญาณ.

ผลญาณิทฺเตโส ทฺวาทสโม.

ผลญาณิทฺเตสฺส ทิ ๑๒ จป.

คุณหญิงโบลี คอมันตร์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๓. วิมุตติญาณนิตเทศ

๑๓. วิมุตติญาณนิตเทศ

๖๔. กถิ จินฺนมนุสฺสเน^๑ ปณฺณา
 วิมุตฺติญาณํ ? โสตาปตฺติมคฺเคน สกฺกายทฺธิฏฺฐิ
 วิจิกิจฺฉา สลฺลพฺพปฺรามาโส ทฺธิฏฺฐานุสฺโย
 วิจิกิจฺฉานุสฺโย อตฺตโน จิตฺตสฺส
 อุกฺกิลเสสา สมฺมา สมฺมุจฺฉินฺนา โทหนฺติ,
 อิมฺหิ ปณฺจทฺธิ อุกฺกิลเสสฺหิ สปริยฺญฺจฺฉาเนทฺธิ
 จิตฺตํ วิมุตฺตํ โททฺธิ สฺวิมุตฺตํ. ตํวิมุตฺติ-
 ญาณทฺฐเณ ญาณํ, ปชานนฺทฺฐเณ ปณฺณา.
 เตน วุจฺจติ จินฺนมนุสฺสเน ปณฺณา
 วิมุตฺติญาณํ.

๖๔. ปัญญาในการพิจารณาเห็นอุป-
 กิเลส นั้น ๆ อันอริยมรรคนั้น ๆ คัดเสีย
 แล้ว ชื่อว่าวิมุตติญาณอย่างไร ? อุปกิเลส
 แห่งจิตของตน คือ สักกายทสิฐ วิจิกิจฉา
 สลลพพปรามาส ทิฏฐานุสัย วิจิกิจฉานุสัย
 เป็นกิเลสอันโสตาปัตติมรรคตัดได้ขาดคือแล้ว
 จิตที่หลุดพ้นจากอุปกิเลส ๕ ประการนี้พร้อม
 ด้วยปริยญฺจฺฉานกิเลส เป็นอันพ้นแล้วด้วยดี
 ชื่อว่าญาณ เพราะอรรถว่ารู้วิมุตตินั้น ชื่อว่า
 ปัญญา เพราะอรรถว่ารู้ชัด เพราะเหตุนี้
 ท่านจึงกล่าวว่ ปัญญาในการพิจารณาเห็น
 อุปกิเลส นั้นอันอริยมรรคนั้น ๆ คัดเสียแล้ว
 ชื่อว่าวิมุตติญาณ.

สกทาคามิมคฺเคน โอฟาริกํ กาม-
 ราคสฺสวโณชนํ ปฏฺิขสฺสวโณชนํ โอฟาริกอ
 กามราคานุสฺโย ปฏฺิขานุสฺโย อตฺตโน ปฏฺิขานุสฺย ส่วนหยาบ ๆ เป็นกิเลสอัน

อุปกิเลสแห่งจิตของตน คือกามราค-
 สงโยชนํ ปฏฺิขสงโยชนํ กามราคานุสฺย
 กามราคานุสฺย ส่วนหยาบ ๆ เป็นกิเลสอัน

^๑ จ. จินฺนวภูมานุสฺสเน, เอวมุปริปี.

คุณหญิงโมลี คอยันตร์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ม.ป.ป.พ. ๒๕๐๑

จิตตัสส อุปกภิเลสสา สมฺมา สมฺจจินฺนา
 โทหนฺติ, อิมฺหิ จตฺตฺหิ อุปกภิเลสฺหิ
 สปริยฺญจาเนหิ จิตฺตํ วิมุตฺตํ โทหฺติ สุวิมุตฺตํ.
 ตํวิมุตฺตติณฺณํ ภาณํ, ปชานนฺนุเจเน
 ปณฺณา. เตเน วุจฺจติ จินฺนมนุสฺสเน ปณฺณา
 วิมุตฺตติณฺณํ.

สกทาคามิมรรคตักขาตคฺคิแลว จิตที่หลกพัน
 จากอุปกิเลส ๔ ประการนี้ พร้อมด้วย
 ปริยฺญานกิเลส เป็นอันพันแลวด้วยคฺคิ.
 ชื่อวาญาณ เพราะอรรถวารูวิมุตตินั้น ๑
 ชื่อวาปญฺญา เพราะอรรถวารูชัค เพราะ
 เหตุนั้น ทานจึงกลาววา ปญฺญาในการ
 พิจารณาเห็นอุปกิเลสนั้น ๑ อันอริยมรรค
 นั้น ๑ ตักเสียแลว ชื่อวาวิมุตติณฺณ.

อนาคามิมคฺเคน อณฺสทคฺคํ กามราค-
 สณฺโณชนํ ปฏิฆสณฺโณชนํ อณฺสทคฺโค
 กามราคานุสโย ปฏิฆานุสโย อตฺตโน
 จิตตัสส อุปกภิเลสสา สมฺมา สมฺจจินฺนา
 โทหนฺติ, อิมฺหิ จตฺตฺหิ อุปกภิเลสฺหิ
 สปริยฺญจาเนหิ จิตฺตํ วิมุตฺตํ โทหฺติ สุวิมุตฺตํ.
 ตํวิมุตฺตติณฺณํ ภาณํ, ปชานนฺนุเจเน
 ปณฺณา. เตเน วุจฺจติ จินฺนมนุสฺสเน ปณฺณา
 วิมุตฺตติณฺณํ.

อุปกิเลสแห่งจิตของตน ก็อกามราค-
 สังโยชนํ ปฏิฆสังโยชนํ กามราคานุสย
 ปฏิฆานุสย ส่วนละเอียค ๑ เป็นกิเลสอัน
 อนาคามิมรรคตักขาตคฺคิแลว จิตที่หลกพัน
 จากอุปกิเลส ๔ ประการนี้ พร้อมด้วย
 ปริยฺญานกิเลส เป็นอันพันแลวด้วยคฺคิ.
 ชื่อวาญาณ เพราะอรรถวารูวิมุตตินั้น ๑
 ชื่อวาปญฺญา เพราะอรรถวารูชัค เพราะ
 เหตุนั้น ทานจึงกลาววา ปญฺญาในการ
 พิจารณาเห็นอุปกิเลสนั้น ๑ อันอริยมรรค
 นั้น ๑ ตักเสียแลว ชื่อวาวิมุตติณฺณ.

คุณหญิงโมลี คอมนตรี
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรหตฺตมกฺเคน รูปราโก อรูปราโก
 มาโน อุตฺถจฺจํ อวิชฺชา มานานุสโย
 ภวราคานุสโย อวิชฺชานุสโย อตฺตโน
 จิตฺตสฺส อุกฺกิลเสสา สมนฺมา สมฺมจฺฉินฺนา
 โทหนฺติ, อิมฺเห อญฺจฺหิ อุกฺกิลเสสฺหิ
 สปริยฺญฺจาเนหิ จิตฺตํ วิมุตฺตํ โหติ สุวิมุตฺตํ.
 ตํวิมุตฺตติณฺณาคฺกุญฺเณ ฌานํ, ปชานนญฺเณ
 ปณฺญา. เตน วุจฺจติ จินฺนมนุสฺสเน ปณฺญา
 วิมุตฺตติณฺณํ. ตํณฺณาคฺกุญฺเณ ฌานํ,
 ปชานนญฺเณ ปณฺญา. เตน วุจฺจติ
 จินฺนมนุสฺสเน ปณฺญา วิมุตฺตติณฺณํ.

อุปกิเลสแห่งจิตของตน คือ รูปราคะ
 อรูปราคะ มานะ อุตฺถจฺจจะ อวิชชา
 มานานุสสัย ภวราคานุสสัย อวิชชานุสสัย เป็น
 กิเลสอันอรหัตมรรคตัดขาดก็แล้ว, จิตที่
 หลุดพ้นจากอุปกิเลส ๘ ประการนี้ พร้อม
 ด้วยปริยญฺฐานกิเลส เป็นอันพ้นแล้วด้วยดี.
 ชื่อว่าญาณ เพราะอรธว่ารู้วิมุตตินั้น ชื่อว่า
 ปัญญา เพราะอรธว่ารู้ชัด เพราะเหตุนี้
 ท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาในการพิจารณาเห็น
 อุปกิเลสนั้น ๆ อันอริยมรรคนั้น ๆ ตัด
 เสียแล้ว ชื่อว่าวิมุตติญาณ.

วิมุตติญาณนิตเทโส เตรสโม.

วิมุตติญาณนิตเทส ที่ ๑๓ จบ.

๑๔. ปัจจเวกขณญาณนิตเทส

๑๔. ปัจจเวกขณญาณนิตเทส

๖๕. กถํ ททา สมฺพาคเต^๑ ธมฺเม
 ปสฺสเน ปณฺญา ปัจจเวกฺขณเณ ฌานํ :

๖๕. ปัญญาในการพิจารณาเห็นธรรม
 ที่ปรากฏในขณะนั้น ชื่อว่าปัจจเวกขณญาณ

^๑ ภาโว (สหพุทธ) สมฺพาคเต.

คุณหญิงโยลี คอมนตร์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ม.ป.ช. ม.ป.ท. ม.ป.ว. ม.ป.ศ. ม.ป.ด. ม.ป.น. ม.ป.บ. ม.ป.ป.

โศดาปัตติมคฺคกฺขณฺเฏ หสฺสนุญฺเณ สมนฺมาทิสฺสึ อีหํ : ในขณะแห่งโศดาปัตติมรค
 ตทา สมนฺทาคตา. อภินิโรปนุญฺเณ สมนฺมา- มรคชื่อว่ำสันฺมาทิสฺสึ เพราะอรรถว่ำเห็นมา
 สกฺกปะโป ตทา สมนฺทาคโต. ปริกฺคหฺณุญฺเณ ปราคฺคฺทฺในขณะนั้น ชื่อว่ำสันฺมาสังักปะ
 สมนฺมาวำจา ตทา สมนฺทาคตา. เพราะอรรถว่ำคำรอก ชื่อว่ำสันฺมาวำจา
 สมนฺนุญฺเณ สมนฺมากมนฺนุโต ตทา เพราะอรรถว่ำกำหนด... ชื่อว่ำสันฺมา-
 สมนฺทาคโต. โเวทานุญฺเณ สมนฺมาอาชีโว กัมนฺนิตะ เพราะอรรถว่ำเป็นสนฺนุฐาน...
 ตทา สมนฺทาคโต. ปกฺคหฺณุญฺเณ ชื่อว่ำสันฺมาอาชีวะ เพราะอรรถว่ำผองแผ้ว
 สมนฺมาวำยามโ ตทา สมนฺทาคโต. ... ชื่อว่ำสันฺมาวำยามะ เพราะอรรถว่ำ
 อุปนฺนุญฺเณ สมนฺมาสฺติ ตทา สมนฺทาคตา. ประคองไว้... ชื่อว่ำสันฺมาสฺติ เพราะ
 อวิกฺเคปนฺนุญฺเณ สมนฺมาสมาธิ ตทา อรรถว่ำตั้งมั่น ชื่อว่ำสันฺมาสมาธิ เพราะ
 สมนฺทาคโต. อรรถว่ำไม่ฟุ้งชำนมาปราคฺคฺทฺในขณะนั้น.

อุปนฺนุญฺเณ สติสมนฺโพชณฺงฺโก ชื่อว่ำสติสมนฺโพชณฺงฺกฺ เพราะอรรถว่ำ
 ตทา สมนฺทาคโต. ปวิจยฺญฺเณ ธมฺมวิจย- ตั้งมั่น... ชื่อว่ำธรรมวิจยสมนฺโพชณฺงฺกฺ
 สมนฺโพชณฺงฺโก ตทา สมนฺทาคโต. ปกฺคหฺณุญฺเณ เพราะอรรถว่ำเลือกเฟ้น... ชื่อว่ำวิริย-
 วิริยสมนฺโพชณฺงฺโก ตทา สมนฺทาคโต. สมนฺโพชณฺงฺกฺ เพราะอรรถว่ำประคองไว้...
 ผรณฺญฺเณ ปิตฺติสมนฺโพชณฺงฺโก ตทา ชื่อว่ำปิตฺติสมนฺโพชณฺงฺกฺ เพราะอรรถว่ำแผ่
 สมนฺทาคโต. อุปสมฺนุญฺเณ ปสฺสฺสฺทฺธิ- ชำนไป... ชื่อว่ำปัสสฺสฺทฺธิสมนฺโพชณฺงฺกฺเพราะ
 สมนฺโพชณฺงฺโก ตทา สมนฺทาคโต. อรรถว่ำสงบระงับ... ชื่อว่ำสมาธิ-
 อวิกฺเคปนฺนุญฺเณ สมาธิสมนฺโพชณฺงฺโก ตทา สมนฺโพชณฺงฺกฺ เพราะอรรถว่ำไม่ฟุ้งชำน...

คุณหญิงไมลี คอมันตร์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สมุทาคโต. ปฏิสงฺขานญฺเจน อุกฺเขชา-
สมุโพชฌงฺโก ตทา สมุทาคโต.

ชื่อว่าอุเบกขาสัมโพชฌงค์ เพราะอรรถว่า
พิจารณาหาทางมาปรากฏในขณะนั้น.

อสฺสทฺธิเย อกมฺปิยญฺเจน สทฺธาพลํ
ตทา สมุทาคตํ. โภสฺชเช อกมฺปิยญฺเจน
วิริยพลํ ตทา สมุทาคตํ. ปมาเท
อกมฺปิยญฺเจน สติพลํ ตทา สมุทาคตํ.
อุทฺตจฺเจ อกมฺปิยญฺเจน สมาธิพลํ ตทา
สมุทาคตํ. อวิชฺชาย อกมฺปิยญฺเจน ปณฺณาพลํ
ตทา สมุทาคตํ.

ชื่อว่าสัทธาผละ เพราะอรรถว่าไม่
หวั่นไหว ในเพราะความไม่มีศรัทธา...
ชื่อว่าวิริยผละ เพราะอรรถว่าไม่หวั่นไหว
ในเพราะความเกียจคร้าน... ชื่อว่า
สติผละ เพราะอรรถว่าไม่หวั่นไหวใน
เพราะความประมาท... ชื่อว่าสมาธิผละ
เพราะอรรถว่าไม่หวั่นไหว ในเพราะความ
ฟุ้งซ่าน... ชื่อว่าปัญญาผละ เพราะอรรถ
ว่าไม่หวั่นไหวในเพราะอวิชชามาปรากฏใน
ขณะนั้น.

อธิโมกฺขญฺเจน สทฺธินฺทุริยํ ตทา
สมุทาคตํ. ปคฺคทญฺเจน วิริยินฺทุริยํ ตทา
สมุทาคตํ. อุกฺกุจฺจานญฺเจน สตินฺทุริยํ ตทา
สมุทาคตํ. อวิกฺเขปญฺเจน สมาธินฺทุริยํ ตทา
สมุทาคตํ. ทสฺสนญฺเจน ปณฺณินฺทุริยํ ตทา
สมุทาคตํ.

ชื่อว่าสัทธินทรีย์ เพราะอรรถว่า
น้อมใจเชื่อ... ชื่อว่าวิริยินทรีย์ เพราะ
อรรถว่าระคองไว้... ชื่อว่าสตินทรีย์
เพราะอรรถว่าตั้งมั่น... ชื่อว่าสมาธิทรีย์
เพราะอรรถว่าไม่ฟุ้งซ่าน... ชื่อว่า
ปัญญาทรีย์ เพราะอรรถว่าเห็นมาปรากฏใน
ขณะนั้น.

คุณหญิงโมลี คอมนตร์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาธิปเตยฺยญฺเฐน อินฺทริยฺ^๑ ตทา ชื่อว่าอินทรีย์ เพราะอรรถว่าเป็น
 สมุทาคคฺ. อกมฺปิยญฺเฐน พลฺ^๒ ตทา ใหญ่... ชื่อว่าพละ เพราะอรรถว่าไม่
 สมุทาคคฺ. นิยฺยานญฺเฐน สมฺโพชฌนฺโค^๓ หวันไหว... ชื่อว่าสัสมโพชฌนฺคฺ เพราะ
 ตทา สมุทาคโค. เหตุญฺเฐน^๔ มคฺโค ตทา อรรถว่านำออก... ชื่อว่ามรรค เพราะ
 สมุทาคโค. อุปญฺจานญฺเฐน สติปญฺจานา อรรถว่าเป็นเหตุ... ชื่อว่าสติปญฺจาน
 ตทา สมุทาคตา. ปทหนญฺเฐน สมฺมปฺปธานา เพราะอรรถว่าตั้งมั่น... ชื่อว่าสัสมปฺปธาน
 ตทา สมุทาคตา. อิชฺฌนญฺเฐน อิทฺธิปาทา เพราะอรรถว่าตั้งไว้... ชื่อว่าอิทธิปาท
 ตทา สมุทาคตา. ตถญฺเฐน สจฺจา ตทา เพราะอรรถว่าสำเร็จ... ชื่อว่าสัจจะ
 สมุทาคตา. อวิกฺเขปญฺเฐน สมฺโถ ตทา เพราะอรรถว่าแท้... ชื่อว่าสมถะ เพราะ
 สมุทาคโค. อรรถว่าไม่ฟังชาน มาปรากฏในขณะนั้น.

อนุปสฺสณญฺเฐน วิปสฺสนา ตทา สมุทาคตา. ชื่อว่าวิปัสสนา เพราะอรรถว่าพิจารณาเห็น
 เอกรสนญฺเฐน สมถวิปสฺสนา ตทา ... ชื่อว่าสมถวิปัสสนา เพราะอรรถว่า
 สมุทาคตา. อนตฺวิตฺตณญฺเฐน ยุกนทฺธํ ตทา มีกิจอย่างเดียวกัน... ชื่อว่าเนื่องกันเป็นคู่
 สมุทาคคฺ. สัวรญฺเฐน สึลวิสุทฺธิ ตทา เพราะอรรถว่าไม่ล่องเลยกัน... ชื่อว่า
 สมุทาคตา. อวิกฺเขปญฺเฐน จิตฺตวิสุทฺธิ ตทา สึลวิสุทฺธิ เพราะอรรถว่าสังวร... ชื่อว่า
 สมุทาคตา. ทสฺสณญฺเฐน ทิฏฺฐวิสุทฺธิ ตทา จิตฺตวิสุทฺธิ เพราะอรรถว่าไม่ฟังชาน...

^๑ โป. ฉ. อิ. อินฺทริยา ตทา สมุทาคตา.

^๒ ฉ. อิ. พลา ตทา สมุทาคตา.

^๓ ฉ. อิ. สมฺโพชฌนฺคา...คตา.

^๔ ฉ. อิ. เหตุญฺเฐน.

คุณหญิงโมลี คอมนตร์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

สมุทาคตา. วิมุตตญาณ วิโมกฺโข ตทา ชื่อว่าทริวิสุทธิ เพราะอรรถว่าเห็น...
 สมุทาคโต. ปฏิเวธญาณ^๑ วิชฺชา ตทา ชื่อว่าวิโมกข์ เพราะอรรถว่าหลุดพ้น...
 สมุทาคตา. ปริจจาคญาณ วิมุตฺติ ตทา ชื่อว่าวิชชา เพราะอรรถว่าแทงตลอด...
 สมุทาคตา. สมุจฺเจตญาณ ขเย ฌานํ ตทา ชื่อว่าวิมุตติ เพราะอรรถว่าบริจาค...
 สมุทาคตํ. ชื่อว่าชยญาณ เพราะอรรถว่าตัดได้เค็ดขาด
 มาปรากฏในขณะนั้น.

ฉนฺโท มุลญาณ ตทา สมุทาคโต. ชื่อว่าฉันทะ เพราะอรรถว่าเป็นมูล
 มนสิกาโร สมุฏฺฐานญาณ ตทา สมุทาคโต. ... ชื่อว่ามนสิการ เพราะอรรถว่าเป็น
 ผสฺโส สโมธานญาณ ตทา สมุทาคโต. สมุฏฺฐาน... ชื่อว่าผัสสะ เพราะอรรถว่า
 เวทนา สโมสรณญาณ ตทา สมุทาคตา. เป็นที่รวม... ชื่อว่าเวทนา เพราะอรรถ
 สมาธิ ปมุขญาณ ตทา สมุทาคโต. สติ ว่าเป็นที่ประชุม... ชื่อว่าสมาธิ เพราะ
 อาธิปเตยฺยญาณ ตทา สมุทาคตา. ปณฺญา อรรถว่าเป็นประธาน... ชื่อว่าสติ เพราะ
 ตทฺตตรญาณ ตทา สมุทาคตา. วิมุตฺติ อรรถว่าเป็นใหญ่... ชื่อว่าปัญญา เพราะ
 สารญาณ ตทา สมุทาคตา. อมโตคธํ อรรถว่ายิ่งกว่าธรรมนั้น ๆ... ชื่อว่าวิมุตติ
 นิพฺพานํ ปรีโยสานญาณ ตทา สมุทาคตํ. เพราะอรรถว่าเป็นแก่นสาร... ชื่อว่า
 วุฏฺฐิตฺตฺวา ปัจจเวกฺขติ, อิมํ ธมฺมา ตทา นิพพานอันหยั่งลงในอมตะ เพราะอรรถว่า
 สมุทาคตา. เป็นที่สุดปรากฏในขณะนั้น พระโยคาวจร
 ออกจากสมาบัติแล้ว ย่อมพิจารณาเห็นว่า
 ธรรมเหล่านี้ปรากฏในขณะนั้น.

^๑ ฉ. ปฏิเวธญาณ.

คุณหญิงโมลี คอมันตร์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โสตตปตติผลกฺขณเณ ทสฺสนญฺเณ
 สฺมมาทิจฺฉิ ตทา สฺมฺทาคตา. อภินิโรป-
 นญฺเณ สฺมมาสงฺกปฺโป ตทา สฺมฺทาคโต
 ๑เปฯ ปฏิบฺปสฺสทฺธญฺเณ อนฺนปฺปาเท ฌาณํ
 ตทา สฺมฺทาคตํ. ฉนฺโท มุลญฺเณ ตทา
 สฺมฺทาคโต. มนสิกาโร สฺมฺญฺจานญฺเณ ตทา
 สฺมฺทาคโต. ผสฺโส สโมธานญฺเณ ตทา
 สฺมฺทาคโต. เวทนา สโมสรณญฺเณ ตทา
 สฺมฺทาคตา. สฺมาธิ ปมฺขญฺเณ ตทา
 สฺมฺทาคโต. สติ อาธิปเตยฺยญฺเณ ตทา
 สฺมฺทาคตา. ปณฺญา ตทฺตฺตรญฺเณ ตทา
 สฺมฺทาคตา. วิมุตฺติ สारญฺเณ ตทา
 สฺมฺทาคตา. อมโตคธํ นิพฺพานํ ปรีโยสา-
 นญฺเณ ตทา สฺมฺทาคตํ. วุฏฺฐหิตฺวา
 ปจฺจเวกฺขติ, อิเม ฌมฺมา ตทา
 สฺมฺทาคตา.

ในขณะแห่งโสตตปตติผล มรรคชื่อว่า
 สัมมาทิจฺฉิ เพราะอรรถว่าเห็นปรากฏในขณะ
 นั้น ชื่อว่าสัมมาสังกัปปะ เพราะอรรถว่า
 คำร้ออก... ชื่อว่าอนุปปาตญาณ (ญาณใน
 ความไม่เกิดขึ้น) เพราะอรรถว่าระงับ...
 ชื่อว่าฉันทะ เพราะอรรถว่าเป็นมูล...
 ชื่อว่ามนสิการ เพราะอรรถว่าเป็น
 สฺมฺญฺจาน... ชื่อว่าวิมุตติ เพราะอรรถว่า
 เป็นแก่นสาร... ชื่อว่านิพพานอันหยั่งลงใน
 อมตะ เพราะอรรถว่าเป็นที่สุด (ธรรม
 เหล่านี้) มาปรากฏในขณะนั้น พระโยคา-
 วจรออกจากสมาบัติแล้ว ย่อมพิจารณาเห็น
 ว่า ธรรมเหล่านี้ปรากฏในขณะนั้น.

สกทากามิมกฺกกฺขณเณ ๑เปฯ
 สกทากามิผลกฺขณเณ ๑เปฯ อนาคามิ-
 มกฺกกฺขณเณ ๑เปฯ อนาคามิผลกฺขณเณ ๑เปฯ

ในขณะแห่งสกทากามิมรรค... ใน
 ขณะแห่งสกทากามิผล... ในขณะแห่ง
 อนาคามิมรรค... ในขณะแห่งอนาคามิผล

คุณหญิงโมลี คอมันตร์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรหตุตมกุกฺขณฺเณ ทสฺสํญฺเจน สมฺมาทิฏฺฐิ... ในขณะแห่งอรหัตมรรค มรรคชื่อว่า
 ตทา สมฺทาคตา ฯเปฯ สมฺจุเจตฺถญฺเจน ขเย สัมมาทิฐิ เพราะอรรถว่าเห็นมาปรากฏใน
 ฌาณํ ตทา สมฺทาคตํ. ฉนฺโท มุลญฺเจน ตทา ขณะนั้น... ชื่อว่าชยญาณ เพราะอรรถว่า
 สมฺทาคโต ฯเปฯ อมโตคธํ นิพฺพานํ ตัดได้เด็ดขาด... ชื่อว่าฉันทะ เพราะ
 ปรีโยสานญฺเจน ตทา สมฺทาคตํ. วุฏฺฐหิตฺวา อรรถว่าเป็นมูล... ชื่อว่านิพพานอันหยั่งลง
 ปัจจเวกฺขติ, อีเม ธมฺมา ตทา สมฺทาคตา. ในอมตะ เพราะอรรถว่าเป็นที่สุด (ธรรม

เหล่านี้) มาปรากฏในขณะนั้น พระ-
 โยคาวจรออกจากสมาบัติแล้ว ย่อมพิจารณา
 เห็นว่า ธรรมเหล่านี้ปรากฏในขณะนั้น.

อรหตุตมผลกฺขณฺเณ ทสฺสํญฺเจน
 สมฺมาทิฏฺฐิ ตทา สมฺทาคตา ฯเปฯ ในขณะแห่งอรหัตผล มรรคชื่อว่า
 ปฏิปฺปสฺสทฺถญฺเจน อนุปฺปาเท ฌาณํ ตทา สัมมาทิฐิ เพราะอรรถว่าเห็นมาปรากฏใน
 สมฺทาคตํ. ฉนฺโท มุลญฺเจน ตทา สมฺทาคโต ขณะนั้น... ชื่อว่าอนุปปาทญาณ เพราะ
 ฯเปฯ อมโตคธํ นิพฺพานํ ปรีโยสานญฺเจน อรรถว่าระงับ... ชื่อว่าฉันทะ เพราะ
 ตทา สมฺทาคตํ. วุฏฺฐหิตฺวา ปัจจเวกฺขติ, อรรถว่าเป็นมูล... ชื่อว่านิพพานอันหยั่งลง
 อีเม ธมฺมา ตทา สมฺทาคตา. ตํถาทฺถญฺเจน ในอมตะ เพราะอรรถว่าเป็นที่สุด (ธรรม
 ฌาณํ, ปชานนญฺเจน ปณฺณา. เตน วุจฺจติ เหล่านี้) ปรากฏในขณะนั้น พระโยคาวจร
 ตทา สมฺทาคเต ธมฺเม ปสฺสเน ปณฺณา ออกจากสมาบัติแล้ว ย่อมพิจารณาเห็นว่า
 ปัจจเวกฺขณฺเณ ฌาณํ. ธรรมเหล่านี้ปรากฏในขณะนั้น. ชื่อว่าญาณ
 เพราะอรรถว่ารู้ธรรมนั้น ๆ ชื่อว่าปัญญา

เพราะอรรถว่าเห็นมาปรากฏใน
 ขณะนั้น... ชื่อว่าอนุปปาทญาณ เพราะ
 อรรถว่าระงับ... ชื่อว่าฉันทะ เพราะ
 อรรถว่าเป็นมูล... ชื่อว่านิพพานอันหยั่งลง
 ในอมตะ เพราะอรรถว่าเป็นที่สุด (ธรรม
 เหล่านี้) ปรากฏในขณะนั้น พระโยคาวจร
 ออกจากสมาบัติแล้ว ย่อมพิจารณาเห็นว่า
 ธรรมเหล่านี้ปรากฏในขณะนั้น. ชื่อว่าญาณ
 เพราะอรรถว่ารู้ธรรมนั้น ๆ ชื่อว่าปัญญา

คุณหญิงโมลี คอมนตร์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เพราะอรรถว่ารู้ชัด เพราะเหตุนี้ ท่านจึง
กล่าวว่า ปัญญาในการพิจารณาเห็นธรรมที่
ปรากฏในขณะนั้น ชื่อว่าปัจจเวกขณญาณ.

ปัจจเวกขณญาณนิตฺเตโส จุทฺทสโม.

ปัจจเวกขณญาณนิตฺเตโส ที่ ๑๔ จบ.

๑๕. วัตถุนานัตตญาณนิตฺเตโส

๖๖. กถิ อชฺฌตฺตวตฺถานเ ปณฺณา
วัตถุนานตฺเต ฌานํ ? กถิ อชฺฌตฺตํ^๑ ฐมฺเม
วตฺถเตติ ? จกฺขุ อชฺฌตฺตํ วตฺถเตติ, โสถํ
อชฺฌตฺตํ วตฺถเตติ, ฆานํ อชฺฌตฺตํ วตฺถเตติ,
ชีวหํ อชฺฌตฺตํ วตฺถเตติ, กายํ อชฺฌตฺตํ
วตฺถเตติ, มนํ อชฺฌตฺตํ วตฺถเตติ.

กถิ จกฺขุ อชฺฌตฺตํ วตฺถเตติ ? จกฺขุ^๒
อวิชฺชาสมฺภูตฺตํ วตฺถเตติ, จกฺขุ ตณฺหา-

๑๕. วัตถุนานัตตญาณนิตฺเตโส

๖๖. ปัญญาในการกำหนดธรรมเป็น
ภายใน ชื่อว่าวัตถุนานัตตญาณอย่างไร ?
พระโยคาวจรย่อมกำหนดธรรมทั้งหลายเป็น
ภายในอย่างไร ? ย่อมกำหนด ตา หู จมูก
ลิ้น กาย ใจ เป็นภายใน.

พระโยคาวจร ย่อมกำหนดจักขุเป็น
ภายในอย่างไร ? ย่อมกำหนดว่า จักขุเกิด

^๑ ฉ. อชฺฌตฺตฐมฺเม .

^๒ ฉ. (สพฺพตฺถ) จกฺขุ .

สมุทฺตุนฺติ ววตฺถเอติ, จกฺขุํ กมฺมสมุทฺตุนฺติ
 ววตฺถเอติ, จกฺขุํ อาหารสมุทฺตุนฺติ ววตฺถเอติ,
 จกฺขุํ จตฺตุนฺนํ มหาภูตานิ อุปาทายาติ
 ววตฺถเอติ, จกฺขุํ อุปฺปนฺนุนฺติ ววตฺถเอติ,
 จกฺขุํ สมุทฺทาคตฺตุนฺติ ววตฺถเอติ. จกฺขุํ อหุตฺวา
 สมุทฺตํ หุตฺวา น ภวิสฺสตีติ ววตฺถเอติ, จกฺขุํ
 อนตฺตวณฺตโต ววตฺถเอติ.

เพราะอวิชา เกิดเพราะตัณหา เกิด
 เพราะกรรม เกิดเพราะอาหาร อาศัย
 มหาภูตรูป ๔ เป็นไป เกิดแล้วปรากฏแล้ว
 ไม่มีแล้ว กลับมี(จักขุเดียนี่ไม่เป็นเหมือน
 เมื่อก่อน) มีแล้วจักขุไม่มี (บัดนี้เป็นอย่างนี้
 ต่อไปจักขุไม่เป็นเหมือนบัดนี้) ย่อมกำหนด
 จักขุว่ามีที่สุด.

จกฺขุํ อหุตฺวํ อสฺสสฺสํ วิปริณามธมฺมุนฺติ
 ววตฺถเอติ, จกฺขุํ อนิจฺจํ สงฺขตํ ปฏิจฺจ-
 สมุပ္ปนฺนํ ชยธมฺมํ วยธมฺมํ วิวราคธมฺมํ
 นิโรธธมฺมุนฺติ ววตฺถเอติ, จกฺขุํ อนิจฺจโต
 ววตฺถเอติ, โน นิจฺจโต, ทุกฺขโต ววตฺถเอติ;
 โน สุขโต, อนตฺตโต ววตฺถเอติ, โน
 อตฺตโต,

กำหนดจักขุว่า ไม่ยั่งยืน ไม่เที่ยง มีความ
 แปรปรวนไปเป็นธรรมดา ไม่เที่ยง อัน
 ปัจจัยปรุงแต่ง อาศัยปัจจัยเกิดขึ้น มีความ
 ลื่นไปเป็นธรรมดา เสื่อมไปเป็นธรรมดา
 คลายไปเป็นธรรมดา คับไปเป็นธรรมดา
 กำหนดจักขุว่าไม่เที่ยง ไม่กำหนดว่าเที่ยง
 กำหนดว่าเป็นทุกข์ ไม่กำหนดว่าเป็นสุข
 กำหนดว่าเป็นอนัตตา ไม่กำหนดว่าเป็น-
 อัตตา.

นิพฺพิณฺนฺติ; โน นนฺตฺติ, วิรชฺชติ; โน
 รชฺชติ, นิโรเธติ; โน สมฺมเทติ;
 ปฏินิสฺสชฺชติ; โน อาทียติ. อนิจฺจโต

ย่อมเบื่อหน่าย ไม่ยินดี ย่อมคลายกำหนด
 ไม่กำหนด ย่อมให้ระคายค้ำไป ไม่ให้เกิดขึ้น
 ย่อมสลละกิน ไม่ยึดถือ. เมื่อกำหนดว่า

พล.ต.ต.ธงชัย-คุณอำนวย ไชยรักษ์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ววตฺถุณฺโตะ นิจฺจสณฺณํ ปชหติ, ทุกฺขโตะ
 ววตฺถุณฺโตะ สุขสณฺณํ ปชหติ, อนตฺตโตะ
 ววตฺถุณฺโตะ อตฺตสณฺณํ ปชหติ, นิพฺพิทฺตโตะ
 นนฺที ปชหติ, วิรชฺชนฺโตะ รากํ ปชหติ,
 นิโรธฺเณโตะ สมุหํ ปชหติ, ปฏฺินิสฺสชฺชนฺโตะ
 อาทานํ ปชหติ, เอวํ จกฺขุ อชฺฌตฺตํ
 ววตฺถุณฺโตะ.

ไม่เที่ยง ย่อมละความสำคัญว่าเที่ยงได้
 เมื่อกำหนดว่าเป็นทุกข์ ย่อมละความสำคัญ
 ว่าเป็นสุขได้ เมื่อกำหนดว่าเป็นอนัตตา
 ย่อมละความสำคัญว่าเป็นอัตตาได้ เมื่อ
 เบื่อหน่าย ย่อมละความยินดีได้ เมื่อคลาย
 กำหนดย่อมละราคะได้ เมื่อให้ราคะดับ
 ย่อมละเหตุให้เกิดได้ เมื่อสลละกิน ย่อมละ
 ความยึดถือได้ พระโยคาวจรย่อมกำหนด
 จักขุเป็นภายในอย่างนี้.

กถํ โสคํ อชฺฌตฺตํ ววตฺถุณฺโตะ ? โสคํ
 อวิชฺชาสมฺภูตฺตํ ววตฺถุณฺโตะ ฯ เปฯ เอวํ โสคํ
 อชฺฌตฺตํ ววตฺถุณฺโตะ. กถํ สานํ อชฺฌตฺตํ
 ววตฺถุณฺโตะ ? สานํ อวิชฺชาสมฺภูตฺตํ ววตฺถุณฺโตะ
 ฯ เปฯ เอวํ สานํ อชฺฌตฺตํ ววตฺถุณฺโตะ.

พระโยคาวจร ย่อมกำหนดหูเป็น
 ภายในอย่างไร ? ย่อมกำหนดว่าหูเกิด
 เพราะอวิชชา... พระโยคาวจรย่อม
 กำหนดหูเป็นภายในอย่างนี้. พระโยคาวจร
 ย่อมกำหนดจมูกเป็นภายในอย่างไร ? ย่อม
 กำหนดว่าจมูกเกิดเพราะอวิชชา... พระ-
 โยคาวจรย่อมกำหนดจมูกเป็นภายในอย่างนี้.

กถํ ชิวฺหํ อชฺฌตฺตํ ววตฺถุณฺโตะ ? ชิวฺหา
 อวิชฺชาสมฺภูตฺตํ ววตฺถุณฺโตะ, ชิวฺหา ตณฺหา-
 สมฺภูตฺตํ ววตฺถุณฺโตะ, ชิวฺหา กมฺมสมฺภูตฺตํ
 ววตฺถุณฺโตะ, ชิวฺหา อาหารสมฺภูตฺตํ
 เป็นภายในอย่างนี้.

พระโยคาวจร ย่อมกำหนดลิ้นเป็นภายใน
 อย่างไร ? ย่อมกำหนดว่าลิ้นเกิดเพราะ
 อวิชชา... พระโยคาวจรย่อมกำหนดลิ้น
 เป็นภายในอย่างนี้.

พล.ค.ค.ธงชัย-คุณอำนวย ไชยรักษ์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

วตฺถุเถติ, ชิวฺหา จตฺตุนํ มหาภูตานิ
 อุปาทายาติ วตฺถุเถติ, ชิวฺหา อุปฺปนฺนาติ
 วตฺถุเถติ, ชิวฺหา สมฺทากตาติ วตฺถุเถติ,
 ชิวฺหา อหุตฺวา สมฺภูตา : หุตฺวา น
 ภวิสฺสตีติ วตฺถุเถติ, ชิวฺหํ อนฺตวณฺตโต
 วตฺถุเถติ, ชิวฺหา อหุตฺวา อสฺสสฺตา
 วิปริณามธฺมาติ วตฺถุเถติ, ชิวฺหา อนิจฺจา
 สงฺขตา ปฏิจฺจสมฺบุตฺตนา ชยธฺมา วยธฺมา
 วิวราคธฺมา นิโรธธฺมาติ วตฺถุเถติ, ชิวฺหํ
 อนิจฺจโต วตฺถุเถติ; โน นิจฺจโต ๆเปฯ
 ปฏินิสฺสชฺชติ; โน อาทียติ. อนิจฺจโต
 วตฺถุเถนฺโต นิจฺจสฺสณฺมํ ปชฺหติ ๆเปฯ
 ปฏินิสฺสชฺชชฺนฺโต อาทานํ ปชฺหติ. เอวํ ชิวฺหํ
 อชฺฌตฺตํ วตฺถุเถติ.

กถํ กายํ อชฺฌตฺตํ วตฺถุเถติ ? กายโย พระโยคาวจร ย่อมกำหนดกายเป็น
 อวิชฺชาสมฺภูโตติ วตฺถุเถติ, กายโย กายในอย่างไร ? ย่อมกำหนดว่ากายเกิด
 ตณฺหาสมฺภูโตติ วตฺถุเถติ, กายโย เพราะอวิชชา... พระโยคาวจรย่อม
 กมฺมสมฺภูโตติ วตฺถุเถติ, กายโย อาหาร- กำหนดกายเป็นกายในอย่างนี้.
 สมฺภูโตติ วตฺถุเถติ, กายโย จตฺตุนํ
 มหาภูตานิ อุปาทายาติ วตฺถุเถติ, กายโย

พล.ต.ต.ธงชัย-คุณอำนวย ไชยรักษ์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

อุปปนโนติ ววตฺถเตติ, กายโย สมุทาคโตติ
 ววตฺถเตติ, กายโย อหุตฺวา สมภูโต; หุตฺวา
 น ภวิสฺสตีติ ววตฺถเตติ, กายํ อนุตฺวณฺตโต
 ววตฺถเตติ, กายโย อหุตฺโว อสฺสสฺสโต
 วิปริณามธฺมโมติ ววตฺถเตติ, กายโย อนิจฺจโต
 สงฺขโต ปฏิจฺจสมฺภูปนฺโน ชยธฺมโม วยธฺมโม
 วิราคธฺมโม นิโรธธฺมโมติ ววตฺถเตติ, กายํ
 อนิจฺจโต ววตฺถเตติ; โน นิจฺจโต, ทฺกฺขโต
 ววตฺถเตติ; โน สุขโต ฯเปฯ ปฏินิสฺสชฺชตี;
 โน อาทียตี. อนิจฺจโต ววตฺถเตติ
 นิจฺจสณฺณํ ปชหตี, ทฺกฺขโต ววตฺถเตติ
 สุขสณฺณํ ปชหตี ฯเปฯ ปฏินิสฺสชฺชนฺโต
 อาทานํ ปชหตี. เอวํ กายํ อชฺฉตฺตํ
 ววตฺถเตติ.

กถํ มนํ อชฺฉตฺตํ ววตฺถเตติ ? มโน พระโยคาวจร ย่อมกำหนดใจเป็น
 อวิชชาสมฺภูโตติ ววตฺถเตติ, มโน ภายในอย่างไร ? ย่อมกำหนดว่า ใจเกิด
 ตณฺหาสมฺภูโตติ ววตฺถเตติ, มโน เพราะอวิชชา เกิดเพราะตณฺหา เกิด
 กम्मสมฺภูโตติ ววตฺถเตติ, มโน อาหาร- เพราะกรรม เกิดเพราะอาหาร เกิดแล้ว
 สมฺภูโตติ ววตฺถเตติ, มโน อุปปนฺโนติ ปราภฺภูแล้ว ไม่มีแล้วกลับมี(ใจเคี้ยวนี้ไม่

พล.ต.ต.ธงชัย-คุณอำนวย ไชยรักษ์
 สร้างค้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ววตฺถเตติ, มโน สมุททาโกติ ววตฺถเตติ, เป็นเหมือนเมื่อก่อน) มีแล้วจักไม่มี (บัดนี้
 มโน อหุตฺวา สมฺภูโต; หุตฺวา น ภวิสฺสตีติ เป็นอย่างนี้) ต่อไปจักไม่เป็นเหมือนบัดนี้)
 ววตฺถเตติ, มนํ อนุตฺวานุตฺโต ววตฺถเตติ, ย่อมกำหนดใจว่ามีที่สุด กำหนดว่า ใจไม่
 มโน อหุตฺโว อสฺสโต วิปริณามธฺมโมติ ยั่งยืน ไม่แน่นอน มีความแปรปรวนไปเป็น
 ววตฺถเตติ, มโน อนิจฺโจ สุขโต ธรรมดา ไม่เที่ยง อันปัจจัยปรุงแต่ง อาศัย
 ปฏิจฺจสมฺบุพฺพนโน ชยธฺมโม วยธฺมโม ปัจจัยเกิดขึ้น มีความสิ้นไปเป็นธรรมดา
 วิกาคธฺมโม นิโรธธฺมโมติ ววตฺถเตติ. เสื่อมไปเป็นธรรมดา คลายไปเป็นธรรมดา
 คับไปเป็นธรรมดา.

มนํ อนิจฺจโต ววตฺถเตติ; โน นิจฺจโต, กำหนดใจว่าไม่เที่ยง ไม่กำหนดว่าเที่ยง
 หุทฺชโต ววตฺถเตติ; โน สุขโต, อนุตฺตโต กำหนดว่าเป็นทุกข์ ไม่กำหนดว่าเป็นสุข
 ววตฺถเตติ; โน อุตฺตโต, นิพฺพินฺนฺตติ; โน กำหนดว่าเป็นอนัตตา ไม่กำหนดว่าเป็น
 นนฺตติ, วิรชฺชติ; โน รชฺชติ, นิโรธฺเตติ; อตฺตาย่อมเบื้อหน้าย ไม่ยินดี ย่อมคลาย
 โน สมฺเทติ, ปฏินิสฺสชฺชติ; โน อาทียติ. กำหนด ไม่กำหนด ย่อมยังราคาให้คับ
 อนิจฺจโต ววตฺถเตติ นิจฺจสณฺณํ ปชฺหติ, ไม่ให้เกิด ย่อมสลละคืน ไม่ยึดถือ เมื่อ
 หุทฺชโต ววตฺถเตติ สุขสณฺณํ ปชฺหติ, กำหนดว่าไม่เที่ยง ย่อมละความสำคัญว่า
 อนุตฺตโต ววตฺถเตติ อุตฺตสณฺณํ ปชฺหติ, เที่ยงได้ เมื่อกำหนดว่าเป็นทุกข์ ย่อมละ
 นิพฺพินฺนฺตโต นนฺตี ปชฺหติ, วิรชฺชนฺตติ ความสำคัญว่าเป็นสุขได้ เมื่อกำหนดว่าเป็น
 รากํ ปชฺหติ, นิโรธฺนฺตติ สมฺมยํ ปชฺหติ, อนัตตา ย่อมละความสำคัญว่าเป็นอตฺตตาได้
 ปฏินิสฺสชฺชนฺตติ อาทานํ ปชฺหติ. เอวํ มนํ เมื่อเบื้อหน้าย ย่อมละความยินดีได้ เมื่อ

พล.ต.ต.ธงชัย-คุณอำนวย ไชยรักษ์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

บุญสมมตธรรมวาที . ป . ๗ . ๑ - ๑๕

อชุตตัม ววตฺถเต. เอวํ อชุตตตมฺเม กลายกําหนดย่อมละราคะได้ เมื่อยังราคะ
ววตฺถเต. ให้ดับ ย่อมละเหตุให้เกิดทุกข์ได้ เมื่อ

สลละกัณย่อมละความยึดถือได้ พระโยคาวจร
ย่อมกําหนดใจเป็นภายในอย่างนี้ ย่อม
กําหนดธรรมเป็นภายในอย่างนี้.

คํณาตฺถุ เจน ฌาณํ ปชานนฺนุ เจน ปณฺณา.
เตน วุจฺจติ อชุตฺตววตฺถาเน ปณฺณา
วตฺถุนานตฺเต ฌาณํ.

ชื่อว่าญาณ เพราะอรรถว่ารู้ธรรมนั้น ๆ
ชื่อว่าปัญญา เพราะอรรถว่ารู้ชัด เพราะ
เหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาในการกําหนด
ธรรมเป็นภายใน ชื่อว่าวัตถุนานัตตญาณ.

วตฺถุนานตฺตญาณนิตฺเตโส ปณฺณรสโม.

วัตถุนานัตตญาณนิตฺเตโส ที่ ๑๕ จบ...

๑๖. โจรนานตฺตญาณนิตฺเตโส

๖๗. กถํ พหิตฺธา ววตฺถาเน ปณฺณา
โจจรนานตฺเต ฌาณํ ? กถํ พหิตฺธา ตมฺเม
ววตฺถเต ? รูเป พหิตฺธา ววตฺถเต, สหฺเต
พหิตฺธา ววตฺถเต, คนฺเธ พหิตฺธา

๑๖. โจรนานัตตญาณนิตฺเตโส

๖๗. ปัญญาในการกําหนดธรรมเป็น
ภายนอก ชื่อว่าโจจรนานัตตญาณอย่างไร ?
พระโยคาวจรย่อมกําหนดธรรมทั้งหลายเป็น
ภายนอกอย่างไร ? พระโยคาวจรย่อม

พล.ต.ต.ธงชัย-คุณอำนวย ไชยรักษ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วตฺตเถติ, รเส พหิตฺธา วตฺตเถติ, กำหนดรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ
โผฏฐัพพะ พหิตฺธา วตฺตเถติ, ธมฺเม ธรรมารมณฺ์ เป็นภายนอก.
พหิตฺธา วตฺตเถติ.

กถํ รูปเป พหิตฺธา วตฺตเถติ ? รูปา พระโยคาวจร ย่อมกำหนดรูปเป็น
อวิชฺชาสมฺภูตาติ วตฺตเถติ, รูปา ภายนอกอย่างไร ? ย่อมกำหนดว่ารูปเกิด
ตณฺหาสมฺภูตาติ วตฺตเถติ, รูปา เพราะอวิชชา เกิดเพราะตณฺหา เกิด
กมฺมสมฺภูตาติ วตฺตเถติ, รูปา อาหาร- เพราะกรรม เกิดเพราะอาหาร อาศัย
สมฺภูตาติ วตฺตเถติ, รูปา จตฺตุนฺนํ มหาภูตานุ มหาภูตรูป ๔ เป็นไปเกิดแล้ว ปราภฏแล้ว
อุปาทายาติ วตฺตเถติ, รูปา อุปฺปนฺนาติ ไม่มีแล้วกลับมี (รูปเดี๋ยวนี้ไม่เป็นเหมือน
วตฺตเถติ, รูปา สมฺพาทตาติ วตฺตเถติ, เมื่อก่อน) มีแล้วจักไม่มี (บัดนี้เป็นอย่างนี้
รูปา อหุตฺวา สมฺภูตา; หุตฺวา น ภวิสฺสนฺตํ ติ ต่อไปจักไม่เป็นเหมือนบัดนี้) ย่อมกำหนดรูป
วตฺตเถติ, รูปเป อนฺตวนฺตโต วตฺตเถติ, ว่ามีที่สุด กำหนดว่ารูปไม่ยั่งยืน ไม่แน่นอน
รูปา อหุตฺวา อสฺสสฺตา วิปริณามธฺมาติ มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดา ไม่เที่ยง
วตฺตเถติ, รูปา อนิจฺจา สงฺขตา อันปัจจัยปรุงแต่ง อาศัยปัจจัยเกิดขึ้น มี
ปฏิจฺจสมฺบุตฺตนา ชยธฺมา วยธฺมา ความสิ้นไปเป็นธรรมดา เสื่อมไปเป็น
วราคธฺมา นิโรธธฺมาติ วตฺตเถติ. ธรรมดา กลายไปเป็นธรรมดา คับไปเป็น
ธรรมดา.

รูปเป อนิจฺจโต วตฺตเถติ; โน นิจฺจโต, ย่อมกำหนดรูปว่าไม่เที่ยง ไม่กำหนดว่า
ทุกฺขโต วตฺตเถติ; โน สุขโต, อนคฺคโต เที่ยง กำหนดว่าเป็นทุกข์ ไม่กำหนดว่า

พล.ค.ค.ธงชัย-คุณอำนวย ไชยรักษ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

บุญสมทานวรรค.ป-ท.๑-๑๕

ววตฺถเถติ; โน อตฺตโต, นิพฺพินฺทติ; โน
 นนฺทติ, วิรชฺชติ; โน รชฺชติ, นิโรธเถติ;
 โน สมฺมเทติ, ปฏฺฐินิสฺสชฺชติ, โน อาทียติ.
 อนิจฺจโต ววตฺถเณโต นิจฺจสณฺณํ ปชฺหติ,
 ทุกฺขโต ววตฺถเณโต สุขสณฺณํ ปชฺหติ,
 อนตฺตโต ววตฺถเณโต อตฺตสณฺณํ ปชฺหติ,
 นิพฺพินฺทฺโต นนฺทํ ปชฺหติ, วิรชฺชนฺโต รากํ
 ปชฺหติ, นิโรธเณโต สมฺมทํ ปชฺหติ,
 ปฏฺฐินิสฺสชฺชนฺโต อาทานํ ปชฺหติ. เอวํ รูเป
 พหิทฺธา ววตฺถเถติ.

เป็นสุข กำหนดว่าเป็นอนัตตา ไม่กำหนดว่า
 เป็นอัตตา ย่อมเบื่อหน่าย ไม่ยินดี ย่อม
 คลายกำหนด ไม่กำหนด ย่อมยังราคะให้ดับ
 ไม่ให้เกิด ย่อมสลละคืน ไม่ยึดถือ เมื่อ
 กำหนดว่าไม่เที่ยง ย่อมละความสำคัญว่า
 เที่ยงได้ เมื่อกำหนดว่าเป็นทุกข์ย่อมละ
 ความสำคัญว่าเป็นสุขได้. เมื่อกำหนดว่า
 เป็นอนัตตา ย่อมละความสำคัญว่าเป็นอัตตา
 ได้ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมละความยินดีได้
 เมื่อคลายกำหนด ย่อมละราคะได้ เมื่อยัง
 ราคะให้ดับ ย่อมละเหตุให้เกิดทุกข์ได้ เมื่อ
 สละคืน ย่อมละความยึดถือได้ พระ-
 โยคาวจรย่อมกำหนดรูปเป็นภายนอกอย่างนี้.

กถํ สทฺเท พหิทฺธา ววตฺถเถติ ?
 สทฺทา อวิชฺชาสมฺภูตาคิ ววตฺถเถติ ฯเปฯ
 สทฺทา จตฺถันนํ มหาภูตानํ อุปาทายาคิ
 ววตฺถเถติ, สทฺทา อุปฺปนฺนาคิ ววตฺถเถติ,
 สทฺทา สมฺมทาคาคิ ววตฺถเถติ, สทฺทา
 อหุตฺวา สมฺภูตาคิ, หุตฺวา น ภวิสฺสณฺณํ
 ววตฺถเถติ, สทฺเท อนฺตวณฺตโต ววตฺถเถติ,

พระโยคาวจร ย่อมกำหนดเสียงเป็น
 ภายนอกอย่างไร ? ย่อมกำหนดว่าเสียง
 เกิดเพราะอวิชชา... พระโยคาวจรย่อม
 กำหนดเสียงเป็นภายนอกอย่างนี้.

พล.ค.ต.ธงชัย-คุณอำนวย ไชยรักษ์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สทฺทา อหุทฺฐา อสฺสสฺตา วิปริณามธมฺมาติ
 ววตฺถเตติ, สทฺทา อนิจฺจา สงฺขตา
 ปฏิจฺจสมุပ္ปนฺนา ชยธมฺมา วยธมฺมา
 วิวราคธมฺมา นิโรธธมฺมาติ ววตฺถเตติ, สทฺเท
 อนิจฺจโต ววตฺถเตติ, โน นิจฺจโต ฯเปฯ
 เอวํ สทฺเท พหิทฺธา ววตฺถเตติ.

กถํ กนฺธเ พหิทฺธา ววตฺถเตติ ?
 กนฺธา อวิชฺชาสมฺภูตาติ ววตฺถเตติ, กนฺธา
 ตณฺหาสมฺภูตาติ ววตฺถเตติ ฯเปฯ เอวํ กนฺธเ
 พหิทฺธา ววตฺถเตติ.

กถํ รเส พหิทฺธา ววตฺถเตติ ? รสา
 อวิชฺชาสมฺภูตาติ ววตฺถเตติ, รสา
 ตณฺหาสมฺภูตาติ ววตฺถเตติ ฯเปฯ เอวํ รเส
 พหิทฺธา ววตฺถเตติ.

กถํ โผฏฺฐพฺเพ พหิทฺธา ววตฺถเตติ ?
 โผฏฺฐพฺพา อวิชฺชาสมฺภูตาติ ววตฺถเตติ,
 โผฏฺฐพฺพา ตณฺหาสมฺภูตาติ ววตฺถเตติ,
 โผฏฺฐพฺพา กมฺมสมฺภูตาติ ววตฺถเตติ,
 โผฏฺฐพฺพา อาหารสมฺภูตาติ ววตฺถเตติ,

พระโยคาวจร ย่อมกำหนดกลืนเป็น
 ภายนอกอย่างไร ? ย่อมกำหนดว่ากลืนเกิด
 เพราะอวิชชา... พระโยคาวจรย่อม
 กำหนดกลืนเป็นภายนอกอย่างนี้.

พระโยคาวจร ย่อมกำหนดรสเป็นภายนอก
 อย่างไร ? ย่อมกำหนดว่ารสเกิดเพราะ
 อวิชชา... พระโยคาวจรย่อมกำหนดรส
 เป็นภายนอกอย่างนี้.

พระโยคาวจร ย่อมกำหนดโผฏฐัพพะ
 เป็นภายนอกอย่างไร ? ย่อมกำหนดว่า
 โผฏฐัพพะเกิดเพราะอวิชชา... พระ-
 โยคาวจรย่อมกำหนดโผฏฐัพพะเป็นภายนอก
 อย่างนี้.

พล.ต.ต.ธงชัย-คุณอำนวย ไชยรักษ์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๕-๑๖-๒๕

โผฏฐัพพา อุปปนฺนาติ ววตฺถเอติ, โผฏฐัพพา
สมุทาคตาติ ววตฺถเอติ ฯเปฯ เอว
โผฏฐัพเพ พหิทฺธา ววตฺถเอติ.

กถํ ฌมฺเม พหิทฺธา ววตฺถเอติ ?
ฌมฺมา อวิชฺชาสมฺภูตาติ ววตฺถเอติ, ฌมฺมา
ตณฺหาสมฺภูตาติ ววตฺถเอติ, ฌมฺมา
กมฺมสมฺภูตาติ ววตฺถเอติ, ฌมฺมา อาหาร-
สมฺภูตาติ ววตฺถเอติ, ฌมฺมา อุปปนฺนาติ
ววตฺถเอติ, ฌมฺมา สมุทาคตาติ ววตฺถเอติ,
ฌมฺมา อหุตฺวา สมฺภูตา; หุตฺวา น
ภวิสฺสนฺตํ ววตฺถเอติ, ฌมฺเม อนฺตวนฺตโต
ววตฺถเอติ, ฌมฺมา อหุตฺวา อสฺสสฺตา
วิปริณามฌมฺมาติ ววตฺถเอติ, ฌมฺมา อนิจฺจา
สงฺขตา ปฏิจฺจสมฺบุตฺตนา ขยฌมฺมา วยฌมฺมา
วิราคฌมฺมา นิโรธฌมฺมาติ ววตฺถเอติ.

พระโยคาวจรย่อมากำหนดธรรมารมณ์
เป็นภายนอกอย่างไร ? ย่อมกำหนดว่า
ธรรมารมณ์เกิดเพราะอวิชา เกิดเพราะ
ตัณหา เกิดเพราะกรรม เกิดเพราะอาหาร
ธรรมารมณ์เกิดแล้ว ธรรมารมณ์ปรากฏ
แล้ว. ธรรมารมณ์ไม่มีแล้วกลับมี(ธรรมา-
รมณ์เดี๋ยวนั้นไม่เป็นเหมือนเมื่อก่อน) มีแล้ว
จักไม่มี (บัดนี้เป็นอย่างนี้ ต่อไปจักไม่เป็น
เหมือนบัดนี้) ย่อมกำหนดธรรมารมณ์ว่ามี
ที่สุด กำหนดธรรมารมณ์ว่าไม่ยั่งยืน ไม่
แน่นอน มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา
ไม่เที่ยง อันปัจจัยปรุงแต่ง อาศัยปัจจัย
เกิดขึ้น มีความสิ้นไปเป็นธรรมดา ล้อมไป
เป็นธรรมดา คลายไปเป็นธรรมดา คับไป
เป็นธรรมดา.

คุณจิตตสอาด ศรียงค์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ธมฺเม อนิจฺจโต ววตฺเถติ; โน นิจฺจโต,
 กุขฺโต ววตฺเถติ; โน สุขฺโต, อนตฺตโต
 ววตฺเถติ; โน อตฺตโต, นิพฺพินฺทติ; โน
 นนฺทติ, วิรชฺชติ; โน รชฺชติ, นิโรเธติ;
 โน สมฺมเทติ, ปฏินิสฺสชฺชติ, โน อาทียติ.
 อนิจฺจโต ววตฺเถนฺโต นิจฺจสณฺณํ ปชฺหติ,
 กุขฺโต ววตฺเถนฺโต สุขสณฺณํ ปชฺหติ,
 อนตฺตโต ววตฺเถนฺโต อตฺตสณฺณํ ปชฺหติ,
 นิพฺพินฺทฺโต นนฺที ปชฺหติ, วิรชฺชนฺโต รากํ
 ปชฺหติ, นิโรเธนฺโต สมฺมทํ ปชฺหติ,
 ปฏินิสฺสชฺชนฺโต อาทานํ ปชฺหติ. เอวํ
 ธมฺเม พหิทฺธา ววตฺเถติ.

ย่อมกำหนดธรรมารมณ์ว่าไม่เที่ยง ไม่
 กำหนดว่าเที่ยง กำหนดว่าเป็นทุกข์ ไม่
 กำหนดว่าเป็นสุข, กำหนดว่าเป็นอนัตตา
 ไม่กำหนดว่าเป็นอัตตา, ย่อมเบื่อหน่าย
 ไม่ยินดี ย่อมคลายกำหนด ไม่กำหนด ย่อม
 ยังระคายให้ดับ ไม่ให้เกิด ย่อมสลະคืน
 ไม่ยึดถือ เมื่อกำหนดว่าไม่เที่ยง ย่อมละ
 ความสำคัญว่าเที่ยงได้ เมื่อกำหนดว่า
 เป็นทุกข์ ย่อมละความสำคัญว่าเป็นสุขได้
 เมื่อกำหนดว่าเป็นอนัตตา ย่อมละความ
 สำคัญว่าเป็นอัตตาได้ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อม
 ละความยินดีได้ เมื่อคลายกำหนด ย่อมละ
 ระคายได้ เมื่อยังระคายให้ดับ ย่อมละเหตุ
 ให้เกิดทุกข์ได้ เมื่อสลະคืน ย่อมละความ
 ยึดถือได้ พระโยคาวจรย่อมกำหนดธรรมา-
 รมณ์เป็นภายนอกอย่างนี้.

คํวาทฺถุเจเน ญาณํ, ปชานนฺถุเจเน ปณฺณา.
 เตน วุจฺจติ พหิทฺธา ววตฺถานเ ปณฺณา

ชื่อว่าญาณ เพราะอรรถว่ารู้ธรรมนั้น ๆ
 ชื่อว่าปัญญา เพราะอรรถว่ารู้ชัด เพราะ

คุณจิตตสอาด ศรียงค์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๑-๑๑-๑๑-๑๑-๑๑-๑๑-๑๑-๑๑-๑๑-๑๑

โคจรานาคเต ฌาณ.

เหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาในการกำหนด
ธรรมเป็นภายนอก ชื่อว่าโคจรานัตตฌาณ.

โคจรานาคตฌาณนิตฺเตโส สอพฺสโม.

โคจรานัตตฌาณนิตฺเตโส ที่ ๑๖ จบ.

๑๗. จรียนานาคตฌาณนิตฺเตโส

๖๘. กถํ จรียาววตฺถาเน ปณฺหา
จรียนานาคเต ฌาณํ ? จรียาติ ติสฺโส
จรียาโย วิญฺญาณจรียา, อณฺญาณจรียา,
ณฺญาณจรียา.

กตมา วิญฺญาณจรียา ? รูเปสฺ
ทสฺสนตฺถาย อาวชฺชนกิริยาพฺยากตา
วิญฺญาณจรียา รูเปสฺ,^๑ ทสฺสนนฺนุโจ จกฺขุ-
วิญฺญาณํ วิญฺญาณจรียา รูเปสฺ, ทิฏฺฐตฺถา

๑๗. จรียนานัตตฌาณนิตฺเตโส

๖๘. ปัญญาในการกำหนดจรียาชื่อว่า
จรียนานัตตฌาณอย่างไร ? คำว่า จรียา
ได้แก่ จรียา ๓ คือ วิญฺญาณจรียา อณฺญาณ-
จรียา ญาณจรียา.

วิญฺญาณจรียาเป็นไฉน ? กิริยาคือ
ความนึก เพื่อต้องการเห็นเป็นอภัยกถ
ชื่อว่าวิญฺญาณจรียาในรูปทั้งหลาย, จักขุ-
วิญฺญาณอันมีสภาวะเห็น ชื่อว่าวิญฺญาณจรียา

^{๑-๑} ฉ. กตมา วิญฺญาณจรียา , ทสฺสนตฺถาย
อวชฺชนกิริยาพฺยากตา วิญฺญาณจรียา
รูเปสฺ, ทสฺสนนฺนุโจ จกฺขุวิญฺญาณํ
วิญฺญาณจรียา รูเปสฺติ. อวเสสสารมฺม เณสฺ
เอเสว นโย.

คุณจิตตสอาด ศรียงค์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อภิโรปนา^๑ วิปากมโนธาตุ วิญญาณจรिया
 ฐเปส, อภิโรปีตตตะตา วิปากมโนวิญญาณธาตุ
 วิญญาณจรिया.

ในรูปทั้งหลาย, เพราะเห็นแล้ว มโนธาตุ
 อันเป็นวิปาก เพราะยกขึ้นสู่อารมณ์ ชื่อว่า
 วิญญาณจรिया ในรูปทั้งหลาย เพราะยกขึ้น
 สู่อารมณ์แล้ว มโนวิญญาณธาตุอันเป็นวิปาก
 ชื่อว่าวิญญาณจรिया ในรูปทั้งหลาย.

สทฺเทสฺ สวณฺตถาย อาวชฺชนกิริยาพฺยากตา
 วิญญาณจรिया, สทฺเทสฺ สวณฺญโจะ
 โสทวิญาณํ วิญญาณจรिया, สทฺเทสฺ สุตตตะตา
 อภิโรปนา วิปากมโนธาตุ วิญญาณจรिया,
 สทฺเทสฺ อภิโรปีตตตะตา วิปากมโนวิญญาณธาตุ
 วิญญาณจรिया. กนฺเธสฺ ฆายนฺตถาย
 อาวชฺชนกิริยาพฺยากตา วิญญาณจรिया,
 กนฺเธสฺ ฆายนฺญโจะ ฆานวิญาณํ วิญาณ-
 จรिया, กนฺเธสฺ ฆายิตตตะตา อภิโรปนา
 วิปากมโนธาตุ วิญญาณจรिया, กนฺเธสฺ
 อภิโรปีตตตะตา วิปากมโนวิญญาณธาตุ
 วิญญาณจรिया.

กิริยา คือความนึกเพื่อต้องการฟังเสียงเป็น
 อภัยากฤต ชื่อว่าวิญญาณจรिया โสทวิญาณ
 อันมีสภาวะคือการฟังเสียง ชื่อว่าวิญาณ-
 จรिया เพราะได้ฟังเสียงแล้ว มโนธาตุอัน
 เป็นวิปากที่ยกขึ้นสู่อารมณ์ ชื่อว่าวิญาณ-
 จรिया เพราะยกขึ้นสู่สัททอารมณ์แล้ว มโน-
 วิญญาณธาตุอันเป็นวิปาก ชื่อว่าวิญญาณจรिया
 กิริยา คือความนึกเพื่อต้องการดมกลิ่นเป็น
 อภัยากฤต ชื่อว่าวิญญาณจรिया ฆานวิญาณ
 อันมีสภาวะคือการดมกลิ่น ชื่อว่าวิญาณ-
 จรिया เพราะได้ดมกลิ่นแล้ว มโนธาตุอัน
 เป็นวิปากที่ยกขึ้นสู่อารมณ์ ชื่อว่าวิญาณ-
 จรिया เพราะยกขึ้นสู่กัณฐารมณ์แล้ว มโน-

^๑ ฉ. อ. อภินิโรปนา, เหวมฺปรีตี.

วิญญาณธาตุนั้นเป็นวิบาก ชื่อว่าวิญญาณ-
จริยา.

รเสสฺส สายนตฺถาย อาวชฺชนกิริยาพฺยากตา
วิญญาณจริยา, รเสสฺส สายนภฺวโจ ชิวหา-
วิญญาณํ วิญญาณจริยา, รเสสฺส สายิตตฺตา
อภิโรปนา วิปากมโนธาตฺ วิญญาณจริยา,
รเสสฺส อภิโรปิตตฺตา วิปากมโนวิญญาณธาตฺ
วิญญาณจริยา. (๑) โผฏฺฐพฺเพสฺส ผุสฺสนตฺถาย
อ่าวชฺชนกิริยาพฺยากตา วิญญาณจริยา,
โผฏฺฐพฺเพสฺส ผุสฺสนภฺวโจ กายวิญญาณํ วิญญาณ-
จริยา, โผฏฺฐพฺเพสฺส ผุสฺสจตฺตา อภิโรปนา
วิปากมโนธาตฺ วิญญาณจริยา.

กิริยา คือความนึกเพื่อต้องการลึ้มรสเป็น
อภัยากฤต ชื่อว่าวิญญาณจริยา ชิวหาวิญญาณ
อันมีสภาวะคือการลึ้มรส ชื่อว่าวิญญาณจริยา
เพราะได้ลึ้มรสแล้ว มโนธาตุนั้นเป็นวิบาก
ที่ยกขึ้นสู่อารมณ์ ชื่อว่าวิญญาณจริยา เพราะ
ยกขึ้นสู่รสรารมณ์แล้ว มโนวิญญาณธาตุนั้นเป็น
วิบาก ชื่อว่าวิญญาณจริยา กิริยาคือความ
นึกเพื่อต้องการถูกต้องโผฏฐัพพะเป็นอภัยา-
กฤต ชื่อว่าวิญญาณจริยา กายวิญญาณอันมี
สภาวะคือการถูกต้องโผฏฐัพพะ ชื่อว่า
วิญญาณจริยา เพราะได้ถูกต้องโผฏฐัพพา-
รมณ์แล้ว มโนธาตุนั้นเป็นวิบากที่ยกขึ้นสู่
อารมณ์ ชื่อว่าวิญญาณจริยา.

๑ ม. รเสสฺส ผุสฺสนตฺถาย อ่าวชฺชนกิริยาพฺยากตา
วิญญาณจริยา... โผฏฺฐพฺเพสฺส วิชานนตฺถาย
อ่าวชฺชน... วิญญาณจริยา.

(๑) ฌมฺเมสฺ วิชานนตฺถาย อาวชฺชนกิริยา-
 พุยาทตา วิญฺญาณจริยา, ฌมฺเมสฺ
 วิชานนญฺโจ มโนวิญฺญาณํ วิญฺญาณจริยา,
 ฌมฺเมสฺ วิญฺญาตตฺตา อภิโรปนา
 วิปากมโนธาตฺ วิญฺญาณจริยา, ฌมฺเมสฺ
 อภิโรปิตตฺตา วิปากมโนวิญฺญาณธาตฺ
 วิญฺญาณจริยา.

กิริยา คือความนึก เพื่อต้องการรู้แจ้ง
 ธรรมารมณ์เป็นอัพยากฤต ชื่อว่าวิญฺญาณ-
 จริยา มโนวิญฺญาณอันมีสภาวะคือการใช้
 ธรรมารมณ์ ชื่อว่าวิญฺญาณจริยา เพราะ
 รู้แจ้งธรรมารมณ์แล้ว มโนธาตฺอันเป็นวิปาก
 ที่ยกขึ้นสู่อารมณ์ ชื่อว่าวิญฺญาณจริยา เพราะ
 ยกขึ้นสู่ธรรมารมณ์แล้ว มโนวิญฺญาณธาตฺอัน
 เป็นวิปาก ชื่อว่าวิญฺญาณจริยา.

๖๙. วิญฺญาณจริยาติ เกนญฺเจน
 วิญฺญาณจริยา ? นีราคา^๒ จรตีติ วิญฺญาณ-
 จริยา, นิตฺโทสา จรตีติ วิญฺญาณจริยา,
 นิมฺโมหา จรตีติ วิญฺญาณจริยา, นิมฺมานา
 จรตีติ วิญฺญาณจริยา, นิตฺทิกฺกุจฺจิ จรตีติ
 วิญฺญาณจริยา, นินฺนุทฺธจฺจา จรตีติ
 วิญฺญาณจริยา. นินฺนุทฺทิกฺกัจฉา จรตีติ
 วิญฺญาณจริยา, นานุสฺยา จรตีติ วิญฺญาณ-
 จริยา.

๖๙. คำว่า วิญฺญาณจริยา ความว่า
 ชื่อว่าวิญฺญาณจริยา เพราะอรรถว่าอะไร?
 ชื่อว่าวิญฺญาณจริยา เพราะอรรถว่าประพฤติ
 ไม่มีราคะ ประพฤติไม่มีโทสะ ประพฤติไม่มี
 โมหะ ประพฤติไม่มีมานะ ประพฤติไม่มีทิฐิ
 ประพฤติไม่มีอุทฺธจฺจะ ประพฤติไม่มีวิจิกิจฉา
 ประพฤติไม่มีอนุสฺย.

^๑ ม. รเสสฺ ผุสนตฺถาย อาวชฺชนกิริยา-
 พุยาทตา วิญฺญาณจริยา... โผฏฺฐพฺเพสฺ
 วิชานนตฺถาย อาวชฺชน... วิญฺญาณจริยา.

^๒ ฉ. นีราคา.

ราควิปยุตฺตา จรตฺตี วิณฺณณจริยา, ประพตฺติไม่ประกอบด้วยราคะ ประพตฺติไม่
 โทสวิปยุตฺตา จรตฺตี วิณฺณณจริยา, ประกอบด้วยโทสะ ประพตฺติไม่ประกอบด้วย
 โมหวิปยุตฺตา จรตฺตี วิณฺณณจริยา, โมหะ ประพตฺติไม่ประกอบด้วยมานะ
 มานวิปยุตฺตา จรตฺตี วิณฺณณจริยา, ประพตฺติไม่ประกอบด้วยทิสฺฐิ ประพตฺติไม่
 ทิฏฺฐิวิปยุตฺตา จรตฺตี วิณฺณณจริยา, ประกอบด้วยอุทฺธจฺจะ ประพตฺติไม่ประกอบ
 อุทฺธจฺจวิปยุตฺตา จรตฺตี วิณฺณณจริยา, ด้วยวิจิกิจฺฉา ประพตฺติไม่ประกอบด้วย
 วิจิกิจฺฉาวิปยุตฺตา จรตฺตี วิณฺณณจริยา, อนุสฺสย.
 อนุสฺสยวิปยุตฺตา จรตฺตี วิณฺณณจริยา.

กุสฺเสหิ กมฺเมหิ สมฺปยุตฺตา จรตฺตี ประพตฺติประกอบด้วยกุศลกรรม ประพตฺติไม่
 วิณฺณณจริยา, อกุสฺเสหิ กมฺเมหิ วิปยุตฺตา ประกอบด้วยอกุศลกรรม ประพตฺติไม่
 จรตฺตี วิณฺณณจริยา, ส้าวชฺเชหิ กมฺเมหิ ประกอบด้วยกรรมมีโทษ ประพตฺติประกอบ
 วิปยุตฺตา จรตฺตี วิณฺณณจริยา, อนวชฺเชหิ ด้วยกรรมไม่มีโทษ ประพตฺติไม่ประกอบด้วย
 กมฺเมหิ สมฺปยุตฺตา จรตฺตี วิณฺณณจริยา, กรรมดำ ประพตฺติประกอบด้วยกรรมขาว
 กณฺเฑหิ กมฺเมหิ วิปยุตฺตา จรตฺตี ประพตฺติประกอบด้วยกรรม ที่มีสุขเป็นกำไร
 วิณฺณณจริยา, สุกฺเกหิ กมฺเมหิ สมฺปยุตฺตา ประพตฺติไม่ประกอบด้วยกรรม ที่มีทุกข์เป็น
 จรตฺตี วิณฺณณจริยา, สุขุทฺรเยหิ^๑ กมฺเมหิ กำไร.
 สมฺปยุตฺตา จรตฺตี วิณฺณณจริยา,

^๑ ส. สุขินฺทริเยหิ.

ทุกขุทรเยหิ^๑ กมฺเมหิ วิปฺยุตฺตา จรตฺติ
 ญาณฺจริยา.

สุขวิปาเกหิ กมฺเมหิ สมฺยุตฺตา จรตฺติ
 ญาณฺจริยา, ทุกฺขวิปาเกหิ กมฺเมหิ
 วิปฺยุตฺตา จรตฺติ ญาณฺจริยา, ญาณฺเต^๒
 จรตฺติ ญาณฺจริยา, ญาณฺสฺส เอวรฺูปา
 จริยา โทตฺติ ญาณฺจริยา, ปกฺติ-
 ปริสุทฺธมฺหิ จิตฺตํ นิกฺกิลฺลฺสฺสฺส เณนาติ^๓
 ญาณฺจริยา. อญฺ ญาณฺจริยา.

ประพตฺติประกอบด้วยกรรม ที่มีสุขเป็นวิปาก
 ประพตฺติไม่ประกอบด้วยกรรม ที่มีทุกขเป็น
 วิปาก ประพตฺติในอารมณ์ที่รู้แจ้งแล้ว
 ญาณฺจริยา มีความประพตฺติเห็นปานนี้ เหตุนี้จึง
 ชื่อว่าญาณฺจริยา จิตฺตํปริสุทฺธํโดยปกติ
 เพราะอรรถว่าไม่มีกิเลส เหตุนี้จึงชื่อว่า
 ญาณฺจริยา นี้ชื่อว่าญาณฺจริยา.

กตมา อญาณฺจริยา ? มนาปิเยสฺ
 รูเปสฺ รากสฺสฺส ชวนฺตฺถาย อวชฺชนกิริยา-
 พฺยากตา ญาณฺจริยา, รากสฺสฺส ชวนา
 อญาณฺจริยา. อมฺนาปิเยสฺ รูเปสฺ โทสฺสฺส
 ชวนฺตฺถาย อวชฺชนกิริยาพฺยากตา ญาณ-
 จริยา, โทสฺสฺส ชวนา อญาณฺจริยา.
 ตทฺถเยน อสมฺเปกฺขณฺสฺมี วตฺถุสฺมี โมหสฺส

อญาณฺจริยาเป็นไฉน ? กิริยา คือ
 ความนึกเพื่อความแล่นไปแห่งรากะ ในรูป
 อันเป็นที่รัก อันเป็นอภัยากฤต ชื่อว่า
 ญาณฺจริยา, ความแล่นไปแห่งรากะชื่อว่า
 อญาณฺจริยา, กิริยา คือความนึกเพื่อความ
 แล่นไปแห่งโทสะ ในรูปอันไม่เป็นที่รักอัน
 เป็นอภัยากฤต ชื่อว่าญาณฺจริยา, ความ

^๑ ส. ทุกฺชินฺทรฺเยหิ.
^๒ อ. ญาณฺเณ.
^๓ นิกฺกฺเขสฺสฺสฺส เณนาติติปิ ปาโจ.

คุณจิตตสอาด ศรียงค์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ชวตฺถาย อวชฺชนกิริยาพฺยากตา วิณฺญาณ-
จริยา, โมหสฺส ชวนา อณฺเณจริยา.
วินิพฺนฺธสฺส มานสฺส ชวตฺถาย อวชฺชน-
กิริยาพฺยากตา วิณฺญาณจริยา, มานสฺส
ชวนา อณฺเณจริยา.

เล่นไปแห่งโทสะ ชื่อว่าอัญญาณจริยา กิริยา
คือความนึกเพื่อความเล่นไปแห่งโมหะ ใน
วัตถุที่มีได้เพ่งเล็ง ด้วยราคะและโทสะ
ทั้งสองนั้น อันเป็นอัพยากฤต ชื่อว่าวิณฺญาณ-
จริยา ความเล่นไปแห่งโมหะ ชื่อว่า
อัญญาณจริยา กิริยาคือความนึกเพื่อความ
เล่นไปแห่งมานะที่ผูกพัน อันเป็นอัพยากฤต
ชื่อว่าวิณฺญาณจริยา ความเล่นไปแห่งมานะ
ชื่อว่าอัญญาณจริยา.

ปรามญฺจาย ทิฏฺฐิจฺยา ชวตฺถาย อวชฺชน-
กิริยาพฺยากตา วิณฺญาณจริยา, ทิฏฺฐิจฺยา
ชวนา อณฺเณจริยา. วิกุเชปกตฺตสฺส
อุทฺธจฺจสฺส ชวตฺถาย อวชฺชนกิริยา-
พฺยากตา วิณฺญาณจริยา, อุทฺธจฺจสฺส ชวนา
อณฺเณจริยา. อนิฏฺฐจฺจคตฺตาย^๑ วิจิกิจฺจาย
ชวตฺถาย อวชฺชนกิริยาพฺยากตา วิณฺญาณ-
จริยา, วิจิกิจฺจาย ชวนา อณฺเณจริยา.
ถามคตฺตสฺส อนุสฺยสฺส ชวตฺถาย อวชฺชน-

กิริยา คือความนึกเพื่อความเล่นไปแห่งทิวฐีที่
ยึดถืออันเป็นอัพยากฤต ชื่อว่าวิณฺญาณจริยา,
ความเล่นไปแห่งทิวฐี ชื่อว่าอัญญาณจริยา.
กิริยา คือความนึกเพื่อความเล่นไปแห่ง
อุทฺธจจะที่ถึงความฟุ้งซ่าน อันเป็นอัพยากฤต
ชื่อว่าวิณฺญาณจริยา, ความเล่นไปแห่ง
อุทฺธจจะ ชื่อว่าอัญญาณจริยา. กิริยาชื่อ
ความนึก เพื่อความเล่นไปแห่งวิจิกิจจาที่ถึง
ความตกลงไม่ได้ อันเป็นอัพยากฤต ชื่อว่า

^๑ ฉ. ญ. อนิฏฺฐจฺจคตฺตาย.

กิริยาพฺยาคตา วิญฺญาณจรฺยา, อนุสฺยสฺส
ชวนา อณฺณาจฺรฺยา.

วิญฺญาณจรฺยา, ความแล่นไปแห่งวิจิกิจจา
ชื่อว่าอณฺณาจฺรฺยา. กิริยาคือความนึกเพื่อ
ความแล่นไปแห่งอนุสฺย ที่ถึงความเป็นธรรม
มีกำลัง อันเป็นอพฺยาคฤต ชื่อว่าวิญฺญาณ-
จรฺยา ความแล่นไปแห่งอนุสฺย ชื่อว่า
อณฺณาจฺรฺยา.

มฺนาปิเยสฺส สทฺเทสฺส ฯเปฯ มฺนาปิเยสฺส
คฺนฺเตสฺส... มฺนาปิเยสฺส รเสสฺส...
มฺนาปิเยสฺส โฝฏฺฐพฺเพสฺส... มฺนาปิเยสฺส
ธมฺเมสฺส รากสฺส ชวนฺตฺถาย อาวชฺชนกิริยา-
พฺยาคตา วิญฺญาณจรฺยา, รากสฺส ชวนา
อณฺณาจฺรฺยา. อมฺนาปิเยสฺส ธมฺเมสฺส โทสฺส
ชวนฺตฺถาย อาวชฺชนกิริยาพฺยาคตา วิญฺญาณ-
จรฺยา, โทสฺส ชวนา อณฺณาจฺรฺยา.
ตทฺภเยน อสมเปกฺขณสฺมี วตฺถสฺมี โมหสฺส
ชวนฺตฺถาย อาวชฺชนกิริยาพฺยาคตา วิญฺญาณ-
จรฺยา, โมหสฺส ชวนา อณฺณาจฺรฺยา.
วินิพฺนฺธสฺส มานสฺส ชวนฺตฺถาย อาวชฺชน-
กิริยาพฺยาคตา วิญฺญาณจรฺยา, มานสฺส
ชวนา อณฺณาจฺรฺยา.

กิริยา คือความนึกเพื่อความแล่นไป
แห่งรากะในเสียง... ในกลืน ในรส
ในโฝฏฐัพพะ ในธรรมารมณฺ์ เป็นที่รัก อัน
เป็นอพฺยาคฤต ชื่อว่าวิญฺญาณจรฺยา, ความ
แล่นไปแห่งรากะ ชื่อว่าอณฺณาจฺรฺยา.
กิริยา คือความนึกเพื่อความแล่นไปแห่ง
โทสะในธรรมารมณฺ์ไม่เป็นที่รัก อันเป็น
อพฺยาคฤต ชื่อว่าวิญฺญาณจรฺยา, ความ
แล่นไปแห่งโทสะ ชื่อว่าอณฺณาจฺรฺยา.
กิริยา คือความนึกเพื่อความแล่นไปแห่ง
โมหะ ในวัตถุที่มีได้เพ่งเล็งด้วยรากะและ
โทสะทั้งสองนั้น อันเป็นอพฺยาคฤต ชื่อว่า
วิญฺญาณจรฺยา, ความแล่นไปแห่งโมหะ
ชื่อว่าอณฺณาจฺรฺยา. กิริยาคือความนึกเพื่อ

คุณจิตตสอาด ศรียงค์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ความแล่นไปแห่งมานะที่ผูกพันเป็นอัพยากฤต
ชื่อว่าวิญญาณจริยา, ความแล่นไปแห่งมานะ
ชื่อว่าอัญญาณจริยา.

ปรามัญจาย ทิฏฐิยา ชวนตฺถาย อาวชฺชน-
กิริยาพฺยากตา วิญญาณจริยา, ทิฏฐิยา
ชวนา อญญาณจริยา. วิกุเขปคตฺสฺส
อุทฺทจฺจสฺส ชวนตฺถาย อาวชฺชนกิริยา-
พฺยากตา วิญญาณจริยา, อุทฺทจฺจสฺส ชวนา
อญญาณจริยา. อนิฏฺฐาคตฺถาย วิจิกิฉฺฉาย
อาวชฺชนกิริยาพฺยากตา วิญญาณจริยา,
วิจิกิฉฺฉาย ชวนา อญญาณจริยา. ฅามคตฺสฺส
อนุสฺสยสฺส ชวนตฺถาย อาวชฺชนกิริยาพฺยากตา
วิญญาณจริยา, อนุสฺสยสฺส ชวนา อญญาณ-
จริยา.

กิริยา คือความนึกเพื่อความแล่นไปแห่งทริฐิ
ที่ยึดถืออันเป็นอัพยากฤต ชื่อว่าวิญญาณ-
จริยา, ความแล่นไปแห่งทริฐิ ชื่อว่า
อัญญาณจริยา. กิริยา คือความนึกเพื่อความ
แล่นไปแห่งอุทฺทจฺจจะที่ถึงความพึงชาน อัน
เป็นอัพยากฤต ชื่อว่าวิญญาณจริยา, ความ
แล่นไปแห่งอุทฺทจฺจจะ ชื่อว่าอัญญาณจริยา.
กิริยา คือความนึกเพื่อความแล่นไปแห่ง
วิจิกิฉฉาที่ถึงความตกลงไม่ได้ อันเป็น
อัพยากฤต ชื่อว่าวิญญาณจริยา, ความ
แล่นไปแห่งวิจิกิฉฉา ชื่อว่าอัญญาณจริยา.
กิริยา คือความนึกเพื่อความแล่นไปแห่ง
อนุสฺสยที่ถึงความเป็นธรรมมีกำลัง อันเป็น
อัพยากฤต ชื่อว่าวิญญาณจริยา. ความ
แล่นไปแห่งอนุสฺสย ชื่อว่าอัญญาณจริยา.

คุณจิตตสอาด ศรียงค์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

๑๐. อณฺณาณจรฺยาคิ เกณฺฏเจน
 อณฺณาณจรฺยาคิ ? สรคาคา จรฺตํติ อณฺณาณ-
 จรฺยาคิ, สโทสา จรฺตํติ อณฺณาณจรฺยาคิ,
 สโมหา จรฺตํติ อณฺณาณจรฺยาคิ, สมานา
 จรฺตํติ อณฺณาณจรฺยาคิ, สทิกฺกุจฺจิ จรฺตํติ
 อณฺณาณจรฺยาคิ, สอฺทฺธจฺจจา จรฺตํติ อณฺณาณ-
 จรฺยาคิ, สวฺจิกฺกัจฉา จรฺตํติ อณฺณาณจรฺยาคิ,
 สานุสฺยาคิ จรฺตํติ อณฺณาณจรฺยาคิ.

๑๐. บทว่า อณฺณาณจรฺยาคิ ความว่า
 ชื่อว่าอณฺณาณจรฺยาคิ เพราะอรรถว่าอะไร?
 ชื่อว่าอณฺณาณจรฺยาคิ เพราะอรรถว่าประพตฺติ
 มีราคะ, ประพตฺติมีโทสะ ประพตฺติมีโมหะ
 ประพตฺติมีมานะ ประพตฺติมีทิสฺสุ ประพตฺติมี
 อฺทฺธจฺจจะ ประพตฺติมีวฺจิกฺกัจฉา ประพตฺติมี
 อนุสฺย.

รคคสมฺปยุตฺตาคิ จรฺตํติ อณฺณาณจรฺยาคิ,
 โทสสมฺปยุตฺตาคิ จรฺตํติ อณฺณาณจรฺยาคิ,
 โมหสมฺปยุตฺตาคิ จรฺตํติ อณฺณาณจรฺยาคิ,
 มานสมฺปยุตฺตาคิ จรฺตํติ อณฺณาณจรฺยาคิ,
 ทิกฺกุจฺจิสมฺปยุตฺตาคิ จรฺตํติ อณฺณาณจรฺยาคิ,
 อฺทฺธจฺจจสมฺปยุตฺตาคิ จรฺตํติ อณฺณาณจรฺยาคิ.
 วฺจิกฺกัจฉาสมฺปยุตฺตาคิ จรฺตํติ อณฺณาณจรฺยาคิ,
 อนุสฺยสมฺปยุตฺตาคิ จรฺตํติ อณฺณาณจรฺยาคิ.

ประพตฺติประกอบด้วยราคะ ประพตฺติ
 ประกอบด้วยโทสะ ประพตฺติประกอบด้วย
 โมหะ ประพตฺติประกอบด้วยมานะ ประพตฺติ
 ประกอบด้วยทิสฺสุ ประพตฺติประกอบด้วย
 อฺทฺธจฺจจะ ประพตฺติประกอบด้วยวฺจิกฺกัจฉา
 ประพตฺติประกอบด้วยอนุสฺย.

กุสฺเสหิ กมฺเมหิ วิปยุตฺตาคิ จรฺตํติ ประพตฺติไม่ประกอบด้วยกุสฺลกรรม ประพตฺติ
 อณฺณาณจรฺยาคิ, อกุสฺเสหิ กมฺเมหิ สมฺปยุตฺตาคิ ประกอบด้วยอกุสฺลกรรม ประพตฺติประกอบ
 จรฺตํติ อณฺณาณจรฺยาคิ, สวชฺเชหิ กมฺเมหิ ทัวยกรรมมีโทษ ประพตฺติไม่ประกอบด้วย

คุณจิตตสอาด ศรียงค์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สมฺปยุตฺตา จรตฺติ อณฺเณจริยา, อนวชฺเชหิ กรรมไม่มีโทษ ประพฤติประกอบด้วยกรรม
 กมฺเมหิ วิปฺยุตฺตา จรตฺติ อณฺเณจริยา, คำ ประพฤติไม่ประกอบด้วยกรรมขาว.
 กณฺเณหิ กมฺเมหิ สมฺปยุตฺตา จรตฺติ
 อณฺเณจริยา, สุกฺเกหิ กมฺเมหิ วิปฺยุตฺตา
 จรตฺติ อณฺเณจริยา.

สฺขุทฺรเยหิ กมฺเมหิ วิปฺยุตฺตา จรตฺติ ประพฤติไม่ประกอบด้วยกรรมมีสุขเป็นกำไร
 อณฺเณจริยา, ทฺกฺขุทฺรเยหิ กมฺเมหิ ประพฤติประกอบด้วยกรรม มีทุกข์เป็นกำไร
 สมฺปยุตฺตา จรตฺติ อณฺเณจริยา, ประพฤติไม่ประกอบด้วยกรรมมีสุขเป็นวิบาก
 สฺขุวิปาเกหิ กมฺเมหิ วิปฺยุตฺตา จรตฺติ ประพฤติประกอบด้วยกรรม มีทุกข์เป็นวิบาก
 อณฺเณจริยา, ทฺกฺขุวิปาเกหิ กมฺเมหิ ประพฤติในอารมณ์ที่ไม่รู้ ความไม่รู้มีจริยา
 สมฺปยุตฺตา จรตฺติ อณฺเณจริยา, อณฺเณเต เห็นปานนี้ เพราะฉะนั้นจึงชื่อว่าอัญญาณ-
 จรตฺติ อณฺเณจริยา, อณฺเณสฺส เอวรูปา จริยา นี้ชื่อว่าอัญญาณจริยา.
 จริยา โทตฺติ อณฺเณจริยา. อย
 อณฺเณจริยา.

๑๑. กตมา ญาณจริยา ? อนิจฺจานุ-
 ปสฺสนตฺถาย อวชฺชนกิริยาพฺยากตา
 วิญฺญาณจริยา, อนิจฺจานุปสฺสนา ญาณจริยา.
 ทฺกฺขานุปสฺสนตฺถาย อวชฺชนกิริยาพฺยากตา
 วิญฺญาณจริยา, ทฺกฺขานุปสฺสนา ญาณจริยา.

๑๑. ญาณจริยาเป็นไฉน ? กิริยา คือ
 ความนึก เพื่อต้องการพิจารณาเห็นความ
 ไม่เที่ยง อันเป็นอภัยกฤต ชื่อว่าวิญญาณ-
 จริยา, การพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง
 ชื่อว่าญาณจริยา. กิริยา คือความนึกเพื่อ

บริษัทโรชนอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อนตฺตานุปสฺสนตฺถาย อวชฺชนกิริยาพฺยากตา
วิญญานจริยา, อนตฺตานุปสฺสนา ญาณจริยา.

ต้องการพิจารณาเห็นความทุกข์ อันเป็น
อัพยาภต ชื่อว่าวิญญานจริยา การพิจารณา
เห็นทุกข์ ชื่อว่าญาณจริยา กิริยาก็คือความนึก
เพื่อต้องการพิจารณาเห็นอนัตตา อันเป็น
อัพยาภต ชื่อว่าวิญญานจริยา, การ
พิจารณาเห็นอนัตตา ชื่อว่าญาณจริยา.

นิพฺพิทานุปสฺสนตฺถาย ๆเปฯ วิราคานุ-
ปสฺสนตฺถาย... นิโรธานุปสฺสนตฺถาย
ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสนตฺถาย... ขยานุ-
ปสฺสนตฺถาย... วยานุปสฺสนตฺถาย
วิปริณามานุปสฺสนตฺถาย... อนิมิตฺตานุ-
ปสฺสนตฺถาย... อปฺปติทานุปสฺสนตฺถาย...
สุตฺตตานุปสฺสนตฺถาย... อธิปฺปณฺฑมฺมานุ-
ปสฺสนตฺถาย... ยถาภูตญาณตฺสฺสนตฺถาย...
อาทึนวานุปสฺสนตฺถาย... ปฏิสงฺขานุ-
ปสฺสนตฺถาย อวชฺชนกิริยาพฺยากตา
วิญญานจริยา, ปฏิสงฺขานุปสฺสนา ญาณ-
จริยา.

กิริยา คือความนึกเพื่อต้องการพิจารณาเห็น
ความเบื่อหน่าย... เพื่อต้องการพิจารณา
เห็นความคลายกำหนด เพื่อต้องการ
พิจารณาเห็นความดับ เพื่อต้องการพิจารณา
เห็นความสลัดทิ้ง เพื่อต้องการพิจารณาเห็น
ความสิ้นไป เพื่อต้องการพิจารณาเห็นความ
เสื่อมไป เพื่อต้องการพิจารณาเห็นความ
แปรปรวน เพื่อต้องการพิจารณาเห็นความ
ไม่มีนิमित เพื่อต้องการพิจารณาเห็นความ
ไม่มีที่ตั้ง เพื่อต้องการพิจารณาเห็นความสูญ
เพื่อต้องการพิจารณาเห็นธรรมด้วยปัญญาอัน
ยิ่ง เพื่อต้องการพิจารณาให้เห็นตามความ
เป็นจริง เพื่อต้องการพิจารณาเห็นโทษ

บริษัทโรแซนอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เพื่อต้องการพิจารณาหาทาง อันเป็นอัพยา-
กฤต ชื่อว่าวิญญาณจริยา การพิจารณา
หาทาง ชื่อว่าญาณจริยา.

วิภูฏานานุปัสสนา ญาณจริยา. โสตาปัตติ-
มกุโค ญาณจริยา. โสตาปัตติผลสมาปัตติ
ญาณจริยา. สกทาคามิมกุโค ญาณจริยา.
สกทาคามิผลสมาปัตติ ญาณจริยา.
อนาคามิมกุโค ญาณจริยา. อนาคามิผล-
สมาปัตติ ญาณจริยา. อรหตุตมกุโค
ญาณจริยา. อรหตุตผลสมาปัตติ ญาณจริยา.

การพิจารณาเห็นความปลีกออก (นิพพาน)
ชื่อว่าญาณจริยา โสตาปัตติมรรค โสตา-
ปัตติผลสมาบัติ สกทาคามิมรรค สกทาคามิ-
ผลสมาบัติ อนาคามิมรรค อนาคามิผล-
สมาบัติ อรหัตมรรค อรหัตผลสมาบัติ ชื่อว่า
ญาณจริยา.

ญาณจริยาติ เกณภูเจณ ญาณจริยา ?

นिरาคา จรตีติ ญาณจริยา, นิหุโหสา จรตีติ
ญาณจริยา ฯเปฯ นานุสยา จรตีติ
ญาณจริยา, รากวิปยุตฺตา จรตีติ ญาณ-
จริยา, โทสวิปยุตฺตา จรตีติ ญาณจริยา.
โมหวิปยุตฺตา จรตีติ ญาณจริยา,
มานวิปยุตฺตา ฯเปฯ ทิฏฺฐิวิปยุตฺตา.
อุทฺธจฺจวิปยุตฺตา. วิจิกฺกฉาวิปยุตฺตา.
อนุสยวิปยุตฺตา. กุสฺเสหิ กมฺเมหิ

คำว่า ญาณจริยา ความว่า ชื่อว่า
ญาณจริยา เพราะอรรถว่าอะไร ? ชื่อว่า
ญาณจริยา เพราะอรรถว่าประพฤติไม่มี
ราคะ ประพฤติไม่มีโทสะ... ประพฤติไม่มี
อนุสัย ประพฤติไม่ประกอบด้วยราคะ
ประพฤติไม่ประกอบด้วยโทสะ ประพฤติไม่
ประกอบด้วยโมหะ ประพฤติไม่ประกอบด้วย
มานะ ฯลฯ ไม่ประกอบด้วยทิสฺฐิ ไม่ประกอบ
ด้วยอุทฺธจฺจะ ไม่ประกอบด้วยวิจิกฺกฉา ไม่

บริษัทโรชนอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สมฺปยุตฺตา. อุกุสเลหิ กมฺเมหิ วิปฺยุตฺตา. ประกอบด้วยอนุสัย ประกอบด้วยกุศลกรรม
 สาวชฺเชหิ กมฺเมหิ วิปฺยุตฺตา. อนวชฺเชหิ ไม่ประกอบด้วยอกุศลกรรม ไม่ประกอบด้วย
 กมฺเมหิ สมฺปยุตฺตา. กรรมมีโทษ ประกอบด้วยกรรมไม่มีโทษ.

กณฺเฑหิ กมฺเมหิ วิปฺยุตฺตา. สุกฺเกหิ ไม่ประกอบด้วยกรรมดำ ประกอบด้วยกรรม
 กมฺเมหิ สมฺปยุตฺตา. สุขฺทรเยหิ กมฺเมหิ ขาว ประกอบด้วยกรรมมีสุขเป็นกำไร ไม่
 สมฺปยุตฺตา. ทุกฺขฺทรเยหิ กมฺเมหิ ประกอบด้วยกรรมมีทุกข์เป็นกำไร ประพฤติ
 วิปฺยุตฺตา. สุขฺวิปฺวาเกหิ กมฺเมหิ สมฺปยุตฺตา ประกอบด้วยกรรมมีสุขเป็นวิบาก ประพฤติ
 จรตีติ ญาณจรिया, ทุกฺขฺวิปฺวาเกหิ กมฺเมหิ ไม่ประกอบด้วยกรรม มีทุกข์เป็นวิบาก
 วิปฺยุตฺตา. จรตีติ ญาณจรिया, ญาณ^๑ ประพฤติในญาณ ญาณมีจรियाเห็นปานนี้
 จรตีติ ญาณจรिया, ญาณสุสฺส เอวรูปา จริยา เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่าญาณจรिया นี้ชื่อว่า
 โทตีติ ญาณจรिया, อโย ญาณจรिया; อณฺเฎา ญาณจรिया วิญญาณจรिया ก็อีกอย่างหนึ่ง
 วิญญาณจรिया, อณฺเฎา อณฺเฎาณจรिया, อณฺเฎา อัญญาณจรिया ก็อีกอย่างหนึ่ง ญาณจรिया
 ญาณจรियाติ.^๒ ตํญาณกุญฺเณ ญาณ, ก็อีกอย่างหนึ่ง ชื่อว่าญาณ เพราะอรรถว่า
 ปชานนฺกุญฺเณ ปณฺเฎา. เตน วุจฺจติ รู้ธรรมนั้น ๆ ชื่อว่าปัญญา เพราะอรรถว่า
 จริยาววตฺถาเน ปณฺเฎา จริยานานตฺเต รู้ชัด เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า ปัญญา
 ญาณ.

จริยานานตฺตญาณนิตฺเตโส สตฺตฺตรสโม.

จริยานานัตตญาณนิตเทส ที่ ๑๗ จบ.

๑ ฉ. อ. ณาเต.

๒ ก. วิญญาณจรिया อัญญาณจรिया.

บริษัทโรชนอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

๑๘. ภูมินานคตญาณนิตเทศ

๑๒. กถิ จตุตถมวตฺถาเน ปณฺญา
ภูมินานคตฺเต ญาณิ ? จตฺสฺโส ภูมฺโย;
กามาวจรา ภูมฺิ, รูปาวจรา ภูมฺิ,
อรูปาวจรา ภูมฺิ, อปรียาปนฺนา ภูมฺิ.

กตมา กามาวจรา ภูมฺิ ? เหฏฺฐโต
อวีจฺนิรยํ ปรียนฺตํ กริตฺวา อฺปรโต
ปฺรินิมิตฺตวสวตฺตี เทเว อนฺโต กริตฺวา ยํ
เอตฺสฺมี อนฺตเร เอตฺถาวจรา เอตฺถ
ปฺรียาปนฺนา ขนฺธธาคฺคฺ อายตนา รูปา^๒
เวทนา สณฺญา สงฺขารา วิญฺญาณิ. อยํ
กามาวจรา ภูมฺิ.

กตมา รูปาวจรา ภูมฺิ ? เหฏฺฐโต
พฺรหฺมโลกํ ปรียนฺตํ กริตฺวา อฺปรโต
อกนิฏฺเฐ เทเว อนฺโต กริตฺวา ยํ เอตฺสฺมี
อนฺตเร เอตฺถาวจรา เอตฺถ ปฺรียาปนฺนา
สฺมาปนฺนสฺส วา อฺปนฺนสฺส วา ทิฏฺฐมฺม-

๑๘. ภูมินานคตญาณนิตเทศ

๑๒. ปณฺญาในการกำหนดธรรม ๔
ชื่อว่าภูมินานคตญาณอย่างไร ? ภูมิ ๔ คือ
กามาวจรภูมิ รูปาวจรภูมิ อรูปาวจรภูมิ
โลกุตระภูมิ.

กามาวจรภูมิเป็นไฉน ? ชั้นธ ธาค
อายตนะ รูป เวทนา สณฺญา สงฺขาร
วิญฺญาณ อันท่องเที่ยวคือนับเนื่องในโอกาสนี้
ข้างล่างตลอดไป กระทำอเวจฺนรกให้เป็นที่
สุด ข้างบนขึ้นไปจนถึงเทวดาชั้นปรนิมิต-
ตวสวตฺตีเป็นที่สุด นี้เป็นกามาวจรภูมิ.

รูปาวจรภูมิเป็นไฉน ? ธรรมคือจิต
และเจตสิกของบุคคลผู้เข้าสมบัติ ของ
บุคคลผู้เกิดในพรหมโลก หรือของท่านผู้มี
ธรรมเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน อัน
ท่องเที่ยว คือนับเนื่องโอกาสนี้ ข้างล่าง

^๑ ฉ. ปฺรินิมิตฺตวสวตฺตี.

^๒ ฉ. รูป.

สุขวิหารัสส^๑ วา จิตฺตเจตฺตลีกา ฌมฺมา.
อัยํ รูปาวจฺรา ภูมि.

ตั้งแต่พรหมโลกขึ้นไป จนถึงเทวตาชั้น
อกนิษฐะ ข้างบนเป็นที่สุด นี้ชื่อว่ารูปาวจร-
ภูมิ.

กตมา อรูปาวจฺรา ภูมि ? เหฏฺฐโต
อากาสาณญฺจายตฺนูปเค เทเว ปริยฺนคํ
กริตฺวา อฺปริโต เนวสฺสณฺยานาสฺสณฺญายตฺนูปเค
เทเว อนฺโต กริตฺวา ยํ เอตฺตมฺมิ อนฺตเร
เอตฺถ ปริยาปนฺนา สฺมาปนฺนสฺส วา
อฺปนฺนสฺส วา ทิฏฺฐมฺมสุขวิหารัสส วา
จิตฺตเจตฺตลีกา ฌมฺมา. อัยํ อรูปาวจฺรา ภูมि.

อรูปาวจฺรภูมิเป็นไฉน ? ธรรม คือ
จิตและเจตสิกของบุคคลผู้เข้าสมาบัติ ของ
บุคคลผู้เกิดในพรหมโลก หรือของท่านผู้มี
ธรรมเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน อัน
นับเนื่องในโอกาสนี้ ข้างล่างตั้งแต่เทวตา
ผู้เข้าถึงชั้นอากาสาณญฺจายตฺนภพ ตลอดขึ้น
ไปจนถึงเทวตา ผู้เข้าถึงชั้นเนวสฺสณฺยา-
นาสฺสณฺญายตฺนภพ ข้างบนเป็นที่สุด นี้ชื่อว่า
อรูปาวจฺรภูมิ.

กตมา อปริยาปนฺนา ภูมि ?
อปริยาปนฺนา มคฺคา จ ผลานิ^๒ จ อสงฺขตา
จ ธาคฺ. อัยํ อปริยาปนฺนา ภูมि. อีมา
จตฺสฺโส ภูมिโย.

โลกุตฺรภูมิเป็นไฉน ? มรรค ผล
และนิพพานธาคฺ อันปัจจัยไม่ปรุงแต่ง อัน
เป็นโลกุตฺระ นี้ชื่อว่าโลกุตฺรภูมิ ภูมิ ๔
เหล่านี้.

^๑ ฉ. อ. วิหาริสฺส, เอวมฺปริปี.

^๒ ฉ. มคฺคผลานิ.

อปราปี จตฺสฺโส ภูมฺโย : จตฺตารโ
 สติปฏิจํจนา, จตฺตารโ สมนฺนปชานา,
 จตฺตารโ อิทฺธิปาทา, จตฺตาริ ฌานานิ,
 จตฺสฺโส อปฺปมณฺญาโย, จตฺสฺโส อรูปาวจร-
 สมาสติโย, จตฺสฺโส ปฏิสัมภิตา, จตฺสฺโส
 ปฏิปทา, จตฺตาริ อารมฺมณานิ, จตฺตารโ
 อริยวํสา^๑, จตฺตาริ สงฺคหวัตถุํ, จตฺตาริ
 จกฺกานิ, จตฺตาริ ธมฺมปทานิ. อีมา
 จตฺสฺโส ภูมฺโย. ตํผาตฺตญฺเณ ฌาณํ,
 ปชานนญฺเณ ปณฺญา. เตน วุจฺจติ จตฺตมฺม-
 ววตฺถาเน ปณฺญา ภูมฺินานตฺเต ฌาณํ.

ภูมิ ๔ อีกประการหนึ่ง : คือ สติ-
 ปฏิฐาน ๔ สัมมัปธาน ๔ อิทธิบาท ๔
 ฌาน ๔ อัปปมัญญา ๔ อรูปาวจรสมาบัติ ๔
 ปฏิสัมภิตา ๔ ปฏิปทา ๔ อารมณ ๔
 อริยวงศ์ ๔ สังคหวัตถุ ๔ จักร ๔
 ธรรมบท ๔ ภูมิ ๔ เหล่านี้. ชื่อว่าญาณ
 เพราะอรรถว่ารู้ธรรมนั้น ๆ ชื่อว่าปัญญา
 เพราะอรรถว่ารู้ชัด เพราะเหตุนี้ท่านจึง
 กล่าวว่า ปัญญาในการกำหนดธรรม ๔
 ชื่อว่าภูมินานัตตญาณ.

ภูมินานัตตญาณนิตฺเตโส อฏฺฐารสโม.

ภูมินานัตตญาณนิตฺเตโส ที่ ๑๘ จบ.

๑๙. ธมฺมนานตฺตญาณนิตฺเตโส

๑๙. ธรรมนानัตตญาณนิตเตโส

๑๓. กถิ นวธมฺมวตฺถาเน ปณฺญา
 ธมฺมนานตฺเต ฌาณํ ? กถิ ธมฺเม

๑๓. ปัญญาในการกำหนดธรรม ๔
 อย่างไร ?

^๑ สัพพโปกฺกเก จตฺตาริ อริยวํसानิ ทิสฺสติ.

ววตฺถเตติ ? กามาวจเร ฌมฺเม กุสลโต พระโยคาวจร ย่อมกำหนดธรรมทั้งหลาย
 ววตฺถเตติ, อกุสลโต ววตฺถเตติ, อพฺยาคตโต อย่างไร ? ย่อมกำหนดกามาวจรธรรมเป็น
 ววตฺถเตติ; รูปาวจเร ฌมฺเม กุสลโต ฝ่ายกุศล เป็นฝ่ายอกุศล เป็นฝ่ายอัพฺยาคฤต,
 ววตฺถเตติ, อพฺยาคตโต ววตฺถเตติ. ย่อมกำหนดรูปาวจรธรรม เป็นฝ่ายกุศล
 อรูปาวจเร ฌมฺเม กุสลโต ววตฺถเตติ, เป็นฝ่ายอัพฺยาคฤต, ย่อมกำหนดอรูปาวจร-
 อพฺยาคตโต ววตฺถเตติ. อปริยาปนฺเน ธรรมเป็นฝ่ายกุศล เป็นฝ่ายอัพฺยาคฤต.
 ฌมฺเม กุสลโต ววตฺถเตติ, อพฺยาคตโต ย่อมกำหนดโลกุตฺตรธรรมเป็นฝ่ายกุศล เป็น
 ววตฺถเตติ. ฝ่ายอัพฺยาคฤต.

กถํ กามาวจเร ฌมฺเม กุสลโต พระโยคาวจรย่อมกำหนดกามาวจร-
 ววตฺถเตติ, จ อกุสลโต ววตฺถเตติ, ธรรม เป็นฝ่ายกุศล เป็นฝ่ายอกุศล เป็น
 อพฺยาคตโต ววตฺถเตติ ? ทส กุสลกมฺมปฺเป ฝ้ายอัพฺยาคฤตอย่างไร ? ย่อมกำหนดกุศล-
 กุสลโต ววตฺถเตติ. ทส อกุสลกมฺมปฺเป กรรมมถ ๑๐ เป็นฝ่ายกุศล ย่อมกำหนด
 อกุสลโต ววตฺถเตติ, รูปญฺจ วิปากญฺจ อกุศลกรรมมถ ๑๐ เป็นฝ่ายอกุศล ย่อม
 กิริยญฺจ อพฺยาคตโต ววตฺถเตติ. เอวํ กำหนดรูปวิปากและกิริยา เป็นฝ่าย
 กามาวจเร ฌมฺเม กุสลโต ววตฺถเตติ อัพฺยาคฤต พระโยคาวจรย่อมกำหนดกามา-
 อกุสลโต ววตฺถเตติ อพฺยาคตโต ววตฺถเตติ. วจรธรรมเป็นฝ่ายกุศล เป็นฝ่ายอกุศล เป็น
 ฝ่ายอัพฺยาคฤต อย่างนี้.

กถํ รูปาวจเร ฌมฺเม กุสลโต พระโยคาวจร ย่อมกำหนดรูปาวจร-
 ววตฺถเตติ, อพฺยาคตโต ววตฺถเตติ ? ธรรม เป็นฝ่ายกุศล เป็นฝ่ายอัพฺยาคฤต

คุณวิเศษ-คุณปาฬ ฌ ป้อม เพชร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อิฏฐุจสุส จตุตถาริ ฌานานิ กุสลโต อย่างไร ? ย่อมกำหนดฌาน ๔ ของบุคคล
 ววตฺถเตติ, ตตฺตรูปนฺนสฺส จตุตถาริ ฌานานิ ผู้ยังอยู่ในโลกนี้ เป็นฝ่ายกุศล, ย่อมกำหนด
 อพฺยาคตโต ววตฺถเตติ. เอวํ รูปาวจร ฌาน ๔ ของบุคคลผู้อุบัติในพรหมโลกนั้น
 ฌมฺเม กุสลโต ววตฺถเตติ, อพฺยาคตโต เป็นฝ่ายอัพยากฤต. พระโยคาวจรย่อม
 ววตฺถเตติ. กำหนดรูปาวจรธรรมเป็นฝ่ายกุศล เป็นฝ่าย
 อัพยากฤต อย่างนี้.

กถิ อรูปาวจร ฌมฺเม กุสลโต พระโยคาวจรย่อมกำหนดอรูปาวจร-
 ววตฺถเตติ, อพฺยาคตโต ววตฺถเตติ ? ธรรม เป็นฝ่ายกุศล เป็นฝ่ายอัพยากฤต
 อิฏฐุจสุส จตฺสฺสอ อรูปาวจรสมาปตฺติโย อย่างไร ? ย่อมกำหนดอรูปาวจรสมาบัติ ๔
 กุสลโต ววตฺถเตติ, ตตฺตรูปนฺนสฺส จตฺสฺสอ ของบุคคลผู้ยังอยู่ในโลกนี้ เป็นฝ่ายกุศล,
 อรูปาวจรสมาปตฺติโย อพฺยาคตโต ย่อมกำหนดอรูปาวจรสมาบัติ ๔ ของบุคคล
 ววตฺถเตติ. เอวํ อรูปาวจร ฌมฺเม กุสลโต ผู้อุบัติในพรหมโลกนั้น เป็นฝ่ายอัพยากฤต
 ววตฺถเตติ อพฺยาคตโต ววตฺถเตติ. พระโยคาวจร ย่อมกำหนดอรูปาวจรธรรม
 เป็นฝ่ายกุศลเป็นฝ่ายอัพยากฤต อย่างนี้.

กถิ อปริยาปนฺเน ฌมฺเม กุสลโต พระโยคาวจร ย่อมกำหนดโลกุตระ-
 ววตฺถเตติ, อพฺยาคตโต ววตฺถเตติ ? ธรรม เป็นฝ่ายกุศล เป็นฝ่ายอัพยากฤต
 จตฺตาโร อริยมคฺเค กุสลโต ววตฺถเตติ, อย่างไร ? ย่อมกำหนดอริยมรรค ๔ เป็น
 จตฺตาริ (๑) สามณฺณผลานิ นิพฺพานณฺจ ฝ่ายกุศล ย่อมกำหนดสามัญผล ๔ และ

๑ ฉ. อ. จ.

อพฺยากตโต ววตฺถเตติ. เอวํ อปรียาปนฺเน
 ฌมฺเม กุสลโต ววตฺถเตติ อพฺยากตโต
 ววตฺถเตติ. เอวํ ฌมฺเม ววตฺถเตติ.

นิพพาน เป็นฝ่ายอัพฺยากถต พระโยคาวจร
 ย่อมกำหนดโลกุตตรธรรมเป็นฝ่ายกุศล เป็น
 ฝ่ายอัพฺยากถต อย่างนี้.

นว ปามุขฺชมูลกา^๑ ฌมฺมา, อนิจฺจโต
 มนสิกโรโต ปามุขฺชํ ชายติ, ปมุทิสฺส ปิตี
 ชายติ, ปิติมนฺสฺส กาโย ปสฺสมฺภติ,
 ปสฺสทฺธกาโย สุขํ เวเทติ, สุขิโน จิตฺตํ
 สฺมาธียติ, สฺมาหิตเต จิตฺเต ยถาภูตํ
 ปชานาติ ปสฺสติ, ยถาภูตํ ชานํ ปสฺสํ
 นิพฺพินฺนํ. นิพฺพินฺนํ วิรชฺชติ, วิรากา
 วิมฺจฺจติ. ทฺถุชโต มนสิกโรโต ปามุขฺชํ
 ชายติ ฯเปฯ อนตฺตโต มนสิกโรโต ปามุขฺชํ
 ชายติ ฯเปฯ.

ธรรม ๙ ประการมีความปราโมทย์
 เป็นมูล เมื่อพระโยคาวจรมนสิการว่า
 ไม่เที่ยง ย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อปราโมทย์
 แล้ว ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจมีปีติ กายย่อมสงบ
 ผู้มีกายสงบ ย่อมได้เสวยสุข ผู้มีความสุข
 จิตย่อมตั้งมั่น เมื่อจิตตั้งมั่น ย่อมรู้ย่อมเห็น
 ตามความเป็นจริง เมื่อรู้เห็นตามความ
 เป็นจริงย่อมเบื่อหน่าย เมื่อเบื่อหน่ายย่อม
 คลายความกำหนัด เพราะคลายความ
 กำหนัด จิตย่อมหลุดพ้น เมื่อพระโยคาวจร
 มนสิการว่าเป็นทุกข ย่อมเกิดปราโมทย์...
 เมื่อมนสิการว่าเป็นอนัตตา ย่อมเกิด
 ปราโมทย์.

รูปํ อนิจฺจโต มนสิกโรโต ปามุขฺชํ
 ชายติ ฯเปฯ รูปํ ทฺถุชโต มนสิกโรโต

เมื่อมนสิการรูปว่าไม่เที่ยง ย่อมเกิด
 ปราโมทย์... เมื่อมนสิการรูปว่าเป็น

^๑ ฉ. อี. สพฺพตฺถ ปาโมขฺชมูลกา.

๗เปฯ รูป อนตฺตโต ๗เปฯ เวทนํ... ทุกข์... เมื่อมนสิการรูปว่าเป็นอนัตตา...
 สณฺณํ... สงฺขารํ... วิณฺญาณํ... จกฺขุํ เมื่อมนสิการเวทนา... สัณฺญา...
 ๗เปฯ ชรามรณํ อนิจฺจโต มนสิกโรโต สังขาร... วิณฺญาณ... จักฺขุ... ชราและ
 ปามุชฺชํ ชายติ ๗เปฯ ชรามรณํ ทุกฺขโต มรณะว่าไม่เที่ยง ย่อมเกิดปราโมทย์...
 มนสิกโรโต ปามุชฺชํ ชายติ ๗เปฯ เมื่อมนสิการชราและมรณะว่าเป็นทุกข์ ย่อม
 ชรามรณํ อนตฺตโต มนสิกโรโต ปามุชฺชํ เกิดปราโมทย์... เมื่อมนสิการชราและ
 ชายติ, ปมฺหิตสฺส ปีติ ชายติ, ปีติมนสฺส มรณะว่าเป็นอนัตตา ย่อมเกิดปราโมทย์
 กาโย ปสฺสสมฺภติ, ปสฺสทฺธกาโย สุขํ เมื่อปราโมทย์แล้ว ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจ
 เวเทติ, สุขิโน จิตฺตํ สมာธิติ, สมาทิเต เกิดปีติ กายย่อมสงบ ผู้มีกายสงบ ย่อมได้
 จิตฺเต ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ, ยถาภูตํ เสวยสุข ผู้มีความสุข จิตย่อมตั้งมั่น เมื่อจิต
 ชานํ ปสฺสํ นิพฺพินฺทติ, นิพฺพินฺทํ วิรชฺชติ, ตั้งมั่น ย่อมรู้ย่อมเห็นตามความเป็นจริง
 วิราคา วิมฺฺจจติ, อิมํ นว ปามุชฺชมูลกา เมื่อรู้เห็นตามความเป็นจริง ย่อมเบื่อหน่าย
 ฐมฺมา.. เมื่อเบื่อหน่ายย่อมคลายความกำหนัดเพราะ
 คลายความกำหนัด จิตย่อมหลุดพ้น ธรรม
 ๘ ประการนี้มีความปราโมทย์เป็นมูล.

๗๕. นว โยนิโส มนสิการมูลกา
 ฐมฺมา, อนิจฺจโต โยนิโส มนสิกโรโต
 ปามุชฺชํ ชายติ, ปมฺหิตสฺส ปีติ ชายติ,
 ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสสมฺภติ, ปสฺสทฺธกาโย
 สุขํ เวเทติ, สุขิโน จิตฺตํ สมာธิติ,

๗๕. ธรรม ๘ ประการมีโยนิโส-
 มนสิการเป็นมูล, เมื่อพระโยคาวจร-
 มนสิการโดยอุบายอันแยบคายว่า ไม่เที่ยง
 ย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อถึงความปราโมทย์
 แล้ว ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจมีปีติ กายย่อมสงบ.

คุณรัศมี-คุณปาฬ ณ ป้อยเพชร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สมาธิเตน จิตฺเตน "อิทํ ทุกฺขนุ"ติ ยถาภูตํ
 ปชานาติ, "อัยํ ทุกฺขสมุทโย"ติ ยถาภูตํ
 ปชานาติ, "อัยํ ทุกฺขนิโรธโร"ติ ยถาภูตํ
 ปชานาติ, "อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา"ติ
 ยถาภูตํ ปชานาติ. ทุกฺขโต โยนิโส
 มนสิกาโรโต ปามุชฺชํ ชายติ, ปมุทิตสฺส ปีติ
 ชายติ, ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสมุทฺติ,
 ปสฺสทุทธกาโย สุขํ เวเทติ, สุขิโน จิตฺตํ
 สมาธิยติ, สมาธิเตน จิตฺเตน "อิทํ
 ทุกฺขนุ"ติ ยถาภูตํ ปชานาติ, "อัยํ
 ทุกฺขสมุทโย"ติ ยถาภูตํ ปชานาติ, "อัยํ
 ทุกฺขนิโรธโร"ติ ยถาภูตํ ปชานาติ, "อัยํ
 ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา"ติ ยถาภูตํ
 ปชานาติ. อนตฺตโต โยนิโส มนสิกาโรโต
 ปามุชฺชํ ชายติ ฯเปฯ

ผู้มีกายสงบย่อมได้เสวยความสุข ผู้มี
 ความสุข จิตย่อมตั้งมั่น ย่อมรู้ชัดตามความ
 เป็นจริงด้วยจิตอันตั้งมั่นว่า "นี่ทุกข์" "นี่
 ทุกขสมุทัย" "นี่ทุกฺขนิโรธ" "นี่ทุกฺขนิโรธ-
 คามินีปฏิบัติ" เมื่อพระโยคาวจรมนสิการ
 โดยอุบายอันแยบคายว่าเป็นทุกข์ ย่อมเกิด
 ปราโมทย์... เมื่อมนสิการโดยอุบายอัน
 แยบคายว่าเป็นอนัตตา ย่อมเกิดปรา-
 โมทย์...

รูป อนิจฺจโต โยนิโส มนสิกาโรโต
 ปามุชฺชํ ชายติ ฯเปฯ รูปํ ทุกฺขโต โยนิโส
 มนสิกาโรโต ปามุชฺชํ ชายติ ฯเปฯ รูปํ
 อนตฺตโต โยนิโส มนสิกาโรโต ปามุชฺชํ

เมื่อมนสิการรูปโดยอุบายอันแยบคาย
 ว่าไม่เที่ยง ย่อมเกิดปราโมทย์... เมื่อ
 มนสิการรูปโดยอุบายอันแยบคาย ว่าเป็น
 ทุกข์ ย่อมเกิดปราโมทย์... เมื่อมนสิการ-

คุณรัศมี-คุณปาศ ฌ บ็อม เพชร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ชายติ ฯเปฯ เวทนํ... สณฺณํ... สงฺขารํ อนิจฺจโต โยนิโส มนสิการโรโต ปามุชฺชํ ชายติ ฯเปฯ

รูปโดยอุบายอันแยบคาย ว่าเป็นอนัตตา ย่อมเกิดปราโมทย์... เมื่อมนสิการเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ จักขุ... ชราและ มรณะ โดยอุบายอันแยบคาย ว่าไม่เที่ยง ย่อมเกิดปราโมทย์...

ชรา มรณํ ทุกฺขโต โยนิโส มนสิการโรโต ปามุชฺชํ ชายติ, ฯเปฯ ชรา มรณํ อนตฺตโต โยนิโส มนสิการโรโต ปามุชฺชํ ชายติ, ปมฺหิตสฺส ปีติ ชายติ, ปีติ มนสฺส กายो ปสฺสสมฺภตฺติ, ปสฺสทุทกกายो สุขํ เวเทติ, สุขิโน จิตฺตํ สมာธิตฺติ, สมาทิเตน จิตฺเตน "อิหํ ทุกฺขนฺ"ติ ยถาภูตํ ปชานาติ, "อโย ทุกฺขสมฺภโย"ติ ยถาภูตํ ปชานาติ, "อโย ทุกฺขนิโรธो"ติ ยถาภูตํ ปชานาติ, "อโย ทุกฺขนิโรธกามินี ปฏิปทา"ติ ยถาภูตํ ปชานาติ. อิเม นว โยนิโส มนสิการมุลกา ธมฺมา.

เมื่อมนสิการชราและมรณะ โดยอุบายอันแยบคาย ว่าเป็นทุกข์ ย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อมนสิการชราและมรณะ โดยอุบายอันแยบคาย ว่าเป็นอนัตตา ย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อปราโมทย์แล้ว ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจมีปีติ กายย่อมสงบ ผู้มีกายสงบย่อมได้ เสวยสุข ผู้มีความสุข จิตย่อมตั้งมั่น ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริง ด้วยจิตอันตั้งมั่นว่า "นี่ทุกข์" "นี่ทุกขสมุทัย" "นี่ทุกขนิโรธ" "นี่ทุกขนิโรธกามินีปฏิบัติ" ธรรม ๙ ประการนี้ มีโยนิโสมนสิการเป็นมูล.

นว นานตฺตา, ธาตุนานตฺตํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชตฺติ ผสฺสนานตฺตํ, ผสฺสนานตฺตํ ปฏิจฺจ

ความต่าง ๙ ประการ ก็คือความต่าง แห่งผัสสะ อาศัยความต่างแห่งธาตุเกิดขึ้น

คุณรัศมี-คุณปาฬ ณ ป้อมเพชร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุบุชชติ เวทนานานตฺตํ, เวทนานานตฺตํ
 ปฏิจฺจ อุบุชชติ สณฺณานานตฺตํ,
 สณฺณานานตฺตํ ปฏิจฺจ อุบุชชติ สงฺกပ္ป-
 นานตฺตํ, สงฺกပ္ปนานตฺตํ ปฏิจฺจ อุบุชชติ
 ฉนฺทนานตฺตํ, ฉนฺทนานตฺตํ ปฏิจฺจ อุบุชชติ
 ปริฬาหนานตฺตํ, ปริฬาหนานตฺตํ ปฏิจฺจ
 อุบุชชติ ปริเยสนานานตฺตํ, ปริเยสนา-
 นานตฺตํ ปฏิจฺจ อุบุชชติ ลากฺขนานตฺตํ.
 อิมํ นว นานตฺตา. ตํฉาตฺตญฺเณ ฉาณฺ,
 ปชานนญฺเณ ปณฺณา. เตน วุจฺจติ
 นวธมฺมวตฺตถาเน ปณฺณา ธมฺมนานตฺเต
 ฉาณฺ.

ความต่างแห่งเวทนา อาศัยความต่างแห่ง
 ผัสสะเกิดขึ้น ความต่างแห่งสัญญาอาศัย
 ความต่างแห่งเวทนาเกิดขึ้น ความต่างแห่ง
 สังกัปปะ อาศัยความต่างแห่งสัญญาเกิดขึ้น
 ความต่างแห่งฉันทะ อาศัยความต่างแห่ง
 สังกัปปะเกิดขึ้น ความต่างแห่งความเร่า-
 ร้อน อาศัยความต่างแห่งฉันทะเกิดขึ้น
 ความต่างแห่งการแสวงหา อาศัยความต่าง
 แห่งความเร่าร้อนเกิดขึ้น ความต่างแห่ง
 การได้(รูปเป็นต้น) อาศัยความต่างแห่ง
 การแสวงหาเกิดขึ้น ความต่าง ๙ ประการ
 นี้. ชื่อว่าญาณ เพราะอรรถว่า รู้ธรรม
 นั้น ๆ ชื่อว่าปัญญา เพราะอรรถว่า รู้ชัด
 เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาในการ
 กำหนดธรรม ๙ ประการ ชื่อว่า ธรรม-
 นานัตตญาณ.

ธมฺมนานตฺตญาณนิตฺเทโส เอกุณฺวีสติโม.

ธรรมนานัตตญาณนิตเทส ที่ ๑๙. จบ.

คุณรัศมี-คุณป้า พ บ้อย เพชร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

๒๐-๒๔. ญาณปญจกนิทเทศ

๒๐-๒๔. ญาณปัญจกนิทเทศ

๑๕. กถิ อภินญาปณฺหา ๑ ฅาตฏฺเฐน
ณณํ, ปรีณญาปณฺหา ตีรณฺฏฺเฐน ฅณณํ,
ปทานปณฺหา ปรีจจกฏฺเฐน ฅณณํ,
ภาวณาปณฺหา เอกรสฏฺเฐน ฅณณํ,
สจฺจกิริยาปณฺหา ผสฺสนฏฺเฐน ๑ ฅณณํ ?

๑๕. ปัญญาที่รู้อย่างยิ่ง ชื่อว่าญาณทัสฺสญาณ
ปัญญาเครื่องกำหนดรู้ ชื่อว่าตีสฺสญาณ
ปัญญาเครื่องละ ชื่อว่าปรีจจกัณฺฐญาณ
ปัญญาเครื่องเจริญ ชื่อว่าเอกรสัณฺฐญาณ
ปัญญาเครื่องกระทำให้แจ้ง ชื่อว่าผสฺสนัณฺฐ-
ญาณอย่างไร ?

เย เย ธมฺมา อภินญาตา โทหนฺติ, เต เต
ธมฺมา ฅาตา โทหนฺติ. เย เย ธมฺมา
ปรีณญาตา โทหนฺติ, เต เต ธมฺมา ตีริตา
โทหนฺติ. เย เย ธมฺมา ปทานา โทหนฺติ,
เต เต ธมฺมา ปรีจจตฺตา โทหนฺติ. เย เย
ธมฺมา ภาวิตา โทหนฺติ, เต เต ธมฺมา
เอกรสา โทหนฺติ. เย เย ธมฺมา สจฺจกิตา
โทหนฺติ, เต เต ธมฺมา ผสฺสิตา ๒ โทหนฺติ.

พระโยคาวจรรู้อย่างยิ่งธรรมใด ๆ ย่อมเป็นอัน
รู้ธรรมนั้น ๆ กำหนดรู้ธรรมใด ๆ ย่อมเป็น
อันพิจารณาธรรมนั้น ๆ ละธรรมใด ๆ ย่อม
เป็นอันสละธรรมนั้น ๆ เจริญธรรมใด ๆ
ธรรมนั้น ๆ ย่อมมีกิจเป็นอันเดียวกัน กระทำ
ให้แจ้งธรรมใด ๆ ย่อมเป็นอันถูกต้องธรรม
นั้น ๆ แล้ว.

๑-๑ ฉ. อ. ฅาตฏฺเฐน...ผสฺสนฏฺเฐน,
เอวมุปริปี.

๒ ฉ. ผสฺสิตา.

คัมภีรญาณ ญาณ, ปชานนญาณ ญาณ,
 เตน วุจฺจติ อภิญญาปณฺญา ญาณญาณ ญาณ,
 ปริณญาปณฺญา ตีรณญาณ ญาณ, ปทานปณฺญา
 ปริจฺจจากญาณ ญาณ, ภาวนาปณฺญา
 เอกรสญาณ ญาณ, สจฺฉิกริยาปณฺญา
 ผสฺสนญาณ ญาณ.

ชื่อว่าญาณ เพราะอรรถว่ารู้ธรรมนั้น ๆ
 ชื่อว่าปัญญา เพราะอรรถว่ารู้ชัด เพราะ
 เหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่ ปัญญาที่รู้ยิ่ง ชื่อว่า
 ญาตัญญูญาณ ปัญญาเครื่องกำหนดรู้ ชื่อว่า
 ตีรณัญญูญาณ ปัญญาเครื่องละ ชื่อว่า
 ปริจจาคัญญูญาณ ปัญญาเครื่องเจริญ ชื่อว่า
 เอกรสัญญูญาณ ปัญญาเครื่องกระทำให้แจ้ง
 ชื่อว่าผัสสนัญญูญาณ.

ญาณปณฺจกนิตเทศ จตฺตวิสติโม.

ญาณปัญญาจกนิตเทศ ที่ ๒๕ จบ.

๒๕-๒๘. ปฏิสัมภิตาญาณนิตเทศ

๒๕-๒๘. ปฏิสัมภิตาญาณนิตเทศ

๑๖. กถิ อตฺถนानตฺเต ปณฺญา
 อตฺถปฏิสัมภิตเ ญาณ, ฌมฺมานานตฺเต ปณฺญา
 ฌมฺมปฏิสัมภิตเ ญาณ, นีรุตฺตินานตฺเต
 ปณฺญา นีรุตฺติปฏิสัมภิตเ ญาณ, ปฏิภาณ-
 นานตฺเต ปณฺญา ปฏิภาณปฏิสัมภิตเ ญาณ.

๑๖. ปัญญาในความต่างแห่งอรรถ
 ชื่อว่าอรรถปฏิสัมภิตาญาณ ปัญญาในความ
 ต่างแห่งธรรม ชื่อว่าธรรมปฏิสัมภิตาญาณ
 ปัญญาในความต่างแห่งนิรุตติ ชื่อว่านิรุตติ-
 ปฏิสัมภิตาญาณ ปัญญาในความต่างแห่ง

๑ ฉ. ฌมฺมนานตฺเต.

คุณรัศมี-คุณป้าพ ณ ป้อมเพชร์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏิภาณ ชื่อว่าปฏิภาณปฏิสัมภีทาญาณ อย่าง
ไร ?

สทฺธิทฺธิริยํ ฌมฺโม, วัริยิณฺทฺธิริยํ ฌมฺโม,	สทฺธิทฺธิริยํ วัริยิณฺทฺธิริยํ สทฺธิทฺธิริยํ สฺมาธิทฺธิริยํ
สทฺธิทฺธิริยํ ฌมฺโม, สฺมาธิทฺธิริยํ ฌมฺโม,	ปฏฺฐินฺทฺธิริยํเป็นธรรม (แต่ละอย่าง ๑)
ปฏฺฐินฺทฺธิริยํ ฌมฺโม, อญฺโผ สทฺธิทฺธิริยํ	สทฺธิทฺธิริยํ วัริยิณฺทฺธิริยํ สทฺธิทฺธิริยํ สฺมาธิทฺธิริยํ
ฌมฺโม, อญฺโผ วัริยิณฺทฺธิริยํ ฌมฺโม, อญฺโผ	ปฏฺฐินฺทฺธิริยํเป็นธรรมอย่างหนึ่ง ๑. พระ-
สทฺธิทฺธิริยํ ฌมฺโม, อญฺโผ สฺมาธิทฺธิริยํ	โยคาวจรรูธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ด้วยญาณใด
ฌมฺโม, อญฺโผ ปฏฺฐินฺทฺธิริยํ ฌมฺโม. เยน	เป็นอันรู้เฉพาะธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย
ฌาณณ อิมิ นานา ฌมฺมา ฌาตา, เตเนว	ญาณนั้นนั่นแล. เพราะเหตุคังนั้นท่านจึง
ฌาณณ อิมิ นานา ฌมฺมา ปฏิวิทิตาติ.	กล่าวว่า ปัญญาในความต่างแห่งธรรม
เตน วุจฺจติ ฌมฺมฺนํนํนํเต ปณฺณา	ชื่อว่าธรรมปฏิสัมภีทาญาณ.
ฌมฺมฺปฏิสัมภีเท ฌาณํ. (๑)	

อธิโมกฺขญฺโจ อตฺถโถ, ปคฺคทญฺโจ	สภาทินฺนํมใจเชื่อ สภาทิประคอง
อตฺถโถ, อูปญฺจานญฺโจ อตฺถโถ, อวิกฺเขปญฺโจ	ไว้ สภาทิที่เข้าไปตั้งไว้ สภาทิที่ไม่พึงชาน
อตฺถโถ, ทสฺสนญฺโจ อตฺถโถ. อญฺโผ	สภาทิที่เห็นเป็นอรรถ (แต่ละอย่าง ๑)
อธิโมกฺขญฺโจ อตฺถโถ, อญฺโผ ปคฺคทญฺโจ	สภาทินฺนํมใจเชื่อ สภาทิประคองไว้
อตฺถโถ, อญฺโผ อูปญฺจานญฺโจ อตฺถโถ,	สภาทิที่เข้าไปตั้งไว้ สภาทิที่ไม่พึงชาน
อญฺโผ อวิกฺเขปญฺโจ อตฺถโถ, อญฺโผ	สภาทิที่เห็นเป็นอรรถอย่างหนึ่ง ๑ พระ-
ทสฺสนญฺโจ อตฺถโถ. เยน ฌาณณ อิมิ	โยคาวจรรูอรรถต่าง ๆ เหล่านี้ด้วยญาณใด

คุณวิเศษ-คุณปาฬ ฌ ป้อมเพชร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

นानา อตุถา ฌาตทา, เตเนว ฌาณณ อิม
 นานา อตุถา ปฏิวิทิตาติ. เตน วุจฺจติ
 อตุถนानตฺเต ปณฺณา อตุถปฏิสัมภิตเท ฌาณฺ.
 (๒)

เป็นอันรู้เฉพาะอรรถต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย
 ญาณนั้นนั่นแล เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า
 ปัญญาในความต่างแห่งอรรถ ชื่อว่าอรรถ-
 ปฏิสัมภิตาญาณ.

ปณฺจ ฌมฺเม สนฺทสฺเสตฺถุ พยฺยชฺชน-
 นิรุตฺตาทิลปา, ปณฺจ อตุถเ สนฺทสฺเสตฺถุ
 พยฺยชฺชนนิรุตฺตาทิลปา. อณฺณา ฌมฺม-
 นิรุตฺตโย, อณฺณา อตุถนิรุตฺตโย. เยน
 ฌาณณ อิม นานา นิรุตฺตโย ฌาตทา,
 เตเนว ฌาณณ อิม นานา นิรุตฺตโย
 ปฏิวิทิตาติ. เตน วุจฺจติ นิรุตฺตินานตฺเต
 ปณฺณา นิรุตฺตปฏิสัมภิตเท ฌาณฺ. (๓)

การระบัพพยัญชนะและนิรุตติ เพื่อ
 แสดงธรรม ๕ ประการ, การระบัพพยัญชนะ
 และนิรุตติเพื่อแสดงอรรถ ๕ ประการ,
 ธรรมนิรุตติเป็นอย่างหนึ่ง อรรถนิรุตติเป็น
 อย่างหนึ่ง. พระโยคาวจรรู้นิรุตติต่าง ๆ
 เหล่านี้ด้วยญาณใด เป็นอันรู้เฉพาะนิรุตติ
 ต่าง ๆ เหล่านี้ด้วยญาณนั้นนั่นแล. เพราะ
 เหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาในความต่าง
 แห่งนิรุตติ ชื่อว่านิรุตติปฏิสัมภิตาญาณ.

ปณฺจสฺส ฌมฺเมสฺส ฌาณานิ, ปณฺจสฺส
 อตุถเสฺส ฌาณานิ, ทสฺสฺส นิรุตฺตีสฺส ฌาณานิ.
 อณฺณานิ ฌมฺเมสฺส ฌาณานิ, อณฺณานิ อตุถเสฺส
 ฌาณานิ, อณฺณานิ นิรุตฺตีสฺส ฌาณานิ. เยน
 ฌาณณ อิม นานา ฌาณณ ฌาตทา, เตเนว
 ฌาณณ อิม นานา ฌาณณ ปฏิวิทิตาติ.

ญาณในธรรม ๕ ในอรรถ ๕ ญาณใน
 นิรุตติ ๑๐ ญาณในธรรมเป็นอย่างหนึ่ง ญาณ
 ในอรรถเป็นอย่างหนึ่ง ญาณในนิรุตติเป็น
 อย่างหนึ่ง พระโยคาวจรรู้ญาณต่าง ๆ
 เหล่านี้ด้วยญาณใด เป็นอันรู้เฉพาะญาณ
 ต่าง ๆ เหล่านี้ด้วยญาณนั้นนั่นแล. เพราะ

ร.ค.อ.พิศ-คุณคำบุญ สิริธรา

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เตน วุจฺจติ ปฏิภาณานตฺเต ปณฺณา เหตุคังนันท่านจึงกล่าวว่่า ปัญญาในความ
 ปฏิภาณปฏิสัมภีเท ฌาณั. (๕) ต่างแห่งปฏิภาณ ชื่อว่าปฏิภาณปฏิสัมภีทา-
 ญาณ.

๑๖. สทฺธาพลํ ฌมฺโม, วิริยพลํ
 ฌมฺโม, สติพลํ ฌมฺโม, สมาธิพลํ ฌมฺโม,
 ปณฺณาพลํ ฌมฺโม. อญฺโฉ สทฺธาพลํ ฌมฺโม,
 อญฺโฉ วิริยพลํ ฌมฺโม, อญฺโฉ สติพลํ
 ฌมฺโม, อญฺโฉ สมาธิพลํ ฌมฺโม, อญฺโฉ
 ปณฺณาพลํ ฌมฺโม. เยน ฌาเณน อิม นานา
 ฌมฺมา ฌาตา, เตเนว ฌาเณน อิม
 นานา ฌมฺมา ปฏิวิทิตาติ. เตน วุจฺจติ
 ฌมฺมนานตฺเต ปณฺณา ฌมฺมปฏิสัมภีเท
 ฌาณั. (๖)

๑๖. สทฺธาพละ วิริยพละ สติพละ
 สมาธิพละ ปัญญาพละเป็นธรรม(แต่ละ
 อย่าง ๑) สทฺธาพละ วิริยพละ สติพละ
 สมาธิพละ ปัญญาพละเป็นธรรมอย่างหนึ่งๆ.
 พระโยคาวจรรู้ธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย
 ญาณใด เป็นอันรู้ธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย
 ญาณนั้นนั่นแล. เพราะเหตุคังนันท่านจึงกล่าว
 ว่า ปัญญาในความต่างแห่งธรรม ชื่อว่า
 ธรรมปฏิสัมภีทาญาณ.

อสุสฺสทฺธิเย อกมฺปิยญฺโจะ อตฺโต,
 โกสชฺเช อกมฺปิยญฺโจะ อตฺโต, ปมาเท
 อกมฺปิยญฺโจะ อตฺโต, อุตฺตจฺเจ อกมฺปิยญฺโจะ
 อตฺโต, อวิชฺชาย อกมฺปิยญฺโจะ อตฺโต.
 อญฺโฉ อสุสฺสทฺธิเย อกมฺปิยญฺโจะ อตฺโต,

สภาพอันไม่ทวันไหว เพราะความ
 เป็นผู้ไม่มีศรัทธา สภาพอันไม่ทวันไหว
 เพราะความเกียจคร้าน สภาพอันไม่ทวัน-
 ไหวเพราะความประมาท สภาพอันไม่
 ทวันไหวเพราะความฟุ้งซ่าน สภาพอันไม่

ร.ค.อ.พิศ-คุณคำบุญ ศิริธร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

อณฺโณ โภสชฺเช อกมฺปิยญฺโจะ อตุโถ, อณฺโณ
ปมาเท อกมฺปิยญฺโจะ อตุโถ, อณฺโณ
อุทฺตจฺเจ อกมฺปิยญฺโจะ อตุโถ, อณฺโณ
อวิชฺชาย อกมฺปิยญฺโจะ อตุโถ.

หวั่นไหวเพราะอวิชาเป็นอรรถ (แต่ละ
อย่าง ๆ) สภาพอันไม่หวั่นไหวเพราะความ
เป็นผู้ไม่มีศรัทธา สภาพอันไม่หวั่นไหว
เพราะความเกียจคร้าน สภาพอันไม่หวั่น-
ไหวเพราะความประมาท สภาพอันไม่
หวั่นไหวเพราะความฟุ้งซ่าน สภาพอันไม่
หวั่นไหวเพราะอวิชาเป็นอรรถอย่างหนึ่งๆ.

เยน ญาเณ อิมะ นานา อตุถา ญาตา,
เตเนว ญาเณ อิมะ นานา อตุถา
ปฏิวิตฺตาคี. เตเน วุจฺจติ อตุถนาคฺเต
ปณฺณา อตุถปฏิสัมภิตะ ญาณํ. (๒)

พระโยคาวจรรู้อรรถต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย
ญาณใด เป็นอันรู้เฉพาะอรรถต่างๆ เหล่านี้
ด้วยญาณนั้นนั่นแล เพราะเหตุดังนั้นท่านจึง
กล่าวว่า ปัญญาในความต่างแห่งอรรถ
ชื่อว่าอรรถปฏิสัมภิตาญาณ.

ปณฺจ ธมฺเม สนฺทสฺเสตฺถํ พุชฺชชน-
นिरฺตฺตคามิลลาปา, ปณฺจ อตุถะ สนฺทสฺเสตฺถํ
พุชฺชชนนิรฺตฺตคามิลลาปา. อณฺณา ธมฺม-
นिरฺตฺตโย, อณฺณา อตุถนिरฺตฺตโย. เยน
ญาเณ อิมะ นานา นิรฺตฺตโย
ญาตา, เตเนว ญาเณ อิมะ นานา

การระบัพยัญชนะและนิรุตติ เพื่อ
แสดงธรรม ๕ ประการ การระบัพยัญชนะ
และนิรุตติเพื่อแสดงอรรถ ๕ ประการ
ธรรมนิรุตติเป็นอย่างหนึ่ง อรรถนิรุตติเป็น
อย่างหนึ่ง พระโยคาวจรรู้นิรุตติต่าง ๆ
เหล่านี้ด้วยญาณใด เป็นอันรู้เฉพาะนิรุตติ

ร.ค.อ.พิศ-คุณคำบุญ ศิริธร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒๖๑

นิรุตติโย ปฏิวิทิตาติ. เตน วุจฺจติ ต่าง ๆ เหล่านี้ด้วยญาณนั้นนั่นแล เพราะ
 นิรุตตินานตฺเต ปณฺญา นิรุตติปฏิสัมภีเท เหตุตั้งนั้นท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาในความ
 ญาณ. (๓) ต่างแห่งนิรุตติ ชื่อว่านิรุตติปฏิสัมภีทาญาณ.

ปณฺจสุ ฌมฺเมสุ ญาณานิ, ปณฺจสุ ญาณในธรรม ๕ ประการ ญาณใน
 อตฺถสุ ญาณานิ, ทสฺสุ นิรุตฺตีสฺสุ ญาณานิ. อรรถ ๕ ประการ ญาณในนิรุตติ ๑๐ ประการ
 อณฺณานิ ฌมฺเมสุ ญาณานิ, อณฺณานิ อตฺถสุ ญาณในธรรมเป็นอย่างหนึ่ง ญาณในอรรถ
 ญาณานิ, อณฺณานิ นิรุตฺตีสฺสุ ญาณานิ. เยน เป็นอย่างหนึ่ง ญาณในนิรุตติเป็นอย่างหนึ่ง
 ญาณเณ อิมะ นานา ญาณา ญาตา, เตนเนว พระโยคาวจรรู้ญาณต่าง ๆ เหล่านี้ด้วยญาณ
 ญาณเณ อิมะ นานา ญาณา ปฏิวิทิตาติ. ไค เป็นอันรู้เฉพาะญาณต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย
 เตน วุจฺจติ ปฏิภาณนานตฺเต ปณฺญา ญาณนั้นนั่นแล เพราะเหตุตั้งนั้นท่านจึงกล่าว
 ปฏิภาณปฏิสัมภีเท ญาณ. (๔) ว่า ปัญญาในความต่างแห่งปฏิภาณ ชื่อว่า
 ปฏิภาณปฏิสัมภีทาญาณ.

สตีสมฺโพชฌงฺโก ฌมฺโม, ฌมฺมวิจย- สตีสมฺโพชฌงฺกํ ธรรมวิจยสมฺโพชฌงฺกํ
 สมฺโพชฌงฺโก ฌมฺโม, วิริยสมฺโพชฌงฺโก วิริยสมฺโพชฌงฺกํ ปีตีสมฺโพชฌงฺกํ ปัสสัทธิ-
 ฌมฺโม, ปีตีสมฺโพชฌงฺโก ฌมฺโม, ปัสสัทธิ- สมฺโพชฌงฺกํ สมาธิสมฺโพชฌงฺกํ อุเบกขา-
 สมฺโพชฌงฺโก ฌมฺโม, สมาธิสมฺโพชฌงฺโก สมฺโพชฌงฺกํ เป็นธรรม (แต่ละอย่าง ๆ)
 ฌมฺโม, อุเบกขาสมฺโพชฌงฺโก ฌมฺโม. สตีสมฺโพชฌงฺกํ... อุเบกขาสมฺโพชฌงฺกํ
 อณฺโณ สตีสมฺโพชฌงฺโก ฌมฺโม, อณฺโณ เป็นธรรมอย่างหนึ่ง ๆ.

ร.ค.อ.พิศ-คุณคำบุญ สิริธร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ธรรมวิจยสมุโพชฌงโก ธรรมโม, อดฺโณ
 วิริยสมุโพชฌงโก ธรรมโม, อดฺโณ ปิตี-
 สมุโพชฌงโก ธรรมโม, อดฺโณ ปสฺสทฺธิ-
 สมุโพชฌงโก ธรรมโม, อดฺโณ สมาริ-
 สมุโพชฌงโก ธรรมโม, อดฺโณ อุเปกฺขา-
 สมุโพชฌงโก ธรรมโม.

เยน ณาณณ อิมะ นานา ธรรมมา ณาตา,
 เตเนว ณาณณ อิมะ นานา ธรรมมา
 ปฏิวิทิตาคี. เตน วุจฺจติ ธรรมนาคฺเต
 ปถณา ธรรมปฏิสัมภิตะ ณาณ. (๑)

พระโยคาวจรธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย
 ญาณใด เป็นอันรู้เฉพาะธรรมต่าง ๆ เหล่านี้
 ด้วยญาณนั้นนั่นแล เพราะเหตุคั้งนั้นท่านจึง
 กล่าวว่า ปัญญาในความต่างแห่งธรรม
 ชื่อว่าธรรมปฏิสัมภิตาญาณ.

อุปฺภูจฺจานญฺโจะ อตฺโถ, ปวิจฺยญฺโจะ
 อตฺโถ, ปกฺกหฺญฺโจะ อตฺโถ, ผรณฺญฺโจะ
 อตฺโถ, อุปสมฺมญฺโจะ อตฺโถ, อวิภฺเขปญฺโจะ
 อตฺโถ, ปฏิสงฺขานญฺโจะ อตฺโถ. อดฺโณ
 อุปฺภูจฺจานญฺโจะ อตฺโถ, อดฺโณ ปวิจฺยญฺโจะ
 อตฺโถ, อดฺโณ ปกฺกหฺญฺโจะ อตฺโถ, อดฺโณ
 ผรณฺญฺโจะ อตฺโถ, อดฺโณ อุปสมฺมญฺโจะ อตฺโถ,

สภาที่คั้งมัน สภาที่เลือกเพ้น
 สภาที่ประกองไว้ สภาที่แผ่ชานไป สภา
 ที่สงบ สภาที่ไม่ฟังชาน สภาที่พิจารณา
 เป็นอรรถ (แต่ละอย่าง) สภาที่คั้งมัน...
 สภาที่พิจารณาเป็นอรรถอย่างหนึ่ง ๆ...
 พระโยคาวจรธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย
 ญาณใด เป็นอันรู้เฉพาะอรรถต่าง ๆ เหล่านี้

พล.ร.อ.นิพนธ์-คุณหญิงปราณีต ศิริธร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

อญโธ อวิกฺเขปญฺโโจ อตุโธ, อญโธ ค้ำยญาณันันแล เพราะเหตุนี้ท่านจึง
 ปฏิสงฺขานญฺโโจ อตุโธ. เยน ฅาณณ กล่าว่า ปัญญาในความต่างแห่งอรรถชื่อว่า
 อีเม นานา อตุถา ฅาตา, เตเนว ฅาณณ อรรถปฏิสัมภีทาญาณ.
 อีเม นานา อตุถา ปฏิวิทิตาติ. เตน
 วุจฺจติ อตุถนานตุเต ปณฺณา อตุถปฏิสมฺภีเท
 ฅาณฺ. (๒)

สตุต ฅมฺเม สนฺทสฺเสตุํ พุยฺชน-
 นิรุตุตาภิลาปา, สตุต อตุเถ สนฺทสฺเสตุํ
 พุยฺชนนิรุตุตาภิลาปา. อญฺญา ฅมฺม-
 นิรุตุติโย, อญฺญา อตุถนิรุตุติโย. เยน
 ฅาณณ อีมา นานา นิรุตุติโย ฅาตา,
 เตเนว ฅาณณ อีมา นานา นิรุตุติโย
 ปฏิวิทิตาติ. เตน วุจฺจติ นิรุตุตินานตุเต
 ปณฺณา นิรุตุติปฏิสมฺภีเท ฅาณฺ. (๓)

การระบัพยัญชนะและนิรุติ เพื่อ
 แสดงธรรม ๑ ประการ การระบัพยัญชนะ
 และนิรุติเพื่อแสดงอรรถ ๑ ประการ
 ธรรมนิรุติเป็นอย่างหนึ่ง อรรถนิรุติเป็น
 อย่างหนึ่ง พระโยคาวจรรู้นิรุติต่าง ๆ
 เหล่านี้ด้วยญาณใด เป็นอันรู้เฉพาะนิรุติ
 ต่าง ๆ เหล่านี้ด้วยญาณันันแล เพราะ
 เหตุคังนี้ท่านจึงกล่าวว่ ปัญญาในความ
 ต่างแห่งนิรุติ ชื่อว่านิรุติปฏิสัมภีทาญาณ.

สตุตฺส ฅมฺเมสฺ ฅาณฺานิ, สตุตฺส
 อตุเถสฺ ฅาณฺานิ, จุทฺทสฺส นิรุตุตฺส ฅาณฺานิ.
 อญฺญานิ ฅมฺเมสฺ ฅาณฺานิ, อญฺญานิ อตุเถสฺ
 ฅาณฺานิ, อญฺญานิ นิรุตุตฺส ฅาณฺานิ. เยน

ญาณในธรรม ๑ ประการ ญาณใน
 อรรถ ๑ ประการ ญาณในนิรุติ ๑๔ ประ-
 การ ญาณในธรรมเป็นอย่างหนึ่ง ญาณใน
 อรรถเป็นอย่างหนึ่ง ญาณในนิรุติเป็น

ญาณ อิม นานา ญาณ ฌาตา, เตเนว
ญาณ อิม นานา ญาณ ปฏิวิทิตาติ.
เตน วุจฺจติ ปฏิภาณานตฺเต ปณฺญา
ปฏิภาณปฏิสัมภิตเ ญาณ. (๕)

อย่างหนึ่ง พระโยคาวจรญาณต่าง ๆ
เหล่านี้ด้วยญาณใด เป็นอันรู้เฉพาะญาณ
ต่าง ๆ เหล่านี้ด้วยญาณนั้นนั้นแล เพราะ
เหตุดังนั้นท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาในความ
ต่างแห่งปฏิภาณ ชื่อว่าปฏิภาณปฏิสัมภิตา-
ญาณ.

สมฺมาทิฏฺฐิ ฌมฺโม, สมฺมาสงฺกปฺโป
ฌมฺโม, สมฺมาวาจา ฌมฺโม, สมฺมากมฺมฺนฺโต
ฌมฺโม, สมฺมาอาชีโว ฌมฺโม, สมฺมา-
วายาโม ฌมฺโม, สมฺมาสฺติ ฌมฺโม,
สมฺมาสมาธิ ฌมฺโม. อญฺโฉ สมฺมาทิฏฺฐิ
ฌมฺโม, อญฺโฉ สมฺมาสงฺกปฺโป ฌมฺโม,
อญฺโฉ สมฺมาวาจา ฌมฺโม, อญฺโฉ
สมฺมากมฺมฺนฺโต ฌมฺโม, อญฺโฉ สมฺมาอาชีโว
ฌมฺโม, อญฺโฉ สมฺมาวายาโม ฌมฺโม,
อญฺโฉ สมฺมาสฺติ ฌมฺโม, อญฺโฉ สมฺมาสมาธิ
ฌมฺโม.

สัมมาทิสฺฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา
สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ
สัมมาสติ สัมมาสมาธิ เป็นธรรม (แต่ละ
อย่าง ๆ) สัมมาทิสฺฐิ... สัมมาสมาธิ เป็น
ธรรมอย่างหนึ่ง ๆ.

เยน ญาณ อิม นานา ฌมฺมา ฌาตา,
เตเนว ญาณ อิม นานา ฌมฺมา

พระโยคาวจรธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย
ญาณใด เป็นอันรู้เฉพาะธรรมต่าง ๆ เหล่านี้

ปฏิวัติศาติ. เตน วุจฺจติ ฌมฺมณานตฺเต
ปณฺณา ฌมฺมปฏิสัมภีเท ฌาณํ.

ด้วยญาณนั้นนั่นแล เพราะเหตุคั้งนั้นท่านจึง
กล่าวว่า ปัญญาในความต่างแห่งธรรม
ชื่อว่าธรรมปฏิสัมภีทาญาณ.

หสฺสณฺญโง อตฺถโ, อภินิโรปนฺญโง
อตฺถโ, ปริคฺคหฺญโง อตฺถโ, สมฺภูจฺจานฺญโง
อตฺถโ, โวทานฺญโง อตฺถโ, ปคฺคหฺญโง
อตฺถโ, อูปฺภุจฺจานฺญโง อตฺถโ, อวิกฺกฺเขปนฺญโง
อตฺถโ. อณฺโณ หสฺสณฺญโง อตฺถโ, อณฺโณ
อภินิโรปนฺญโง อตฺถโ, อณฺโณ ปริคฺคหฺญโง
อตฺถโ, อณฺโณ สมฺภูจฺจานฺญโง อตฺถโ,
อณฺโณ โวทานฺญโง อตฺถโ, อณฺโณ
ปคฺคหฺญโง อตฺถโ, อณฺโณ อูปฺภุจฺจานฺญโง
อตฺถโ, อณฺโณ อวิกฺกฺเขปนฺญโง อตฺถโ.

สภาพที่เห็น สภาพที่ยกขึ้น สภาพที่
กำหนดเอา สภาพที่เป็นสมุฏฐาน สภาพที่
ผ่องใส สภาพที่ประคองไว้ สภาพที่ตั้งมั่น
สภาพที่ไม่ฟุ้งซ่าน เป็นอรรถ(แต่ละอย่างๆ)
สภาพที่เห็น... สภาพที่ไม่ฟุ้งซ่าน เป็น
อรรถอย่างหนึ่ง ๆ.

เยน ฌาเณน อิมเ นานา อตฺถา ฌาตา,
เตเนว ฌาเณน อิมเ นานา อตฺถา
ปฏิวัติศาติ. เตน วุจฺจติ อตฺถณานตฺเต
ปณฺณา อตฺถปฏิสัมภีเท ฌาณํ.

พระโยคาวจรรู้อรรถต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย
ญาณใด เป็นอันรู้เฉพาะอรรถต่าง ๆ เหล่านี้
ด้วยญาณนั้นนั่นแล เพราะเหตุคั้งนั้นท่านจึง
กล่าวว่า ปัญญาในความต่างแห่งอรรถ
ชื่อว่าอรรถปฏิสัมภีทาญาณ.

อภุจ ฌมเม สนฺทสฺเสตฺถํ พยฺยชฺชน-
 นีรุตฺตาทิลลาปา, อภุจ อตฺเต สนฺทสฺเสตฺถํ
 พยฺยชฺชนนีรุตฺตาทิลลาปา. อณฺณา
 ฌมฺมนีรุตฺตโย, อณฺณา อตฺถนีรุตฺตโย. เยน
 ญาเณ อีมา นานา นีรุตฺตโย ญาตา,
 เตเนว ญาเณ อีมา นานา นีรุตฺตโย
 ปฏิวิทิตาติ. เตน วุจฺจติ นีรุตฺตินานตฺเต
 ปณฺณา นีรุตฺตปฏิสัมภิตเท ญาณํ.

อภุจสฺ ฌมฺเมสฺ ญาณานิ, อภุจสฺ
 อตฺเตสฺ ญาณานิ, โสฬสฺส นีรุตฺตีสฺ ญาณานิ.
 อณฺณานิ ฌมฺเมสฺ ญาณานิ, อณฺณานิ อตฺเตสฺ
 ญาณานิ, อณฺณานิ นีรุตฺตีสฺ ญาณานิ. เยน
 ญาเณ อีเม นานา ญาณา ญาตา, เตเนว
 ญาเณ อีเม นานา ญาณา ปฏิวิทิตาติ.
 เตน วุจฺจติ ปฏิภาณานตฺเต ปณฺณา
 ปฏิภาณปฏิสัมภิตเท ญาณํ.

การระบัพยัญชนะและนิรุตติ เพื่อ
 แสดงธรรม ๘ ประการ การระบัพยัญชนะ
 และนิรุตติ เพื่อแสดงอรรถ ๘ ประการ
 ธรรมนิรุตติเป็นอย่างหนึ่ง อรรถนิรุตติเป็น
 อย่างหนึ่ง พระโยคาวจรรู้นิรุตติต่าง ๆ
 เหล่านี้ด้วยญาณใด เป็นอันรู้เฉพาะนิรุตติ
 ต่าง ๆ เหล่านี้ด้วยญาณนั้นนั้นแล เพราะ
 เหตุคังนั้นท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาในความ
 ต่างแห่งนิรุตติ ชื่อว่านิรุตติปฏิสัมภิตาญาณ.

ญาณในธรรม ๘ ประการ ญาณใน
 อรรถ ๘ ประการ ญาณในนิรุตติ ๑๖ ประ-
 การ ญาณในธรรมเป็นอย่างหนึ่ง ญาณใน
 อรรถเป็นอย่างหนึ่ง ญาณในนิรุตติเป็น
 อย่างหนึ่ง พระโยคาวจรรู้ญาณต่าง ๆ
 เหล่านี้ด้วยญาณใด เป็นอันรู้เฉพาะญาณ
 ต่าง ๆ เหล่านี้ด้วยญาณนั้นนั้นแล เพราะ
 เหตุคังนั้นท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาในความ
 ต่างแห่งปฏิภาณ ชื่อว่าปฏิภาณปฏิสัมภิตา-
 ญาณ.

คัมภีรญาณ ญาณ, ปชานนญาณ ญาณ.
 เตน วุจฺจติ อตฺถนํ อตฺถํ ญาณ อตฺถ-
 ปฏิสัมภิเต ญาณ, ธรรมนํ อตฺถํ ญาณ
 ธรรมปฏิสัมภิเต ญาณ, นินฺตํ อตฺถํ ญาณ
 นินฺตปฏิสัมภิเต ญาณ, ปฏิภาณนํ อตฺถํ
 ญาณ ปฏิภาณปฏิสัมภิเต ญาณ.

ชื่อว่าญาณ เพราะอรรถว่ารู้ธรรมนั้น ชื่อว่า
 ปัญญา เพราะอรรถว่ารู้ชัด เพราะเหตุนี้
 ท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาในความต่างแห่ง
 อรรถ ชื่อว่าอรรถปฏิสัมภิทาญาณ ปัญญาใน
 ความต่างแห่งธรรม ชื่อว่าธรรมปฏิสัมภิทา-
 ญาณ ปัญญาในความต่างแห่งนินฺตติ ชื่อว่า
 นินฺตติปฏิสัมภิทาญาณ ปัญญาในความต่างแห่ง
 ปฏิภาณ ชื่อว่าปฏิภาณปฏิสัมภิทาญาณ.

ปฏิสัมภิทาญาณนิตฺเตโส อฏฺฐวีสตีโม.

ปฏิสัมภิทาญาณนิตฺเตโส ที่ ๒๘ จบ.

๒๙-๓๑. ญาณตฺตยนิทฺเตโส

๒๙-๓๑. ญาณัตตยนิทฺเตโส

๑๘. กถิ วิหารนํ อตฺถํ ญาณ
 วิหารญาณ ญาณ, สมํ อตฺถํ ญาณ
 สมํ อตฺถํ ญาณ, วิหารสมํ อตฺถํ ญาณ
 ญาณ วิหารสมํ อตฺถํ ญาณ :

๑๘. ปัญญาในความต่างแห่งวิหาร-
 ธรรม ชื่อว่าวิหารัญญาณ ปัญญาในความ
 ต่างแห่งสมํ ชื่อว่าสมํัญญาณ
 ปัญญาในความต่างแห่งวิหารสมํ ชื่อว่า
 วิหารสมํัญญาณอย่างไร :

นิมิตต์ ภยโต สมฺปสฺสฺมาโน อนิมิตฺเต
 อธิมุตฺตตฺตา มุสฺส มุสฺส วยํ ปสฺสตี,
 อนิมิตฺโต วิหารโร. ปณฺธิ ภยโต
 สมฺปสฺสฺมาโน อปฺปณฺธิเต อธิมุตฺตตฺตา มุสฺส
 มุสฺส วยํ ปสฺสตี; อปฺปณฺธิโต วิหารโร.
 อภินิเวสํ ภยโต สมฺปสฺสฺมาโน สฺสณฺณเต
 อธิมุตฺตตฺตา มุสฺส มุสฺส วยํ ปสฺสตี,
 สฺสณฺณโต วิหารโร.

พระโยคาวจร พิจารณาเห็นสังขาร-
 นิมิตโดยความเป็นภย เพราะมีจิตน้อมไปใน
 นิพพาน อันไม่มีสังขารนิมิต ถูกต้องแล้ว ๆ
 ซึ่งสังขารนิมิตด้วยญาณ ย่อมพิจารณาเห็น
 ความเสื่อมไป วิหารธรรมนั้นชื่อว่าอนิมิต-
 วิหาร พิจารณาเห็นตัดทอนเป็นที่ตั้งโดย
 ความเป็นภย เพราะมีจิตน้อมไปในนิพพาน
 อันไม่มีตัดทอนเป็นที่ตั้ง ถูกต้องแล้ว ๆ ซึ่ง
 ตัดทอนเป็นที่ตั้งด้วยญาณ ย่อมพิจารณาเห็น
 ความเสื่อมไป วิหารธรรมนั้นชื่อว่า
 อปฺปณฺธิวิหาร พิจารณาเห็นความถึอมนัว่า
 ตนโดยความเป็นภย เพราะมีจิตน้อมไปใน
 นิพพานอันว่างจากตน ถูกต้องแล้ว ๆ ซึ่ง
 ความถึอมนัว่าตนด้วยญาณ ย่อมพิจารณาเห็น
 ความเสื่อมไป วิหารธรรมนั้นชื่อว่าสฺสณฺณ-
 วิหาร.

นิมิตต์ ภยโต สมฺปสฺสฺมาโน อนิมิตฺเต
 อธิมุตฺตตฺตา ปวตฺตํ อชฺชฺเบกฺกชิตฺวา นิโรธํ
 นิพฺพานํ อนิมิตฺตํ อวชฺชิตฺวา สฺมาปชฺชตี,

พระโยคาวจร พิจารณาเห็นสังขาร-
 นิมิตโดยความเป็นภย เพราะมีจิตน้อมไปใน
 นิพพานอันไม่มีสังขารนิมิต เพิกเฉยความ

อนิมิตฺตา สมาปตฺติ. ปณฺธิ ภยโต เป็นไปแล้ว คำนี้ถึงนิพพานอันเป็นที่ดับ
 สมฺปสฺสสมาโน อปฺปณฺธิเต อธิมุตฺตตฺตา ปวตฺตํ ไม่มีสังขารนิमितแล้วเข้าสมาบัติ นี้ชื่อว่า
 อชฺฌุเปกฺขิตฺวา นิโรธํ นิพฺพานํ อปฺปณฺธิตํ อนิมิตฺตสมาบัติ พิจารณาเห็นคตฺหาอันเป็น
 อวชฺชิตฺวา สมาปชฺชติ, อปฺปณฺธิตา ที่ตั้งโดยความเป็นภย เพราะมีจิตน้อมไปใน
 สมาปตฺติ. อภินิเวสํ ภยโต สมฺปสฺสสมาโน นิพพานอันไม่มีคตฺหาเป็นที่ตั้ง เพิกเฉยความ
 สฺถมฺเต อธิมุตฺตตฺตา ปวตฺตํ อชฺฌุเปกฺขิตฺวา เป็นไปแล้ว คำนี้ถึงนิพพานอันเป็นที่ดับ
 นิโรธํ นิพฺพานํ สฺถมฺตํ อวชฺชิตฺวา ไม่มีคตฺหาเป็นที่ตั้งแล้วเข้าสมาบัติ นี้ชื่อว่า
 สมาปชฺชติ, สฺถมฺตา สมาปตฺติ. อัปฺปณฺธิตสมาบัติ พิจารณาเห็นความถึมมั่นว่า
 ตนโดยความเป็นภย เพราะมีจิตน้อมไปใน
 นิพพานอันว่างจากตน เพิกเฉยความเป็นไป
 แล้ว คำนี้ถึงนิพพานอันเป็นที่ดับ ว่างจาก
 ตนแล้วเข้าสมาบัติ นี้ชื่อว่า สฺถมฺตสมาบัติ.

นิมิตฺตํ ภยโต สมฺปสฺสสมาโน พระโยคาวจร พิจารณาเห็นสังขาร-
 อนิมิตฺเต อธิมุตฺตตฺตา มุสฺส มุสฺส วยํ นิมิตโดยความเป็นภย เพราะมีจิตน้อมไปใน
 ปสฺสติ, ปวตฺตํ อชฺฌุเปกฺขิตฺวา นิโรธํ นิพพานอันไม่มีสังขารนิमित ถูกต้องแล้ว ๑
 นิพฺพานํ อนิมิตฺตํ อวชฺชิตฺวา สมาปชฺชติ, ย่อมเห็นความเสื่อมไป เพิกเฉยความเป็น
 อนิมิตฺตา วิหารสมาปตฺติ. ปณฺธิ ภยโต ไปแล้ว คำนี้ถึงนิพพานอันเป็นที่ดับ ไม่มี
 สมฺปสฺสสมาโน อปฺปณฺธิเต อธิมุตฺตตฺตา มุสฺส สังขารนิमित แล้วเข้าสมาบัติ นี้ชื่อว่า
 มุสฺส วยํ ปสฺสติ, ปวตฺตํ อชฺฌุเปกฺขิตฺวา อนิมิตฺตวิหารสมาบัติ พิจารณาเห็นคตฺหาอัน
 นิโรธํ นิพฺพานํ อปฺปณฺธิตํ อวชฺชิตฺวา เป็นที่ตั้งโดยความเป็นภย เพราะมีจิตน้อม

พล.ร.อ.นิพนธ์-คุณหญิงปราณี ศิริธร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

สมาปชฺชติ, อปฺปณฺหิตา^๑ วิหารสมาปตฺติ. ไปในนิพพานอันไม่มีตัณหาเป็นที่ตั้ง ถูกต้องแล้ว ๆ ย่อมเห็นความเสื่อมไป เพิกเฉยความเป็นไปแล้ว คำนี้ถึงนิพพานอันเป็นที่ดับ ไม่มีตัณหาเป็นที่ตั้ง แล้วเข้าสมาบัติ นี้ชื่อว่า อปฺปณฺหิตวิหารสมาบัติ.

อภินิเวสํ ภยโต สมฺปสฺสสมาโน สฺสณฺณเต อธิมุตฺตตฺตตา มุสฺส มุสฺส วयํ ปสฺสติ, ปวตฺตํ อชฺฌเปกฺขิตฺวา นิโรธํ นิพฺพานํ สฺสณฺณํ อวชฺชิตฺวา สมาปชฺชติ, สฺสณฺณตา วิหาร-สมาปตฺติ. พิจารณาเห็นความถึมมั่นว่าตน โดยความเป็นภย เพราะมีจิตน้อมไปในนิพพานอันว่างจากตน ถูกต้องแล้ว ๆ ย่อมเห็นความเสื่อมไป เพิกเฉยความเป็นไปแล้ว คำนี้ถึงนิพพานอันเป็นที่ดับ ว่างจากตนแล้วเข้าสมาบัติ นี้ชื่อว่า สฺสณฺณวิหารสมาบัติ.

๑๘. รูปนิมิตฺตํ ภยโต สมฺปสฺสสมาโน อนิมิตฺเต อธิมุตฺตตฺตตา มุสฺส มุสฺส วยํ ปสฺสติ, อนิมิตฺโต วิหาโร. รูปณฺธิ ภยโต สมฺปสฺสสมาโน อปฺปณฺหิตเต อธิมุตฺตตฺตตา มุสฺส มุสฺส วยํ ปสฺสติ, อปฺปณฺหิตโต วิหาโร. รุปาภินิเวสํ ภยโต สมฺปสฺสสมาโน สฺสณฺณเต ๑๘. พระโยคาวจรพิจารณาเห็นรูป-นิมิตโดยความเป็นภย เพราะมีจิตน้อมไปในนิพพานอันไม่มีรูปนิมิต ถูกต้องแล้ว ๆ ย่อมเห็นความเสื่อมไป วิหารธรรมนี้ชื่อว่า อนิมิตฺตวิหาร พิจารณาเห็นตัณหาอันเป็นที่ตั้งแห่งรูปโดยความเป็นภย เพราะมีจิตน้อมไป

^๑ ฉ. อปฺปณฺหิตวิหารสมาปตฺติ.

อธิมุตตตตคา ผุสฺส ผุสฺส วยํ ปสฺสตี, สฺกฺขมโต
วิหาโร.

ในนิพพานอันไม่มีที่ตั้ง ถูกต้องแล้ว ๆ ย่อม
เห็นความเสื่อมไป วิหารธรรมนี้ชื่อว่า
อัปฺลิตฺตวิหาร พิจารณาเห็นความถึมมั่นว่า
รูปโดยความเป็นภย เพราะมีจิตน้อมไปใน
นิพพานอันว่างเปล่า ถูกต้องแล้ว ๆ ย่อม
เห็นความเสื่อมไป วิหารธรรมนี้ชื่อว่า
สฺกฺขมโตวิหาร.

รูปนินิตฺตํ ภยโต สมฺปสฺสสมาโน
อนินิตฺเต อธิมุตฺตตตคา ปวตฺตํ อชฺชฺชฺชฺชิตฺวา
นิโรธํ นิพฺพานํ อนินิตฺตํ อวชฺชิตฺวา
สมาปชฺชตี, อนินิตฺตา สมาปตฺติ. รูปปณฺธิ
ภยโต สมฺปสฺสสมาโน อปฺปณฺธิเต
อธิมุตฺตตตคา ปวตฺตํ อชฺชฺชฺชฺชิตฺวา นิโรธํ
นิพฺพานํ อปฺปณฺธิตํ อวชฺชิตฺวา สมาปชฺชตี,
อปฺปณฺธิตา สมาปตฺติ. รูปาภินิเวสํ ภยโต
สมฺปสฺสสมาโน สฺกฺขมเต อธิมุตฺตตตคา ปวตฺตํ
อชฺชฺชฺชฺชิตฺวา นิโรธํ นิพฺพานํ สฺกฺขมตํ
อวชฺชิตฺวา สมาปชฺชตี, สฺกฺขมตา สมาปตฺติ.

พระโยกาวจร พิจารณาเห็นรูปนินิต
โดยความเป็นภย เพราะมีจิตน้อมไปใน
นิพพานอันไม่มีนินิต เพิกเฉยความเป็นไป
แล้ว คำนึงถึงนิพพานอันเป็นที่ดับ ไม่มีนินิต
แล้วเข้าสมาบัติ นี้ชื่อว่าอนินิตสมาบัติ
พิจารณาเห็นตัดทอนอันเป็นที่ตั้งแห่งรูป โดย
ความเป็นภย เพราะมีจิตน้อมไปในนิพพาน
อันไม่มีที่ตั้ง เพิกเฉยความเป็นไปแล้ว
คำนึงถึงนิพพานอันเป็นที่ดับ ไม่มีที่ตั้ง แล้ว
เข้าสมาบัติ นี้ชื่อว่าอัปฺลิตฺตสมาบัติ
พิจารณาเห็นความถึมมั่นว่ารูป โดยความ
เป็นภย เพราะมีจิตน้อมไปในนิพพาน อัน

ว่างเปล่าเพิกเฉยความเป็นไปแล้ว คำนึงถึงนิพพานอันเป็นที่ดับ ว่างเปล่าแล้วเข้าสมาบัติ นี้ชื่อว่าสูญตสมาบัติ.

รูปนิมิตต์ ภัยโต สมบุสสุมาโน
อนิมิตฺเต อธิมุตฺตคฺคฺคา ผุสฺส ผุสฺส วยํ
ปสฺสตี, ปวตฺตํ อชฺชฺชฺชฺชิตฺวา นิโรธํ
นิพฺพานํ อนิมิตฺตํ อวชฺชิตฺวา สฺมาปชฺชตี,
อนิมิตฺตา วิหารสฺมาปตฺติ. รูปปถิธิ ภัยโต
สมบุสสุมาโน อปฺปถิธิเต อธิมุตฺตคฺคฺคา ผุสฺส
ผุสฺส วยํ ปสฺสตี, ปวตฺตํ อชฺชฺชฺชิตฺวา
นิโรธํ นิพฺพานํ อปฺปถิหิตํ อวชฺชิตฺวา
สฺมาปชฺชตี, อปฺปถิหิตา วิหารสฺมาปตฺติ.

พระโยคาวจร พิจารณาเห็นรูปนิมิตต์โดยความเป็นภัย เพราะมีจิตน้อมไปในนิพพานอันไม่มีนิมิต ถูกต้องแล้ว ๆ ย่อมเห็นความเสื่อมไป เพิกเฉยความเป็นไปแล้ว คำนึงถึงนิพพานอันเป็นที่ดับ ไม่มีนิมิต แล้วเข้าสมาบัติ นี้ชื่อว่า อนิมิตต์วิหารสมาบัติ พิจารณาเห็นคตฺหาอันเป็นที่ตั้งแห่งรูป โดยความเป็นภัย เพราะมีจิตน้อมไปในนิพพานอันไม่มีคตฺหาเป็นที่ตั้ง ถูกต้องแล้ว ๆ ย่อมเห็นความเสื่อมไป เพิกเฉยความเป็นไปแล้ว คำนึงถึงนิพพานอันเป็นที่ดับไม่มีที่ตั้งแล้วเข้าสมาบัติ นี้ชื่อว่า อัปถิหิตวิหารสมาบัติ.

รูปาภินิเวสํ ภัยโต สมบุสสุมาโน สุญญเต
อธิมุตฺตคฺคฺคา ผุสฺส ผุสฺส วยํ ปสฺสตี, ปวตฺตํ
อชฺชฺชฺชิตฺวา นิโรธํ นิพฺพานํ สุญญตํ

พิจารณาเห็นความถ่อมมั่นว่า รูปโดยความเป็นภัย เพราะมีจิตน้อมไปในนิพพาน อันว่างเปล่า ถูกต้องแล้ว ๆ ย่อมเห็นความ

พล.ร.อ.นิพนธ์-คุณหญิงปราณี ศิริธร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ม.ป.จ. ๒๕๖๓

อ้าวชชิตฺวา สมาปชชติ, สุณฺณตา วิหาร-
สมาปตฺติ.

เสื่อมไป เพิกเฉยความเป็นไปแล้ว กำนิ่ง
ถึงนิพพานอันเป็นที่ดับ ว่างเปล่าแล้วเข้า
สมาบัติ นี้ชื่อว่า สุญฺตวิหารสมาบัติ.

เวทนานิมิตฺตํ ฯ เปฯ สณฺณานิมิตฺตํ...
สังขารนิมิตฺตํ... วิญฺญาณนิมิตฺตํ... จกฺขุ
ฯ เปฯ ชรามรณนิมิตฺตํ ภยโต สมฺปสฺสสมาโน
อนิมิตฺเต อธิมุตฺตตฺตา ผุสฺส ผุสฺส วยํ
ปสฺสตี, อนิมิตฺโต วิหาโร. ชรามรณปณฺธิ
ภยโต สมฺปสฺสสมาโน อปฺปณฺธิเต อธิมุตฺตตฺตา
ผุสฺส ผุสฺส วยํ ปสฺสตี, อปฺปณฺธิโต วิหาโร.
ชรามรณาภินิเวสํ ภยโต สมฺปสฺสสมาโน
สุณฺณเต อธิมุตฺตตฺตา ผุสฺส ผุสฺส วยํ ปสฺสตี,
สุณฺณโต วิหาโร.

พระโยคาวจร พิจารณาเห็นเวทนา-
นิมิต... สัญญานิมิต... สังขารนิมิต...
วิญฺญาณนิมิต... จักฺขุ... พระโยคาวจร
พิจารณาเห็นชราและมรณนิมิต โดยความ
เป็นภัย เพราะมีจิตน้อมไปในนิพพานอันไม่มี
นิมิต ถูกต้องแล้ว ฯ ย่อมเห็นความเสื่อมไป
วิหารธรรมนี้ชื่อว่า อนิมิตวิหาร พิจารณา
เห็นตัดหาอันเป็นที่ตั้งแห่งชราและมรณะโดย
ความเป็นภัย เพราะมีจิตน้อมไปในนิพพาน
อันไม่มีที่ตั้ง ถูกต้องแล้ว ฯ ย่อมเห็นความ
เสื่อมไป วิหารธรรมนี้ชื่อว่า อปฺปณฺธิวิหาร
พิจารณาเห็นความถึมมั่นชราและมรณะ โดย
ความเป็นภัย เพราะมีจิตน้อมไปในนิพพาน
อันว่างเปล่า ถูกต้องแล้ว ฯ ย่อมเห็นความ
เสื่อมไป วิหารธรรมนี้ชื่อว่า สุญฺตวิหาร.

พล.ร.อ.นิพนธ์-คุณหญิงปราณี ศิริธร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ชรามรณนิมิต্ত์ ภยโต สมฺปสฺสสมาโน
 อนิมิตฺเต อธิมุตฺตตฺตา ปวตฺตํ อชฺฌเบกฺกชิตฺวา
 นิโรธํ นิพฺพานํ อนิมิตฺตํ อวชฺชิตฺวา
 สมาปชฺชติ, อนิมิตฺตา สมาปตฺติ. ชรามรณ-
 ปณฺธิ ภยโต สมฺปสฺสสมาโน อปฺปณฺธิเต
 อธิมุตฺตตฺตา ปวตฺตํ อชฺฌเบกฺกชิตฺวา นิโรธํ
 นิพฺพานํ อปฺปณฺธิตํ อวชฺชิตฺวา สมาปชฺชติ,
 อปฺปณฺธิตา สมาปตฺติ. ชรามรณาภินิเวสํ
 ภยโต สมฺปสฺสสมาโน สฺสณฺเต อธิมุตฺตตฺตา
 ปวตฺตํ อชฺฌเบกฺกชิตฺวา นิโรธํ นิพฺพานํ
 สฺสณฺตํ อวชฺชิตฺวา สมาปชฺชติ, สฺสณฺตา
 สมาปตฺติ.

พระโยคาวจร พิจารณาเห็นชราและ
 มรณนิมิตโดยความเป็นภัย เพราะมีจิตน้อม
 ไปในนิพพานอันไม่มีนิมิต เพิกเฉยความเป็น
 ไปแล้ว คำนึงถึงนิพพานอันเป็นที่ดับ ไม่มี
 นิมิต แล้วเข้าสมาบัติ นี้ชื่อว่า อนิมิตสมาบัติ
 พิจารณาเห็นคัณฑา อันเป็นที่ตั้งแห่งชราและ
 มรณะโดยความเป็นภัย เพราะมีจิตน้อมไป
 ในนิพพาน อันไม่มีคัณฑาเป็นที่ตั้ง เพิกเฉย
 ความเป็นไปแล้ว คำนึงถึงนิพพานอันเป็น
 ที่ดับ ไม่มีคัณฑาเป็นที่ตั้งแล้วย่อมเข้าสมาบัติ
 นี้ชื่อว่า อัปณฺธิตสมาบัติ พิจารณาความถื่อมั่น
 ชราและมรณะโดยความเป็นภัย เพราะมีจิต
 น้อมไปในนิพพานอันว่างเปล่า เพิกเฉย
 ความเป็นไปแล้ว คำนึงถึงนิพพานอันเป็น
 ที่ดับ ว่างเปล่า แล้วเข้าสมาบัติ นี้ชื่อว่า
 สฺสณฺตสมาบัติ.

ชรามรณนิมิตฺตํ ภยโต สมฺปสฺสสมาโน
 อนิมิตฺเต อธิมุตฺตตฺตา มุสฺส มุสฺส วยํ
 ปสฺสตี, ปวตฺตํ อชฺฌเบกฺกชิตฺวา นิโรธํ

พระโยคาวจร พิจารณาเห็นชราและ
 มรณนิมิตโดยความเป็นภัย เพราะมีจิตน้อม
 ไปในนิพพานอันไม่มีนิมิต ถูกต้องแล้ว ๆ

คุณหญิงสมศรี เจริญรัชต์ภาคย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

นิพพานัน อนิมิต्तํ อวชฺชิตฺวา สมาปชฺชติ, ย่อมเห็นความเสื่อมไป เพิกเฉยความเป็น
อนิมิตฺตา วิหารสมาปตฺติ. ชรามรณปณฺธิ ไปแล้ว คำนึงถึงนิพพานอันเป็นที่ดับ ไม่มี
ภยโต สมฺปสฺสสมาโน อปฺปณฺธิเต อธิมุตฺตตฺตา นิมิต แล้วเข้าสมาบัติ นี้ชื่อว่าอนิมิตฺตวิหาร-
มุสฺส มุสฺส วยํ ปสฺสติ, ปวตฺตํ สมาบัติ พิจารณาเห็นคตฺถาอันเป็นที่ตั้งแห่ง
อชฺฌุเปกฺขิตฺวา นิโรธํ นิพพานํ อปฺปณฺธิตํ ชราและมรณะโดยความเป็นภัย เพราะมีจิต
อวชฺชิตฺวา สมาปชฺชติ, อปฺปณฺธิตา น้อมไปในนิพพาน อันไม่มีคตฺถาเป็นที่ตั้ง
วิหารสมาปตฺติ. ถูกต้องแล้ว ๆ ย่อมเห็นความเสื่อมไป
เพิกเฉยความเป็นไปแล้ว คำนึงถึงนิพพาน
อันเป็นที่ดับ ไม่มีคตฺถาเป็นที่ตั้ง แล้วเข้า
สมาบัติ นี้ชื่อว่า อปฺปณฺธิตวิหารสมาบัติ.

ชรามรณภินิเวสํ ภยโต สมฺปสฺสสมาโน พิจารณาเห็นความยี่คมั่นชราและมรณะ โดย
สฺสณฺเต อธิมุตฺตตฺตา มุสฺส มุสฺส วยํ ปสฺสติ, ความเป็นภัย เพราะมีจิตน้อมไปในนิพพาน
ปวตฺตํ อชฺฌุเปกฺขิตฺวา นิโรธํ นิพพานํ สฺสณฺตํ อันว่างเปล่า ถูกต้องแล้ว ๆ ย่อมเห็นความ
อวชฺชิตฺวา สมาปชฺชติ, สฺสณฺตา วิหาร- เสื่อมไป เพิกเฉยความเป็นไปแล้ว คำนึง
สมาปตฺติ. อญฺเอย อนิมิตฺโต วิหาโร, อญฺเอย ถึงนิพพานอันเป็นที่ดับ ว่างเปล่าแล้วเข้า
อปฺปณฺธิโต วิหาโร, อญฺเอย สฺสณฺโต สมาบัติ นี้ชื่อว่า สฺสณฺตวิหารสมาบัติ อนิมิต-
วิหาโร. อญฺเอย อนิมิตฺตา สมาปตฺติ, อญฺเอย วิหารเป็นอย่างหนึ่ง อปฺปณฺธิตวิหารเป็น
อปฺปณฺธิตา สมาปตฺติ, อญฺเอย สฺสณฺตา อย่างหนึ่ง สฺสณฺตวิหารเป็นอย่างหนึ่ง อนิมิต-
สมาปตฺติ. อญฺเอย อนิมิตฺตา วิหารสมาปตฺติ, สมาบัติเป็นอย่างหนึ่ง อปฺปณฺธิตสมาบัติเป็น

คุณหญิงสมศรี เจริญรัชต์ภาคย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อณฺดา อปฺปณฺธิตา วิหารสมาปฺตติ, อณฺดา
 สุธณฺดา วิหารสมาปฺตติ. ตํณฺดาตฺถุเจณ ฌานํ,
 ปชานนฺนุเจณ ปณฺดา. เตน วุจฺจติ
 วิหารนानตฺเต ปณฺดา วิหารญฺเจ ฌานํ,
 สมาปฺตตินานตฺเต ปณฺดา สมาปฺตตฺถุเจ
 ฌานํ. วิหารสมาปฺตตินานตฺเต ปณฺดา
 วิหารสมาปฺตตฺถุเจ ฌานํ.

อย่างหนึ่ง สุธณฺดาสมาบัติเป็นอย่างหนึ่ง.
 อนิมิตฺตวิหารสมาบัติเป็นอย่างหนึ่ง อปฺปณฺธิต-
 วิหารสมาบัติเป็นอย่างหนึ่ง สุธณฺดาวิหาร-
 สมาบัติเป็นอย่างหนึ่ง ชื่อว่าญาณ เพราะ
 อรรถว่ารู้ธรรมนั้น ชื่อว่าปัญญา เพราะ
 อรรถว่ารู้ชัด เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า
 ปัญญาในความต่างแห่งวิหารธรรม ชื่อว่า
 วิหารัญญญาณ ปัญญาในความต่างแห่งสมาบัติ
 ชื่อว่าสมาปัตตัญญญาณ ปัญญาในความต่าง
 แห่งวิหารสมาบัติ ชื่อว่าวิหารสมาปัตตัญญ-
 ญาณ.

ญาณคตฺตยนิทฺเตโส เอกคตฺตีสติโม.

ญาณคตฺตยนิทฺเตสํ ที่ ๓๑ จบ.

๓๒. อานนตริกสมาธิญาณนิตเทศ

๓๒. อานันตริกสมาธิญาณนิตเทศ

๘๐. กถิ อวิกฺเขปปริสุทฺตคฺคา
 อาสวสมฺมุจฺเจเต ปณฺดา อานนตริกสมาธิสฺมิ
 ฌานํ ? เนกฺขมฺมวเสน จิตฺตสฺเสกฺกคฺคา

๘๐. ปัญญาในการตัดอาสวะขาด
 เพราะความบริสุทธิ์แห่งสมาธิอันเป็นเหตุไม่
 พึงช้าน ชื่อว่าอานันตริกสมาธิญาณอย่างไร?

คุณหญิงสมศรี เจริญรัชต์ภาคย์
 สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

บุญตามหา เมจว.บ.พ.๑-๑๘

อวิกุเชโป สมาธิ, ตสฺส สมาธิสฺส วเสน
 อุပ္ปชฺชติ ฌาณํ, เตน ฌาเณน อาสวา
 ชียนฺติ, อิติ ปจฺมํ สมโถ, ปจฺฉา ฌาณํ,
 เตน ฌาเณน อาสวานํ ขโย โหติ. เตน
 วุจฺจติ อวิกุเชปปริสฺสทฺตคฺคา อาสวสมฺมุจฺเจเท
 ปณฺญา อานนฺตริกสมาธิสฺมิมิ^๑ ฌาณํ.

เอกกตาแห่งจิต อันไม่ฟังชานด้วยสามารถ
 แห่งเนกขัมมะ ชื่อว่าสมาธิ ฌาณเกิดขึ้นด้วย
 สามารถแห่งสมาธินั้น อาสวะทั้งหลายย่อม
 ลื่นไปด้วยฌาณนั้น สมณะมีก่อน ฌาณมี
 ภายหลังด้วยประการดังนี้ ความลื่นไปแห่ง
 อาสวะทั้งหลาย ย่อมมีได้ด้วยฌาณนั้น
 เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาในการ
 ตัดอาสวะขาด เพราะความบริสุทธิ์แห่ง
 สมาธิอันเป็นเหตุไม่ฟังชาน ชื่อว่าอานัน-
 ตริกสมาธิฌาณ.

อาสวาติ กตเม เต อาสวา ?
 กามาสโว ภวาสโว ทิฏฺฐาสโว
 อวิชฺชาสโว. กตฺเตเต อาสวา ชียนฺติ ?
 โสคาปตฺติมฺกเคน อนวเสโส ทิฏฺฐาสโว
 ชียฺติ, อปายกมนีโย กามาสโว ชียฺติ,
 อปายกมนีโย ภวาสโว ชียฺติ, อปายกมนีโย
 อวิชฺชาสโว ชียฺติ, เอกฺเตเต อาสวา
 ชียนฺติ.

บทว่า อาสวา ความว่า อาสวะ
 เหล่านั้นเป็นไฉน ? อาสวะเหล่านั้น คือ
 กามาสวะ ภวาสวะ ทิฏฐาสวะ อวิชชา-
 สวะ. อาสวะเหล่านี้อย่อมลื่นไป ณ ที่ไหน
 ทิฏฐาสวะทั้งสิ้น กามาสวะ ภวาสวะ
 อวิชชาสวะ (แต่ละอย่าง) อันเป็นเหตุให้
 ลื่นไปสู่อบาย ย่อมลื่นไปด้วยโสคาปัตติ-
 มรรค อาสวะเหล่านี้อย่อมลื่นไปในขณะแห่ง
 โสคาปัตติมรรคนั้น.

^๑ อานนฺตริยสมาธิสฺมินฺติ วา ปาโร ทิสฺสติ.

สกทาคามิมคฺเคน โอฟาริโก กามาสโว
 ชียติ, ตเทกฺกุโจ ภวาสโว ชียติ,
 ตเทกฺกุโจ อวิชฺชาสโว ชียติ, เอกฺกเต
 อาสวา ชียนฺติ. อนาคามิมคฺเคน อนวเสโส
 กามาสโว ชียติ, ตเทกฺกุโจ ภวาสโว
 ชียติ, ตเทกฺกุโจ อวิชฺชาสโว ชียติ,
 เอกฺกเต อาสวา ชียนฺติ. อรหตฺตมคฺเคน
 อนวเสโส ภวาสโว ชียติ, อนวเสโส
 อวิชฺชาสโว ชียติ, เอกฺกเต อาสวา
 ชียนฺติ.

กามาสวะส่วนหยาบ ภวาสวะ อวิชชาสวะ
 อันตั้งอยู่ร่วมกันกับกามาสวะนั้น ย่อมสิ้นไป
 ด้วยสกทาคามิมรรค อาสวะเหล่านี้ย่อม
 สิ้นไปในขณะแห่งสกทาคามิมรรคนี้ กามา-
 สวะทั้งสิ้น ภวาสวะ อวิชชาสวะ อันตั้งอยู่
 ร่วมกันกับกามาสวะนั้น ย่อมสิ้นไปด้วย
 อนาคามิมรรค อาสวะเหล่านี้ย่อมสิ้นไปใน
 ขณะแห่งอนาคามิมรรคนี้ ภวาสวะ อวิชชา-
 สวะทั้งสิ้น ย่อมสิ้นไปด้วยอรหัตมรรค
 อาสวะเหล่านี้ ย่อมสิ้นไปในขณะแห่งอรหัต-
 มรรคนี้.

อพฺยาปาทวเสน... อาโลกสฺสญา-
 วเสน... อวิกฺเขปวเสน... ธมฺม-
 วุตถานวเสน... ญาณวเสน...
 ปามุชฺชวเสน... ปจฺมชฺฌานวเสน...
 ทุคฺคิชฺฌานวเสน... ตคฺคิชฺฌานวเสน...
 จคฺคตฺถชฺฌานวเสน... อากาสานญฺจายตน-
 สฺมาปคฺคิวิเสน... วิญฺญาณญฺจายตน-
 สฺมาปคฺคิวิเสน... อากิณฺณญฺจายตน-

เอกกตาแห่งจิตอันไม่พึงชาน ด้วย
 สามารถแห่งความไม่พยายาม ชื่อว่าสมาธิ.
 ด้วยสามารถแห่งอาโลกสัญญา... ด้วย
 สามารถแห่งความไม่พึงชาน... ด้วย
 สามารถแห่งการกำหนดธรรม... ด้วย
 สามารถแห่งญาณ... ด้วยสามารถแห่ง
 ความปราโมทย์... ด้วยสามารถแห่ง
 ปฐมฌาน... ด้วยสามารถแห่งทุติยฌาน...

คุณหญิงสมศรี เจริญรัชต์ภาคย์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

บุญสมทานมรรค.ป-ท.๑-๑๘

สมาบัติวิเสสน...	เนวสนฺณานาสนฺณายตน-	ด้วยสามารถแห่งตติยฌาน...	ด้วยสามารถ
สมาบัติวิเสสน...		แห่งจตุตถฌาน...	ด้วยสามารถแห่ง
		อากาสนันฺณฺญายตนสมาบัติ...	ด้วยสามารถ
		แห่งวิญญานันฺณฺญายตนสมาบัติ...	ด้วย
		สามารถแห่งอากิญจัญญายตนสมาบัติ...	ด้วย
		สามารถ	แห่งเนวสฺสนฺณานาสนฺณายตน-
			สมาบัติ...
ปรจวีกสิณฺวเสสน...	อาโปกสิณฺวเสสน...	ด้วยสามารถแห่งปรจวีกสิณ...	ด้วยสามารถ
เตโชกสิณฺวเสสน...	วาโยกสิณฺวเสสน...	แห่งอาโปกสิณ...	ด้วยสามารถแห่ง
นీลกสิณฺวเสสน...	ปีตกสิณฺวเสสน...	เตโชกสิณ..	ด้วยสามารถแห่งวาโยกสิณ..
โลหิตกสิณฺวเสสน...	โอทาทกสิณฺวเสสน...	ด้วยสามารถแห่งนీลกสิณ...	ด้วยสามารถ
อากาสกสิณฺวเสสน...	วิญญานกสิณฺวเสสน...	แห่งปีตกสิณ...	ด้วยสามารถแห่งโลหิต-
พุทธานุสฺสตีวเสสน...	ธมฺมานุสฺสตีวเสสน...	กสิณ...	ด้วยสามารถแห่งโอทาทกสิณ...
สังฆานุสฺสตีวเสสน...	สีลานุสฺสตีวเสสน...	ด้วยสามารถแห่งอากาสกสิณ...	ด้วย
จาคานุสฺสตีวเสสน...	เทเวตฺตานุสฺสตีวเสสน..	สามารถแห่งวิญญานกสิณ...	ด้วยสามารถ
อานาปานุสฺสตีวเสสน...	มรณสฺสตีวเสสน...	แห่งพุทธานุสฺสตี...	ด้วยสามารถแห่ง
กายคตาสตีวเสสน...	อุปสมานุสฺสตีวเสสน..	ธรรมานุสฺสตี...	ด้วยสามารถแห่งสังฆานุสฺสตี
		...	ด้วยสามารถแห่งสีลานุสฺสตี...
			ด้วยสามารถแห่งจาคานุสฺสตี...
			ด้วยสามารถ
			แห่งเทเวตฺตานุสฺสตี... ด้วยสามารถแห่ง

คุณหญิงสมศรี เจริญรัชต์ภาคย์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

อุทฺธุมตกสณฺณาวเสน... วินฺลสณฺณาว-
 วเสน... วิบุพฺพสณฺณาวเสน...
 วิจฺฉินฺทสณฺณาวเสน... วิกฺขายิตกสณฺณาว-
 วเสน... วิกฺขิตฺตสณฺณาวเสน...
 ทตฺตวิกฺขิตฺตสณฺณาวเสน... โลหิตกสณฺณาว-
 วเสน... ปุพฺพสณฺณาวเสน... อฏฺฐิก-
 สณฺณาวเสน...

อานาปานสติ... ทัวยสามารถแห่งมรณสติ
 ... ทัวยสามารถแห่งกายคตาสติ... ทัวย
 สามารถแห่งอุปสมานุสติ...

ทัวยสามารถแห่งอุทฺธุมตกสณฺญา... ทัวย
 สามารถแห่งวินฺลสณฺญา... ทัวยสามารถ
 แห่งวิบุพฺพสณฺญา... ทัวยสามารถแห่ง
 วิจฺฉินฺทสณฺญา... ทัวยสามารถแห่งวิกฺขา-
 ยิตกสณฺญา... ทัวยสามารถแห่งวิกฺขิตก-
 สณฺญา... ทัวยสามารถแห่งทตฺตวิกฺขิตกสณฺญา
 ... ทัวยสามารถแห่งโลหิตกสณฺญา...
 ทัวยสามารถแห่งปุพฺพสณฺญา... ทัวย
 สามารถแห่งอฏฺฐิกสณฺญา...

๘๑. ทีฆิ อสฺสาสวเสน, ทีฆิ
 ปสฺสาสวเสน... รสฺสี อสฺสาสวเสน, รสฺสี
 ปสฺสาสวเสน... สพฺพกายปฏฺฐิสเวที
 อสฺสาสวเสน, สพฺพกายปฏฺฐิสเวที ปสฺสาส-
 วเสน... ปสฺสมุภยํ กายสงฺขารํ
 อสฺสาสวเสน, ปสฺสมุภยํ กายสงฺขารํ
 ปสฺสาสวเสน... ปิตฺติปฏฺฐิสเวที อสฺสาส-
 วเสน, ปิตฺติปฏฺฐิสเวที ปสฺสาสวเสน...

๘๑. ทัวยสามารถแห่งลมหายใจออก
 ยาว, ทัวยสามารถแห่งลมหายใจเข้ายาว
 ... ทัวยสามารถแห่งลมหายใจออกสั้น,
 ทัวยสามารถแห่งลมหายใจเข้าสั้น... ทัวย
 สามารถแห่งความเป็นผู้รู้แจ้้งกมลทั้งปวง
 หายใจออก, ทัวยสามารถแห่งความเป็นผู้รู้
 แจ้้งกมลทั้งปวงหายใจเข้า... ทัวย
 สามารถแห่งความระงับกายสังขาร หายใจ

คุณหญิงสมศรี เจริญรัชต์ภาคย์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

สุขปฏิสัเวที อสฺสาสวเสน, สุขปฏิสัเวที ออก, ด้วยสามารถแห่งความระงับกาย-
 ปสฺสาสวเสน... จิตฺตสงฺขารปฏิสัเวที สังขารหายใจเข้า... ด้วยสามารถแห่ง
 อสฺสาสวเสน, จิตฺตสงฺขารปฏิสัเวที ความรู้แจ้งปิติหายใจออก, ด้วยสามารถ
 ปสฺสาสวเสน... แห่งความรู้แจ้งปิติหายใจเข้า... ด้วย
 สามารถแห่งความรู้แจ้งสุข หายใจออก,
 ด้วยสามารถแห่งความรู้แจ้งสุข หายใจ
 เข้า... ด้วยสามารถแห่งความรู้แจ้ง
 จิตสังขารหายใจออก, ด้วยสามารถแห่ง
 ความรู้แจ้งจิตสังขารหายใจเข้า...

ปสฺสมุภยํ จิตฺตสงฺขารํ อสฺสาสวเสน, ด้วยสามารถ แห่งความระงับจิตสังขาร
 ปสฺสมุภยํ จิตฺตสงฺขารํ ปสฺสาสวเสน... หายใจออก, ด้วยสามารถแห่งความระงับ
 จิตฺตปฏิสัเวที อสฺสาสวเสน, จิตฺตปฏิสัเวที จิตสังขารหายใจเข้า... ด้วยสามารถแห่ง
 ปสฺสาสวเสน... อภิปปโมทยํ จิตฺตํ ความรู้แจ้งจิตหายใจออก, ด้วยสามารถ
 อสฺสาสวเสน, อภิปปโมทยํ จิตฺตํ ปสฺสาส- แห่งความรู้แจ้งจิตหายใจเข้า... ด้วย
 วเสน... สมาทหํ จิตฺตํ ฯเปฯ วิโมจยํ สามารถแห่งความทำจิตให้บันเทิง หายใจ
 จิตฺตํ... อนิจฺจานุปสฺสี... วิจารณ์านุปสฺสี... ออก, ด้วยสามารถแห่งความทำจิตให้
 นิโรธานุปสฺสี... ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี บันเทิงหายใจเข้า... ด้วยสามารถแห่ง
 อสฺสาสวเสน, ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี ปสฺสาส- ความตั้งจิตไว้หายใจออก. ด้วยสามารถ
 วเสน จิตฺตสฺสเลกคฺคตา อวิกฺเขโป สมานิ. แห่งความตั้งจิตไว้หายใจเข้า... ด้วย

คุณหญิงสมศรี เจริญรัชต์ภาคย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

สามารถแห่งความเปลื้องจิตหายใจออก...
 ด้วยสามารถแห่งความเปลื้องจิต หายใจ
 เข้า... ด้วยสามารถแห่งการพิจารณาเห็น
 ความไม่เที่ยงหายใจออก. ด้วยสามารถ
 แห่งการพิจารณา เห็นความไม่เที่ยงหายใจ
 เข้า... ด้วยสามารถแห่งการพิจารณาเห็น
 ความคลายกำหนดหายใจออก... ด้วย
 สามารถแห่งการพิจารณาเห็น ความคลาย
 กำหนดหายใจเข้า... ด้วยสามารถแห่ง
 การพิจารณาเห็นความดับ หายใจออก...
 ด้วยสามารถ แห่งการพิจารณาเห็นความดับ
 หายใจเข้า... ด้วยสามารถแห่งการ
 พิจารณาเห็นความสลัดคืนหายใจออก, ด้วย
 สามารถ แห่งการพิจารณาเห็นความสลัดคืน
 หายใจเข้า ชื่อว่าสมาธิ แต่ละอย่าง ๆ.

ตสฺส สมานิสฺส วเสน อูปฺปชฺชติ ญาณํ. เตน
 ญาณเณ อาสวา ชียนฺติ, อิติ ปจฺมํ สมโถ,
 ปจฺจนา ญาณํ. เตน ญาณเณ อาสวานํ ชโย
 โหติ, เตน วุจฺจติ อวิกฺเขปปริสฺสุทฺตฺตา

ญาณ ย่อมเกิดขึ้นด้วยสามารถแห่งสมาธินั้น
 อาสวะทั้งหลายย่อมสิ้นไปโดยญาณนั้น สมณะ
 มีก่อน ญาณมีภายหลัง ด้วยประการดังนี้
 ความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายย่อมมีได้โดย

คุณวิโรจน์-คุณสุคาพิม กำเนิดรัตน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อัสวสมุจฺเจเต ปณฺณา อานนฺตริกสมาธิสมิ^๑
ณานิ.

ญาณนั้น เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า
ปัญญาในการตัดอัสวะชาติ เพราะความ
บริสุทธิ์แห่งสมาธิอันเป็นเหตุไม่พึงชานชื่อว่า
อานนฺตริกสมาธิญาณ.

อัสวาติ กตเม เต อัสวา ?
กามาสโว ภวาสโว ทิฏฺฐาสโว อวิชชา-
สโว. กตฺเถเต อัสวา ชียนฺติ ? โสตา-
ปตฺติมคฺเคน อนวเสโส ทิฏฺฐาสโว ชียฺติ,
อปายกมนีโย กามาสโว ชียฺติ, อปาย-
กมนีโย ภวาสโว ชียฺติ, อปายกมนีโย
อวิชชาสโว ชียฺติ, เอกฺเถเต อัสวา
ชียนฺติ. สกทาคามิมคฺเคน โอฟาริโก
กามาสโว ชียฺติ, ตเทกฺกุโจ ภวาสโว
ชียฺติ, ตเทกฺกุโจ อวิชชาสโว ชียฺติ,
เอกฺเถเต อัสวา ชียนฺติ.

บทว่า อัสวา ความว่า อัสวะ
เหล่านั้นเป็นไฉน ? อัสวะเหล่านั้น คือ
กามาสวะ ภวาสวะ ทิฏฐาสวะ อวิชชา-
สวะ. อัสวะเหล่านี้ย่อมสิ้นไป ณ ที่ไหน
ทิฏฐาสวะทั้งสิ้น กามาสวะ ภวาสวะ
อวิชชาสวะ อันเป็นเหตุให้สัตว์ไปสู่อบาย
ย่อมสิ้นไปด้วยโสคาปัตติมรรค อัสวะ
เหล่านั้นย่อมสิ้นไป ในขณะที่แห่งโสคาปัตติ-
มรรคนี้. กามาสวะส่วนหยาบ ภวาสวะ
อวิชชาสวะ อันตั้งอยู่ร่วมกันกับกามาสวะนั้น
ย่อมสิ้นไปด้วยสกทาคามิมรรค อัสวะ
เหล่านั้นย่อมสิ้นไป ในขณะที่แห่งสกทาคามิ-
มรรคนี้.

^๑ ฉ. ...สมาธิมฺหิ.

อนาคามิมคฺเคน อนวเสโส กามาสโว
 ชียติ, ตเทกฺกุโจ ภวาสโว ชียติ,
 ตเทกฺกุโจ อวิชฺชาสโว ชียติ, เอกฺกเต
 อาสวา ชียนฺติ. อรหตฺตมคฺเคน อนวเสโส
 ภวาสโว ชียติ, อนวเสโส อวิชฺชาสโว
 ชียติ, เอกฺกเต อาสวา ชียนฺติ.
 ตํภาตฺตญฺเณ ฌาณํ, ปชานนญฺเณ ปณฺญา.
 เตน วุจฺจติ อวิกฺเขปปริสฺสุตฺตคา
 อาสวสมฺมุจฺเจเท ปณฺญา อานนฺตริกสมาธิสฺมี
 ฌาณํ.

กามาสวะทั้งสิ้น ภวาสวะ อวิชชาสวะ
 อันตั้งอยู่ร่วมกันกับกามาสวะนั้น ย่อมสิ้นไป
 ด้วยอนาคามิมรรค อาสวะเหล่านี้ย่อม
 สิ้นไปในขณะแห่งอนาคามิมรรคนี้. ภวาสวะ
 อวิชชาสวะ ย่อมสิ้นไปในขณะแห่งอรหัต-
 มรรคนี้. ชื่อว่าญาณ เพราะอรรถว่ารู้ธรรม
 นั้น ชื่อว่าปัญญา เพราะอรรถว่ารู้ชัด
 เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาในการ
 ตัดอาสวะขาด เพราะความบริสุทธิ์แห่ง
 สมาธินั้นเป็นเหตุไม่พึงช้าน ชื่อว่าอานัน-
 ตริกสมาธิญาณ.

อานนฺตริกสมาธิญาณนิตฺเทโส หุตฺตีสฺติโม.

อานันฺตริกสมาธิญาณนิตฺเทส ที่ ๓๒ จป.

๓๓. อรณวิหารญาณนิตฺเทส

๓๓. อรณวิหารญาณนิตฺเทส

๘๒. กถํ ทสฺสนาธิปเตยฺยํ สนฺโต จ
 วิกฺขาราทิกโม ปณฺเฑตฺตาทิมุตฺตคา ปณฺญา
 อรณวิหาเร ฌาณํ :

๘๒. ทสฺสนะเป็นอธิปไตย ธรรมอัน
 พระอริยะรู้เป็นธรรมเครื่องอยู่อันสงบ และ
 ปัญญาอันมีความที่จิตเป็นธรรมชาตินี้ยอมไปใน

คุณวิโรจน์-คุณสุคาพิม กำเนิดรัตน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ผลสมบัติอันประณีต ชื่อว่าอรณวิหารญาณ
อย่างไร.

<u>ทสฺสนาธิปเตยฺย</u> นติ <u>อนิจฺจานุปสฺสนา</u>	บพว่ <u>ทสฺสนาธิปเตยฺย</u> ความว่
ทสฺสนาธิปเตยฺย, ทฺกฺขานุปสฺสนา ทสฺสนา-	อนิจฺจานุปสฺสนา ทฺกฺขานุปสฺสนา อนัตตานุ-
ธิปเตยฺย, อนตฺตานุปสฺสนา ทสฺสนา-	ปสฺสนา การพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง
ธิปเตยฺย, รุเป อนิจฺจานุปสฺสนา	การพิจารณาเห็นความทุกข์ การพิจารณา
ทสฺสนาธิปเตยฺย, รุเป ทฺกฺขานุปสฺสนา	เห็นความเป็นอนัตตา ในรูป... ใน
ทสฺสนาธิปเตยฺย, รุเป อนตฺตานุปสฺสนา	เวทนา... ในสัญญา... ในสังขาร...
ทสฺสนาธิปเตยฺย, เวทนาย ๆเปฯ	ในวิญญาณ... ในจักขุ... ในชราและ
สณฺณาย... สงฺขารเรสุ... วิญญาณ...	มรณะเป็นทสฺสนาธิปไตย แต่ละอย่าง ๆ.
จกฺขุสมึ ๆเปฯ ชรามรณ อนิจฺจานุปสฺสนา	
ทสฺสนาธิปเตยฺย, ชรามรณ ทฺกฺขานุปสฺสนา	
ทสฺสนาธิปเตยฺย, ชรามรณ อนตฺตานุ-	
ปสฺสนา ทสฺสนาธิปเตยฺย.	

<u>สนฺโต</u> จ <u>วิหาราธิกโม</u> สฺณโต	ค่วว่ <u>สนฺโต</u> จ <u>วิหาราธิกโม</u>
วิหาโร สนฺโต วิหาราธิกโม, อนิมิตฺโต	ความว่ สฺณตฺตวิหาร อนิมิตฺตวิหาร อัปฺปติ-
วิหาโร สนฺโต วิหาราธิกโม, อปฺปติโต	วิหาร ชื่อว่ธรรมอันพระอรียะรู้เป็นธรรม
วิหาโร สนฺโต วิหาราธิกโม.	เครื่องอยู่ อันสงบแต่ละอย่าง ๆ.

คุณวิโรจน์-คุณสุคาพิม กำเนิดรัตน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปณิตาธิมุตตตาคา สฺวณเต อธิมุตตคา
 ปณิตาธิมุตตคา, อนิมิตเต อธิมุตตคา
 ปณิตาธิมุตตคา, อปปณิหิตเต อธิมุตตคา
 ปณิตาธิมุตตคา.

คำว่า ปณิตาธิมุตตคา ความว่า
 ความที่จิตเป็นธรรมชาติ น้อมไปในธรรมอัน
 วางเปล่า ชื่อว่าความเป็นธรรมชาติน้อมไป
 ในธรรมอันประณีต ความที่จิตเป็นธรรมชาติ
 น้อมไปในธรรมอันไม่มีนิमित ชื่อว่าความเป็น
 ธรรมชาติน้อมไปในธรรมอันประณีต ความที่
 จิตเป็นธรรมชาติน้อมไปในธรรมอันไม่มีที่ตั้ง
 ชื่อว่า ความเป็นธรรมชาติน้อมไปในธรรม
 อันประณีต.

อรรถวิหาโร ปจฺมชฺฌานํ อรรถ-
 วิหาโร, ทฺตฺติยชฺฌานํ อรรถวิหาโร,
ตฺตฺติยชฺฌานํ อรรถวิหาโร, จตุตฺถชฺฌานํ
อรรถวิหาโร, อากาสาณญฺจายตนสมาปตฺติ
อรรถวิหาโร ฯ เปฯ เนวสณฺณานาสณฺญา-
ยตนสมาปตฺติ อรรถวิหาโร.

บทว่า อรรถวิหาโร ความว่า ปจฺม-
ฉาน ทฺตฺติยฉาน ตฺตฺติยฉาน จตุตฺถฉาน
อากาสาณญฺจายตนสมาปตฺติ... เนวสณฺญา-
นาสณฺญา ยตนสมาปตฺติ ชื่อว่า อรรถวิหาร
 แต่ละอย่าง ๆ.

อรรถวิหาโร เกณฺฏเจเน อรรถ-
 วิหาโร, ปจฺมชฺฌาเนเน นึวฺรเณ หฺรตฺตี
อรรถวิหาโร, ทฺตฺติยชฺฌาเนเน วิตกฺกวิจาเร
หฺรตฺตี อรรถวิหาโร, ตฺตฺติยชฺฌาเนเน ปิตี

บทว่า อรรถวิหาโร ความว่า ชื่อว่า
อรรถวิหาร เพราะอรรถว่าอะไร ? ชื่อว่า
อรรถวิหาร เพราะอรรถว่า กัจจซึ่งนึวฺรณ
ด้วยปจฺมฉาน กัจจซึ่งวิตกฺกวิจาเร ด้วยทฺตฺติย-

คุณสมาน เวสาร์ชชานนท
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

หฺรตีติ อรณฺวิหาโร, จตุตฺถชฺฌาเนน
 สุขทุกฺเข หฺรตีติ อรณฺวิหาโร. อากาसानญ-
 ายตนสมาปตฺติยา รูปสณฺณํ ปฏิมสณฺณํ
 นานตฺตสณฺณํ หฺรตีติ อรณฺวิหาโร,
 วิญฺญาณญายตนสมาปตฺติยา อากาसानญ-
 ยตนสณฺณํ หฺรตีติ อรณฺวิหาโร, อากิณฺจณฺญา-
 ยตนสมาปตฺติยา วิญฺญาณญายตนสณฺณํ หฺรตีติ
 อรณฺวิหาโร, เนวสณฺณานาสณฺณายตน-
 สมาปตฺติยา อากิณฺจณฺญายตนสณฺณํ หฺรตีติ
 อรณฺวิหาโร, อัย อรณฺวิหาโร.

ฉาน กัจจซึ่งปีติด้วยตติยฉาน กัจจซึ่งสุข
 และทุกข์ด้วยจตุตถฉาน กัจจซึ่งรูปสัญญา
 ปฏิมสัญญา นานตสัญญา ด้วยอากาसानญจา-
 ยตนสมาบัติ กัจจซึ่งอากาसानญายตน-
 สัญญา ด้วยวิญญาณญายตนสมาบัติ กัจจซึ่ง
 วิญญาณญายตนสัญญา ด้วยอากิณฺจณฺญายตน-
 สมาบัติ กัจจซึ่งอากิณฺจณฺญายตนสัญญา ด้วย
 เนวสัญญานาสัญญายตนสมาบัติ นี้ชื่อว่า
 อรณฺวิหาร.

ตํถาคฺคฺกุญฺเณ ฌาณํ, ปชานนฺกุญฺเณ ปณฺญา.
 เตน วุจฺจติ หสฺสนาธิปเตยฺยํ สนฺโต
 จ วิหาราธิคโม ปณฺีตาทิมุตฺตตา ปณฺญา
 อรณฺวิหาเร ฌาณํ.

ชื่อว่าญาณ เพราะอรธว่ารู้ธรรมนั้น ชื่อว่า
 ปัญญา เพราะอรธว่ารู้ชัด เพราะเหตุนี้
 ท่านจึงกล่าวว่า หัสสนะเป็นอธิปไตย ธรรม
 อันพระอริยะรู้ เป็นธรรมเครื่องอยู่อันสงบ
 และปัญญานั้นมีความที่จิตเป็นธรรมชาติน้อม
 ไปในผลสมาบัติอันประณีต ชื่อว่าอรณฺวิหาร-
 ญาณ.

อรณฺวิหารญาณิทฺเทโส เตตฺตีสฺติโม.

อรณฺวิหารญาณิทฺเทสํ ที่ ๓๓ จป.

คุณสมาน เวสารัชชานนท์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

๓๔. นิโรธสมาบัติญาณนิตเทศ

๓๔. นิโรธสมาบัติญาณนิตเทศ

๘๓. กถิ ทูวหิ พลลหิ สมนนาคตคฺคา
ตโย จ สงฺขารานํ ปฏฺิปปสฺสทฺธิยา โสฬสฺหิ
ญาณจฺริยาหิ นวหิ สฺมาธิจฺริยาหิ วสฺสภาวตา-
ปญฺญา^๑ นิโรธสมาบัติยา ญาณ :

๘๓. ปัญญาคือความเป็นผู้มีความ
ชำนาญ ด้วยความระงับสังขาร ๓ ด้วย
ญาณจริยา ๑๖ ด้วยสมาธิจริยา ๘ เพราะ
ความเป็นผู้ประกอบด้วยผละ ๒ ชื่อว่า
นิโรธสมาบัติญาณอย่างไร :

ทฺูวหิ พลลหิตฺติ เทว พฺลานิ สฺมถพลํ
วิปสฺสนาพลํ. กตมํ สฺมถพลํ ? เนกขมฺม-
วเสน จิตฺตสฺสเสกฺกคฺคา อวิกฺเขโป สฺมถพลํ,
อพฺยาปาทวเสน จิตฺตสฺสเสกฺกคฺคา อวิกฺเขโป
สฺมถพลํ, อาโลกสฺสณฺณาวเสน จิตฺตสฺสเส-
กคฺคา อวิกฺเขโป สฺมถพลํ, อวิกฺเขปวเสน
จิตฺตสฺสเสกฺกคฺคา อวิกฺเขโป สฺมถพลํ ฯเปฯ
ปฏฺินิสฺสคฺคานุปสฺสี อสฺสาสวเสน จิตฺตสฺสเส-
กคฺคา อวิกฺเขโป สฺมถพลํ, ปฏฺินิสฺสคฺคานุ-
ปสฺสี ปสฺสาสวเสน จิตฺตสฺสเสกฺกคฺคา
อวิกฺเขโป สฺมถพลํ.

คำว่า ด้วยผละ ๒ ความว่า ผละ ๒
คือ สมถผละ ๑ วิปัสสนาผละ ๑. สมถผละ
เป็นไฉน ? ความที่จิตมีอารมณ์เป็นอันเดียว
ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยสามารถแห่งเนกขัมมะ ด้วย
สามารถแห่งความไม่พยาบาท ด้วยสามารถ
แห่งอาโลกสัญญา ด้วยสามารถแห่งความไม่
ฟุ้งซ่าน ฯลฯ ด้วยสามารถแห่งการพิจารณา
เห็นความสละकिनหายใจออก ด้วยสามารถ
แห่งการพิจารณา เห็นความสละकिनหายใจ
เข้า ชื่อว่าสมถผละ แต่ละอย่าง ๆ.

^๑ ฉ. วสฺสภาวตา ปญฺญา, เอวมฺปรีปี.

สมถพลนฺติ เกณฺฏเจเน สมถพลํ ?
 ปจฺมชฺฌาเนน นีวรเณ น กมฺปตฺตีติ สมถพลํ,
 ทุคฺคิชฺฌาเนน วิตกฺกวิจาเร น กมฺปตฺตีติ
 สมถพลํ, ตคฺคิชฺฌาเนน ปิตฺติยา น กมฺปตฺตีติ
 สมถพลํ, จตุตฺถชฺฌาเนน สุขทฺถุเช น
 กมฺปตฺตีติ สมถพลํ. อากาसानญายตน-
 สฺมาปตฺติยา รูปลสฺสณาย ปฏิมสฺสณาย
 นานตฺตสฺสณาย น กมฺปตฺตีติ สมถพลํ,
 วิญฺญาณญายตนสฺมาปตฺติยา อากาसानญาย-
 ยตนสฺสณาย น กมฺปตฺตีติ สมถพลํ,
 อากิณฺณญายตนสฺมาปตฺติยา วิญฺญาณญาย-
 ยตนสฺสณาย น กมฺปตฺตีติ สมถพลํ, เนว-
 สฺสณานาสฺสณายตนสฺมาปตฺติยา อากิณฺณญาย-
 ยตนสฺสณาย น กมฺปตฺตีติ สมถพลํ, อุทฺธจฺเจ
 จ อุทฺธจฺจสหคฺคกิลเสเส จ ขนฺธเ จ น
 กมฺปตฺติ น จลตฺติ น เวธตฺตีติ สมถพลํ, อิหํ
 สมถพลํ.

บทว่า สมถพล ความว่า ชื่อว่า
 สมถพละ เพราะอรรถว่าอะไร ? ชื่อว่า
 สมถพละ เพราะอรรถว่า ไม่หวั่นไหวใน
 เพราะนิर्वรณด้วยปฐมฌาน ไม่หวั่นไหวใน
 เพราะวิตกวิจารณ์ด้วยทุติยฌาน ไม่หวั่นไหว
 ในเพราะปิตติด้วยตติยฌาน ไม่หวั่นไหวใน
 เพราะสุขและทุกขด้วยจตุตถฌาน ไม่หวั่น-
 ไหวในเพราะรูปสัณฺญา ปฏิมสัณฺญา นานต-
 สัณฺญา ด้วยอากาसानญายตนสมาบัติ ไม่
 หวั่นไหว ในเพราะอากาसानญายตนสัณฺญา
 ด้วยวิญฺญาณญายตนสมาบัติ ไม่หวั่นไหวใน
 เพราะวิญฺญาณญายตนสัณฺญา ด้วยอากิณ-
 ญายตนสมาบัติ ไม่หวั่นไหวในเพราะ
 อากิณฺณญายตนสัณฺญา ด้วยเนวสัณฺญา-
 นาสัณฺญายตนสมาบัติ ไม่หวั่นไหว ไม่กวัค-
 แกว่ง ไม่คลอนแคลนในเพราะอุทฺธจฺจะ
 ในเพราะกิลเสอันสหคคด้วยอุทฺธจฺจะ และ
 ในเพราะขันธ นี้ชื่อว่าสมถพละ.

กคฺมํ วิปสฺสนาพลํ ? อนิจฺจานุปสฺสนา
 วิปสฺสนาพลํ, ทฺถุขานุปสฺสนา วิปสฺสนาพลํ, ปัสสนา ทฺถุขานุปสฺสนา อนัตตานุปสฺสนา

วิปสฺสนาพละเป็นใจน ? อนิจฺจานุ-
 วิปสฺสนา

คุณสมาน เวสาร์ชชานนท
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อนัตตานุปัสสนา วิปัสสนาผล, นิพพิทานุ-
 ปัสสนา วิปัสสนาผล, วิศวากานุปัสสนา
 วิปัสสนาผล, นิโรธานุปัสสนา วิปัสสนาผล,
 ปฏิวิเสสกานุปัสสนา วิปัสสนาผล. รูป
 อนิจจานุปัสสนา วิปัสสนาผล ฯเปฯ รูป
 ปฏิวิเสสกานุปัสสนา วิปัสสนาผล. เวทนา
 ฯเปฯ สณฺณาย... สงฺขารเส...
 วิญญาเณ... จกฺขุสมิ ฯเปฯ ชรามรณ
 อนิจจานุปัสสนา วิปัสสนาผล ฯเปฯ
 ชรามรณ ปฏิวิเสสกานุปัสสนา วิปัสสนา-
 ผล.

นิพพิทานุปัสสนา วิศวากานุปัสสนา นิโรธานุ-
 ปัสสนา ปฏิวิเสสกานุปัสสนา การพิจารณา
 เห็นความไม่เที่ยงในรูป... การพิจารณา
 เห็นความสละกีนในรูป... ในเวทนา
 ในสัญญา ในสังขาร ในวิญญาณ การ
 พิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในจักขุ... ใน
 ชราและมรณะ... การพิจารณาเห็นความ
 สละกีนในชราและมรณะ เป็นวิปัสสนาผล
 แต่ละอย่าง ๆ.

วิปัสสนาผลนฺติ เกนญฺเณ วิปัสสนา-
 ผล ? อนิจจานุปัสสนาย นิจฺจสณฺณาย น
 กมฺปตฺติ วิปัสสนาผล, ทุกฺขานุปัสสนาย
 สุขสณฺณาย น กมฺปตฺติ วิปัสสนาผล,
 อนัตตานุปัสสนาย อตฺตสณฺณาย น กมฺปตฺติ
 วิปัสสนาผล, นิพพิทานุปัสสนาย นนฺทียา
 น กมฺปตฺติ วิปัสสนาผล, วิศวากานุปัสสนาย
 ราเค น กมฺปตฺติ วิปัสสนาผล, นิโรธานุ-

บทว่า วิปัสสนาผล ความว่า ชื่อว่า
 วิปัสสนาผล เพราะอรรถว่าอะไร ?
 ชื่อว่าวิปัสสนาผล เพราะอรรถว่า ไม่
 หวั่นไหวในเพราะนิจสัญญา ด้วยอนิจจานุ-
 ปัสสนา ไม่หวั่นไหวในเพราะสุขสัญญาด้วย
 ทุกขานุปัสสนา ไม่หวั่นไหวในเพราะอต-
 ตสัญญาด้วยอนัตตานุปัสสนา ไม่หวั่นไหวใน
 เพราะความเพล็ดเพล็ดด้วยนิพพิทานุปัสสนา

คุณพงษ์ศิริ เกิดผลานันท์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

บุญสมโพธิเมวาท.บ-พ.๑-๑๕

ปัสสนาย สมุทเย น กมฺปตฺติ วิปัสสนาพฺลํ,
ปฏินิสฺสกุคานุปัสสนาย อาทาเน น กมฺปตฺติ
วิปัสสนาพฺลํ, อวิชฺชาย จ อวิชฺชาสทกต-
กิเลสํ จ ชนฺเช จ น กมฺปติ น จลติ น
เวธตฺติ วิปัสสนาพฺลํ. อิทํ วิปัสสนาพฺลํ.

ไม่หวั่นไหวในเพราะความกำหนัด ด้วย
วิราคานุปัสสนา ไม่หวั่นไหวในเพราะสมุทัย
ด้วยนิโรธานุปัสสนา ไม่หวั่นไหวในเพราะ
ความถ่อมมันด้วยปฏินิสฺสกุคานุปัสสนา ไม่
หวั่นไหว ไม่กวัดแกว่ง ไม่คลอนแคลน ใน
เพราะอวิชา ในเพราะกิเลสอันสทรค
ด้วยอวิชา และในเพราะชั้นนี้ชื่อว่า
วิปัสสนาผละ.

ตโย จ สงฺขารานํ ปฏิปฺปสฺสทฺธิยาติ
กตเมสํ ทิณฺณนํ สงฺขารานํ ปฏิปฺปสฺสทฺธิยา?
ทฺติยชฺฌานํ สมาปนฺนสฺส วิตกฺกวิจารา
วจีสงฺขารา ปฏิปฺปสฺสทฺธา โทนฺติ,
จตุตฺถชฺฌานํ สมาปนฺนสฺส อสฺสาสปฺปสฺสาสา
กายสงฺขารา ปฏิปฺปสฺสทฺธา โทนฺติ,
สฺสนาเวทฺยนิโรธํ สมาปนฺนสฺส สฺสนา จ
เวทนา จิตฺตสงฺขารา ปฏิปฺปสฺสทฺธา โทนฺติ.
อิมํสํ ทิณฺณนํ สงฺขารานํ ปฏิปฺปสฺสทฺธิยา.

คำว่า ตโย จ สงฺขารานํ ปฏิป-
ปฺปสฺสทฺธิยา ความว่า ด้วยการระงับ
สังขาร ๓ เหล่านั้นเป็นไฉน ? วิตกวิจาร
เป็นวจีสังขารของท่าน ผู้เข้าทฺติยฌานระงับ
ไป ลมอัสสาสปัสสาสะเป็นกายสังขารของ
ท่านผู้เข้าจตุตถฌาน ระงับไป สฺสนาและ
เวทนาเป็นจิตสังขาร ของท่านผู้เข้าสฺสนา-
เวทฺยนิโรธ ระงับไป ด้วยการระงับ
สังขาร ๓ เหล่านี้.

๘๔. โสฬสฺหิ ฌานจฺริยาทฺติ กตมาทฺติ
โสฬสฺหิ ฌานจฺริยาทฺติ ? อนิจฺจานุปัสสนา

๘๔. คำว่า โสฬสฺหิ ฌานจฺริยาทฺติ
ความว่า ด้วยฌานจฺริยา ๑๖ เป็นไฉน ?

คุณพงษ์ศิริ เกิดผลานันท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ญาณจริยา, ทุกขานุปัสสนา ญาณจริยา, อนิจจานุปัสสนา ทุกขานุปัสสนา อนัตตานุ-
 อนุตตานุปัสสนา ญาณจริยา, นิพพิทานุ- ปัสสนา นิพพิทานุปัสสนา วิจารณ์ุปัสสนา
 ปัสสนา ญาณจริยา, วิจารณ์ุปัสสนา นิโรธานุปัสสนา ปฏิสนิสส์กคานุปัสสนา
 ญาณจริยา, นิโรธานุปัสสนา ญาณจริยา, วิวัฏฏณานุปัสสนา โสคาปตติมรรค โสคา
 ปฏิสนิสส์กคานุปัสสนา ญาณจริยา, ปตติผลสมาบัติ สกทาคามิมรรค สกทาคา-
 วิวัฏฏณานุปัสสนา ญาณจริยา. โสคาปตติ- มิผลสมาบัติ อนาคามิมรรค อนาคามิผล-
 มกุโค ญาณจริยา, โสคาปตติผลสมาปตติ สมบัติ อรหัตมรรค อรหัตผลสมาบัติ
 ญาณจริยา, สกทาคามิมกุโค ญาณจริยา, เป็นญาณจริยา แต่ละอย่าง ๆ . ด้วย
 สกทาคามิผลสมาปตติ ญาณจริยา, ญาณจริยา ๑๖ นี้.
 อนาคามิมกุโค ญาณจริยา, อนาคามิผล-
 สมาปตติ ญาณจริยา, อรหตุตมกุโค
 ญาณจริยา, อรหตุตผลสมาปตติ ญาณจริยา.
 อิมาทิ โสฬสทิ ญาณจริยาทิ.

๘๕. นวทิ สมาธิจริยา ทีติ กตมาทิ
 นวทิ สมาธิจริยาทิ ? ปรมชฺชณัน
 สมาธิจริยา, ทุตติยชฺชณัน สมาธิจริยา,
 ตติยชฺชณัน สมาธิจริยา, จตุตถชฺชณัน
 สมาธิจริยา. อากาसानญายตณสมาปตติ
 ๗เปฯ วิณญาณญายตณสมาปตติ...

๘๕. คำว่า นวทิ สมาธิจริยาทิ
 ความว่า ด้วยสมาธิจริยา ๘ เป็นใจน ?
 ปฐมณาน ทุตติยณาน ตติยณาน จตุตถณาน
 อากาसानญายตณสมาบัติ... วิญญานัญญา-
 ยตณสมาบัติ... อากิญจัญญายตณสมาบัติ...
 เนวสัณญานาสัณญายตณสมาบัติ เป็นสมาธิ-

คุณพงษ์ศิริ เกิดผลานันท์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

www.dhammadownload.com

อากิญจณายตนสมาปตติ... เวนสณฺญา-
 นาสณฺณายตนสมาปตติ สฺมาธิจฺริยา.
 ปจฺมชฺฌานํ ปฏิลาภตฺถาย วิตกฺโก จ
 วิจาโร จ ปีติ จ สุขณฺจ จิตฺเตกกฺกตา จ
 ๑เปฯ เวนสณฺณานาสณฺณายตนสมาปตฺติ
 ปฏิลาภตฺถาย วิตกฺโก จ วิจาโร จ ปีติ จ
 สุขณฺจ จิตฺเตกกฺกตา จ. อิมาทิ นวท
 สฺมาธิจฺริยาทิ.

จริยา (แต่ละอย่าง ๆ) วิตก วิจาร ปีติ
 สุข และเอกัคตวจิต เพื่อประโยชน์แก่การ
 ได้ปฐมฌาน... วิตก วิจาร ปีติ สุข และ
 เอกัคตวจิต เพื่อประโยชน์แก่การได้เนว-
 สันฺณานาสันฺณายตนสมาปตติ ด้วยสมาธิ-
 จริยา ๘ นี้.

วสฺสตี ปณฺจ วสฺสโย อาวชฺชนาวสฺส^๑
 สฺมาปชฺชนาวสฺส อธิจฺจนาวสฺส วุจฺจนาวสฺส
 ปจฺจเวกฺขณาวสฺส. ปจฺมชฺฌานํ ยตฺถิจฺจนํ^๒
 ยทิจฺจนํ ยาวติจฺจนํ อาวชฺชชติ, อาวชฺชนาย
 ทนฺธายิตตฺตํ นตฺถิตฺติ อาวชฺชนาวสฺส.
 ปจฺมชฺฌานํ ยตฺถิจฺจนํ ยทิจฺจนํ^๓ ยาวติจฺจนํ
 สฺมาปชฺชชติ, สฺมาปชฺชนาย ทนฺธายิตตฺตํ
 นตฺถิตฺติ สฺมาปชฺชนาวสฺส.

บทว่า วสฺส ความว่า วสฺส ๕ ประการ
 คือ อวชฺชนวสฺส ๑ สฺมาปชฺชนวสฺส ๑ อธิจฺรณ-
 วสฺส ๑ วุจฺจนวสฺส ๑ ปจฺจเวกฺขนวสฺส ๑.
 สฺมาปตฺติลาภีบุคคลนิกถึงปฐมฌานได้ ณ
 สถานที่และขณะตามที่ปรารธนา ไม่มีควม
 เนินช้าในการนิกถึง เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่า
 อวชฺชนวสฺส สฺมาปตฺติลาภีบุคคลเข้าปฐมฌาน
 ได้ ณ สถานที่และขณะตามที่ปรารธนา ไม่มี

^๑ จ. อาวชฺชนาวสฺส.
^๒ ส. อ. ยถิจฺจนํ.
^๓ ยทิจฺจนนฺติ วา ยถิจฺจนนฺติ วา ปาโร.

คุณพงษ์ศิริ เกิดผลานันท์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ความ^๑เน^๑น^๑ซ^๑า^๑ใ^๑น^๑กา^๑ร^๑ซ^๑า^๑ เพราะเหตุ^๑น^๑ั^๑น^๑
จึง^๑ซ^๑ือ^๑ว^๑า^๑ส^๑มา^๑ป^๑ช^๑น^๑ว^๑ลี^๑.

ป^๑จ^๑ม^๑ช^๑ุ^๑ณ^๑า^๑น^๑ ย^๑ต^๑ถ^๑ิ^๑จ^๑ุ^๑จ^๑ก^๑ ย^๑ท^๑ิ^๑จ^๑ุ^๑จ^๑ก^๑ ย^๑าว^๑ท^๑ิ^๑จ^๑ุ^๑จ^๑ก^๑
อ^๑ธิ^๑ญ^๑า^๑ติ^๑, อ^๑ธิ^๑ญ^๑า^๑เน^๑ ท^๑น^๑ุ^๑ธ^๑าย^๑ิต^๑ต^๑ต^๑ น^๑ต^๑ถ^๑ิ^๑ติ^๑
อ^๑ธิ^๑ญ^๑า^๑น^๑ว^๑ลี^๑. ป^๑จ^๑ม^๑ช^๑ุ^๑ณ^๑า^๑น^๑ ย^๑ต^๑ถ^๑ิ^๑จ^๑ุ^๑จ^๑ก^๑ ย^๑ท^๑ิ^๑จ^๑ุ^๑จ^๑ก^๑
ย^๑าว^๑ท^๑ิ^๑จ^๑ุ^๑จ^๑ก^๑ ว^๑ุ^๑ญ^๑า^๑ติ^๑, ว^๑ุ^๑ญ^๑า^๑เน^๑ ท^๑น^๑ุ^๑ธ^๑าย^๑ิต^๑ต^๑ต^๑
น^๑ต^๑ถ^๑ิ^๑ติ^๑ ว^๑ุ^๑ญ^๑า^๑น^๑ว^๑ลี^๑. ป^๑จ^๑ม^๑ช^๑ุ^๑ณ^๑า^๑น^๑ ย^๑ต^๑ถ^๑ิ^๑จ^๑ุ^๑จ^๑ก^๑
ย^๑ท^๑ิ^๑จ^๑ุ^๑จ^๑ก^๑ ย^๑าว^๑ท^๑ิ^๑จ^๑ุ^๑จ^๑ก^๑ ป^๑จ^๑ว^๑เ^๑ก^๑ช^๑ติ^๑,
ป^๑จ^๑ว^๑เ^๑ก^๑ช^๑ณ^๑าย^๑ ท^๑น^๑ุ^๑ธ^๑าย^๑ิต^๑ต^๑ต^๑ น^๑ต^๑ถ^๑ิ^๑ติ^๑
ป^๑จ^๑ว^๑เ^๑ก^๑ช^๑ณ^๑าว^๑ลี^๑.

ส^๑มา^๑ป^๑ต^๑ติ^๑ลา^๑ภ^๑ิ^๑บุ^๑ค^๑ค^๑ล^๑อ^๑ธิ^๑ฐ^๑า^๑น^๑ป^๑ร^๑ุ^๑ม^๑ณ^๑า^๑น^๑ได้^๑ ฅ
ส^๑ถ^๑า^๑น^๑ที่^๑แ^๑ละ^๑ช^๑ณ^๑ะ^๑ตาม^๑ที่^๑ป^๑ร^๑า^๑ร^๑ถ^๑นา^๑ ม^๑ี^๑ค^๑ว^๑า^๑
เน^๑น^๑ซ^๑า^๑ใ^๑น^๑กา^๑ร^๑อ^๑ธิ^๑ฐ^๑า^๑น^๑ เพราะเหตุ^๑น^๑ั^๑น^๑จึง^๑
ซ^๑ือ^๑ว^๑า^๑อ^๑ธิ^๑ฐ^๑า^๑น^๑ว^๑ลี^๑ ส^๑มา^๑ป^๑ต^๑ติ^๑ลา^๑ภ^๑ิ^๑บุ^๑ค^๑ค^๑ล^๑อ^๑ก^๑
ป^๑ร^๑ุ^๑ม^๑ณ^๑า^๑น^๑ได้^๑ ฅ ส^๑ถ^๑า^๑น^๑ที่^๑แ^๑ละ^๑ช^๑ณ^๑ะ^๑ตาม^๑ที่^๑
ป^๑ร^๑า^๑ร^๑ถ^๑นา^๑ ม^๑ี^๑ค^๑ว^๑า^๑เน^๑น^๑ซ^๑า^๑ใ^๑น^๑กา^๑ร^๑อ^๑ก^๑
เพราะเหตุ^๑น^๑ั^๑น^๑จึง^๑ซ^๑ือ^๑ว^๑า^๑ว^๑ุ^๑ญ^๑า^๑น^๑ว^๑ลี^๑ ส^๑มา^๑ป^๑ต^๑ติ^๑-
ลา^๑ภ^๑ิ^๑ บุ^๑ค^๑ค^๑ล^๑พ^๑ิ^๑จ^๑า^๑ร^๑ณ^๑า^๑ป^๑ร^๑ุ^๑ม^๑ณ^๑า^๑น^๑ได้^๑ ฅ ส^๑ถ^๑า^๑น^๑ที่^๑
แ^๑ละ^๑ช^๑ณ^๑ะ^๑ตาม^๑ที่^๑ป^๑ร^๑า^๑ร^๑ถ^๑นา^๑ ม^๑ี^๑ค^๑ว^๑า^๑เน^๑น^๑ซ^๑า^๑ใ^๑น^๑
ใ^๑น^๑กา^๑ร^๑พ^๑ิ^๑จ^๑า^๑ร^๑ณ^๑า^๑ เพราะเหตุ^๑น^๑ั^๑น^๑จึง^๑ซ^๑ือ^๑ว^๑า^๑
ป^๑จ^๑ว^๑เ^๑ก^๑ช^๑ณ^๑ว^๑ลี^๑.

ท^๑ุ^๑ค^๑ิ^๑ย^๑ช^๑ุ^๑ณ^๑า^๑น^๑ ๆ^๑เป^๑ฯ^๑ เน^๑ว^๑ส^๑ณ^๑ย^๑-
นา^๑ส^๑ณ^๑ย^๑ต^๑น^๑ส^๑มา^๑ป^๑ต^๑ติ^๑^๑ ย^๑ต^๑ถ^๑ิ^๑จ^๑ุ^๑จ^๑ก^๑ ย^๑ท^๑ิ^๑จ^๑ุ^๑จ^๑ก^๑
ย^๑าว^๑ท^๑ิ^๑จ^๑ุ^๑จ^๑ก^๑ อ^๑าว^๑ช^๑ช^๑ติ^๑, อ^๑าว^๑ช^๑ช^๑น^๑าย^๑
ท^๑น^๑ุ^๑ธ^๑าย^๑ิต^๑ต^๑ต^๑ น^๑ต^๑ถ^๑ิ^๑ติ^๑ อ^๑าว^๑ช^๑ช^๑น^๑าว^๑ลี^๑... เน^๑ว-

ส^๑มา^๑ป^๑ต^๑ติ^๑ลา^๑ภ^๑ิ^๑บุ^๑ค^๑ค^๑ล^๑ ก^๑ำ^๑น^๑ั^๑ง^๑ถ^๑ิ^๑ง^๑ท^๑ุ^๑ค^๑ิ^๑ย^๑ณ^๑า^๑
... เน^๑ว^๑ส^๑ณ^๑ย^๑นา^๑ส^๑ณ^๑ย^๑ต^๑น^๑ส^๑มา^๑ป^๑ต^๑ติ^๑ได้^๑ ฅ
ส^๑ถ^๑า^๑น^๑ที่^๑แ^๑ละ^๑ช^๑ณ^๑ะ^๑ตาม^๑ที่^๑ป^๑ร^๑า^๑ร^๑ถ^๑นา^๑ ม^๑ี^๑ค^๑ว^๑า^๑
เน^๑น^๑ซ^๑า^๑ใ^๑น^๑กา^๑ร^๑ก^๑ำ^๑น^๑ั^๑ง^๑ถึง^๑ เพราะเหตุ^๑น^๑ั^๑น^๑จึง^๑

^๑ ฅ. ...สมาบัติ.

สงวนลิขสิทธิ์โดย มูลนิธิธรรมใจ

สณฺณานาสณฺณายตนสมาปตฺติ ยตฺถิจฺฉกํ **ชื่อว่าอ้าวชวสี สมาปัตติลาภีบุคคลเข้า...**
 ยทิจฺฉกํ ยาวติจฺฉกํ สมาปชฺชติ ฯเปฯ **อธิษฐาน ออกพิจารณาเนวสัณฺณานาสัณฺญา-**
 อธิญฺจติ, วุญฺจติ, ปจฺจเวกฺขติ, **ยตนสมาบัติได้ ณ สถานที่และขณะตามที่**
 ปจฺจเวกฺขณาย ทนฺธายิตตฺตํ นตฺถิติ **ปรารถนา ไม่มีความเห็นซ้ำในการพิจารณา**
 ปจฺจเวกฺขณาวสี. อีมา ปณฺจ วสีโย. **เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่า ปัจจเวกขณวสี**
วสี ๕ ประการนี้.

คัมภาทญฺเฐน ฌานํ, ปชานนญฺเฐน ปณฺญา. **ชื่อว่าญาณ เพราะอรรถว่ารู้ธรรมนั้น ชื่อว่า**
 เตน วุจฺจติ ทวีติ พลลลิติ สมนฺนาคตตฺตา **ปัญญา เพราะอรรถว่ารู้ชัด เพราะเหตุนี้**
 ตโย จ สงฺขารานํ ปฏิปฺปสฺสทฺธิยา โสฬสฺสิ **ท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาคือความเป็นผู้มีความ**
 ฌานจฺริยาหิ นวหิ สมาธิจฺริยาหิ วสีภาวตา- **ชำนาญ ด้วยความเป็นผู้ประกอบด้วยผละ ๒**
 ปณฺญา นิโรธสมาปตฺติยา ฌานํ. **ด้วยความรู้ดับสังขาร ๓ ด้วยญาณจฺริยา ๑๖**
และด้วยสมาธิจฺริยา ๘ ชื่อว่า นิโรธ-
สมาปัตติญาณ.

นิโรธสมาปตฺติญาณนิตฺเทโส จตฺตตีสตีโม. **นิโรธสมาปัตติญาณนิตเทส ที่ ๓๔ จบ.**

๓๕. ปรินิพพานญาณนิตเทส

๘๖. กถิ สัมปชานสฺส ปวตฺติ-
 ปริยาทาเน ปณฺณา ปรินิพฺพานे ญาณํ : อธิ
 สัมปชานโน เนกขมฺเมเน กามจฺจนฺตสฺส ปวตฺตํ
 ปริยาทียติ. อพฺยาปาเทเน พฺยาปาตสฺส
 ปวตฺตํ ปริยาทียติ. อาโลกสฺสณฺณาย
 ถินมิทฺตสฺส ปวตฺตํ ปริยาทียติ. อวิกฺเขเปเน
 อุตฺตจฺจสฺส ปวตฺตํ ปริยาทียติ. ธมฺม-
 ววตฺถาเนเน วิจิกิจฺจาย ฯเปฯ ญาณे
 อวิชฺชาเย... ปามุชฺเชเน อรฺตียา...
 ปจฺมชฺฌาเนเน นีวรณานิ ปวตฺตํ ปริยาทียติ
 ฯเปฯ อรฺทตฺตมกฺเคน สพฺพกิเลสานิ ปวตฺตํ
 ปริยาทียติ.

อถวา ปน สัมปชานสฺส อนฺุปาติ-
 เสสฺสาย นิพฺพานธาคฺยา นิพฺพายนฺตสฺส^๑

๓๕. ปรินิพพานญาณนิตเทส

๘๖. ปัญญาในความสิ้นไปแห่งปวัตตะ
 ของพระอริยะผู้รู้โดยประการทั้งหลาย โดย
 ชอบ ชื่อว่า ปรินิพพานญาณอย่างไร.
 สัมปชานบุคคลในศาสนานี้ ย่อมยังปวัตตะ
 แห่งกามฉันทะให้สิ้นไปด้วยเนกขัมมะ ยัง
 ปวัตตะแห่งพยาบาท ให้สิ้นไปด้วยความไม่
 พยาบาท... แห่งถินมิทตะให้สิ้นไปด้วย
 อาโลกสัญญา... แห่งอุตัจจะให้สิ้นไปด้วย
 ความไม่ฟุ้งซ่าน... แห่งวิจิกิจฉาให้สิ้นไป
 ด้วยการกำหนดธรรม... แห่งอวิชชาให้
 สิ้นไปด้วยญาณ... แห่งความไม่ยินดียินร้าย
 ด้วยความปราโมทย์ ยังปวัตตะแห่งนิวรณให้
 สิ้นไปด้วยปฐมฌาน... ยังปวัตตะแห่งกิเลส
 ทั้งปวงให้สิ้นไปด้วยอรหัตมรรค.

อีกอย่างหนึ่ง ปวัตตะแห่งจักขุนี้แล
 ของสัมปชานบุคคลผู้นิพพานด้วยอนุปาทิเสส-

^๑ ปรินิพพายนฺตสฺสชาติปิ ปาโล.

อิทฺถเจว จกฺขุปวตฺตํ ปริยาทียติ, อณฺณจ นิพพานธาคุ ย่อมสิ้นไป และปวัตตะแห่งจักขุ
 จกฺขุปวตฺตํ น อฺปฺปชฺชติ. อิทฺถเจว อื่นย่อมไม่เกิดขึ้น ปวัตตะแห่งหู... ปวัตตะ
 โสตปวตฺตํ ฯเปฯ ฆานปวตฺตํ... ชิวหา- แห่งจมูก... ปวัตตะแห่งลิ้น... ปวัตตะ
 ปวตฺตํ... กายปวตฺตํ... มโนปวตฺตํ แห่งกาย... ปวัตตะแห่งใจนี้แล ของสัม-
 ปริยาทียติ, อณฺณจ มโนปวตฺตํ น ปรชานบุคคลผู้นิพพานด้วยอนุปาทิเสสนิพพาน-
 อฺปฺปชฺชติ. อิํ สมฺปรชานสฺส ปวตฺตปริยา- ธาคุย่อมสิ้นไป และปวัตตะแห่งใจอื่นย่อมไม่
 ทาเน ปณฺณา ปรีนินฺพพาทเน ณาณํ. เกิดขึ้น ปัญญาในความสิ้นไปแห่งปวัตตะ
 แห่งกิเลสและขันธ ของสัมปรชานบุคคลชื่อว่า
 ปรีนินฺพพาทญาณ.

คํถาคฺคฺกุเจเน ณาณํ, ปรชานนฺกุเจเน ปณฺณา.
 เตเน วุจฺจติ สมฺปรชานสฺส ปวตฺตปริยาทาเน
 ปณฺณา ปรีนินฺพพาทเน ณาณํ.

ชื่อว่าญาณ เพราะอรรถว่ารู้ธรรมนั้น ชื่อว่า
 ปัญญา เพราะอรรถว่ารู้ชัด เพราะเหตุนี้
 ท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาในความสิ้นไปแห่ง
 ปวัตตะของพระอริยะผู้รู้ โดยประการทั้ง-
 ปวงโดยชอบ ชื่อว่าปรีนินฺพพาทญาณ.

ปรีนินฺพพาทญาณนินฺทเทโส ปณฺจทีสตีโม.

ปรีนินฺพพาทญาณนินฺทเทโส ที่ ๓๕ จบ.

๓๖. สมศีลัญญญาณนิตเทศ

๔๑. กถิ สัพพธมมานันิ สุมมา-
 สมฺจุเจเต นิโรเธ จ อนุปฺกุจฺจนาตา ปณฺณา
 สมศีลัญญเณ ญาณํ : สัพพธมมานนฺติ
 ปณฺจกฺขนฺธา ทฺวาทสายตนาณิ อฏฺฐารส
 ธาตุโย กุสลํ ธมฺมา อกุสลํ ธมฺมา
 อพฺยาคตา ธมฺมา กามาวจฺรา ธมฺมา
 รูปาวจฺรา ธมฺมา อรูปาวจฺรา ธมฺมา
 อปรียาปนฺนา ธมฺมา.

สมฺมาสมฺจุเจเต เนกขมฺเมน กามจฺจนฺทํ
 สมฺมา สมฺจุฉินฺทติ. อพฺยาปาเทน พฺยาปาทํ
 สมฺมา สมฺจุฉินฺทติ. อาโลกสณฺณาย ถินมิทฺธํ
 สมฺมา สมฺจุฉินฺทติ. อวิกฺเขเปน อุตฺถจฺจํ
 สมฺมา สมฺจุฉินฺทติ. ธมฺมวตฺถุตาเนน วิจิกิฉจํ
 สมฺมา สมฺจุฉินฺทติ. ฃาณเณ อวิชฺซี สมฺมา
 สมฺจุฉินฺทติ. ปามฺชฺเชน อรตี สมฺมา
 สมฺจุฉินฺทติ. ปจฺมชฺชฺชาเนน นีวรเณ สมฺมา
 สมฺจุฉินฺทติ. ๗เป๗ อรทตฺตมคฺเคน สัพพ-
 กิเลสํ สมฺมา สมฺจุฉินฺทติ.

๓๖. สมศีลัญญญาณนิตเทศ

๔๑. ปัญญาคือความไม่ปรากฏแห่ง
 ธรรมทั้งปวง ในการตัดขาดโดยชอบและ
 ในนิโรธ ชื่อว่าสมศีลัญญญาณอย่างไร :
 บทว่า สัพพธมมานันิ คือ ชั้น ๕ อายตนะ
 ๑๒ ธาตุ ๑๘ กุศลธรรม อกุศลธรรม
 อัพยากตธรรม กามาวจรธรรม รูปาวจร-
 ธรรม อรูปาวจรธรรม โลกุตตรธรรม.

บทว่า สมฺมาสมฺจุเจเต ความว่า พระ-
 โยคาวจรย่อมตัดกามฉันทะขาดโดยชอบด้วย
 เนกขัมมะ ย่อมตัดพยาบาทขาดโดยชอบ
 ด้วยความไม่พยาบาท ย่อมตัดถินมิทระขาด
 โดยชอบด้วยอาโลกสณฺญา ย่อมตัดอุทถจจะ
 ขาดโดยชอบด้วยความไม่พึงชาน ย่อมตัด
 วิจิกิจฉาขาดโดยชอบ ด้วยการกำหนดธรรม
 ย่อมตัดอวิชชาขาดโดยชอบด้วยญาณ ย่อมตัด
 อรติขาดโดยชอบด้วยความปราโมทย์ ย่อม
 ตัดนัวรรณ์ขาดโดยชอบด้วยปฐมฃาน... ย่อม

คุณวัฒนา อิศรภักดี

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตัดกิเลสทั้งปวงขาดโดยชอบ ด้วยอหัตต-
มรรค.

<u>นิโรธ</u> ติ	เนกขัมเม	กามจฺจนฺท์	บพว	<u>นิโรธ</u>	ควมว	พระ-
นิโรธ	อพฺยาปาเท	พฺยาปาท์	โยคาวจร	ย้อม	ทำ	กามฉันทะให้
นิโรธ	อาโลกสณฺณาย	ถีนมิทฺธ	เนกขัมมะ	ย้อม	ทำ	พยาบาทให้
นิโรธ	อวิกฺเขเป	น อุตฺถจฺจ	นิโรธ	ไม่	พยาบาท	ย้อม
นิโรธ	อภิมวตฺตทาน	น วิจิกิจฺจ	นิโรธ	อาโลกสฺสณฺญา	ย้อม	ทำ
นิโรธ	อวิชฺช	นิโรธ	ปามุชฺเช	น อรตี	ความ	ไม่
นิโรธ	ปจฺมชฺฌาเน	น นีวรเณ	นิโรธ	การ	กำหนด	ธรรม
นิโรธ	อหตฺตมกฺเคน	น สพฺพกิเลส	นิโรธ	ญาณ	ย้อม	ทำ

ย้อมทำกามฉันทะให้ดับด้วย
ย้อมทำพยาบาทให้ดับด้วยความ
ย้อมทำถีนมิทธะให้ดับด้วย
ย้อมทำอุตถัจจะให้ดับด้วย
ย้อมทำวิจิกิจจาให้ดับด้วย
ย้อมทำอวิชาให้ดับด้วย
ย้อมทำอริตีให้ดับด้วยความปราโมทย์
ย้อมทำนិรวณให้ดับด้วยปฐมฌาน... ย้อมทำ
กิเลสทั้งปวงให้ดับด้วยอหัตตมรรค...

<u>อนุปฺจฺจ</u> นาคา	ติ	เนกขมฺม	ม	ปฏิล	ทฺธ	สฺส	บพว	<u>อนุปฺจฺจ</u>	นาคา	ควมว	บุคคล
กามจฺจนฺโท	น	อฺปฺจฺจ	นาคา	อพฺยา	ปา	ท	ผู้	ได้	เนก	ขัมมะ	กาม
ปฏิล	ทฺธ	สฺส	พฺยา	ปา	โท	น	ผู้	ได้	ความ	ไม่	พยา
อาโลก	สณฺ	ณ	ปฏิล	ทฺธ	สฺส	ถีน	ไม่	ปรา	กฏ	ผู้	ได้
อฺปฺจฺจ	นาคา	อวิกฺ	เข	ป	ปฏิล	ทฺธ	ไม่	ปรา	กฏ	ผู้	ได้
น	อฺปฺจฺจ	นาคา	อภิม	วตฺต	ทาน	ปฏิล	ย้อม	ไม่	ปรา	กฏ	ผู้
วิจิกิ	จจา	น	อฺปฺจฺจ	นาคา	ณาน	ปฏิล	วิจิกิ	จจา	ย้อม	ไม่	ปรา
			ณ	อฺปฺจฺจ	นาคา	ณ	ผู้	ได้	ญาณ	อ	วิชา

ผู้ได้เนกขัมมะ กามฉันทะย้อมไม่ปรากรฏ
ผู้ได้ความไม่พยาบาท ความพยาบาทย้อม
ไม่ปรากรฏ ผู้ได้อาโลกสฺสณฺญา ถีนมิทธะ ย้อม
ไม่ปรากรฏ ผู้ได้ความไม่พึงชาน อุตถัจจะ
ย้อมไม่ปรากรฏ ผู้ได้การกำหนดธรรม
ผู้ได้ญาณ อวิชา

คุณวิธาน อิศรภักดี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อวิชชา น อุปกุจาทิ. ปามุชชี่ ปฏิลทุตฺตสฺส ย่อมไม่ปรากฏ ผู้ได้รับความปราโมทย์ อรติ
 อรติ น อุปกุจาทิ. ปจฺมชฺฌานํ ปฏิลทุตฺตสฺส ย่อมไม่ปรากฏ ผู้ได้ปฐมฌาน นีวรณฺย่อมไม่
 นีวรณา น อุปกุจาทิ^๑ ฯเปฯ อรหตฺตมคฺคํ ปรากฏ... ผู้ได้อรหัตมรรค กิเลสทั้งปวง
 ปฏิลทุตฺตสฺส สพฺพกิเลสํ น อุปกุจาทิ? ย่อมไม่ปรากฏ.

สมนติ กามจฺจนฺตสฺส ปหีนตฺตา บทว่า สมิ ความว่า เนกขัมมะเป็น
 เนกขมฺมํ สมิ. พยาบาทสฺส ปหีนตฺตา ธรรมสงบ เพราะท่านละกามฉันทะเสียแล้ว
 อพฺยาปาโท สมิ. ถีนมิทฺตสฺส ปหีนตฺตา ความไม่พยาบาทเป็นธรรมสงบ เพราะท่าน
 อาโลกสณฺหา สมิ. อุตฺตจฺจสฺส ปหีนตฺตา ละความพยาบาทเสียแล้ว อาโลกสัณฺหาเป็น
 อวิกฺเขโป สมิ. วิจิกิจฺจาย ปหีนตฺตา ธรรมสงบ เพราะท่านละถีนมิทฺตะเสียแล้ว
 ฌมฺมวตฺถุณํ สมิ. อวิชฺชาย ปหีนตฺตา ความไม่ฟุ้งซ่านเป็นธรรมสงบ เพราะท่าน
 ฌาณํ สมิ. อรติยา ปหีนตฺตา ปามุชฺชี่ สมิ. ละอุทฺตจฺจะเสียแล้ว การกำหนดธรรมเป็น
 นีวรณํ ปหีนตฺตา ปจฺมชฺฌานํ สมิ ฯเปฯ ธรรมสงบ เพราะท่านละวิจิกิจฺจาเสียแล้ว
 สพฺพกิเลสํ ปหีนตฺตา อรหตฺตมคฺโค สมิ. ญาณเป็นธรรมสงบ เพราะท่านละอวิชชา
 เสียแล้ว ความปราโมทย์เป็นธรรมสงบ
 เพราะท่านละอรติเสียแล้ว ปฐมฌานเป็น
 ธรรมสงบ เพราะท่านละนีวรณฺเสียแล้ว...
 อรหัตมรรคเป็นธรรมสงบ เพราะท่านละ
 กิเลสทั้งปวงเสียแล้ว.

^๑ ฉ. อุปกุจาทิ.

สี่สนติ เทรส สีสานิ. ปลิโพธสี่สณฺจ. บทว่า สี่ส ความว่า ธรรมเป็น
 ตณฺหา, พนฺธนสี่สณฺจ^๑ มาโน, ปรามาส- ประธาน ๑๓ ประการ คือ ตณฺหามีความ
 สี่สณฺจ ทิฏฺฐิ, วิกฺเขปสี่สณฺจ อุตฺตจฺจ, กังวลเป็นประธาน ๑ มานะมีความผูกพัน
 กิเลสสี่สณฺจ^๒ อวิชฺชา, อธิโมกฺขสี่สณฺจ เป็นประธาน ๑ ทิฐีมีความยึดมั่นเป็น
 สทฺธา, ปคฺคทสี่สณฺจ วัริยํ, อပ္ภุจฺจานสี่สณฺจ ประธาน ๑ อุตฺตจฺจจะมีความฟุ้งซ่านเป็น
 สติ, อวิกฺเขปสี่สณฺจ สมาธิ, ทสฺสนสี่สณฺจ ประธาน ๑ อวิชชามีกิเลสเป็นประธาน ๑
 ปณฺญา, ปวตฺตสี่สณฺจ ชีวิตินฺทริยํ, โคจร- ศรัทธามีความน้อมใจเชื่อเป็นประธาน ๑
 สี่สณฺจ วิโมกฺโข, สงฺขารสี่สณฺจ นิโรธ. วัริยะมีความระคองไว้เป็นประธาน ๑ สติ
 มีการเข้าไปตั้งไว้เป็นประธาน ๑ สมาธิมี
 ความไม่ฟุ้งซ่านเป็นประธาน ๑ ปัญฺญามี
 ความเห็นเป็นประธาน ๑ ชีวิตินฺทริยํมีความ
 เป็นไปเป็นประธาน ๑ วิโมกข์มีอารมณ์
 เป็นประธาน ๑ นิโรธมีสังขารเป็นประ-
 ธาน ๑.

คํญาณุเจน ญาณํ, ปชานนฺนุเจน ปณฺญา. ชื่อว่าญาณ เพราะอรรถว่ารู้ธรรมนั้น ชื่อว่า
 เตน วุจฺจติ สพฺพธมฺมานํ สมฺมาสมฺมุจฺเจเต ปัญฺญา เพราะอรรถว่ารู้ชัด เพราะเหตุนี้

^๑ ฉ. อี. วินิพนฺธน...

^๒ ฉ. สักกิ เลสสี่สณฺจ.

คุณวิธาน อิศรภักดี

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิโรธะ จ อนุปฏิฐานตา ปณฺหา สมลีสสุญฺเจ
ณานิ.

ท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาอันมีความไม่ปรากฏ
แห่งธรรมทั้งปวง ในการตัดขาดโดยชอบ
และในนิโรธ ชื่อว่าสมลีสสุญฺญาณ.

สมลีสสุญฺญาณนิตเทโส จตฺตีสติโม.

สมลีสสุญฺญาณนิตเทส ที่ ๓๖ จบ.

๓๗. สลเลขขัฏฐญาณนิตเทส

๓๗. สลเลขขัฏฐญาณนิตเทส

๔๘. กถิ ปุณฺณานตฺเตกตฺเตชปริยาทาเน^๑

๔๘. ปัญญาในความสิ้นไปแห่งกิเลส

ปณฺหา สลเลขขุญฺเจ ณาณิ : ปุณฺฺติ ราโค
บุดู, โทโส บุดู, โมโท บุดู, โกโธ
ฯเปฯ อุปนาโท. มกุโข. ปฟาโส. อิสฺสา.
มจฺฉริยํ. มายา. สาเจยฺยํ. ฌมฺโภ.
สารมฺโภ. มาโน. อติมาโน. มโท.
ปมาโท. สพฺเพ กิเลสสา. สพฺเพ หุจฺจริตา.
สพฺเพ อภิสงฺขารา. สพฺเพ ภวคามิกมฺมา.

อันหนา กิเลสอันมีสภาพต่างกัน และกิเลส
อันเป็นเศษ ชื่อว่าสลเลขขัฏฐญาณอย่างไร :
บทว่า ปุณฺ คือ รากะหนา โทสะหนา
โมหะหนา ความโกรธ... ความผูกโกรธ
ความลบหลู่ ความตีเสมอ ความริษยา
ความตระหนี่ ความเจ้าเล่ห์ ความโอ้อวด
หวัคือ ความแข่งดี ความถือตัว ความ

^๑ ฉ. อ. ปุณฺณานตฺเตกตฺเตชปริยาทาเน,
เอวมุปริปี.

*

กุหมิ่นท่าน ความมัวเมา ความประมาท
กิเลสทั้งปวง ทุจริตทั้งปวง อภิสังขาร
ทั้งปวง กรรมอันเป็นเหตุให้ไปสู่ภพทั้งปวง
เป็นกิเลสหนา.

<u>นानตเตกตฺตติ</u>	กามจฺจนฺโท	บทว่า	<u>นานตเตกตฺตติ</u>	ความว่า
นานตฺตํ, เนกขมฺมํ	เอกตฺตํ. พฺยาปาโท	กามฉันทะมีสภาวะต่างกัน	เนกขัมมะมี	
นานตฺตํ, อพฺยาปาโท	เอกตฺตํ. ถีนมิทฺธํ	สภาวะเป็นอย่างเดียวกัน	พฺยาบาทมีสภาวะ	
นานตฺตํ, อาโลกสฺสณฺญา	เอกตฺตํ. อุตฺถจฺจํ	ต่างกัน	ความไม่พฺยาบาทมีสภาวะเป็น	
นานตฺตํ, อวิกฺเขโป	เอกตฺตํ. วิจิกิจฺฉา	อย่างเดียวกัน	ถีนมิทฺธะมีสภาวะต่างกัน	
นานตฺตํ, ฐมฺมวตฺถณฺนํ	เอกตฺตํ. อวิชฺชา	อาโลกสฺสณฺญา	มีสภาวะเป็นอย่างเดียวกัน	
นานตฺตํ, ฌาณํ	เอกตฺตํ. อรฺติ	นานตฺตํ,	อฺทจฺจจะมีสภาวะต่างกัน	ความไม่พึงชาน
ปามุชฺชํ	เอกตฺตํ. นีวรณฺา	นานตฺตํ,	มีสภาวะเป็นอย่างเดียวกัน	วิจิกิจฺฉามี
ปรจฺมชฺฌณฺํ	เอกตฺตํ. ๗เปฯ	สพฺเพ	กิเลส	สภาวะต่างกัน
นานตฺตํ,	อรฺหตฺตมคฺโค	เอกตฺตํ.		การกำหนดธรรมมีสภาวะ
				เป็นอย่างเดียวกัน
				อวิชชามีสภาวะต่างกัน
				ญาณมีสภาวะเป็นอย่างเดียวกัน
				อรฺติมี
				สภาวะต่างกัน
				ความปราโมทย์มีสภาวะเป็น
				อย่างเดียวกัน
				นិเวรณมีสภาวะต่างกัน
				ปรุณฺณาน
				มีสภาวะเป็นอย่างเดียวกัน...
				กิเลสทั้งปวงมีสภาวะต่างกัน
				อรหฺตมรรค
				มีสภาวะเป็นอย่างเดียวกัน.

คุณวิธาน อิศรภักดี

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

เตโชติ ปณจ เตชา : จรณเตโช,
 คุณเตโช, ปณณาเตโช, ปุณณเตโช,
 ฌมมเตโช. จรณเตเชน เตชิตตุดา
 หุสสี่ลยเตช^๑ ปரியาทียติ, คุณเตเชน
 เตชิตตุดา อคุณเตช^๑ ปரியาทียติ, ^๑ปณณา-
 เตเชน เตชิตตุดา หุบุปณณาเตช^๑
 ปரியาทียติ, ปุณณเตเชน เตชิตตุดา
 อปุณณเตช^๑ ปரியาทียติ, ฌมมเตเชน
 เตชิตตุดา อฌมมเตช^๑ ปரியาทียติ.

บทว่า เตโช ความว่า เตชมี ๕ ก็
 จรณเตช คุณเตช ปณณาเตช ปุณณเตช
 ฌมมเตช บุคคลผู้มีจิตอันกล้าแข็ง ย่อมยัง
 เตชคือความเป็นผู้หุสสี่ลยให้สิ้นไป ด้วยเตชคือ
 ฌมมเตชคือเครื่องดำเนินไป ย่อมยังเตชมิใช่คุณให้
 สิ้นไป ด้วยเตชคือคุณ ย่อมยังเตช คือความ
 เป็นผู้มีปัญญาทรามให้สิ้นไป ด้วยเตชคือ
 ปณณา ย่อมยังเตชมิใช่บุญให้สิ้นไป ด้วยเตช
 คือบุญ ย่อมยังเตชมิใช่ธรรมให้สิ้นไปด้วย
 เตชอันเป็นธรรม.

สลลเลขิติ กามจจนโท อสลลเลขิ,
 เนกขมม^๑ สลลเลขิ. พยาปาโท อสลลเลขิ,
 อพยาปาโท สลลเลขิ. ถีนมิหุ^๑ อสลลเลขิ,
 อาโลกสณณา สลลเลขิ. อุทฺธจจ^๑
 อสลลเลขิ, อวิกุเขโป สลลเลขิ. วิจิกิจจา
 อสลลเลขิ, ฌมมวาทุดาน^๑ สลลเลขิ.
 อวิชฺชา อสลลเลขิ, ฌาน^๑ สลลเลขิ. อรติ
 อสลลเลขิ, ปามุชฺช^๑ สลลเลขิ. นีวรณา

บทว่า สลลเลขิ ความว่า กามฉันทะ
 มิใช่ธรรมเครื่องขัดเกลา เนกขมม^๑เป็น
 ธรรมเครื่องขัดเกลา พยาบาทมิใช่ธรรม
 เครื่องขัดเกลา ความไม่พยาบาทเป็นธรรม
 เครื่องขัดเกลา ถีนมิหุ^๑มิใช่ธรรมเครื่อง
 ขัดเกลา อาโลกสณณาเป็นธรรมเครื่อง
 ขัดเกลา อุทฺธจจ^๑มิใช่ธรรมเครื่องขัดเกลา
 ความไม่พุ้งชาน เป็นธรรมเครื่องขัดเกลา

^{๑-๑} ฉ. อ. ปณณเตเชน... หุบุปณณเตช^๑.

คุณวัฒนา อิศรภักดี
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

มจร. ม. ม. ม. ม. ม. ๑-๒๐

อสฺสฺสเลโข, ปจฺมชฺฌานํ สฺสฺสเลโข ฯเปฯ วิจิกิจฺจามิไช้ธรรมเครื่องช้คเกลา การ
 สพฺพกิเลสํ อสฺสฺสเลโข. อรหตฺตมคฺคโค กําหนดธรรม เป็นธรรมเครื่องช้คเกลา
 สฺสฺสเลโข. อวิชชามิไช้ธรรมเครื่องช้คเกลา ญาณเป็น
 ธรรมเครื่องช้คเกลา อรตฺติมิไช้ธรรมเครื่อง
 ช้คเกลา ความปราโมทย์เป็นธรรมเครื่อง
 ช้คเกลา นีวรณํมิไช้ธรรมเครื่องช้คเกลา
 ปจฺจมฺมณํเป็นธรรมเครื่องช้คเกลา...กิเลส
 ทั้ปวงมิไช้ธรรมเครื่องช้คเกลา อรหัต-
 มรรคเป็นธรรมเครื่องช้คเกลา.

ตํณาทฏฺเฐน ญาณํ, ปชานนฏฺเฐน ปณฺญา.
 เตน วุจฺจติ ปุณฺณานตฺตเตชปรียาทาเน ปัญญา เพราะอรรถว่ารู้ช้ค เพราะเหตุนี้
 ปณฺญา สฺสฺสเลชฏฺเฐน ญาณํ. ท่านจึงกล่าวว่ ปัญญาในความสิ้นไปแห่ง
 กิเลสอันหนา กิเลสมีสภาพต่าง ๆ กัน และ
 กิเลสอันเป็นเศษ ชื่อว่าส้ลเลช้ฎฐญาณ.

ส้ลเลช้ฎฐญาณนิตฺเทโส สตฺตคตฺตีสตีโม.

ส้ลเลช้ฎฐญาณนิตฺเทโส ที่ ๓๗ จบ.

คุณวัฒนา อิศรภักดี

สร้างค้ฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓๘. วิริยารมภญาณนิตเทศ

๘๘. กถิ อสฺสลีนตฺตปทิตตฺตปคฺคทฺทฺเจ
 ปณฺณา วิริยารมฺเภ ฌาณํ : อนุปฺปนฺนํ
 ปาปกาณํ อกุสลํ ฌมฺมานํ อนุปฺปาทาเย
 อสฺสลีนตฺตปทิตตฺตปคฺคทฺทฺเจ ปณฺณา วิริยา-
 รมฺเภ ฌาณํ. อนุปฺปนฺนํ ปาปกาโร อกุสลํ
 ฌมฺมานํ ปทานาย อสฺสลีนตฺตปทิตตฺต-
 ปคฺคทฺทฺเจ ปณฺณา วิริยารมฺเภ ฌาณํ.
 อนุปฺปนฺนํ กุสลํ ฌมฺมานํ อนุปฺปาทาเย
 อสฺสลีนตฺตปทิตตฺตปคฺคทฺทฺเจ ปณฺณา
 วิริยารมฺเภ ฌาณํ. อนุปฺปนฺนํ กุสลํ
 ฌมฺมานํ จิตฺติยา อสมฺโมสาย ภิชฺชโยภาวาย
 เวปฺปุลลาเย ภาวานาย ปาริปุริยา อสฺสลีนตฺต-
 ปทิตตฺตปคฺคทฺทฺเจ ปณฺณา วิริยารมฺเภ ฌาณํ.

อนุปฺปนฺนสฺส กามจฺจนทฺสส
 อนุปฺปาทาเย อสฺสลีนตฺตปทิตตฺตปคฺคทฺทฺเจ
 ปณฺณา วิริยารมฺเภ ฌาณํ. อนุปฺปนฺนสฺส
 กามจฺจนทฺสส ปทานาย อสฺสลีนตฺต-
 ปทิตตฺตปคฺคทฺทฺเจ ปณฺณา วิริยารมฺเภ ฌาณํ.

๓๘. วิริยารมภญาณนิตเทศ

๘๘. ปัญญาในความระคองไว้ซึ่ง
 ภาวะของท่านผู้มีจิตอันไม่หคหุ่ และมีตนที่ส่ง
 ไป ชื่อว่าวิริยารมภญาณอย่างไร : ปัญญา
 ในความระคองไว้ซึ่งภาวะของท่าน ผู้มีจิต
 อันไม่หคหุ่และมีตนที่ส่งไป เพื่อจะยังอกุศล-
 ธรรมอันลามกที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น เพื่อ
 ละอกุศลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อยัง
 กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น เพื่อความ
 ตั้งมั่น เพื่อความไม่เลอะเลือน เพื่อความ
 เจริญยิ่ง เพื่อความไพบุลย์ เพื่อความเจริญ
 เพื่อความบริบูรณ์ แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้น
 แล้ว ชื่อว่าวิริยารมภญาณ แต่ละอย่าง ๆ.

ปัญญาในความระคองไว้ ซึ่งภาวะ
 ของท่านผู้มีจิตอันไม่หคหุ่และมีตนส่งไป เพื่อ
 ยังกามฉันทะที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น เพื่อละ
 กามฉันทะที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อยังเนกขัมมะที่
 ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น เพื่อความตั้งมั่น เพื่อ

คุณปณิตตรา สาสนีย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

อนุปฺปนฺนสฺส เนกขมฺมสฺส อุปฺปาทาย ความไม่เลอะเลือน... เพื่อความบริบูรณ์
 อสฺสลีนฺตฺตปฺหิตฺตฺตปฺกฺกหฺมฺเจ ปณฺณา วิริยา- แห่งเนกขัมมะที่เกิดขึ้นแล้ว...
 รฺมฺเภ ฌาณํ. อุปฺปนฺนสฺส เนกขมฺมสฺส
 จิตฺติยา อสมฺโมสาย ภฺยฺโยภาวาย ฯเปฯ
 ปาริปุริยา อสฺสลีนฺตฺตปฺหิตฺตฺตปฺกฺกหฺมฺเจ
 ปณฺณา วิริยารมฺเภ ฌาณํ ฯเปฯ

อนุปฺปนฺนํ สพฺพกิเลสํ เพื่อยังกิเลสทั้งปวง ที่ยังไม่เกิดมิให้
 อนุปฺปาทาย อสฺสลีนฺตฺตปฺหิตฺตฺตปฺกฺกหฺมฺเจ เกิดขึ้น เพื่อละกิเลสทั้งปวงที่เกิดขึ้นแล้ว..
 ปณฺณา วิริยารมฺเภ ฌาณํ. อุปฺปนฺนํ เพื่อยังอรหัตมรรค ที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น
 สพฺพกิเลสํ ปทานาย อสฺสลีนฺตฺตปฺหิตฺตฺต- เพื่อความตั้งมั่น เพื่อความไม่เลอะเลือน
 ปฺกฺกหฺมฺเจ ปณฺณา วิริยารมฺเภ ฌาณํ ฯเปฯ เพื่อความเจริญยิ่ง เพื่อความไพบูลย์
 อนุปฺปนฺนสฺส อรหฺตฺตมฺกฺกสฺส อุปฺปาทาย เพื่อความเจริญ เพื่อความบริบูรณ์แห่ง
 อสฺสลีนฺตฺตปฺหิตฺตฺตปฺกฺกหฺมฺเจ ปณฺณา วิริยา- อรหัตมรรคที่เกิดขึ้นแล้ว ชื่อว่าวิริยารม-
 รฺมฺเภ ฌาณํ. อุปฺปนฺนสฺส อรหฺตฺตมฺกฺกสฺส ญาณ แต่ละอย่าง ๆ.
 จิตฺติยา อสมฺโมสาย ภฺยฺโยภาวาย เวปุลฺลํ
 ภาวนาย ปาริปุริยา อสฺสลีนฺตฺตปฺหิตฺตฺต-
 ปฺกฺกหฺมฺเจ ปณฺณา วิริยารมฺเภ ฌาณํ.

คุณปณิตตรา สาธุณีย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตํถาตญฺเฐน ญาณํ, ปชานนญฺเฐน ปณฺญา.
เตน วุจฺจติ อสฺสลิเนตฺตปทิตฺตตฺตปคฺคหญฺเฐน
ปณฺญา วิริยารมฺเภ ญาณํ.

ชื่อว่าญาณ เพราะอรรถว่ารู้ธรรมนั้น ชื่อว่า
ปัญญา เพราะอรรถว่ารู้ชัด เพราะเหตุนี้
ท่านจึงกล่าวว่า ปัญญาในความประคองไว้
ซึ่งภาวะของท่านผู้มีจิตอันไม่หวั่นไหวและมีคนที่
ส่งไป ชื่อว่าวิริยารัมภญาณ.

วิริยารมฺภญาณนิตฺเทโส อญฺจติสฺติโม.

วิริยารัมภญาณนิตเทส ที่ ๓๘ จบ.

ม.ป.ม. ๒๕๖๐

คุณบรรพต ทาญทอง
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ใบแจ้ง

มูลนิธิภูมิพลโลกิขุ ขอเรียนให้ทราบว่า

1. ท่านที่ได้รับพระคัมภีร์ ฉบับ "ภูมิพลโลกิขุ" แล้วปรากฏว่า พบข้อบกพร่องในเนื้อหาพระคัมภีร์ เป็นต้นว่า

- หน้าหนังสือขาดหายไป
- เลขหน้าหนังสือไม่เรียงตามลำดับ
- ข้อความพิมพ์เลอะเลือน อ่านไม่ชัด

ฯลฯ

โปรดส่งพระคัมภีร์คืนไปยัง มูลนิธิภูมิพลโลกิขุ ในบริเวณวัดสระเกศ ฯ
ถนนจักรพรรดิพงษ์ กรุงเทพฯ 10100
โทร.223-0316, 221-8001

มูลนิธิ ฯ ยินดีส่งพระคัมภีร์เล่มใหม่ชดเชยให้ท่าน ทางไปรษณีย์ทันที และจะออกค่าใช้จ่ายในการส่งหนังสือคืนให้ท่านด้วย

2. ถ้าหากท่านพบคำผิด กรุณาแจ้งมาด้วย เพื่อแก้ไขให้ถูกต้องต่อไป

ด้วยความขอบพระคุณอย่างยิ่ง.

Bhumibalo Bhikkhu Foundation Notice

1. In case of your "Bhumibalo Bhikkhu" CANON contains the following deficiencies :

- Page(s) missing
- Page number(s) not in order
- Printing(s) unclear/unreadable

Please return such defect CANON to

Bhumibalo Bhikkhu Foundation Wat Srakesa Compound

Chakrabardibong Road

BANGKOK 10100

Tel.2230316, 2218001

The Foundation will immediately replace you with a new copy and will also refund you the return postage.

2. If you found any error(s) in your CANON copy, please let us know so that the correction(s) can be done accordingly.

Thank you very much for your kind cooperation.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์มูลนิธิภูมิพลโลกิขุ ในบริเวณวัดสระเกศฯ
ถนนจักรพรรดิพงษ์ กรุงเทพมหานคร
นางชลอ วรรณจันทร์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๔๔
โทร. ๐-๒๒๒๓-๐๓๑๖, ๐-๒๒๒๑-๘๐๐๑